

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**GÖÇÜN DİLİ: SURİYELİ SİĞİNMACILARA YÖNELİK
SOSYAL KABUL VE DIŞLAMA MEKANİZMALARININ
SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)**

MELİKE GÜLYAŞAR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. FERHAT TEKİN

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike GÜLYAŞAR		
	Numarası	168103011005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	GÖÇÜN DİLİ: SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK SOSYAL KABUL VE DIŞLAMA MEKANİZMALARININ SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Melike GÜLYAŞAR

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike GÜLYAŞAR
	Numarası	168103011005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/ Sosyoloji
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ferhat TEKİN
	Tezin Adı	GÖÇÜN DİLİ: SURIYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK SOSYAL KABUL VE DIŞLAMA MEKANİZMALARININ SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Göçün Dili: Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Kabul ve Dışlama Mekanizmalarının Söylemsel Biçimleri (Konya Örneği) başlıklı bu çalışma 10/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Ferhat TEKİN	
2	Doç.Dr.	Ahmet KOYUNCU	
3	Dr. Öğr. Üyesi	İbrahim NACAĞ	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Melike GÜLYAŞAR		
	Numarası	168103011005		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji/Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç Dr. Ferhat TEKİN		
Tezin Adı	GÖÇÜN DİLİ: SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK SOSYAL KABUL VE DIŞLAMA MEKANİZMALARININ SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)			

Göç; Türkiye'nin jeopolitik konumu gereği hem transit hem de hedef ülke anlamında her zaman gündeminde olan bir olgudur. Bu noktada tarihinin en başından beri göçe sürekli tanıklık eden bir ülke olan Türkiye için tarihinin en büyük ve etkili kitlesel göçünün Suriyelilerin göçü olduğundan söz edilebilir. Suriyeli sığınmacıların ülkemize gelişi gerek devlet gerekse toplum açısından pek çok etki oluşturmaktadır. Çalışma da bu anlamda Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlama mekanizmalarının söylemlerdeki yansımalarının nasıl olduğunu, çalışmalarda sunulduğu üzere ayrımcılık ve dışlamanın yoğun olup olmadığını çözümlemek üzerine hazırlanmıştır. Çalışma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki bölümdür. İlk bölümde teorik anlamda genel olarak göç, Türkiye'nin göç tarihi ve Arap Baharı süreci ele alınıp tartışılmıştır. Uygulamayı kapsayan ikinci bölümde ise nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup; hem Suriyeli sığınmacılar hem de yerli halkın gözünde mevcut durumu ortaya koymak adına 13 Suriyeli sığınmacı, 20 yerli halk ile olmak üzere toplamda 33 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gerek Suriyeli sığınmacıların gerekse yerli halkın söylemleri bağlamında sosyal kabul ve dışlama mekanizmalarının dile nasıl yansıdığı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeli sığınmacılar, Söylem, Sosyal Kabul, Dışlama

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Melike GÜLYAŞAR		
	Student Number	168103011005		
	Department	Sociology/Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Associate Professor Ferhat TEKİN		
Title of the Thesis/Dissertation	THE LANGUAGE OF MIGRATION: SOCIAL ACCEPTANCE AND DISARMAMENT FOR SYRIAN ASYLUM SEEKERS DISCOURSE FORMS OF MECHANISMS (KONYA EXAMPLE)			

Migration is an issue that is always on the agenda in terms of both transit and destination countries due to Turkey's geopolitical position. At this point, it can be said that the greatest and the most influential mass migration in its history is the emigration of Syrians for Turkey, which is a country that has been witnessing migration ever since beginning of its history. The arrival of Syrian asylum seekers to our country has many impacts both on the state and society. In this context, the study was prepared to analyze how social acceptance and exclusion mechanisms for Syrian asylum seekers are reflected in the discourse, as presented in the studies, whether discrimination and exclusion are intensive or not. The study is divided into two parts: theoretical and practical. In the first part, in general, migration in the theoretical sense was discussed in the context of migration history of Turkey and process of The Arab Spring. In the second part of the application, qualitative research method was used; in order to present the current situation in the eyes of both Syrian asylum seekers and local people, interviews were held with 13 Syrian asylum seekers, 20 local people and in total 33 people using semi-structured interview techniques. As a result of the research, considering the discourse of Syrian asylum seekers and the local people, it was found that the level of social acceptance is still high and that exclusion and discrimination are not as intense as it is presented.

Keywords: Migration, Syrian asylum seekers, Discourse, Social acceptance, Exclusion

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KURAMSAL YAKLAŞIM	3
1.1. Göç Olgusu.....	3
1.2. Göçün Nedenleri	5
1.2.1. Ekonomik Nedenli Göçler	5
1.2.2. Siyasi Nedenli Göçler.....	6
1.2.3. Diğer Sebeplerle Meydana Gelen Göçler	7
1.3. Göçün Sonuçları.....	8
1.4. Göç Türleri	10
1.4.1. Dış Göç.....	10
1.4.2. Geçici ve Kalıcı Göç	11
1.4.3. Zorunlu Göç	12
1.4.4. Kitlesel Göç	13
1.4.5. Düzenli ve Düzensiz Göç.....	14
1.5. Göç Teorileri	15
1.5.1. Petersen'in 5 Göç Tipi.....	15
1.5.2. Network (İlişkiler Ağı) Kuramı	17
1.6. Kimlik Arayışları: Mülteci Mi Sığınmacı Mı?	18
1.6.1. Mülteci Kimdir?.....	18

1.6.2. Sığınmacı Kimdir?.....	21
1.7. Ön Yargı.....	21
1.8. Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma	23
1.9. Ötekileştirme.....	26
1.10. Toplumsal Kabul ve Uyum.....	27
1.11. Medya ve Dışlayıcı Söylemler.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE VE SURİYELİ MÜLTECİLERİN GÖÇ SERÜVENİ.....	33
2.1. Arap Baharı	33
2.2. Suriye’de Arap Baharı.....	35
2.3. Arap Baharı ve Dünya	37
2.4. Arap Baharı ve Türkiye	41
2.5. Türkiye ve Göç	43
2.6. Konya, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	55
3.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	55
3.2. Araştırmanın Amacı	56
3.3. Araştırmanın Önemi	57
3.4. Yöntem	58
3.5. Evren ve Örneklem.....	59
3.6. Veri Toplama Araçları.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	62
--	----

4.1. Suriyeli Sığınmacıların Göç Serüveni.....	62
4.1.1. Göç ve Göçmenlere Bakış.....	62
4.1.1.1. Göçe Bakış.....	62
4.1.1.2. Göçmenlere Bakış.....	64
4.1.2. Arap Baharı Sürecinde Yaşamlarında Meydana Gelen Değişiklikler.....	66
4.1.2.1. Suriye’de Yaşam.....	66
4.1.2.2. Türkiye’ye Geliş.....	68
4.1.2.3. Geçim.....	71
4.1.2.4. Yardımlar.....	72
4.1.2.5. Yeni Nesil.....	73
4.1.2.6. Suriye İle Bağlantılar.....	76
4.1.2.7. Dil ve Kültür.....	78
4.1.2.8. Geri Dönüş.....	81
4.1.3. Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Türkiye.....	83
4.1.3.1. Türkiye Serüveninin Başlangıcı.....	84
4.1.3.2. Neden Türkiye?.....	85
4.1.3.3. Türklere Bakış.....	87
4.1.4. Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Konya.....	89
4.1.4.1. Neden Konya?.....	90
4.1.4.2. Kendi İçlerinde Yardımlaşma.....	92
4.1.4.3. Konya Halkında Sosyal Kabul ve Dışlama.....	93
4.1.4.4. Söylemlere Yansıma.....	95
4.1.4.5. Medya Etkisi.....	97
4.2. Yerli Halkın Gözünden Suriyeli Sığınmacılar.....	99

4.2.1. Göç ve Göçmene Bakış	100
4.2.1.1. Benzerlikler	103
4.2.1.2. Göçmenlere Karşı Tutumlar.....	106
4.2.1.3. Suriyeli Sığınmacılar Risk Midir?	108
4.2.2. Suriyeliler ve Konya	110
4.2.2.1. Suriyelilere Bakış.....	110
4.2.2.2. Konyalıların Gözünde Suriyeliler	113
4.2.2.3. Geri Dönüş	115
4.2.3. Söylemler, Sosyal Kabul ve Dışlama	121
4.2.3.1. Söylemlerde Suriyeliler	121
4.2.3.2. Medyada Suriyeliler	122
4.2.3.3. Ayrımcılık ve Dışlama	125
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	128
6. KAYNAKÇA	133
7. EK1:YERLİLER MÜLAKAT FORMU	142
8. EK2:SURİYELİLER MÜLAKAT FORMU	144

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.3. Avrupa'daki Suriyeli Mülteci Sayıları.....	40
Tablo 2.4. Türkiye ve Komşu Ülkelerdeki Kayıtlı Suriyeli Mülteciler ve Aralık 2016'da Öngörülen Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı	43
Tablo 2.5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.....	46
Tablo 2.5. Suriyelilerin Başka Bir Ülke Yerine Türkiye'yi Seçme Nedenleri.....	46
Tablo 2.5. Geçici Barınma Merkezi İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	47
Tablo 2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Dağılımı	51
Tablo 2.6. Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Nüfus Dağılımı ve Oranı	52

KISALTMALAR

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AB: Avrupa Birliği

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK- UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

AFAD: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

ODKA: Orta Doğu ve Kuzey Afrika

EIU: Economist Intelligence Unit

ÖSO: Özgür Suriye Ordusu

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

KATÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi

SDÜ: Süleyman Demirel Üniversitesi

HİTÜ: Hitit Üniversitesi

MÜ: Muğla Üniversitesi

KMÜ: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

SÜ: Selçuk Üniversitesi

KSÜ: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

AÜ: Ankara Üniversitesi

İBÜN: İstanbul Bilgi Üniversitesi

MŞÜ: Muş Alparslan Üniversitesi

NEÜ: Necmettin Erbakan Üniversitesi

PAÜ: Pamukkale Üniversitesi

SETAV: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

HUGO: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi

TESEV: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

v.b: Ve Benzeri

Ed. : Editör

s. : Sayfa

v.d. : Ve Diğerleri

ÖNSÖZ

Göç Türkiye'nin coğrafi konumu gereği her zaman ana gündeminde yer alan konulardan biri olmuştur. Ancak özellikle 2011 yılında meydana gelen Arap Baharı süreci ile Suriyeli vatandaşların göç serüveninin başlaması dünya üzerinde önemli etkiler yaratmakla birlikte; en çok Suriyeli barındıran ülkeler arasında yer alan Türkiye için oldukça önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye olan göçleri toplumsal, siyasal, ekonomik pek çok konuda hem ülke içi ilişkileri hem de uluslararası ilişkileri etkilemiştir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların göç serüveni sosyoloji için önemini giderek arttırmıştır. Bu çalışmada da Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlama mekanizmalarının söylemsel analizi yapılmaya çalışılarak 20 yerli halk 13 Suriyeli sığınmacı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş olup mevcut durum iki perspektif de göz önünde bulundurularak irdelenmiştir.

Bu çalışma süresince her aşamada bilgilerini, tecrübelerini ve zamanını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Ferhat Tekin'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca araştırmam boyunca her zaman yanımda olan ve maddi manevi desteklerini esirgemeyen ailem ve dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Melike GÜLYAŞAR

GİRİŞ

Göç, insanların siyaset, ekonomi, eğitim, sağlık vb. pek çok nedenden kaynaklı olarak yer değiştirmesidir. Göç, insanlık tarihinin en başından beri var olan, insan yaşamında önemli yer edinen bir olgudur. Nüfus ve coğrafi temelli bir hareketlilik olarak tanımlanmasına rağmen, sosyolojik olarak da göç olgusu sınıfsal, etnik, ırksal, dinsel ve toplumsal cinsiyet temelli bir içeriğe sahiptir (Güneş, 2012, s.185). Özellikle küreselleşme sonrası hız kazanan göç hareketleri toplumsal yapıda da önemli değişikliklere ve etkilere sebep olmuştur. Dolayısıyla göç, özellikle de küreselleşme sonrasında sosyoloji için önemli bir yerde olmuş ve göçe ilişkin pek çok teori üretilmiştir.

Küreselleşme ile birlikte gerek savaşlar gerek ulaşım kolaylığı gibi hususlar göçlerin artmasında önemli etkiler oluşturmaktadır. Türkiye için de göç her zaman coğrafi konumu gereği gündemde olan bir konu iken özellikle 2011 yılında yaşanan Arap Baharı süreci ile Suriyeli sığınmacıların gelişi, tarihinin en büyük ve etkili göçünü meydana getirmiştir. Türkiye gerek coğrafi yakınlığı gerek akrabalık bağları gerekse uyguladığı açık kapı politikası ile Suriyelilerin önemli tercih noktalarından birisi olmuş ve bugün 3,6 milyon Suriyeliye kapılarını açarak en çok Suriyeli barındıran ülkeler arasında yer edinmiştir.

2011 yılından itibaren Suriyeli sığınmacılar ilk etapta kamplarda kabul edilse de bu daha sonra belirli şehirlere yayılmış, ardından da Türkiye genelinde Suriyeliler yerli halk ile birlikte yaşamlarını sürdürmeye başlamıştır. Bu denli yoğun ve hızlı bir göçün gerek devlet gerekse halk nezdinde önemli etkileri olmuştur. Bu anlamda Suriyeli sığınmacılara yönelik pek çok çalışma oluşturulmuş ve çalışmalarda daha çok sığınmacıların ayrımcılık ve dışlamalara maruz kaldığına yönelik tezler ortaya koyulmuştur. Ancak yerli halkın azımsanmayacak ölçüde sığınmacılara kapılarını açtığı, yardımcı olduğu görülmüş, bugün ise Suriyeli sığınmacılar yerli halk ile iç içe kendi yaşamlarını kurabilme şansını elde etmişlerdir. Bu bağlamda çalışmamızda diğer çalışmalardan farklı olarak özellikle muhafazakâr olarak nitelenen ve en çok Suriyeli sığınmacı barındıran iller arasında gelen Konya'da Suriyeli sığınmacılara yönelik hem sosyal kabul hem de dışlamaya yönelik söylemleri birlikte analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma 4 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kavramsal çerçeve ve kuramsal yaklaşımlar ortaya koyulmuş olup bu bölümde; göçün tanımı, göçün nedenleri, sonuçları, göç türlerine değinilerek sosyolojik anlamda göçün açılımı yapılmış, göç genel anlamda

değerlendirilmiştir. Daha sonrasında ise çalışmamızda önemli yer edinen terimlerden ön yargı, ayrımcılık, ötekileştirme, sosyal kabul ve uyum, medyanın etkisi ve dışlayıcı söylemlerine yer verilmiş; en son ise önemli bir tartışma konusu olan mülteci- sığınmacı karmaşasına açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Suriyelilerin göç sürecini ve Türkiye'nin göç tarihini ele almak amacı ile ilk etapta Arap Baharının oluşumu, süreçte yaşananlar ortaya koyulmuş olup sonrasında Suriye'nin Arap Baharı tecrübesi, Dünyada Arap Baharının etkisi ve dünyanın bu duruma yönelik tepkisi, Türkiye'nin Arap Baharı sürecindeki tutumu; Türkiye'nin göç tarihi, Konya'nın göç tarihi, göçe bakışı ve günümüzde Suriyeli sığınmacılarla olan iletişimi, sığınmacılara karşı tutumların nasıl olduğu ele alınmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde araştırma bilgileri ve metodolojisine yer verilirken, son bölüm olan dördüncü bölümde ise hem yerli halk hem de Suriyeli sığınmacılar çerçevesinden Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlamaların söylemlerdeki yansıması ele alınarak; bu yönde yapılan çalışmalarda elde edilen dışlama ve ayrımcılık olduğu sonuçlarına karşın Konya gibi muhafazakâr ve oldukça fazla Suriyeli sığınmacı barındıran bir şehirde sosyal kabul düzeyinin daha yüksek olduğu yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile nitel uygulamalı bir araştırma yapılarak ortaya koyulmuştur.

Bu tez çalışması ile Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlama mekanizmasını göçün dili üzerinden ortaya koymak üzere söylemler ele alınmıştır. Bu noktada hem yerli halkın hem de Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık, dışlama ve sosyal kabul noktasında nelerle karşılaştığı, göçe bakışlarının ne olduğu iki pencereden de ortaya koyulmuştur. Buna göre iki taraftan da elde edilen genel verilerden göçün zorunluluk barındırdığı, Suriyeli sığınmacılara yönelik sadece dışlama ve ayrımcılığın düşünüldüğü kadar fazla olmadığı, aynı zamanda sosyal kabulün olduğu tespit edilmiştir.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1. Göç Olgusu

Göç, basit bir tanımla; birey yahut bireylerin ekonomik, siyasal, toplumsal vb. nedenlerle bir yerden başka bir yere olan yer değiştirme eylemi olarak tanımlanabilmektedir. Bir coğrafi hareketlilik, mekân değişikliği olarak tanımlansa da her hareketlilik göç olarak kabul edilemez. Göç için önemli kıstaslardan birisi zamandır ki bireylerin göç etmiş kabul edilmesi için gittikleri yerde en az 1 yıl yaşamış olması gerekir.

Göç; coğrafya, tarih, ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi pek çok bilimle ilişkisi olan interdisipliner bir konudur. Ekonomistler göçün ekonomiye etkileri, coğrafyacılar mekânsal boyutu, tarihçiler tarihsel boyutu ile ilgilenirken sosyologlar ise göçün sebepleri, sonuçları gibi hususlara toplumsal çerçeveden bakmakta olup her alan göçü farklı boyutlarıyla ele almaktadır. Diğer bilimler açısından da yadsınamayacak bir yeri olsa da sosyoloji için göç konusu oldukça önemli bir yerdedir.

Göç, başlı başına sosyal değişimin işaretidir. Göç sosyal ve kültürel değişimlerin hem ürünü hem de nedenidir (Erdoğan, 2017, s.16). Bu nedenle göç; sosyoloji için önemli çalışma alanları üretmiş ve sosyoloji yıllar boyu göçü çözümlmek için çalışmış, çalışmaya devam etmektedir.

Sosyoloji alanında çok eski tarihlerden bugüne kadar göç ile ilgili pek çok çalışma yapılmış olsa da özellikle Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan göç hareketleri sosyoloji için elzem bir noktada durmaktadır. Yapılan göçler birey ya da kitlelerce yapılmış olsun bunun her zaman toplumsal bir karşılığı bulunmakta; göç eden birey gerek geldiği yeri gerekse göç ettiği yeri etkileyebilmektedir. Göç eden birey her iki mekânda da belli değişikliklere sebep olmakta, bu değişikliklerin toplumsal bir sonucu bulunabilmektedir. Bu sebeple özellikle Sanayi Devrimi sonrası göçlerin her zaman sosyoloji alanında büyük ilgi uyandırdığı, göçe dair pek çok teori üretildiği ve çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

İnsanların tarih boyunca göç etmelerinin farklı sebepleri olsa da öncelikle avcı-toplayıcı toplumlara bakıldığında yaşamlarını devam ettirebilmek için; avcılık-toplayıcılıktan bunları yetiştirme aşamasına geçtiğinde kendisine daha verimli topraklar arama, can

güvenliğini sağlama gibi sebeplerle sürekli göç ettiği bilinmektedir. Zaman geçtikçe de siyasi, askeri, iklimsel, coğrafi pek çok farklı etken insanların buldukları yerden başka yere göç etmesine sebep olmaktadır.

Göçün tanımlarında da bahsedildiği gibi insanlık tarihiyle eş değer olan göçün; yer değiştirme- taşıma kavramları ele alındığında bu husus bireyler üzerinden ele alınabileceği gibi devamında ise bu yer değiştirme ve taşımının maddi-manevi öğeler için de geçerli olduğu görülmektedir. Farklı iki kültürel ögenin karşılaşması etkileşim oluşturmakta, birbirlerine aktarma sağlamakta ve tekerleğin icadından yazının bulunmasına, salgın hastalıklardan bu hastalıkların tedavisine kadar insanlık adına öğrenilen her şeyin dünyaya göçlerle taşındığı görülmektedir (Yılmaz, 2014, s.1686). Aynı zamanda bireysel ve toplumsal anlamda göç “kimi zaman bir ülkenin doğuşu (ABD) olarak, kimi zaman Kavimler Göçü örneğinde olduğu gibi dünyayı değiştiren bir olay, kimi zaman da Filistin’e Yahudilerin göçü örneğindeki gibi çatışmaların kaynağı olabilmektedir” (Deniz & Etlan, 2009, s. 474). Ancak genel anlamda göç bireylerin gittikleri yere kendinden bir şey taşıması ve gittiği yerden kendisinin de etkilenmesi ile kültürel etkileşimin önemli bir aracı olmaktadır. Bu anlamda büyük toplumsal değişimlerin sebep ve sonucu olması hasebiyle sosyoloji için göçün her zaman önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.

Göç özellikle küreselleşme ile birlikte kolaylaşmış; farklı boyutlar kazanarak mekânlarda eşitsizlik ve problemler yaşatabilen bir hal almıştır. Giddens (1990) küreselleşmeyi, sosyal ilişkilerin yoğunlaşarak farklı yerelliklerin birbirine bağlanması olarak tanımlarken Robertson (1992), dünyanın mecazi anlamda “daralması” ve bir bütün olarak idrakinin kuvvetlenmesi olarak açıklamaktadır (Aysan, 2012, s.143). Bu anlamda küreselleşme insanları artık birbirlerine daha yakın kılan ve bu bağlamda her şeyin farkında olmalarını sağlayarak güçlü etkileşim araçları ile göçü besleyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belirtildiği üzere sosyoloji için çok önemli bir yerde bulunan göç konusunda pek çok çalışma yapılmıştır. Castles ve Miller (2008, s.12) da önemli bir noktada bulunan göçün ekonomik ve siyasi sebeplerle değişikliğe uğradığını belirterek göçün 5 boyutunu ortaya koymuştur.

1.Göçün Hızlanması: Göç eden birey sayısının giderek artmasıyla ve bu bağlamda göç hacminin büyümesiyle ülkelerin politikaları üzerinde değişimler olması,

2.Göçün Küreselleşmesi: Göçün artık küresel bir boyuta ulaşması; göç hareketinin artış

göstermesi ile farklı ülkelerden bireylerin başka ülkelere göç etmesi,

3.Göçün Kadınlaşması: Daha eski dönemlerde yapılan göç hareketlerinde erkeklerin yoğunlukta olduğu bilinmekteyken artık kadın göçmen sayısında da yadsınamaz bir artış olması,

4.Göçün Farklılaşması: Tek tip göçmenlerin yerini göç edilen ülkelerde farklı tiplerde göçmenlerin alması, aynı ülkede ekonomi, siyaset, eğitim vb. pek çok farklı konuda göç eden bireylerin bulunabilmesi,

5.Göçün Politikleşmesi: ülkelerin iç ve dış politikalarındaki değişimler, diğer ülkelerle siyasi ilişkileri, göçün uluslararası alanda sürekli gündemde olması gibi hususlar meydana gelen değişimlerle birlikte çıkan göçün boyutlarını ortaya koymaktadır (akt. Çakı, 2018, s.10-11).

Castles ve Miller'in göçün küreselleşme ile birlikte yaşadığı dönüşümleri ele aldığı bu 5 nokta genel anlamda göçün tarihsel değişiminin bir özeti niteliğindedir. Belirtildiği gibi küreselleşme pek çok noktada yaşattığı değişimler yanında göçün de hem başlangıcı hem sonucu noktasında büyük değişikliklere sebep olmuş, göçü sosyolojinin odak noktalarından biri yapmayı başarmıştır. Bugün halen bitmeyen ve hatta hızla devam eden göç olgusunun da temeli buradan gelmektedir.

1.2.Göçün Nedenleri

İnsanlar tarihin ilk yıllarından itibaren; doğdukları, yaşadıkları, bir şekilde bağ oluşturdukları mekânları farklı pek çok nedenden ötürü terk etmek durumunda kalmışlardır. Tarihin ilk çağlarında bu sebepler daha çok iklimsel koşullar, yiyecek bulma, devlet kurma, sürgünler, savaşlar vb. olsa da özellikle Sanayi Devrimi sonrasında bu sebepler bir takım değişikliklere uğramıştır.

Göç pek çok türe sahip olduğundan her birinin kendine has sebepleri olabilmekte birlikte genel anlamda göçün nedenleri adına bir değerlendirme yapıldığında her göç tipi için insanların itici ve çekici etkenleri söz konusudur. Sebebi ne olursa olsun göç edilen ve göç edilecek yer arasında kıyaslama yapıldığında itici ve çekici faktörler devreye girerek göçün sebebini oluşturmaktadır. Tarihin ilk dönemlerinden günümüze dek göçe dair pek çok neden saymak mümkün olmakla birlikte bu nedenleri kategorilendirerek ele almak daha açıklayıcı olacaktır.

1.2.1. Ekonomik Nedenli Göçler

Göçün en belirleyici yönlerinden birisi ekonomik nedenlerdir. Göçlerin azımsanmayacak orandaki kısmında ekonominin etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Tarihin ilk dönemlerinde yapılan göçlerde de ekonomiyi sebep olarak görmek mümkünken

özellikle daha fazla ilgi alanımıza giren Sanayi Devrimi sonrası göçlerde ekonomik sebepler başta gelmektedir.

Sanayileşme sonrası kırsal kesimden kentlere yahut diğer kentlerden sanayi kentlerine göçler; burada iş imkânlarının fazla olması, tarımda makineleşme gibi sebeplerin yaşanılan yerde işsizlik meydana getirmesi sonucu oluşmuştur. Aynı zamanda yaşanılan yerde sahip olunan işin daha az kazanç getiriyor olması, göç edilecek yerde daha iyi yaşam ve ekonomik koşullar bulunması gibi sebepler de bulunulan yeri itici diğer yeri ise çekici hale getirebilmektedir. Bu duruma dair bir örnek verilecek olursa İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa ülkelerinin yeniden yapılanma çabası içerisinde iş gücü açıklarını kapatmak adına Türkiye gibi ülkelere işçi talep ettiği, bu durumun başta geçici süreli olarak başladığı görülse de konuk işçi anlayışının yerini göç edenlerin ailelerini, akrabalarını oraya götürüp oturma ve vatandaşlık hakkı elde etmesiyle birlikte süreklilik kazandığı görülmektedir. Avrupa ülkelerini çekici kılan şey de belirtildiği gibi daha iyi yaşam ve ekonomik koşullardır. Bu sebeple ülkemizden azımsanmayacak ölçüde insan bu ülkelere gitmiş, sonrasında ailelerini de götürmüştür. Çünkü daha iyi iş ve daha fazla para insanlar için her zaman çekici bir nokta olmakta; insanlar daha iyi yaşam koşullarını tercih etmektedir.

Ekonomik nedenli göçler o kadar yaygındır ki; günümüzde önemli bir yerde bulunan siyasi sebepli zorunlu göçlerde de kişilerin tercih hakkı bulunduğu ekonomiyi göz ardı etmeyerek tercihlerini yaptıkları görülebilmektedir. Bu hususta günümüz adına verilebilecek en güzel örneklerden birisi ülkesinden ayrılmak durumunda kalan Suriyelilere yöneliktir. Ülkesini terk etmek durumunda kalan Suriyeli vatandaşların kabul edilmeleri halinde ekonomik şartları iyi olan Avrupa ülkelerini daha çok tercih ettiği, kaçak yollarla Avrupa ülkelerine gitmek için çabaladığı bilinmektedir. Bu anlamda ekonominin göç için önemli kısıtlardan olduğu görülmektedir.

1.2.2. Siyasi Nedenli Göçler

Göçün en önemli nedenlerinden birisi de siyasi sebeplerdir. Öyle ki tarihteki ilk büyük kitlesel göç hareketi de siyasi sebepli olup; 4. yüzyıl ortalarında Çin devletinin egemenliğinden kurtulmak için batıya doğru hareket eden Hunlardan kaçan kavimlerin Avrupa kıtasını istilası ile meydana gelen, Avrupa Devletlerinin temelini atıldığı kabul edilen Kavimler Göçüdür (Kınık, 2010, s.37).

Savaş, terör olayları, özgürlük talebi gibi pek çok etken siyasi nedenler arasında sayılabilmektedir. Bu hususlar kişilerin yaşamlarını tehdit edebileceği için göçe sebep olan önemli bir unsur olarak siyasetin karşımıza çıkmasına neden olmaktadır.

Siyasi nedenli göç Türkiye için düşünüldüğü zaman da terörden kaynaklı olarak Doğudan Batıya doğru yapılan göçler gibi daha kısa mesafeli ve ülke içinde olabilirken; Suriyeli sığınmacıların Arap Baharından etkilenip hayatlarını güvence altına almak adına yaptığı gibi daha uzak bir mesafeye, başka bir ülkeye, başka bir kültüre, başka bir dile doğru da olabilmektedir. Siyasi nedenli göçler daha çok mecburiyetten yapılan ve zorlu bir süreç ile başlayıp devam eden göçler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.3. Diğer Sebeplerle Meydana Gelen Göçler

Göçe dair pek çok farklı nedenden söz edilebilmektedir. Ancak bunlar belli başlıklar çerçevesinde toplandığında diğer nedenler olarak doğal sebepler, ailevi sebepler, beyin göçleri, kan davaları, töre, sağlık, eğitim gibi nedenler ortaya koyulabilmektedir.

İnsanlık tarihinin başından beri göçlerin var olduğu yadsınamaz bir gerçek iken bu göçlerde önemli etkenlerden birisi doğal sebeplerdir. İklim değişiklikleri, kuraklık, coğrafi koşullar gibi etkenlerin insanların farklı yerlere göç ederek oralarda devlet kurmalarına sebep olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda doğal sebeplerin günümüzde de geçerliliğini koruduğu; deprem, sel gibi doğal afetlerin, baraj yapımı gibi sebeplerin göç etmede etkili olduğu bilinmektedir.

Göçün nedenleri arasında ailevi sebepler de önemli bir yerdedir. Tayin, iş değişikliği, iş bulmak için yapılan göçlerle birlikte ailesi için göç etmek yahut daha önce belirtildiği gibi daha iyi imkânlar elde etmek adına Avrupa'ya göç etmiş kişilerin daha sonra ailelerini de yanlarına almaları gibi nedenlerin sıralanması mümkündür.

Bir diğer neden olan beyin göçü; gelişmemiş yahut gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere daha fazla ilerleyebilmek adına yapılan göçler olup ülkelerin gelişmişliği açısından önemli bir noktadadır. Bir ülkenin ne kadar fazla beyin göçü verdiği yahut aldığı gelişmişlik seviyesinin önemli göstergelerindendir. Ülkeye katkı sağlayabilecek kişilerin başka ülkelere giderek buralarda çalışmalarını sürdürmesi göç ettikleri yer için olumsuz bir durum olduğu kadar gittikleri yere önemli katkılar sağlayabilmektedir.

Göçün daha sayılabilecek pek çok nedeni olsa da bunların hepsine değinmek mümkün değildir. Ki bu sebeplerin dönemlere göre değişime uğradığı, belli sebeplerin daha ön planda olduğu görülmektedir. Ancak değişmeyen nokta insanlar için bu sebeplerin itici ve çekici faktörler olarak yer alıp göçü meydana getirdiğidir. Kimi insan sağlık hizmetleri daha iyi bir yere ihtiyaç duyarak, kimisi daha iyi bir eğitimi amaçlayarak, kimisi ise kan davası gibi sebeplerle yaşadığı yerde hayati riski olmasından korkarak ve daha pek çok farklı sebeplerle göç edebilmektedir.

1.3. Göçün Sonuçları

Göç, sadece yer değiştirme olarak adlandırılabilir basit bir süreç değildir. Kendisi sosyo-ekonomik, politik, teknolojik, v.b. gelişmelerin bir ürünü olan göç, zamanla özerk bir güç haline gelerek birçok değişimin nedeni olma özelliğini kazanmıştır (Karakoç, 2010, s.5). Göç etmeden önce bunun belli boyutları olmakla birlikte göç sonrasında da bireylere, toplumlara, toplumsal yapılara göçün etkisi söz konusudur. Göçün sonucunda meydana gelen bu etkiler olumlu veya olumsuz olmakla birlikte elzem bir noktada yer almaktadır.

Göç sadece yer değiştirme olarak adlandırılmamakta, sonrasında göç edilen yere uyum noktasında da önemli bir yerde durmaktadır. Göç ile birlikte göç edenler ve göç alanlar arasında, kültürel benzerlik ve farklılıktan kaynaklanan etkilenme, uzlaşma, kaynaşma, dışla(n)ma, rekabet ve çatışma gibi bir dizi zorunlu etkileşim süreçleri ve ilişki ağları gelişmektedir (Aydemir & Şahin, 2017, s.361). Bu durum ise toplumsal yapıyı etkileyerek önemli bir alanı kapsamaktadır. Göç neticesinde göç alan yerde yaşayan bireyler için "yabancı" olarak adlandırdıkları, kendilerinden farklı addettikleri bireyler yaşamaya başlamakta, bu durum uyum sürecini her iki taraf açısından da sekteye uğratabilmektedir. Özellikle de farklı kültür yahut etnik yapıdan oluşan birey ya da topluluklarca yapılan bir göç söz konusu olduğunda göç edilen yerde bütünleşme değil çatışma ihtimali olabilmekte, bu durum da huzur ve güven ortamının bozulmasına, kaos ortamı oluşmasına sebep olabilmektedir. Aynı zamanda böyle bir dışlanmayı yaşamak göç eden bireylerin kendilerini toplumdan soyutlamasına, kendilerine kapalı bir alan oluşturarak burada kendilerine benzediğini düşündükleri kişi ya da gruplarla gettolar oluşturmalarına sebep olabilmektedir. Göç eden bu bireylerin özellikle yoğun ve kitlesel bir göç söz konusu ise kendileri için yaşam alanı bulmasında da sorunlar olabilmekte ve bu durum ayrıca gecekondulaşmaya sebebiyet vermektedir.

Göç edilen yer için aynı zamanda iş olanakları önemli bir yerde durmaktadır. Bulunduğu yerde iş bulamayan yahut gerek konumu gerekse parasal anlamda işinde tatmin olmayan bireylerin daha fazlasını elde etmek adına kendileri yahut aileleriyle daha iyi imkânların olduğunu düşündüğü yerlere göç etmesi söz konusu olmaktadır. Bu durumda gidilen yere çoğunlukla vasıfsız olarak gitmelerinden ötürü iş bulmakta sorun yaşandığı, bulunan işlerin de geçici yahut daha düşük bütçeli olduğu, kalıcı olmadığı düşünüldüğünde açık işsizlik sorununun oluşması ihtimaller arasına girmektedir.

Göçün özellikle gidilen yere bağlı olarak çeşitli sonuçları olabilmekle birlikte bu sonuçlar sadece olumsuz olmamakta, göç eden bireyler için olumlu sonuçlar da elde edilmektedir. Bu durum da göçü tercih edilir hale getirerek göçün artmasına sebep olmaktadır.

Göçün olumlu sonucu olarak daha iyi eğitim, iş imkânlarına kavuşulması verilebilir. Aynı zamanda daha iyi bir eğitim ve iş imkânı için yapılan göçlerde göç edilen yere de önemli katkılar olması, göç edilen bölgede ekonomik anlamda katkı sağlanması mümkündür. Göç edilen yerde özellikle bu noktada çeşitli yatırımlar yapılabilmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinin bu anlamda pek çok öğrenciyi kabul ettiği, sonrasında iş imkânı sağlayarak yatırım yaptığı görülmektedir. Günümüz Türkiye'sinde de işsizliğe sebep olarak ekonomiyi olumsuz etkilediği düşünülen Suriyeli sığınmacıların aslında bunun aksi yönünde Türkiye vatandaşlarının çalışmak istemeyerek boş bıraktığı iş alanlarını doldurdukları da görülmektedir. Bu anlamda göçün bazı durumlarda her iki taraf için de olumlu sonuçlarından söz edilebilmektedir.

Daha önce bahsedilen Avrupa ülkelerinin yeniden yapılanması sürecinde başka ülkelerden talep ettiği işçiler düşünüldüğünde de; yaşadığı ülkede işi olmayan, işinden yahut gelirinden tatmin olmayan pek çok insanın bu ülkelere giderek buralarda para kazandığı, ülkesine döndüğünde daha iyi yaşam koşullarına sahip olduğu da görülmektedir.

Göçün en önemli sonuçlarından birine son kertede değinmek gerekirse de hayati tehlikesi bulunan yerden göç eden bireylerin göç ettikleri yerde kendisini ve ailesini güvence aldığı görülmekte; yaşadığı zorluklar olabilse de bu en önemli olumlu sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.Göç Türleri

İnsanlık tarihinin en başından beri var olan ve önemli bir yeri olan göç; tek boyutlu bir olgu olmayıp pek çok farklı türe sınıflandırılabilir. Göç sınıflandırmasını dünya geneli için yapmak mümkün olsa da çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye olan göçleri ele alındığından konu bu noktada sınırlandırılmaktadır.

1.4.1.Dış Göç

Dış göç, insanların buldukları ülkeden başka bir ülkeye uzun veya kısa süreli olarak yaptıkları nüfus hareketidir. Yükselen Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni gibi oluşumlar ile beraber ortaya çıkan politik, kültürel, ekonomik sonuçlar göç hareketlerinin ivme kazanmasına ve küresel bir olgu haline gelmesine neden olmuştur (Güder, 2016, s.130). Dolayısıyla küreselleşme beraberinde dış göçün artışı getirmiştir.

Türkiye genel olarak dış göç kavramıyla 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tanışmıştır. Bu tanışıklık giderek toplumsal dokuyu değiştiren bir hal almıştır (Abadan, 2002, s.1). Göç her zaman beraberinde toplumsal hareketliliği getirirse de özellikle dış göç ile birlikte oluşan farklı kültür, dil, din karşılaşmaları toplumsal anlamda daha büyük değişimler meydana getirmektedir.

İç göç ile kıyaslandığında dış göç daha zorlu bir süreci beraberinde getirmektedir. İlk olarak itici ve çekici faktörler düşünüldüğünde dahi başka bir ülke, başka bir kültür insanların karar verme sürecinde büyük etkiye sahip olabilmektedir. Bununla birlikte ülke içerisindeki göçlerin gerek ulaşım gerek izinler açısından daha kolay bir nüfus hareketi olduğu, dış göçün sayılan hususlar neticesinde daha zorlu bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda dış göçlere nazaran iç göçler daha yoğun bir şekilde yaşanmaktadır.

Göçün aşamalı bir süreç olarak ilerlediği düşünüldüğünde genellikle dış göçün öncesinde bir iç göç hareketi yaşanması mümkündür. İnsanlar öncelikle kırsal kesimden kentlere daha sonrasında ise kendilerine daha iyi yaşam imkânları sağlayacağını düşündükleri ülkelere aşamalı olarak göç etmektedirler. Ancak bu sürecin her zaman böyle ilerlemediği, göçlerin direkt olarak da yapılabildiği görülmektedir. Günümüzde özellikle ulaşım imkânlarının artarak göçü kolaylaştırır hal alması, politikalar ve küreselleşme ile birlikte dış göçlerin artış gösterdiği görülmektedir.

Dış göçün göç alan ülkeye iş gücü açığı kapamak, göç eden bireylerce ise daha iyi imkânlar ve iş sahibi olma boyutu ve bunun dışında pek çok farklı boyutu bulunmaktadır. Eğitim, sağlık, siyaset, ekonomi gibi daha sayılabilecek pek çok etken dış göçü beraberinde getirmekte; günümüzde dış göç şartların da kolaylaşmasıyla birlikte artış göstermektedir.

Her zaman daha iyi imkânlar dış göç için önemli bir çekici etmen olarak karşımıza çıksa da aynı zamanda yaşam tehlikesi ile yapılan göçlerin de azımsanmayacak oranda olduğu görülmektedir. Günümüzde Suriyeli vatandaşların ülkelerini terk etmek durumunda kalmaları dış göç için güncel örneklerden birisini teşkil etmektedir. Ülkesini terk eden Suriyeli vatandaşların kendilerini kabul eden farklı ülkelere göç ettiği/etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Ancak bakıldığı zaman her ne kadar yaşam tehlikesi olduğundan yapılmış göçler olsa da, Suriyeli vatandaşların hayati riskleri olmasından ötürü ülkesini terk ettiği görülse de bir tercih imkânı söz konusu olduğunda özellikle Avrupa ülkelerini tercih ettiği, tercih etmek istediğini belirttiği görülmektedir. Bu noktada uluslararası göçler de içinde zorunluluk barındırsa dahi eğer bir tercih söz konusu ise eğitim, sağlık, ekonomi gibi pek çok imkânın daha iyi olduğu düşünülen yerler tercihlerde ilk sırada yer alabilmektedir.

1.4.2. Geçici ve Kalıcı Göç

Göçler zaman faktörü söz konusu olduğunda geçici ve kalıcı olarak sınıflandırılabilir. Geçici göç; belli bir işte (sınırlı), belli bir zaman (sürelili) ve açık ve belli bir amaçla çalışmak üzere bir ülkeye göç etmeye ilişkin bir uluslararası göç çeşididir (Naz, 2015, s.20).

Geçici göçü mevsimlik göç olarak da adlandırmak mümkündür. Mevsimlik göç; insanların yaşadıkları yerden belli bir süreliğine, bazen mevsimsel olarak başka bir yere gitmesi olarak ele alınabilir. Bu göç türü özellikle de mevsimlik göç olarak ele alındığında iş için yapılan göçleri akla getirir de daha geniş kapsamlıdır ve aynı zamanda dinlenme amaçlı gidilen tatiller, yazlığa/bağ evine gidenler, yaylaya gidenler geçici göçe dâhil edilebilmektedir. Ancak mevsimlik işçilik amacıyla yapılan geçici göçler diğer çeşitlere oranla daha ön planda görülmektedir. Özellikle Doğu- Güneydoğu Anadolu bölgelerinden insanların fındık, çay toplama vb. tarımsal işlerde çalışmak amaçlı buldukları bölgeden geçici süreli iş gücü ihtiyacı olan bölgelere gittikleri görülebilmektedir.

Önceki dönemlere bakıldığında daha çok sürekli göçler gündemde iken günümüz dünyasında geçici göçlerin de önem kazandığı, artık göçmenlerin farklı ülkelere gittiği, belli

dönemlerde de kendi ülkelerine geri döndüğü görülebilmektedir. Bu durum özellikle ulaşımda meydana gelen yenilikler, ulaşımın daha ucuz ve yaygın bir hal alması gibi sebeplerle giderek artmıştır. Avrupa ülkelerine işçi olarak giden Türkiye vatandaşlarının da belli dönemlerde ülkesine gelip kalarak daha sonra tekrar dönmesi oldukça yaygınlaşmış bir durum olarak örnek gösterilebilir.

Mevsimlik göç farklı kültürel unsurların geçici süreliğine de olsa bir arada yaşamasına sebep olmasından ötürü kültürel etkileşimi sağlamakta; bu bağlamda sosyoloji için de önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Ancak özellikle mevsimlik işçiler söz konusu edildiğinde şehrin dışında, çadırlarda yaşamaları, gittikleri bölgede daha az etkileşim halinde olmalarına sebep olmaktadır.

Kalıcı göç ise daha sık rastlanan bir olgu olmakla birlikte geri dönmek üzere yapılan göçler olarak adlandırılmaktadır. Geçici göçte geri dönüşün var olduğu, belirli bir zaman diliminin olduğu düşünüldüğünde kalıcı göçte bunun aksine süresiz kalma, yerleşme söz konusudur.

Kalıcı göç daha çok emekli olan bir çalışanın bir tatil beldesi yahut memleketine yerleşmesi gibi ülke içi örneklerle; Türkiye'ye ilki Balkanlar, Kafkasya ve Kırım'dan (1785-1800), sonuncusu Bulgaristan'dan (1989) olmak üzere iki yüzyıldan uzun bir süre ile gerçekleşen tüm göçlerin her biri, aynı zamanda birer "kalıcı göç" (Aktüre'den akt. Naz, 2015, s.21) olarak ülke dışından gelen göçlerle örnekler verebilmek mümkündür.

Kişilerin göç ettikleri yerde daha iyi imkânlar elde edip belirli bir düzen oluşturmalarından sonra göç ettikleri yerlere kalıcı olarak yerleştikleri, dönme ihtimallerinin giderek azaldığı görülebilmektedir. Ülkemizde yaşayan Suriyeli sığınmacılar geçici göç sınıflandırmasına dahil edilirken bugün bakıldığında Türkiye'de oluşturdukları bir düzenin olması, ülkelerindeki yıkımın her şeylerini kaybettirmesi ve orada hayata sıfırdan başlamak zorunda olmaları gibi hususlardan ötürü; bugün savaş bitse dahi büyük oranının kalıcı göçe dönüşeceği öngörülmektedir.

1.4.3.Zorunlu Göç

Zorunlu göç; insanların savaş, kıtlık, doğal felaketler, zulüm, kan davası gibi sebeplerden ötürü buldukları yerden başka bir yere yaptıkları zorunlu yer değiştirmeler olarak tanımlanabilir. Zorunlu göç daha çok insanların hayatta kalmak amaçlı yaptıkları

göçlerdir.

Zorunlu göçler özellikle 20. Yüzyıl sonrasında çatışmaların artmasıyla doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Günümüz dünyasında Arap Baharı yoğun bir zorunlu göçü beraberinde getirmiştir. Özellikle Suriyeli vatandaşların Arap Baharının ülkelerine sığraması ve orada daha kanlı bir sürece dönüşmesi ile birlikte ülkelerini terk etmek durumunda kalması ve başka yerlere olan yer değiştirmeleri zorunlu göç için önemli bir örnektir.

Zorunlu göç, sadece hayati tehlikeyi yok etmek adına değil aynı zamanda devletlerarası anlaşmalarda devletlerin isteğiyle de zorunlu bir şekilde gerçekleşmektedir. Örnek verilecek olursa 1922-1930 yılları arasında Türkiye'nin Yunanistan ile yaptığı nüfus mübadelesinde her iki ülkeden de insanlar zorunlu olarak göç etmek zorunda bırakılmışlardır.

Ülke içinde de aynı şekilde zorunlu göç örnekleri görmek mümkündür. Bu hususta 1990'larda Güneydoğu bölgesinden Türkiye'nin Güneydoğu illerinden İstanbul gibi metropol şehirlere kimi ekonomik ve siyasi sebeplerle göç etmek zorunda kalmış kadınlar örnek olarak verilebilir (Çağlayan & Özer'den akt. Sayın & Usanmaz & Aslangiri, 2016, s.3). Bu durum aynı zamanda terör sebepli olarak Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşayan tüm insanları etkilemiştir. 1984 yılı sonrası terör hareketlerinden ötürü o bölgelerden Batı'da bulunan şehirlere göçler başlamıştır. Aslında hemen bütün göçlerin temelinde yoksulluk, yoksunluk ve sosyal ekonomik ve politik dışlanmışlık zorlayıcı etkenler yatmaktadır (Karakoç, 2010, s.25). Bu bağlamda her göçün kendi içinde bir zorunluluk barındırdığından söz edilebilir.

1.4.4. Kitlesele Göç

Göçler için önemli sınıflandırma alanlarından birisi de göçün bireysel mi kitlesele mi olduğudur. Göçler özellikle isteğe bağlı gerçekleştiğinde büyük oranda bireysel olmaktadır. Bireysel göç; kişilerin kendi özgür iradeleri ile başka bir yere yaptıkları kişisel göçlerdir. Ancak kitlesele göçler daha kalabalık grupları kapsamakla birlikte daha çok zorunluluklarla birlikte doğmaktadır. Kitlesele göç; grupların canlarını güvence altına alma, baskılardan kurtulma, ayrımcılık gibi sebeplerden ötürü buldukları yerden başka bir yere göç etmesini kapsayan göç türüdür.

Kitlesele olarak göç eden bireyler arasında etnik, dini yahut yaşanan zorluklar ve amaçlar nezdinde bir ortaklık bulunmaktadır. Bu göç türüne verilebilecek en güncel örnek Suriyelilerin günümüzde yaptıkları göçlerdir. 2011 yılında Arap Baharının ülkelerine

sıçramasıyla hayati tehlikesi bulunan Suriyeli vatandaşların ortak amaçlarla kendilerini kabul eden ülkelere olan göçü kitlesel niteliktedir. Belirtildiği gibi kitlesel göçün göç edilen yere etkileri ve göç sürecinin zorluğu da bu oranda artış göstermektedir.

Aniden yapılan büyük çaplı göçler, özellikle gidilen bölgenin yoğun bir göçe hazır olmadığı durumlarda ekonomik, siyasal, kültürel pek çok probleme yol açabilmektedir. Bu durum da hem göç eden kitle hem de göç ettiği yer açısından zorlu koşullar oluşturabilmektedir.

1.4.5.Düzenli ve Düzensiz Göç

Genel anlamda göçlere bakıldığında düzenli ve düzensiz yani yasal ve yasadışı ayrımı ile karşılaşmak mümkündür. Düzenli yani yasal olan göçün belli kurallar yerine getirilerek, göç edilen ülkeden onay alınarak yapıldığı görülmektedir.

Düzenli göçe örnek olarak Almanya, Avusturya, Hollanda gibi ülkelerin 2. Dünya Savaşı sonrasında oluşan iş gücü açığını gidermek için 1960'lı yıllarda geçici olarak işçi talebinde bulunması ve Türkiye'den de çok sayıda insanın işçi olarak bu ülkelere gitmesi verilebilir. Ancak günümüzde Türkiye çerçevesinde düzenli göçün en güncel örneği olarak Suriyeli sığınmacıların göçünden söz edilebilmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye girişlerinin çoğunluğu yasal yollardan olmakta, kişilerin kayıtları tutularak geçici kimlik belgeleri verilmektedir.

Bir diğer çeşit olan düzensiz göç ise düzenli göçe oranla daha az rastlanan ancak göç edilen ülkeler açısından büyük sorunlar teşkil eden bir husustur. Hem göç edilen yer hem de göç alan yerin bilgisi ve yasalarının dışında yapılan göçler olarak düzensiz göçü ele almak mümkündür. Düzensiz göçmen kavramı ülkeye gerekli belgeler olmadan veya sahte belgelerle giren ve yasal olarak ülkeye girse de vizesi veya çalışma izni bittikten sonra da ülkede kalmaya devam eden geniş bir göçmen yelpazesini kapsamaktadır (Koser'den akt. Şemşit, 2018, s. 281).

Düzensiz göçmenler söz konusu olduğunda en temel problem ise insan kaçakçılığı yapılmasıdır. Maddi kazanç elde etmek adına oturma izni olmayan kişilerin farklı ve insanlık dışı yollarla para karşılığında göç ettirilmesi ülkeler açısından önemli bir problemdir. Kaçakçılık sırasında pek çok insanın hayati tehlike atlattığı, hatta zorlu kaçışlar sırasında yahut sonrasında hayatını kaybettiği bilinmektedir.

Her yıl 800.000 kişinin insan kaçakçılığı organizasyonları yoluyla sınırları aştığı tahmin edilmektedir (Naz, 2015, s.27). Bu anlamda düzensiz göçmenlerin yasal olmayan şekillerde yaptığı girişler; kontrolü engellemekte, gerçekçi veriler elde edilememektedir. Ülkemiz vatandaşları ile ilgili de bu duruma yönelik önemli örnekler söz konusudur. Bu noktada daha önce farklı noktalarda örneği verilen Avrupa'ya giden işçilerin de günümüzde ülkelere kabullerin giderek sınırlandırılması ile birlikte kaçak yollarla giderek burada yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları bilinmektedir. Aynı zamanda “daha iyi imkânlar” olduğu düşünülen Avrupa ülkeleri azımsanmayacak oranda insan için çekici niteliği olması ile Suriyeli vatandaşların da bir kısmının ulaşmak istediği nokta olmakta, Suriyeli vatandaşlar bunun için kaçak yollara başvurarak düzensiz göç için önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli vatandaşların bu yasadışı göçü bakıldığı zaman önce düzenli göç ile başlamaktadır. Ülkesinden kaçmak durumunda kalan Suriyeli vatandaşların kendilerini yasal yollarla kabul eden Türkiye'ye gelerek daha sonra buradan kaçak yollarla Avrupa ülkelerine geçmeye çalıştığı, bu uğurda ölümler meydana geldiği bilinmektedir.

1.5.Göç Teorileri

Göçe ilişkin ilk teoriler on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ancak göçün gerek farklı disiplinlerin ilgi alanına giren multidisipliner yapısı gerekse temelinde kültürel, ekonomik, siyasal, sosyal vb. pek çok sebep barındırmasından ötürü genel-geçer, evrensel bir göç teorisinden bahsetmek mümkün değildir. Suriyeli sığınmacıların ülkemizdeki mevcut durumu irdelendiğinde teorilerden destek almak elzemdir.

1.5.1.Petersen Beş Göç Tipi

Petersen teorisini oluştururken Lee'nin itme çekme kuramından yola çıkmaktadır. Petersen bireylerin itme çekme faktörlerinin yanında bireysel ve sosyal faktörlerden de etkilendiğini belirtmektedir. Sınırlı sayıdaki dataya uygulanan teorik çerçevenin yetersiz kaldığını düşünen Petersen, yapılmış olan iç göç ve uluslararası göç analizlerini bir araya getirerek genel bir göç teorisine hazırlık olarak bir tipoloji geliştirmiştir (Sosyolojiye Giriş II AUZEF). Petersen aynı zamanda ilk göç kuramcısı olarak bilinen Ravenstein'in da çalışmalarına atıfta bulunarak göçe ilişkin oluşturduğu ifadeleri yasa ile değil tipleştirme ile ortaya koyabileceğini düşünmektedir (Özcan, 2017, s.194).

Olgunlaştırılmış bir göç teorisi oluşturmak, Petersen'e göre, göç teorilerinde yaygın olarak kullanılan itme-çekme kutupluluğunun düzeltilmesi ile sağlanabilir; bu düzeltme

de, keşif göçü ve muhafazakâr göç ayırımına “isteklilik dereceleri”nin eklenmesiyle yapılabilir (Sosyolojiye Giriş II AUZEF). Bu anlamda Petersen kişilerin isteklerini de göz ardı etmeyerek oluşturduğu teorisi ile zorunlu olarak yapılan göçleri göz ardı etmemiş; Suriyeli sığınmacıların göçünü de ele alabileceğimiz bir sınıflandırma oluşturmuştur.

Petersen, Lee'nin İtme-çekme faktörlerinin altında yatan sebepleri araştırmış; 5 göç tipi belirlemiştir. Petersen, Lee'nin itme-çekme teorisi üzerine bir dönemde itici faktör olan bir etmen daha sonrasında çekici bir faktör haline dönüşebildiğini; ekonominin de bu anlamda göçe etkisinin önemli olduğunu belirtmiştir. Ekonomide meydana gelen değişikliklerin bu anlamda etkisi olabileceğini belirten Petersen 5 tip belirlemiştir. Bunlar:

-İlkel Göçler: Petersen'in ilk göç tipi genellikle ekolojik itmeye odaklanan ilkel göçlerdir. Petersen'e göre ilkel göçler genellikle doğal koşulların oluşturduğu, iklim, doğal afet, verimlilik vb. etkisiyle ve genellikle toplu olarak yapılan göçler olarak bilinmektedir. İlkel göçlerde temel amaç yiyecek bulmak, barınacak yer bulmak, hayatını sürdürebilmek olmaktadır (Adıgüzel, 2016, s.27). Ancak ekolojik faktörlerin yanında sosyal faktörlerin de etkisinin olduğunu da belirttiği görülmektedir. Sanayi öncesi toplumların göçleri itme-çekme yasası ile değil, sadece itme ve kontrol ile ilişkilendirilebilir. Pastoral toplumlar yine açık arazilerde yaşamaktadır. Rotaları doğaya ya da insan yapımı engellere -dağlar, şelaleler, Çin Seddi vb. göre şekillenir (Sosyolojiye Giriş II AUZEF).

- Zoraki Göçler: Zorlama ile gerçekleştirilen; kişi yahut kişilerin kendi istekleri dışında sosyal- siyasal baskı sonucu göç etmek zorunda bırakılmasıyla oluşan göçlerdir (Adıgüzel, 2016, s.27). İlkel göçte ekolojik baskı ön planda iken zoraki göçte devlet yahut kurumlardan söz edilmektedir. Zoraki göçlerde kişinin göç etmede herhangi bir gücü söz konusu değildir. Bugün Suriyeli vatandaşların göçlerinin de zoraki göçlere dâhil edilebileceği düşünülmektedir. Suriyeli sığınmacıların da Arap Baharı sürecinin çok gruplu yapı sonucu oluşan çatışmalar ve hükümetin isteklere karşı tepkisi sonucunda iç savaş sürecine girmesi ile birlikte Suriyeli vatandaşların göç etmek zorunda kaldığı; kendilerini kabul eden ülkelere sığındıkları görülmektedir.

-Yönlendirilen Göç: Kişilerin baskıya rağmen karar mekanizmasını elinde bulundurduğu durumlardır. Zoraki göç ile benzer noktalara değinse de burada kişinin göçü yönlendirebileceğinden söz etmektedir.

-*Serbest Göç*: Serbest göç insanların herhangi bir zorlayıcı etkenle karşılaşmadığı, kendi özgür iradeleriyle karar alabildikleri ve hareket ettikleri; daha çok bireysel olan göçlerdir.

-*Kitlesel Göç*: Ulaşım ve iletişimin giderek gelişmesi ile alternatiflerin arttığını, göçün kitlesel bir hal aldığını açıklamaktadır. Günümüzde özellikle ses getiren Suriyelilerin göçleri örnek verilebilir. Ancak alternatifler artsa da günümüz açısından düşünüldüğünde özellikle bu yoğun göçleri önlemek adına çeşitli engeller öne sürüldüğünden söz edilebilir. Ki bu şekilde engeller olmadığı takdirde göç önünde durulamaz bir hal alarak toplumlarda önemli olumsuz etkiler oluşturabilmektedir (Adıgüzel, 2016, s.27).

1.5.2.Network (İlişkiler Ağı)

İlişkiler ağı kuramı; göçmenlerin gittikleri yerde, aynı zamanda göç veren ve göç alan ülkeler arasında kurulan sosyal ağlar ve bunların oluşturduğu göç sürecini ele almaktadır (Güllüpnar, 2013, s.117). Göç edildikten sonra oraya daha önceden göç eden yahut oranın yerli halkı olarak adlandırılan kişilerle oluşturulan kişiler arası bağlardan bahsetmektedir. Özellikle soydaş olmak, aynı kökenden gelmek, ortak değerler gibi pek çok husus bu ağın oluşmasında önemli bir noktadadır. Bu süreçte yeni göç edenler için onlardan önce göç edenlerin edindiği tecrübeler, onlara sağladıkları kolaylıklar bu ağı oluşturmakta; göç sürekli kendini devam ettiren bir hal almaktadır (Çağlayan, 2006, s.85). Kısaca ilişkiler ağının göçü özendiren, kolaylaştıran bir unsur olduğu görülmektedir.

İlişkiler ağı kuramında önemli olan gidilecek yerdekiler ile olan bağıdır. Bu tür bağlar insanların gereğinde yardım almak, iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayedir (Göç Olgusu Blog, prg. 28). Göç etmede ilişkiler ağı önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç edecek bireyler için gideceği yerde kendisi için “benzer” olan kişilerin olması cesaret verici bir etki ve göç sürecini kolaylaştırıcı etki yaratmaktadır. Göç eden bireyler de özellikle ilk aşamada kendine benzeyen yerlere yerleşmektedir. Bu durum her göç için geçerli olabilmektedir. Öyle ki Türkiye için düşünüldüğünde ülke içi göçlerde dahi daha büyük bir yere göç eden bireyler genellikle kendine benzeyenlerin bulunduğu yerleri ilk tercih yeri yapmaktadır. Fazla göç alan büyük şehirlerimizde de bu durumla oldukça sık karşılaşmakta, özellikle İstanbul’da oraya göç edilen illerde yaşayanların yoğunlukta olduğu bölgelere rastlanılmaktadır. Özellikle başka bir ülkeye yapılan göçlerde farklı kültür, din, etnik yapı, dil gibi etmenler de devreye gireceğinden ağ

oluşturulması daha elzem bir noktada yer almaktadır. Ancak elbette ki bu durum gerek ülke içi gerekse uluslararası göçte göçmenleri hem psikolojik hem de ekonomik anlamda daha kolaylaştırıcı olmaktadır.

Ancak ilişkiler ağı her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabilir. Bakıldığı zaman bu durum özellikle de göç edilen yer daha yabancı geliyorsa kişilerin kendisini o toplumdan yalıtmasına neden olabilmektedir. Yine ülkemiz açısından düşünüldüğünde Almanya, Hollanda, Fransa gibi ülkelere 2. Dünya savaşı sonrası yapılan işçi göçlerine bakmak gerekecektir. Bu ülkelere giden ilk göçmenlerin bir şekilde kendisine yaşayacak yer bulduğu, bazı zorluklar yaşadığı ancak düzenini kurduğu; daha sonra göç eden bireylerin ise bu ilişki ağından faydalandığı, aynı bölgeye yerleştiği ve daha kolay bir süreç geçirdiği söylenebilmektedir. Ancak bu ülkelerde göç eden bireylerin “Türk Mahalleleri” oluşturdukları, ihtiyaçlarını burada karşıladıkları ve dışarıya açılmadığı; o bölgede sınırlı kalarak gittikleri yerde kendilerine hiç bir şey katmadıkları hatta dilini dahi öğrenmedikleri sık rastlanan bir durumdur. Ancak günümüzde bu soyutlanmışlık gelen yeni nesillerle giderek değişmektedir.

Ülkemize sığınan Suriyeliler için düşünüldüğü zaman da belli bölgelerde ve hep birlikte yaşadıkları, dil konusunda da büyük problemler yaşadıkları görülmekte; kendilerini soyutlama durumu halen devam etmektedir. İlişkiler ağı kuramı bu değindiği noktalarla tarih içinden de olay ve olguları ele alarak, sadece ekonomik temelli bakmadığı göç ve göçmen yaklaşımıyla diğer kuramlardan farklı bir noktada durmakta, sorulara ekonomi odaklı değil daha geniş kapsamlı cevaplar bulabilme anlamında önemini korumaktadır.

1.6. Kimlik Arayışları: Mülteci Mi, Sığınmacı Mı?

1.6.1.Mülteci Kimdir?

Mülteci genel anlamda; dil, din, etnisite, siyasi anlamda mensup olunan gruptan dolayı risk altında olup vatandaşı olduğu ülkeye dönmek istemeyen/dönemeyen kişilerdir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada yaşanan nüfus hareketleri ile ortaya çıkan insan hakları ihlalleri ile “mültecilik” Birleşmiş Milletlerin önemli konuları arasında yer almaya başlamıştır.

Bu anlamda mültecilerin dünya çapında korunması, karşılaştıkları sorunları çözmek gibi hedeflerle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 14 Aralık 1950’de Birleşmiş

Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu (United Nations High Commissioner for Refugees) (BMMYK) kurulmuştur (Uzun, 2015, s.109). BMMYK'nın amacı dünya çapında mültecilerin haklarını ve refahını savunmak, misyonu ise her bireyin sığınma talebinde bulunabilmesini ve başka bir ülkede mülteci olarak güvenli bir şekilde barınabilmesini sağlamaktır (Uzun, 2015, s.109).

Mültecilere ilişkin hukuki düzenlemeler de BMMYK'nın kurulmasıyla olmuştur. Mültecilere ilişkin akla gelen ilk sözleşme mültecilerin hakları ve yükümlülüklerini belirleyen, mültecilere tanımlama getiren; ilk uluslararası sözleşme niteliğindeki 1951 Cenevre Sözleşmesi'dir. Cenevre Sözleşmesi 1951 yılında mülteci kavramını; 1 Ocak 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylar olarak sınırlandırmıştır. Çünkü sözleşmenin esas amacı İkinci Dünya Savaşından sonra ülkesini terk eden Avrupalıları ülkelerine döndürmektir. Sözleşmeye katılan ülkelerin isterlerse coğrafi sınırlama getirerek sadece 'Avrupa'da meydana gelen olaylar' ibaresiyle yahut 'Avrupa veya başka bir yerde meydana gelen olaylar neticesinde' ibaresi ile kapsamalarını belirterek beyanda bulunabilmeleri söz konusu olmuştur. Ancak bu sözleşme yetersiz görülerek; tarihsel ve coğrafi sınırlamanın olmaması adına 1967 yılında yapılan protokolde alınan karar ile zamansal sınırlamanın kaldırıldığı, istenildiğinde coğrafi sınırlama koyulabileceğine dair karar alınmış olup; protokole katılan Türkiye de coğrafi sınırlama şartını devam ettirerek imzalamıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Belirtilen Sözleşme çerçevesinde imzaladığımız protokolde mülteci; "Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi..." (Uzun, 2015, s.110) olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye bu şekilde "Avrupa'dan gelenler" ibaresi koyarak başka yerden göç eden/etmek zorunda bırakılan kişilerin mülteci statüsü almasına engel koymuş; bu durum günümüzde en yoğun göç dalgası olarak bilinen Suriyelilerin göçü de Avrupa Konseyi üyesi olmamalarından ötürü mülteci olarak tanımlanmaları önünde bir engel oluşturmuştur (Kaya & Yılmaz, 2015, s. 13).

2009-2013 yılları arasında Yabancılara yönelik yeni düzenlemeler yapılması ön görülmüş; Ulusal Eylem Planında coğrafi sınırlama ilkesinin kaldırılması gündeme gelmiş ancak Türkiye için Doğudan gelebilecek mülteci akını bir risk oluşturacağından teşvik edici düzenlemeler kabul edilmemiştir. Ancak 2013 yılındaki düzenlemelerde 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 2013). Yayımlanan yeni kanunda meydana gelen değişiklikler, özellikle de Suriyeli vatandaşların Türkiye'ye olan yoğun göçleri kapsamında eksiklikler görülerek düzenlemelere gidilmiştir. Bu kapsamda “mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma, geçici koruma” terimleri eklenmiştir.

Eklenen yeni terimlerin içeriklerine kısaca değinilirse;

Geçici Koruma: Kitlesele olarak ülkesinden ayrılmak zorunda kalan, ülkesine geri dönemeyen, Türkiye'ye sığınan, korunma ihtiyacı olan bireylerin insan haklarına uygun temel standartlarının sağlanması amacıyla; acil durumlarda geçici bir çözüm olarak kullanılmaktadır. Bu kanun özellikle de 2011 yılında başlayan iç savaş yüzünden Türkiye'ye sığınan Suriyeli vatandaşlar için Geçici Koruma Rejimi uygulamak adına kabul edilmiştir. Bu anlamda kapıların Suriyeli vatandaşlara açılması, risk geçene kadar geri gönderilmemesi ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını içermektedir (Gündoğan, 2015, s.31). İmzaladığımız Cenevre Sözleşmesince de mültecilerin geri gönderilememe ilkesi kapsamında sığınma talebinde bulunan kişinin yaşamı ve özgürlüğüne dair risk oldukça geri gönderilemeyeceği ilkesi geçici koruma yönetmeliğinde de uygulanarak geçici koruma statüleri iptal edilmedikçe Suriyelilerin Türkiye'den gönderilemeyeceği belirtilmiştir.

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir (TBMM, 2018, s.36).

İkincil Koruma: Mülteci, şartlı mülteci nitelendirmelerine uymayan ancak ülkesine gittiği takdirde özgürlük veya yaşamsal anlamda risk altında bulunan; ülkesinin korumasından faydalanamayan vatansız kişiye verilen statüdür. Suriyeli sığınmacılar dışındaki Türkiye'ye sığınan yabancılar bu statüde yer almaktadır.

1.6.2. Sığınmacı Kimdir?

Göç eden bireyleri tanımlamak söz konusu olduğunda en büyük karmaşıklık göç eden bireylerin mülteci mi sığınmacı mı oldukları ile ilgilidir. Türkiye tarafından imzalanan ve yukarıda da bahsedilen Cenevre Sözleşmesine bakıldığında da mültecilik tanımı yapılsa da sığınmacı tanımına rastlanmamaktadır.

Ancak Birleşmiş Milletler bünyesinde 1959 yılında başlayan sığınma hakkına ilişkin çalışmalar sonucu 14 Aralık 1967 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından “Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi” (United Nations Declaration on Territorial Asylum) kabul edilmiştir (Uzun, 2015, s.110). Bildiride sığınmacının açık bir tanımı olmasa da sığınma hakkına dair yapılan düzenlemelerle Cenevre Sözleşmesi ve 1967 yılında yapılan protokolden ayrılmaktadır.

Türkiye'nin çıkarmış olduğu “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nda ise sığınmacı tanımlaması yerine şartlı mülteci kavramı kullanılmıştır. Sığınmacı tanımına, bugün yürürlükten kaldırılmış olan 1994 tarihli Yönetmelikte yer verilmiştir. 1994 tarihli mülga Yönetmeliğin 3. maddesine göre sığınmacı (asylum-seeker) şu şekilde tanımlanmaktadır:

“İrki, dini, milliyeti belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen ya da korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” (Uzun, 2015, s.111).

Türkiye'nin Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeye ilişkin coğrafi temelli çekinceye (Avrupa'da meydana gelen olaylar) muhatap olup, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan yabancı şeklinde tanımlandığından ülkemizdeki Suriyeliler yasal anlamda sığınmacı da değildir (Koyuncu, 2014, s.25). Türkiye'ye sığınan Suriyeli vatandaşların da belirtilen hükümlerce sığınmacı statüsüne sahip olabileceği görülse de Türkiye Suriyelilerin statüsüne yönelik özel düzenlemeler yaparak geçici koruma statüsüne almıştır. Bu anlamda Suriyelilere yönelik geçici koruma statüsü söz konusu olsa da çalışmada Suriyelilere sığınmacı olarak yer verilmiştir.

1.7.Ön Yargı

Ön yargı, bir grubun (dini, etnik, cinsiyet, ırk vb.) tamamına, ya da bir gruba ait olduğu için belli bir bireye yöneltilen, hatalı, değişmeyen ve genellemeci olumsuz tutumdur

(Allport'tan akt. Özservet, 2017, s.1). Önyargının sebebi kişinin karşı taraftakini tam olarak tanımaması ancak duyduğu, gördüğü, doğruluğundan emin olmadığı olaylardan ötürü olumsuz düşünceler üretmesidir. Bu olumsuz düşünceler, tek bir kişide olumsuz bir davranış görerek/duyarak tüm gruba ya da kişiye yansıtılabilmektedir.

Ön yargılar zihinsel ve psikolojik temellidir. Adorno'nun belirttiği gibi otoriter kişiliklerin diğer olarak gördüğü grupları dışlayarak kendi grubunu yüceltme amaçlı ön yargıyı oluşturduklarından söz edilebilir. Ancak daha sonra çıkan çözümlere de bakıldığında gelenekselciliğin ve hâkimiyet düşüncesinin de ön yargının oluşmasında önemli birer etken olduğu görülmektedir. Gelenekselcilik; muhafazakârlık olarak da tanımlanan bir olgu iken, kendi grubuna bağlı olma, muhafaza etme anlamında ifade edilebilir. Yahut kendi grubunu karşıdaki grubun üstünde görme ve hâkimiyet kurma düşüncesi de ön yargı oluşumunda oldukça etkilidir.

Ön yargı daha çok sözel olarak ifade edilir. Bu sözlü ifade bazen direkt özneye bazen ise başkalarına karşı olmaktadır. Ancak ön yargı her zaman dile getirilerek karşı tarafa aktarılmamaktadır; aynı zamanda davranışlarla da ön yargının yansıtılması söz konusu olabilmektedir.

Esra Çuhadar Gürkaynak'a göre ön yargının 3 farklı biçimi vardır: Bilişsel yapılarda (kalıp yargılar), duygularda ve davranışlarda (diğer grubun üyelerine sosyal mesafe koymak, ayrımcılık uygulamak, şiddet uygulamak) (2011, s.255). Bu biçimlerden en sık ve ilk etapta rastlananın sosyal mesafe koymak olduğu görülebilir. Sosyal mesafe daha sonra ileri aşamalara ulaşarak şiddet boyutuna dönüşebilmektedir. Bu üçlüye bakıldığında öncelikle ön yargının kişide duygu durumu olarak çıktığı yahut bilişsel yapılarda meydana geldiği, bunun davranışa dönüştüğünden söz edilebileceğinden birbirlerinden bağımsız olmadıkları görülmektedir.

Ön yargı belirtildiği gibi daha çok tanımadığımız, yabancı olarak nitelendirdiğimiz kişilere karşı geliştirdiğimiz kalıp yargılardır. Özellikle de günümüzde göçün giderek artması ile birlikte insanların başka ülke, başka din, başka kültür, başka etnisite vb.ne sahip yerlere göç etmesi ön yargıyı besler niteliktedir. Ev sahibi ülke için göç eden birey yabancı olarak algılanmasından ötürü her zaman bilinmezlik içindedir ve bir tehdit unsurudur. Bu sebeple göçmen bireylere karşı ön yargı daha sık görülmektedir. Özellikle de ev sahibi ülke tarafından göç eden bireylerin toplumun huzurunu bozduğu, suça meyilli oldukları, tehdit unsuru

oldukları, ekonomik anlamda ülkeye zarar verdikleri, ev fiyatlarını arttırdıkları, işlerini ellerinden aldıkları gibi pek çok sebep ortaya atılarak; medyanın da bu ön yargıyı perçinlemesiyle toplumdan dışlandıkları görülmektedir.

Bu tür durumlarla günümüz Türkiye'sinde Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasındaki ilişkilerde de karşılaşmak mümkündür. Burada önemli olan nokta iki tarafın birbirini kabullenerek uyum sağlamasıdır. Ön yargı öncelikle karşı gruba zorluklar yaşatsa da bu durumun kişilere de olumsuz yansımaları da söz konusudur. Göç eden bireyler için özellikle kendi kültürü, dini, dili farklı ise göç ettiği yerdeki halk ile aynı yaşam tarzına sahip olmak her zaman mümkün olmayabilir. Bu anlamda iki tarafın da hoşgörülü bir şekilde farklılıklara saygı duyması, ortak noktada buluşması ve ön yargıları yıkması elzemdir.

Ön yargı genellemecedir. Her toplumda iyi ve kötü insanlar olabilmekte ancak kötü olayların tüm halka mal edilmesi doğru olmamaktadır. Bu durum ülkemizde yaşayan Suriyeli sığınmacılar için de söz konusu olmaktadır. Suriyeli sığınmacılardan bir kaçının suç işlemesi, kural dışı davranması, düzeni bozması tüm Suriyelilere mal edilmemelidir ancak ön yargıların da bu şekilde beslendiği bilinmektedir. Oluşturulan bu ön yargı gündelik hayatta pek çok alana yansımakta; davranışlarımızı, ilişkilerimizi etkilemekte ve ülkesini terk edip gelerek zorluklar yaşayan bu insanların yaşamını daha da zorlaştırmaktadır. Suriyeli sığınmacılara karşı oluşan ön yargıları düşünce ve davranışlarına yansıyan insanlar olabileceği gibi onlara karşı iyi niyetli ve onların yaşamını kolaylaştırıcı şekilde yaklaşan kişilerin de olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Ön yargı özellikle medyadan beslenen bir pratiktir. Medya araçlı oluşan ön yargıların söylemlere yansıdığı görülmektedir. Toplumda bir gruba karşı olumsuz söylemlerin dolaşması o kişileri damgalayan, ön yargı oluşturan önemli etkenlerdendir. Söylemsel dışlanma bugün özellikle Suriyeli kimliği üzerinden kültürel dışlanma şeklinde vücut bulmaktadır (Özdemir, 2017, s.115). Suriyeli sığınmacıların göçü ile birlikte kendilerine yönelik pek çok söylentinin olduğu, bu söylentilerin ise Suriyeli kimliğini olumsuz anlamda etkileyebildiğini, bu durumun direkt davranışlara tezahür ettiğini görmek mümkündür.

1.8.Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanma; ekonomiden pay alamayan yaşlılar, suçlular, göçmenler, işsizler vs. nin etkilendiği bir boyut olmakla birlikte eşitsizlik temelli bir kavramdır. Sosyal dışlanma aynı zamanda sosyal

politikaların yetersizliği ile ortaya çıkmaktadır. Sosyal dışlanma beraberinde ayrımcılığı getirmektedir.

Ayrımcılığın temelinde kimlik kavramını bulmak mümkündür. İnsanlar kendisinden farklı kimliğe sahip olan kişilere karşı ön yargılı, dışlayıcı bir tavır sergileyebilmektedir. Kimlik kavramı Kılıçbay'ın da ifade ettiği gibi aynılık ve farklılık kıskacında bir soruna dönüşmüştür (Akdemir, 2014, s.893). Kimliğimize duyduğumuz aidiyet hissi kimliğimizi korumak amaçlı karşı tarafı öteki olarak tanımlayabilmektedir. Bu öteki tanımlaması insanların birbirlerine karşı buna göre muamele etmesine, dışlamaları oluşturmalarına sebep olmaktadır.

Ayrımcılık, ön yargı ile bağlantılıdır. Ön yargının ayrımcılığı beslediği, ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Ayrımcılık, bir grup ve üyelerine karşı oluşan olumsuz tutum, ön yargı sonucu oluşur. Bu durum o gruptan hoşlanmamaktan nefrete kadar uzanan ve karşı tarafa karşı şiddete dönüşebilen boyutlara ulaşabilmektedir. Ayrımcılık kişileri kendileri olarak değil sahip oldukları kimlik, ait oldukları gruba göre değerlendirme ile beslemektedir. Ayrımcılık, ön yargının davranışa dönüşmesi olarak belirtilebilir.

Ayrımcılığın kadına, engelliye, çocuğa, erkeğe, farklı dinlere, dillere, renklere vb. şekilde oluşan farklı boyutlarından bahsetmek mümkündür. Ancak günümüzde en sık karşılaşılanlardan olan göçmenlerin yaşadığı; etnik, dini kökenli ayrımcılık insanların yaşam hakkına, özgürlüğüne etki edebilmekte, şiddet boyutunda bir karşılığı olmaktadır.

İrk üstünlüğüne dayalı düşünceler suç olarak geçse de bunu yapan pek çok ülke olduğu ve bu ülkelerin ayrımcılık yaptığını kabul etmediği görülebilmektedir. Ancak bu ayrımcılıklar sonrasında çatışmaları ortaya çıkarmakta ve bu çatışmalar toplumda önemli bir boşluk yaratarak anomiye sebep olmakta, durumun kontrolü giderek zorlaşmaktadır.

Ayrımcılığın ortadan kaldırılması gerektiği inancı BM sisteminin yazılı kaynaklarının temelini oluşturur. Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 1/3. Maddesi, Örgüt'ün amaçlarından birinin "insan hakları ve temel hakların herkes için ırk, cinsiyet, dil ya da din farkı gözetmeksizin geliştirilmesi" olduğunu belirtir. Birleşmiş Milletler, bu bağlamda ayrıntılı hükümleri içeren yasal düzenlemeleri hazırlama görevini de üstlenmiştir (Ataöv, 1996, s.2). Her ne kadar uygulamada bu durum yeterince etkili olmasa da kitabi anlamda buna dikkat edildiği görülmektedir. Ancak gündelik yaşama bakıldığında zaman insanların kendinden olmayana dışlayabildiği, ayrımcılığa maruz bıraktığı görülebilmektedir. Öyle ki Ataöv'ün

belirttiği gibi Doğu Avrupa'dan gelen göç dalgalarıyla karşılaşan Batı Avrupa'da şimdi göçmenleri dışarıda tutmak için "Demir Perde"yi yeniden inşa etme yolunda tehlikeli bir eğilim belirmiştir (1996, s.80). Göçmenlere yönelik olarak özellikle Avrupa ülkeleri mültecilerin sayısını azaltmak ve gözaltında tutmak için caydırıcı pek çok önlem almıştır. Ancak bunun aksine göçe neden olan etkenleri önlemek, göçmenleri topluma kazandırmak ve mevcut durumda iyileştirmeye gitmek kalıcı bir çözüm sağlayabilecektir. Ancak Çayır'ın da dediği gibi insanların içinde buldukları toplumun, kültürün, kimliklerin mutlak ve değişmez bir öze sahip olmadığını görebilmeleri önemlidir (2012, s.9). Bu anlamda kişileri kendimize benzetmek için zorlamak yerine orta noktada buluşarak birbirimize saygı duymamız sorunların önüne geçebilecektir.

Göçmenlerin ön yargı ve ayrımcılığın hedefi haline gelmesinin en önemli nedeni ekonomidir. Ekonomik sorunların kaynağı olarak görülen sığınmacılar istihdam olanaklarını azaltmaları ve işsizliğe neden olmaları, ekonomik anlamda sıkıntı yaşatmaları gibi sebeplerden ötürü dışlanmaya maruz kalabilmektedir. Ülkemizde de Suriyeli sığınmacılar düşünüldüğünde ekonomiye zarar verdikleri, maddi külfet oluşturdukları, daha ucuza çalışarak yerli halkın iş imkânlarını kısıtladıkları, kiralari arttırdıkları gibi pek çok söylemden ötürü dışlamaya maruz kalabilmektedir. Sınır illerinde temel gıda maddelerinin artması sonucunda enflasyonun bu illerde (Kilis, Hatay, Gaziantep) Türkiye ortalamasının üzerinde olması; sanayide – tarımda – küçük çaplı işletmelerde ucuz iş gücü olarak çalışan Suriyelilerin yerel iş gücü piyasasına yarattığı dezavantaj ve Suriyeli ucuz işçi çalıştıran firmaların, çalıştırmayan firmalara göre haksız rekabet içerisinde olması Suriye'den Türkiye'ye kitlesel göçün Türkiye'de yarattığı ekonomik riskler olarak düşünülmektedir (Polis Akademisi, 2016, s. 12).

Ancak diğer pencereden bakıldığında da göçmenler, bir ülkenin iş gücünü canlandırır, yatırımları teşvik eder ve büyümeyi tetikler. IMF'nin yaptığı ilk hesaplar, örneğin AB ülkelerinde göçmenlerin ekonomik büyüme üzerinde olumlu anlamda mütevazı bir etki yarattığını göstermektedir (Lagarde, 2015, s.2). Bakıldığında Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların yerli halkın çalışmak istemediği işlerde çalışıp oluşan açıkları kapattığı, Suriyeli yatırımcıların ülkemizde tekrar düzenlerini kurmak için yatırımlar yapması gibi pek çok etken ülkemizdeki Suriyelilerin ekonomimize katkı sağladığını göstermektedir.

Ülkemizdeki Suriyeli sığınmacıların da zaman zaman dışlamalara maruz kaldığı bilirse de bakıldığı zaman bunun nadiren yaşandığı, genel anlamda Suriyeli sığınmacıların

yaşamlarını devam ettirebilmeleri ve entegre olabilmeleri için gereken desteğin sağlandığı görülmekle birlikte; dışlamalar problem yaratacak kadar elzem boyutta olmadığı düşünülmektedir. Özellikle farklı dillere sahip olursa da komşuluk ve geçmişten gelen ortaklıklar, ortak kültürel özellikler ve din bu noktada entegrasyonda önemli bir rol üstlenmiştir.

1.9.Ötekileştirme

Özne ‘öteki’den ayrı düşünülemez. Öznenin kendini gerçekleyebilmesi için ‘öteki’nin varlığı zorunluluktur (Roussillion’dan akt. Alp, 2018, s.24). Özellikle yaşadıkları yere yabancı olan/sonradan gelen grupların toplum tarafından öteki olarak görülmesi söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla bu azınlık olarak nitelendirebileceğimiz gruplar ya içine kapanık, kendilerine benzediğini düşündükleri kişilerle oluşturdukları bir alanda izole biçimde yaşamakta ya da kendilerini bastırıp gizlemektedirler.

Ötekileştirme toplumsal anlamda sıkıntılar doğurabilmektedir. Çoğunluk tarafta olan yerli halkın bu azınlığı suçlama eğilimi, ötekileştirmesi toplumda anomiye sebep olabilmektedir. Bu anlamda sürekli dışlanan ve suçlayıcı tutumlara maruz kalan azınlıkların kaybedilmesi ve anomiye daha yatkın hale gelebilmesi mümkündür.

Hoşgörüsüzlük, modern pratiğin doğal bir eğilimidir; düzenin inşası, katılma ve kabul edilmenin sınırlarını çizer. Asimile edilemeyen her şeyin hak ve temellerinin reddini- ötekinin gayri meşrulaştırılmasını- ister. Kolektif ve bireysel eylemler müphemliği yok etme amacı tarafından yönlendirildiği sürece, sonuç, hoşgörü maskesi altında da olsa hoşgörüsüzlük olacaktır ki bunun anlamı şudur: Aslında sen çok kötüsün fakat ben o kadar cömertim ki yaşamana izin vereceğim (Bauman, 2017, s.21). Bauman’ın da ifadesinde görüldüğü gibi modern pratikte ötekileştirme süreci aslında kendine benzetemediğini dışlamaktan ve ona lütfettiğini göstermekten geçmektedir.

Bizler, bütün farklılıklarımız içinde ve bütün farklılıklarımızla en nihayetinde aynı yumağın, aynı ağın, aynı topojinin içinde yakalanırız. Dolayısıyla da bakmamız gereken, seçilmiş muhatabımız olarak “öteki”nin güçlü ve sembolik bir dışlanması değildir. Özellikle dikkat etmemiz gereken “ötekileştirme” sürecinin ortaya çıkmasını sağlayan farklı iktidarlar, tarihler, sınırlar ve dillerin kazandığı diyalog koşullarıdır. Bu ise bizi “kültürler, diller, karmaşık anlam ve iktidar biçimlenişleri arasında” yapılacak sonu olmayan bir yolculuğun içine çeker (Chambers, 2014, s.27). Bugün Türkiye açısından bu durum düşünüldüğünde 3,6

milyonluk bir “yabancı” bir topluluğun hayatlarımıza bir şekilde girmiş olması da ötekileştirme sorununu ortaya çıkarabilmektedir. Bu anlamda ülkemizdeki kişilerin yabancılar noktasında kendisini nasıl ifade ettiği, söylemlerine nelerin yansıdığını görmek bugün Türkiye’de yerli halk ile iç içe yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların konumlarını, yaşadıklarını, hissettiklerini görmemizi sağlayacaktır. Çalışmada da hem yerli halka hem de sığınmacılara bu konuda sorular sorularak Türkiye’de yabancılar ötekileştiriliyorlar mı, ötekileştiriliyorsa bunun ne boyutta olduğu ortaya koyulması amaçlanmıştır.

1.10. Toplumsal Kabul ve Uyum

Ayrımcılık ve onun doğurduğu ön yargı insanların diğer olarak gördüğü kişileri ötekileştirmesine, bu durum da gündelik yaşamda anomiye sebep olabilmektedir. Günümüzde bu durumu ülkemize sığınan Suriyelilere karşı oluşan ön yargı ve ayrımcılıklarda görmek mümkündür. Türkiye’nin milliyetçi bir yapıya sahip olması, muhafazakârlığını halen koruyor olması hususları düşünüldüğünde kendisinden olmayan olarak görebileceği Suriyeli sığınmacılara yönelik ayrımcılık söz konusu olabileceği, bunun şiddet boyutunda olmasa da karşı tarafa zarar verebileceği hususu düşünülebilmektedir. Suriyeli sığınmacılara karşı “işimizi elimizden aldılar, ülkelerini savunmak için savaşmayıp kaçtılar, ülkede suç oranlarını arttırdılar” gibi pek çok söylemle karşılaşıldığı, bu söylemlerin hızla yayıldığı ve bu durumun ön yargıları beslediği görülmektedir. Dolayısıyla bu ön yargılar Suriyeli sığınmacılara karşı davranışlara yansiyabilmektedir.

Uzun bir misafirlik süresi içinde pek çok ortak noktaya rağmen insanların hemen her ile yayılmış durumda bulunan Suriyelilere ilişkin olarak olumsuz değerlendirmeler biraz da Suriyeli sığınmacıların medyadaki temsillerinden ve yine siyasal çevrelerce konunun ele alınma biçimlerinden de kaynaklanmıştır.

Ancak günümüzde yansıtıldığı kadar büyük boyutlarda bir ayrımcılık ve ön yargı söz konusu değildir. Suriyeli sığınmacılara karşı ön yargı ve ayrımcılığı bu noktada azaltan önemli husus ise “sosyal kabul ”dür. Bu noktada devlete yaptığı ve yapacağı politikalar noktasında önemli bir rol düşmektedir. Türkiye vatandaşlarının Suriyeli sığınmacıların savaşın ortasında kalarak hayati tehlike yaşamalarına izin vermeyeceği yapılan araştırmalarda da görülmüş olup araştırma bulguları; Türkiye’de Suriyeliler konusunda zaman zaman olumsuz tavırlara rağmen genelde “toplumsal kabul” düzeyinin çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Tunç, 2015, s.43).

Türkiye vatandaşlarının ülkesine sığınmış olan sığınmacılara iş, yiyecek, kalacak yer, eşya gibi pek çok konuda destek sağladıkları; sığınmacıların uyum sürecinde büyük katkıları olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Yapılan çalışmaların büyük kısmı ve medyanın sunduğu Suriyeli sığınmacılara karşı ön yargı olduğu gerçeği belirtildiği gibi tam anlamıyla gerçeği ortaya koymamaktadır. Aksine ülkemiz vatandaşlarının hoşgörülü yaklaştığı, elinden gelen yardımları sağladığı görülmektedir. Ancak her yeni gelen birey için temkinli yaklaşma durumu söz konusu olabileceği gibi Suriyeli sığınmacılara yönelik de böyle bir durumun söz konusu olduğu gözden kaçmamalıdır.

6458 sayılı Kanunla yasal olarak ilk kez “uyum” konusuna da yer verilmiştir. Kanunun 96. maddesinde, koruma altındaki kimselerin toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetlerinin planlanacağı hükme bağlanmaktadır. Aynı kanunla, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kapsamında Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı kurulmaktadır. Uyum süreçlerine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek bu daire başkanlığının görevi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & İslamoğlu & İyem, 2017, s.110). Özellikle Suriyeli sığınmacılar ve yerli halk arasında olan yaşam tarzı farklılıkları uyumu zorlaştıran bir etken olsa da Suriyeli sığınmacıların kalış süreleri uzadıkça entegrasyon da karşılıklı olarak giderek artmaktadır. Yerli halk ile Suriyeli sığınmacıların evliliklerinin giderek artması bu konuda önemli bir etkiye sahip olabilmektedir.

Bu konuda ensar-muhacir ilişkisinin de önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür. İslami kültürden gelen ensar-muhacir anlayışı da Suriyeli sığınmacılara karşı yerli halkın davranışlarını etkilemekte, bu etki Suriyeli sığınmacılar nezdinde de karşılık bulmaktadır. Bu anlamda sosyal kabul ile birlikte uyum süreci hızlanmaktadır.

Kişilerin entegrasyonu konusunda ise en önemli etken ilk başta eğitimidir. Özellikle çocukların küçük yaşta aldıkları eğitim onların buldukları ülkenin dilini, kültürünü anlamasına ve daha çabuk kaynaşmasını sağlayıp dışlanmasını engelleyebilmektedir. Türkiye’de şu anda farklı yaş gruplarında 1 milyonun üstünde sayıda Suriyeli çocuğun eğitim çağında olduğu bilinmektedir (MEB, 2018). Bu çocukların önemli bir kısmı eğitim sistemine dâhil edilmiştir. Günümüzde Türkiye için de Suriyeli sığınmacılar düşünüldüğünde dilin temel problem olduğu, ülkenin diline hakim olamayan sığınmacıların hayatlarını idame ettirmekte zorlandıkları görülmektedir. Bu anlamda en temel ihtiyaç dildir.

Kendi anadili, göçmen için muhtemelen çok daha önemlidir. Anadil, kişinin onu besleyen kültürle en derin ve en güvenli bağlantısıdır (Akhtar, 2018, s.17). Bilmediği, diline, kültürüne yabancı olduğu bir ülkeye geldikleri düşünüldüğünde Suriyeli sığınmacıların en fazla zorlandığı konulardan birinin dil, bu anlamda kendini ifade etme olduğu düşünülebilir. Kişiler kendisini ifade edemedikçe uyumun giderek zorlaştığı, kendilerini iyi hissetmek adına “kendilerinden olan”, iletişim kurabildikleri kişilerle etkileşime girmeleri bu zorlu süreçleri bir nebze kolaylaştırabilmektedir. Bu noktada Suriyeli sığınmacıların en çok başvurduğu yöntemlerden biri de geride kalan yakınlarla uluslararası telefon görüşmeleri yapmayı ve memleketi ziyaret etmeyi içeren güncel ya da harici ikmaldir (Akhtar, 2018, s.7). Ancak günümüzde kalış süresinin giderek uzamasıyla dil ve iletişim konusunun daha aşılabilir bir hal aldığı, iki tarafın da birbirlerine daha iyi adapte oldukları görülmekte; toplumsal anlamda önemli bir uyum yakalanmaya başlamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de uyum konusunda yapılanlarla Avrupa’nın hatalarına düşülmemiştir. Şöyle ki Avrupa için bu durum yabancı olarak görülen göçmenleri toplumdan izole olmaya iten politika ve tutumların neticesinde marjinal kitleler yarattıkları ve büyük anomilere sebebiyet verdikleri görülebilmektedir.

1.11. Medya ve Dışlayıcı Söylemler

Kimlik inşası sürecinde medyanın da “biz” ve “onlar” söylemleri ile karşımıza çıktığı bilinmektedir. Van Gorp (2005) ve Gale (2004), medyada sığınmacıların çoğunlukla insani yardımı ve korunmayı hak eden masum kurbanlar ya da bunun zıttı olarak ev sahibi toplum için tehdit oluşturan istenmeyen misafirler olarak temsil edildiklerinden bahsetmektedir (Pandir & Efe& Paksoy, 2015, s.4).

İdeolojiler, kimlikler, güç ilişkileri, kültürel değerler dil aracılığı ile ya da dilsel kurgulamalar yoluyla ortaya konulmaktadır. Bu nedenle, medya metinlerinde, dil kullanıcılarının, dil kullanımı ön plana çıkartılmıştır. Bu yüzden de, ideolojiler bütününden oluşan sembolik düzen, dil yoluyla ifade edilmektedir (İnceoğlu’dan akt. Alp, 2018, s.26). Dolayısıyla karşımızdakine yönelik duygu ve düşüncelerin söylemler üzerinden ifade edildiği görülmektedir.

Medya, her zaman toplumsala içkindir. Bu sebeple medyada oluşturulan söylemlerin halkın fikirlerini belirleyici bir rolü olduğundan bahsedilebilir. Van Dijk’e göre medya söylemini, metne dayalı yorumsal ve bağlama dayalı sosyal gelenek biçimindeki yaklaşımların harmanlandığı bir çerçevede ele alır. Dijk’e göre ideoloji söylemde ifadesini

bulur ve söylem aracılığı ile yeniden üretilir. Biz ve öteki ayrıştırmaları söylemde kurulur (Alp, 2018, s.26).

Hemen hemen her toplumun zorunlu olarak birlikte yaşadığı ama ötekileştirdiği yahut ötekileştirmeye açık olduğu gruplar vardır. Bu gruplar özellikle sonradan göç etmiş azınlık gruplardır ki bu grupların farklı etnik, dilsel, dinsel yapıya sahip olması durumu daha da körükler hale getirmektedir. Günümüzde kendi dışındakileri ötekileştirme yaygınken ötekini kendine benzetme amaçlı dikte etmelere rastlamak da mümkündür. Medya da bu noktada gerek ötekileştirmeyi arttırma gerekse dikte etme sürecinde önemli bir rol üstlenir. Bu konuda Hakan Alp (2018) tarafından yapılmış “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi” adlı çalışmadan birkaç örnek sunulacak olursa; Bolu Gündemi isimli İnternet Haber Portalı’nda, Suriyeli sığınmacıların sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak faydalanmaları ‘Onlara Sağlık da Bedava’ şeklinde bir haber başlığı kullanılarak eleştirilmektedir. “Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye’ye sığınan mültecilere birçok kolaylık sağlanıyor. Devletten belirli bir ölçüde maaş alan mülteci ya da sığınmacılar, sağlık hizmetlerinden de ücretsiz olarak yararlanabiliyor. Sığınmacılara sağlanan ücretsiz tedavi de vatandaşların tepkisini çekti. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, çalışanlar için hastane katılım payını eczanelerde öderken, emeklilerin ise maaşlarından kesinti yapılıyor. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayanların ise muayene ücreti 15 TL iken geçtiğimiz aylarda yüzde 100 zam yapılarak 30 TL olmuştu. Hastanede Arapça danışma bölümünün gören bazı vatandaşlar ise bu duruma tepki gösterdi (“Onlara Sağlık da Bedava”, 2014).

Haberin dili analiz edildiğinde Suriyeli sığınmacıların, sosyal devlet olmanın en önemli çıktılarında biri olan ‘ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanmasına karşı çıkılmaktadır. Söz konusu ayrımcı söylemi, abartma-yükleme ve çarpıtma kategorisinde değerlendirilebilmektedir.

Haberkale İnternet Portalı’nın 26 Ağustos 2014 tarihli haberinde, Kırıkkale’de yaşamak zorunda kalan Suriyeli sığınmacılar, yerel halkın işsizliğine neden olarak gösterilmektedir: “...Kırıkkale’deki işsizler çalışacak iş bulamazken, parkomat işinde çalıştırılan Suriyeliler, kimi araçlara parkomat cezası kesiyor ve onların eliyle cezalar araç sahiplerinin adreslerine kadar gönderiliyor. Parkomat süresine itiraz eden kimi vatandaşlar ücret ödemezken, kesilen ücretin Suriyeliler eliyle sürücülerin adreslerine gönderildiği ileri

sürüldü. Bu duruma tepkili olan sürücüler bunun hiçbir ülkede uygulamasının olmadığını belirttiler.” (Suriyeli eliyle ceza”, 2014).

Haberin dili analiz edildiğinde Kırıkkale’deki işsizliğin ana nedeni Suriyeli sığınmacılar olarak açıklanmaktadır. İdeoloji, esas olarak söylemin her yerinde ortaya çıkabilmektedir. Yerleşmiş önyargıların, gerçek olgular gibi sunulması işin en tehlikeli boyutudur. Haber içeriğinde Suriyeli sığınmacılara yönelik açık bir nefret ifadesini sanki genel bir kabul gören ‘doğru’ olarak kullanılması ırkçılığın normalleştirilmesini beraberinde getirir. Yani söylem yeniden ve yeniden üretildikçe doğal varsayılmaktadır.

Medya, kişilere abartılar sunar. Abartılar anlamın niteliklerini arttırmayı sağlayan anlamsal söz oyunlarıdır. Bu nedenle olumsal kendini sunma ve olumsuz ötekini sunmanın genel stratejisi içerisinde ötekilere yönelik yaklaşımların ve politikaların abartılı ifade edilebildiğini düşünebiliriz (Dijk, 2003, s.93).

Yukarıda belirtilen yazıda da görüldüğü üzere; medya; toplumsal algıyı belli bir yönde oluşturmak ve yönetmek adına çarpıtılmış argümanlar ve örnekler sunabilmektedir. Yerel medyada sıkça örneklerine rastlanılan abartma ve çarpıtılmış haberlerle yerel halkın sığınmacılara bakış açısı ve davranış biçimi kötü yönde şekillendirilmeye çalışılmaktadır (Alp, 2018, s.30-34).

Örneklere de görüldüğü gibi Suriyeli sığınmacılara yönelik nefret söyleminin medya tarafından daha kolay oluşturabilmesi, medya araçlarının kolay ulaşılabilirliği sebebiyle daha mümkündür. Medyada yansıtılan neyse insanların buna sürekli maruz kalması ve bunun işlenmesi artık medyada verilen neyse o şekilde düşünme ihtimallerini oluşturabilmektedir. Önyargı özellikle de medyadan beslenen bir pratiktir. Zihinsel ve psikolojik temeli olan ön yargının medyada sunulan ayrımcı söylemler aracılığıyla ortaya çıktığı ve hızla yayılabildiği görülmektedir. Özellikle de günümüz Türkiye’inde Suriyeli sığınmacılara yönelik medyada kullanılan söylemlerin ön yargı oluşumunda oldukça etkili olduğundan bahsedilebilmektedir. Çünkü medya bize vermek istediğini metaforlarla sunarak daha etkili hale getirebilen bir araçtır. Özellikle de göçmenler gibi azınlık ve sonradan gelmiş grupları da küçümseyen, ötekileştiren metaforlar kullanılması bu kişilere karşı ön yargının oluşmasına, varsa daha da artmasına, medyanın her alana ulaşılabilirliği açısından da hızla yayılmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda Suriyeli mültecilere dair zihinsel temsillerin söylemler aracılığıyla metaforlarla

kendini görünür kıldığı, formüle edildiği ve meşrulaştırıldığı söylenebilir (Keneş, 2016, s.263).

Özellikle medyada savunulan taraflara göre insanların düşüncelerini yönlendirmek adına söylemlerin olduğu da görülmektedir. Suriyeli sığınmacıları hükümetin kabul ettiği düşünülerek hükümet karşıtı medya organlarının buna yönelik karşıt politika izlediği, hükümet yanlılarının ise aksi yönde çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bu anlamda medyanın subjektif yönünden söz edilebilir. Medyanın söylemlerinde Suriyelilerin suça meyilleri, eğitim hakkını kolayca elde etmeleri, ekonomik anlamda verdikleri zararlar, işsizliğe sebebiyet vermeleri, toplumda huzursuzluk çıkarmaları özellikle de Suriye’de ölen Türk askerleri, ülkenin güvenliğinin tehlikeye düşmesi gibi vurgular görülmekte bunun faturası ülkemizde sığınan Suriyelilere çıkartılmaktadır.

Ancak doğrudan tüm medya kanallarının sığınmacılara yönelik olumsuz söylemler geliştirdiği ve yansıttığından bahsedilemez. Sığınmacılara ilişkin haberlerde olumsuz ifadeler kullanan, ırkçı söylemler geliştiren, taraflı davranan bir medyadan bahsedilebileceği gibi objektif, sığınmacıların haklarını savunan, ırkçılıktan uzak duran ve olaylara eşit yaklaşan kanallardan da söz edilebilmektedir. Yukarıda belirtilen kriterler dikkate alınarak yapılan Pandır&Efe&Paksoy’un çalışmasında oluşturduğu kodlamalar sonucunda haber metinlerinin (n=388) %50’si yansız, %38’i olumlu ve yalnızca %12’si olumsuz olarak kodlanmıştır. Aynı şekilde haber görsellerinde sığınmacıların çoğunlukla olumlu yönde temsil edildiği görülmüştür (2015, s.12). Genel anlamda gazetelerdeki temsillerde de olumlu ve yansız haber içeriği olsa da bu haberlerin de fazlalığının arka planında daha önce değinildiği gibi iktidar gücünden söz edilebilir.

Mültecilere yönelik düşünce ve uygulamalarda en önemli kırılma noktası Bodrum’da 3 yaşındaki Aylan bebeğin hayatını kaybetmesi olmuştur. Bu üzücü olay sonrasında da mültecilere yönelik geri kabul antlaşmasının Türkiye- AB arasında imzalanması da önemli bir etken olup sığınmacıların hakları ve kendilerine yönelik davranışlarda önemli bir etkiye sahiptir. Daha öncesinde çeşitli suçlamalarla karşı karşıya kalan Suriyeli sığınmacıların Aylan bebeğin fotoğrafının gündeme oturmasıyla birlikte yön değiştirdiği, yaşadıkları sıkıntılara yer verildiği ve buna sessiz kalanlara tepki gösterildiği görülmeye başlamıştır. Bu anlamda medya Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan söylemlerin kumandasını üstlenir bir rol almıştır denilebilir.

II. BÖLÜM

2. TÜRKİYE VE SURİYELİ MÜLTECİLERİN GÖÇ SERÜVENİ

2.1. Arap Baharı

Dünyada demokrasi önemli bir noktada dururken Arap Dünyasının bundan farklı bir çizgide olduğu düşünülmektedir. ODKA bölgesindeki 20 ülkeden 16'sı otoriter rejimlerle, 3 tanesi (Irak, Lübnan ve Filistin) melez rejimlerle ve sadece 1 tanesi (İsrail) demokrasiyle (kusurlu) yönetilmektedirler (EIU'dan akt. Çakı, 2014, s.127).

Bu açıklamaya da bakıldığı zaman özellikle oryantalist bir anlayışla İslam'a vurgu yapılarak İslam'ın demokrasi karşıtı bir yapısı olduğu tabirleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Demokrasinin içinde barındırdığı çoğulculuk ve farklı olana saygının İslam için uygun olmadığı; İslam'da esas olanın tanrı olduğu ve insanları da ilahi kaynaklardan gelen yasaların yönettiği düşüncesi ile birlikte otoriter bir yönetim anlayışı oluşturulmaktadır. Bu oryantalist bakış açısını ODKA olarak tabir edilen bölgelerdeki yönetim tarzı destekler nitelikte sunulmaktadır.

Pek çok Avrupalı düşünür de bu bağlamda İslam ülkelerini yorumlamakta olup; Huntington açıkça şöyle demektedir: “Batı için temel problem İslami fundamentalizm değildir. Problem, kültürlerinin üstünlüğüne inanan ve güçlerinin düşüklüğüne takıntılı olan takipçileriyle çok farklı bir uygarlık olarak İslam'ın kendisidir” (Huntington & Lewis'den akt. Çakı, 2014, s.128). Bu anlamda Arap dünyasının demokratikleşememe sebebi olarak İslam gösterilmekte; ancak demokratikleşmenin önünde ilk duranlar ve buna yönelik politika üretenler de Avrupa olmaktadır. Bunun için iş birliği yapılan liderler genelde despot yönetimi tercih edenler olmaktadır. Ancak bu despot yönetimler beraberinde halkın giderek artan tepkilerini meydana getirmekte ve sosyal hareketlere sebep olmaktadır. Bu sosyal hareketler de köklü değişiklikler getiren yapısıyla önemli dönüm noktaları oluşturmaktadır.

ODKA olarak tabir edilen Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde 1968 Prag Baharından ilham alınarak isimlendirilen; özellikle 2000'li yıllarda dikkat çeken protestolar gündeme gelmiş ve bunlar “Arap Baharı” olarak adlandırılmıştır. “Arap Baharı” sürecinin oluşmasında; mevcut iktidarların gelişigüzel ve keyfi uygulamaları, zorbalıkları, ekonomik koşulların kötüleşmesi, halkların kendi siyasi ve kültürel kaderlerini artık kendilerinin çizmek istemeleri etkili olmuştur. Yaşanan hareketlenmelerde anti-emperyalist, anti-sömürü ve eşitlik

temaları mevcuttur (Mencütek & Polat & Durmuş, 2015, s.8). Arap Baharı bu anlamda belirtilen bölgelerdeki despotik yönetimlere karşı bir duruş olarak tanımlanabilir.

Arap Baharının başlangıcını 2010 yılında Muhammed Bouazizi adlı bir gencin yaşanan haksızlıklara karşı olarak kendisini yakması oluşturmuştur. Belirtilen olay Tunus'ta ortaya çıkmış ve arkasından hızla Mısır, Ürdün, Yemen, Cezayir, Libya, Bahreyn, Suriye'ye yayılmıştır. Bu olaylar kısa sürede yayılmış ve 2011 yılı boyunca pek çok gösteri, protesto, yürüyüşler yaşanmış; insanlar bu süreçte sosyal medyadan özellikle Facebook, Twitter gibi uygulamalardan fazlasıyla faydalanmıştır. Bu sebeple bu olaylara "Sosyal Medya Devrimi" adı da verilmektedir.

Arap Baharı aslında bakıldığında altında sosyo-politik sebepler barındırmaktadır. Despotik yönetimin yanında giderek yükselen gıda fiyatları, işsizlik gibi sebepler eğitim seviyesi ve farkındalığı daha yüksek olan genç işsiz neslin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu eğitilmiş nesil Arap dünyasındaki geçerli görülen rejimlerin etkisini yitirmesine de sebep olmakta ve tepkilerde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Wallerstein farklı coğrafyalarda ortaya çıkan benzer protesto dalgalarını kapitalist sistemin krizinin bir yansıması olarak nitelendirmiştir. Dünya genelinde yaşanan bu isyan dalgaları, kapitalist sistemin siyasi ve kültürel desteklerini kaybetmesine yol açmıştır. Sistemin kendisini koruduğuna olan inancını yitiren halk, mevcut yönetimleri meşru görmemeye ve kısa vadeli üretilen çözümlerle de tatmin olmamaya başlamıştır (akt. Mencütek vd., 2015, s.8). Arap Dünyasında da mevcut yönetimlerin baskıcı tutumlarının halkı buna ittiği görülmektedir.

Yaşananlar, bölgede sosyal-siyasi durgunluğu kırması, halkların kendilerine olan güvenini tesis etmesi, istenildiği takdirde değişimi gerçekleştirebilecekleri bilincini kazandırması vb. açılardan son derece önemli gelişmelerdir (Koyuncu, 2014, s.17). Ancak belirtilen ODKA bölgesinde otoriteler de güç kullanarak olaylara şiddetle karşılık vermişlerdir. Ancak şiddete rağmen Arap Baharı, Tunus, Mısır ve Libya'da hükümetlerin değişmesine neden olmuş; Cezayir, Fas, Suudi Arabistan ve Ürdün'de yönetimler değişmesine de reform hareketleri başlamış; Suriye'de ise iç savaşa doğru evrilmiştir (Özlu & Kara & Karkın, 2017, s.478).

Belirtilen ülkelerde yaşanan belli başlı değişimlerin diğer bölgelere de umut ışığı olduğu ve olayların bu minvalde ilerlediği görülebilmektedir. Ancak diğer ülkeler ve özellikle de Suriye için bu sürecin bu kadar umut dolu olmadığı, aksine kanlı ve zor sonu henüz

görünmeyen bir süreç olduğu bilinmektedir. Esad yönetiminin gerek kendi halkının gerek batının baskılarına rağmen silah gücü ile olayları durdurma çabası sivil halkın da durumdan kötü etkilenmesine neden olmaktadır. Olayların başlangıcındaki amaç her ne kadar mevsim değiştirmek olsa da şu anki durumu iç savaş ve sosyal kutuplaşmaları doğurmaktadır.

Daha önce Arap Baharı kadar etkili olmayan ancak öncül niteliğinde pek çok isyan yaşansa da Arap Baharında gençlerin katılım fazlalığı ve sosyal medyanın bu isyanda yaygın olarak kullanılması etkisini de o denli büyütülmektedir. Hatta sosyal medya ile bu devrim o kadar bütünleşmiştir ki Facebook/ Twitter Devrimi olarak da adlandırılmalar olmuştur. Çünkü insanların buradan örgütlendiği ve toplantıları, büyük gösterileri organize ettiği bilinmektedir. İletişim araçları sosyalleşme, eğlenme gibi aktivitelerin yanı sıra sosyal sermayeyi de arttıran yapıyla burada görünür olmaktadır. John Field *Sosyal Sermaye* isimli kitabında, “Robert D. Putnam’ın, özellikle kişilerin internete ulaşabilmelerindeki farklılıkların, internet kullanılabilirliğini getirdiği farklılıkların toplumsal sermaye üzerinde olumsuz etkisinin olabileceğini” (Field, 2006, s.146-147) belirtmiştir. Bu anlamda sosyal medya, Arap Baharı için önemli etkenlerdendir. Ancak Arap Baharının sosyal medya olmasaydı gerçekleşmeyeceğini ifade etmek yanlış olacaktır. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi özgürlüğün kısıtlanması, işsizlik, ekonomik sıkıntılar gibi sorunlar Arap Baharının oluşmasında etken olup sosyal medya sadece araç görevi görmektedir. Son kertede yaşananları salt kimi toplumsal hareketlerin sosyal medya üzerinden örgütlenerek bir araya gelme çabaları değil, toplumsal hayatın derinliklerinde birikmişliğin dışavurumu olarak anlamak gerekmektedir (Babacan & Haşla & Hira, 2011, s.80).

2.2. Suriye’de Arap Baharı

Suriye’de Mart 2011’de Esad rejimine karşı gösterilere rejimin gösterdiği sert tepkiler sonrası kaos ortamına dönüşmüştür. Bu süreçte özellikle Esad ordusunda görev alıp, rejimin halka yönelik tutumu karşısında orduyu terk ederek silahlarıyla birlikte muhalefete katılan ordu mensupları, bir müddet sonra Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ismiyle ülkedeki ilk muhalif grubu teşkil edecek yapılanmayı oluşturmuşlardır (Ulutaş & Kanat & Acun, 2015, s.8).

Suriye bu anlamda Arap Baharının zorlu yanları ile en fazla karşılaşmış ülke olarak ele alınabilir. Suriye’de yaşananlar hem bir iç savaş, hem de söz konusu egemen güçlerin temsili bir güç mücadelesine dönüşmüştür (Koyuncu, 2014, s.19). Suriye’de oluşan kriz durumu hem içte yaşanan kanlı savaş hem de uluslararası alanda özellikle jeopolitik konum açısından

sıkıntılı dönemler oluşturmuş; özellikle Avrupa'nın odak noktasında Suriye krizi yer almıştır. Suriye'de de amaç diğer ülkeler gibi ekonomi ve özgürlüğe dair mücadeleleri kapsasa da süreç daha farklı boyutlara ulaşmış, istenilenler elde edilememiştir.

Suriye'nin Arap Baharını diğer ülkelere nazaran çok daha kanlı boyutlarıyla yaşamasında Koyuncu'nun ifade ettiği gibi; çok dinli, çok etnisiteli ve çok mezhepli toplumsal yapısı sebebiyle içeride ideolojik, dini, siyasi ve kültürel meselelerle ilgili olarak derin fikir ayrılıkları yaşanmış, siyasi hizipler arasında pek çok bölünme ve kutuplaşma, süreci içinden çıkılmaz kılmıştır (2014, s.19). Bu durumun özellikle farklı pek çok grup ve bunların çıkar çatışmaları sonucu meydana geldiği söylenebilir. Gerek mezhep gerek Kürt-Arap çekişmesi ekseninde oluşan pek çok grup ve her birinin kendi egemenliğini istemesi ile birlikte Suriye'deki mücadele özgürlük ve ekonomiden uzaklaşmaktadır. Bu anlamda oluşan pek çok grubun da hangisinin hangisine karşı mücadele verdiği, nasıl bir çözüm süreci oluşacağı noktasında büyük soru işaretleri uyanmaktadır.

Şu anki süreçte Suriye rejiminin acımasızca sergilediği tutumlar ve sivil halka karşı kullandığı orantısız güç de sorunun çözüme kavuşmasına engel olmakta; savaşı giderek kanlı hale getirmektedir. Rejimin desteklediği askeri bürokrasinin hakim olduğu bu tür ülkelere hem muhalefetin gücü ele geçirmesi zordur hem de iktidarın yeniden şekillenmesi sürecinde kemikleşmiş bir yapıyı kırmak, eski rejimden faydalanan ve statükoyu savunan etkin çevrelerin manevra alanını daraltmak ve tüm bunları yaparken farklı ve muhtemelen birbiriyle çelişen beklentilere sahip muhalefet gruplarını bir arada tutmak ve en önemli olarak, bir zihniyet devrimi gerçekleştirmek gerçekten imkansızdır (İnanç, 2011, s.498). Suriye'de bugün yaşanan süreç de buna dayanmaktadır.

Suriye'de yaşanan bu kanlı sürecin son bulması noktasında Türkiye Esad rejiminin yaptıklarına karşı çıkmış, olayları durdurmasını istemiştir. Sadece Türkiye değil ABD'nin o dönemki başkanı Obama, AB liderleri gibi isimler de Esad'ın yönetimi bırakması konusunda çağrıda bulunsalar da Esad'ın bunu görmezlikten geldiği bilinmektedir. Aynı zamanda Esad için kendisi yönetimi bırakmasa da bu üstünlüğün uzun sürmeyeceği ön görülmüş hatta "yürüyen ölü" tabiri kullanılmış ancak bu önsözler boşa çıkmış Esad sürecin başından beri tutumundan vazgeçmeyerek varlığını sürdürmüştür.

Arap Baharı ilk Tunus'ta başlayıp pek çok ülkeye etki etse de diğer dört ülkede yönetimin el değiştirmesini sağlamış ancak Suriye için 2011 yılında başlayan süreç üzerinden

yıllar geçmesine rağmen bir sonuca ulaşamamıştır. Aynı zamanda dış etkenlerin de bu konuda Suriye için bu karmaşık süreci perçinlediğinden söz edilebilmektedir. Suriye, jeostratejik önemine binaen küresel ve bölgesel güçler yakın tarihte kuvvetli ikili ilişkiler tesis ettiği bir ülke iken iç savaş müddetince de bu güçler tarafından, bölgedeki ulusal çıkarlarının muhafazası için karşıt gücün nüfuz alanına girmemesi gereken bir son kale olarak görülmektedir. (Demir, 2018, s.4).Tüm dünyada Suriye’de yaşanan Arap Baharı etkileri görülmekte, her taraftan müdahaleler olduğu bilinmektedir. ABD, genel olarak Batı Blokluy diyebileceğimiz, AB ülkeleri, Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelerle aynı kampta yer alırken, Asya ve Doğu bloğu işbirliği esasında gelişen karşıt bloğun öncü gücü olarak Rusya görünmektedir. Bu blokta başta Rusya olmak üzere Çin, İran, Irak ve bir dereceye kadar Lübnan yer almaktadır (Kıran, 2014, s.109). Bakıldığı zaman bu devletlerin birbirleriyle çatışan çıkarları olduğu ancak fiilen bir mücadeleye girmeden bu mücadeleyi Suriye üzerinden verdikleri görülmektedir.

Suriye’de yaşanan olaylara bakıldığı zaman yönetim değişikliği gibi sonuçları olmadığı, kolay bir süreç olarak atlatılmadığı görülmektedir. Ülkenin girdiği bu çok kutuplu savaşın sonunda milyonlarca insanın yaşamını yitirdiği, milyonlarca insanın da ülkesini terk etmek zorunda kaldığı görülmekte; süreç giderek daha yıpratıcı olmaktadır. Bu yıpratıcı süreci sonlandırmak adına dış güçlerin her ne kadar barış girişimleri olsa da birbirleriyle çatışan çıkarlarının bir sonuç elde edilmesi önünde engel oluşturduğu yakın dönemde böyle bir barışın olamayacağı öngörülmektedir.

Şu anda Suriye’nin genel gidişatına da bakıldığı zaman büyük belirsizlikler olduğu, 8. Yılında olan savaşta ittifakların sürekli değiştiği, kazanılan bölgelerin sürekli el değiştirdiği ve pek çok farklılık olduğu görülebilmektedir. Sürekli olan bu değişim sonucunda ise ülkelerin de politikalarında değişimler gözlemlenmektedir.

2.3. Arap Baharı ve Dünya

ODKA olarak adlandırılan Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde 2011 Yılında başlayan Arap Baharı; genel olarak dünyadaki dengeleri değiştirmiştir. Uluslararası politikada etkili pek çok devlet yaşanan olaylar ve sonuçlarını kapsayan bu genel süreçte kendi çıkarlarına odaklı olarak hareket etmiş ve ittifaklarını da bu doğrultuda oluşturmuşlardır.

Bu halk hareketlerinden etkilenen önemli bölgelerden birisi Avrupa’dır. Yaşanan olaylar sonrası oluşan terör faaliyetlerinin aşırı dinci olması ve oluşan göç hareketleri AB’yi

oldukça zorlamıştır. Geç kalınarak oluşturulan Avrupa Komşuluk Politikasıyla geliştirilen ekonomik destek ve çeşitli eylem planları ise etkisiz kalmıştır.

AB'ye üye ülkelerin yaşanan kriz karşısındaki tepkisizliği de bölünmeler meydana getirerek AB'ye olumsuz etkilerde bulunmuştur. AB'nin krize yönelik en önemli girişimi bölgesel rolünü yeniden tanımlamasında açıklar oluşmuş ve kriz bürokratik yapı içerisinde yönetilmeye çalışılmıştır. Bölgede yaşanan demokratik geçiş süreci AB'nin bölgede "sürdürülebilir istikrar" sağlayıcı rolünü oynamasını mümkün kılmamıştır (Ünal, 2017, s.163). Ancak AB bu olayları önce büyük bir sorun olarak görmese de olayların günümüz boyutlarına ulaşması ile AB hem güvenlik hem göç açısından bu duruma çözümler üretme çabasına girmiş; Arap Baharı AB için önemli gündem konusu haline almıştır.

Bu noktada dünyada Arap Baharı konusunda etkili olan devletleri ve politikalarını ele almak gerektiğinde; Almanya'ya değinilirse diğer Batılı ülkelere farklı hareket ettiği ve askeri müdahaleden ziyade maddi destek sağlayarak geri plandan olayları izlediği görülmektedir. Özellikle ekonomik destek fikriyle yapılacak demokratik reformlar ile büyük dönüşümler olmasa da ekonomiyle bu reformların desteklenmesinin olayları ekarte edebileceğini savunarak hareket etmiştir.

Almanya demokratik olması koşuluyla bu ülkelere destekler sağlayan, insan hakları odaklı bir ülke görünümü sergilemiştir. Ancak gün geçtikçe değişen durumlar onların da politikalarını gözden geçirmeleri gerektiğini göstermiştir. Almanya'nın yeni dönem dış politika tercihi ışık tutan Merkel, Arap Baharı sürecini yaşayan ülkelere yardım etmenin tek başına çözüm sağlamayacağını, geçmişte bu hataya düşüldüğünü ve diğer temel noktaların da bu nedenle gözden kaçırılmış olduğunu belirtmiştir (Aras & Günar, 2015, s.65).

Bakıldığında Almanya daha sonra değineceğimiz ülkelere de görüleceği gibi ekonomi odaklı ve askeri müdahaleye karşı sürdürdüğü politikaları daha tutarlı şekilde uygulamıştır. Ancak Almanya'nın da bir taraftan askeri müdahalelere karşı çıkarken diğer taraftan silah satışını sürdürmesi çelişkili bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arap Baharı söz konusu olduğunda dünyanın önemli seslerinden Fransa'nın da politikalar oluşturduğu görülebilmektedir. Fransa AB için geçmişten beri önemli bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. Fransa'nın şu anki önemli dış politikaları arasında Arap Baharının yaşandığı bölgeler önemli yer edinmektedir. Diğer Avrupa ülkeleri ile kıyaslama yapıldığında hazırlıksız ve politika üretmeden harekete geçmesi; yaşanan olayları ön

görememesi onu diğerlerinden ayırmaktadır. Örneğin Tunus'ta olaylar başladığında ülkenin liderine destek sağlayan Fransa'nın daha sonra olayların seyri değiştikçe yönetimin değişmesi odaklı söylemlerde bulunduğu görülmektedir. Aynı zamanda Fransa'nın Libya'da da askeri müdahaleye destek sağladığı görülmektedir. Bu anlamda tutarsız ve öngörmeden yaptığı davranışlardan ötürü güven vermemektedir.

Arap Baharı konusunda uyguladığı politikaların büyük öneme sahip olduğu bilinen Rusya da bahsedilmesi gereken ülkelerdendir. İlk etapta Tunus ve Mısırda ortaya çıkan olayları sadece uzaktan izleyen Rusya'nın olayların kendisini tehdit edebilecek bölgelere sıçraması sonrası daha aktif politikalar ürettiği görülmektedir. Rusya'nın Arap Baharı sürecine ilişkin 3 temel hedefi olduğu bilinmektedir; bölgesel anlamda siyasi, askeri ve ekonomik çıkarlarını korumak, küresel güçler dengesi çerçevesinde Ortadoğu'daki etkin konumunu muhafaza etmek ve Arap Baharı'nın kendi iç siyasi ve toplumsal dinamikleri üzerinde yaratabileceği olumsuz etkilerin önüne geçmektir (Erşen, 2014, s.115).

Bakıldığında özellikle Libya ve Suriye'ye sıçrayan olaylar sonrası Batı ile Rusya arasında önemli bir çekişme alanı oluştuğu söylenebilir. Rusya'nın Arap Baharı sürecinde kendi siyasi, ekonomik askeri çıkarlarına odaklı politikalar ürettiği, küresel mücadelesini de Avrupa'ya karşı bu noktada verdiği görülmektedir. Aynı zamanda Rusya elde ettiği kazanımların Suriye krizi ile bağlantılı olduğunu, Esad'ın mücadelesini kaybetmesi durumunda etkisinin azalacağını bilerek pragmatist yaklaşımlar sergilemektedir. Rusya bu bağlamda askeri yardım dışında diplomasi noktasında da hareket etmektedir.

Rusya'nın özellikle 2013 yılı sonrası Arap Baharı meselesinde etkin hale geldiği; bu bağlamda 2013'teki Guta olayından sonra Esad yönetiminin elindeki kimyasal silahları uluslararası topluma teslim etmesini öngören sürecin mimarı olması ve 2014 başında Suriye'deki duruma çözüm üretmek için tüm tarafları bir araya getirmeyi amaçlayan ikinci Cenevre konferansında etkin bir rol üstlenmesi önemlidir (Erşen, 2014, s.130).

Arap baharı konusunda önemli etkileri olan ülkelere biri olarak İran dikkat çekmektedir. Arap Baharı ile bölgede jeopolitik önem kazanması ve bunu arttırma amaçlı politikalar üreten ve olayları destekleyen bir tavır olduğu görülebilir. Çünkü Arap Baharı İran'a ekonomik, ideolojik ve siyasi kazançlar sunmaktadır. Ancak giderek büyüyen olayların İran'ın bölgesel nüfuzunu da sarsma ihtimali gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü Arap Baharının

oluşturduğu özgürlük ve demokrasi talepleri İran halkı için de bir uyanış noktası olma noktasında hükümet için kaygı vericidir.

İran'ın şu an için Arap Baharı sürecindeki temel amacının siyasi ve jeopolitik kazançları korumak ve kendisine karşı bir ayaklanma olmasını engellemek gibi görülmektedir. Son kertede İran için hayati önem arz eden Suriye rejiminin kaderi İran'ın bölgesel nüfuzunu ve sürdürdüğü siyaseti derinden dönüştürebilecek önem ve etkiye sahiptir (Şen, 2012, s.113-114). Bu sebeple İran meseleye daha dikkatli yaklaşmaktadır.

Dünya gündeminde en önemli yeri edinen konulardan olan Arap Baharı sadece dünya siyaseti açısından önemli değildir. Aynı zamanda dünya için Arap Baharı özellikle Suriye'nin günümüzdeki durumu göz önünde bulundurulduğunda milyonlarca insanın yaşamını devam ettirmesi için gereken yerin sağlanması noktasında da elzemdir. Milyonlarca Suriyelinin hayatını korumak ve güvence altına almak için ülkesini terk ederek başka ülkelere sığınması önemli gündem konularındandır. Avrupa'nın mültecileri kabul etme konusundaki katılığı ve bundan ötürü sergilediği insanlık dışı tutumlar karşımıza çıkmaktadır. Ancak bunun aksine Suriyeli vatandaşlar için de Avrupa yaşam standartları ve imkânlar noktasında daha büyük oranda tercih edilmektedir. Avrupa'nın ise buna karşılık kapılarını sığınmacılara kapattığı, insanlık dışı tutumlarla gündeme geldiği görülmektedir. Bu noktada aşağıdaki tabloda 2015 itibariyle nerede ne kadar Suriyeli mülteci yaşadığı görülmektedir.

Ülke	Mülteci sayısı	Ülke	Mülteci sayısı
İsveç	105.889	Litvanya	32
Norveç	11.246	Letonya	89
Danimarka	17.913	Estonya	42
Almanya	218.186	Macaristan	72.004
Hollanda	29.813	Slovenya	201
Belçika	14.850	Hırvatistan	365
Birleşik Krallık	8.792	Sırbistan ve Kosova	313.035
İrlanda	149	Romanya	2.470
Lüksemburg	772	Bulgaristan	17.089
İsviçre	11.974	Yunanistan	5.129
Fransa	10.281	Arnavutluk	205.587
İspanya	8.365	Karadağ	2.975
Portekiz	206	Bosna-Hersek	103
İtalya	2.451	Kıbrıs	3.185
Avusturya	34.154	Malta	1.222
Çek Cumhuriyeti	369	İzlanda	43
Polonya	757	Makedonya	2.109

Tablo 2.3. Avrupa'daki Suriyeli Mülteci Sayıları (Aralık 2015). (UNHCR, 2016).

Avrupa günümüzde Suriyeliler için açık kapı politikası uygulayan Türkiye'ye maddi destek sağlayarak görevini yerine getirdiğini düşünmektedir. Bunun dışında hiçbir şekilde Suriyelilerin büyük kısmını ülkelerine kabul etmedikleri görülmektedir. Ancak kabul ettikleri kişiler onlara fayda sağlayacağını düşündükleri nitelikli yahut zengin Suriyeli vatandaşlardır ki bu kişiler de genel olarak ilk Avrupa'yı tercih etmektedir. Dünya üzerinde pek çok Suriyeli mültecinin olduğu ve farklı ülkelerde yaşamlarını devam ettirdikleri bilinmektedir.

Tabloda da görüldüğü üzere Almanya, İsveç, Sırbistan ve Kosova, Arnavutluk gibi ülkelerde daha çok Suriyeli mültecinin yaşadığı ancak ülkemizdeki 3,6 milyonluk sayı düşünüldüğünde Avrupa sayılarının oldukça düşük kaldığı görülmektedir.

2.4. Arap Baharı ve Türkiye

Arap Baharı genel anlamda tüm dünyada küçük çaplı da olsa etkileri olan bir süreçtir. Türkiye ise bu noktada hem etkileyen hem de etkilenen bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Arap Baharında Türkiye'nin en çok Suriye'de yaşanan olaylara odaklandığı görülse de bu süreç Suriye'deki boyutuna ulaşmadan önce de Türkiye için önemli bir yerde olmuştur. Tunus'ta yaşanan gösteriler sonrası durumun daha yeni ortaya çıkmasıyla çok tepki gösterilememiş olsa da sonrasında Mısır'da Hüsnü Mübarek'e karşı yapılan gösterilerde Erdoğan'ın konuşmasında Mübarek'e çekilmesi yönünde açık ve net ifadelerle mesaj yollaması Türkiye-Mısır ilişkilerinde önemli bir eşik olmuştur (Kıbaroğlu, 2011, s.32). Hareketlerin Libya'ya yansması sonrasında da Muammer Kaddafi'ye çekilmesi gerektiğini belirten Türkiye'nin en fazla müdahalede bulunduğu ülke olarak ise Suriye görülebilmektedir. Suriye'de yaşanan gösterilerin daha büyük çatışmaları ortaya çıkarması, pek çok ülkenin bu savaşta taraf olması gibi hususlar ve Beşar Esad'ın koltuğunu bırakmayarak halka ağır müdahalelerde bulunması; sınır komşusu olan Türkiye'nin müdahalesinde önemli bir etkidir. İlk etapta Esad'a reform yapmasına ilişkin tavsiyeler verilse de bunların karşılık bulmaması ve durumun giderek kanlı hale dönüşmesiyle Esad'a çekilmesi konusunda net mesajlar verilmiştir.

Türkiye küresel ve bölgesel anlamda bu konuda bazı çizgileri olan bir ülke olarak yer almakta; özellikle kendi sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan ve oldukça kanlı bir sürece dönüşmesiyle tüm dünyada ilgi çeken olaylarla yakından ilgilenmekte, sürecin başından itibaren Esad rejiminin gitmesi noktasında hamlelerini sürdürmektedir. Ancak beklentilerin kolay gerçekleşmediği görülmektedir. Ki sürecin başlarında gösterilerin kısa süre sonra sonuç

bulacağı ve Esad yönetiminin devrileceği öngörüsünün gerçekleşmemesi ve giderek sürecin kanlı bir hal alması bunun önemli göstergelerindedir. Öyle ki gösterilerin 4. ayında Başbakan Erdoğan “Esad’ın birkaç ay içinde devrileceği” öngörüsünde bulunurken, gösterilerin 1. yılına gelindiğinde bu öngörüsünü revize ederek 1,5 ila 2 yıla çıkarmıştır. Hatta Ankara’dan Şam’a yapılan “Silahları durdur, halkın taleplerini yerine getir, istifa et” çağrısı yeniden “erken seçime git” tavsiyesine dönüşmüştür (Ertuğrul, 2012, s.2). Türkiye baştan beri savunduğu çizgiden hiç vazgeçmemiş ancak Esad süreci giderek kanlı boyutlara ulaştırmıştır.

Türkiye’nin Suriye’de yaşanan Arap Baharı sürecine karşı tutumları insani boyutu kadar belirli politikaları da içinde barındırmaktadır. Bir taraftan özellikle bulunulan bölge bakımından coğrafi sınırları koruma ihtiyacı, ekonomik ilişkiler, siyasal unsurlar gibi pek çok konuda Türkiye temkinli davranması gereken ülkelerdendir. Özellikle son 10 yılda Ortadoğu ülkeleri ile olan dış ticaretin artması ve bu yolla şekillenen politikalar bu ülkelerde yaşanan kaotik ortam ve büyüme oranlarının düşmesiyle Türkiye’yi de olumsuz yönde etkilemiştir (Yalçınkaya & Yalçınkaya, 2017, s.80). Aynı zamanda çok yakınımızda yaşanan bu savaşın bölgenin güvenliğini de tehdit etmesi ile birlikte turizm sektörümüz de durumdan oldukça etkilenmektedir. Bakıldığı zaman Türkiye’nin olaylar öncesinde de olayların yaşandığı süreçte de bölgesel güç olmaya yönelik politikaları olduğu görülmektedir. Arap Baharı ile birlikte etkinliğini arttıran bu politika; Suriye’de rejimin dayanıklılığı ve Mısır’da Müslüman Kardeşlerin devrilmesi ile ciddi bir zarar görmüştür (Bingöl, 2013, s.46). Ancak ilk hedefin insani boyut olduğu gözden kaçırılmaması gereken noktalardandır.

Türkiye için Arap Baharı politik anlamda pek çok etkiye sahip olsa da özellikle insanların hayatı konusunda da hamlelerin şekillendiği görülmektedir. Türkiye bugün Suriyeli vatandaşların yaşamlarını korumak adına ülkeye girebilmesi için uyguladığı “Açık Kapı” politikasıyla önemli bir hamlede bulunmuştur. Bugün Türkiye’de 3,6 milyon Suriyeli vatandaşın yaşadığı bilinmektedir. UNHCR’nin yayınladığı 2016 yılına ait tabloda da görüldüğü üzere Türkiye ilk sırada yer almaktadır.

Ülkeler	Kayıtlı Suriyeli Mülteciler (30/11/2015)	Tahmini Toplam Suriyeliler Sayısı	Öngörülen Kayıtlı Suriyeli Mülteciler (Aralık 2016)	17 Şubat 2016 yılı Kayıtlı Suriyeli Mülteciler
Mısır	127.681	260.000	107.000	118.512
Irak	244.765	250.000	250.000	245.543
Ürdün	633.644	1,400.000	630.000	637.859
Lübnan	1.075.637	1,500.000	950.000	1.069.111
Türkiye	2.181.293	2.750.000	2.750.000	2.620.553
Toplam	4.289.792	6.160.000	4.687.000	4.691.578

Tablo 2.4. Türkiye ve Komşu Ülkelerdeki Kayıtlı Suriyeli Mülteciler ve Aralık 2016'da Öngörülen Kayıtlı Suriyeli Mülteci Sayısı (UNHCR, 2015).

Suriyelilerin yaşanan olaylar sonrası hızla akını Türkiye için de tarihinin en büyük göçünü meydana getirmiştir. 2000 yılı nüfus sayımında kayıtlı yaklaşık 234 bin göçmen varken bugün sadece Suriyeli sığınmacıların 3,6 milyon sayısının olduğu düşünüldüğünde durum daha net ortaya çıkmaktadır. Türkiye bugün en fazla Suriyeli sığınmacı barındıran ülkeler arasındadır.

Türkiye'nin Suriye ile sınır komşusu olmasından gelen yakınlık, geçmişteki ortaklıklar, Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası, dini anlamda hissedilen yakınlık gibi pek çok etken bugün Suriyelilerin Türkiye'yi seçme nedenleri arasında gösterilebilmektedir. Bu bağlamda Arap Baharının en büyük etkisi göç ile olmakta ve etkisini sürdürmeye günümüzde de devam etmektedir.

2.5. Türkiye ve Göç

Türkiye stratejik konumu gereği tarihi boyunca pek çok göçe sahne olmuş bu anlamda göç Türkiye için her zaman elzem bir konu olarak yerini almıştır. Türkiye göç ile bu kadar içli dışı bir konumda iken Türkiye'nin tarihsel anlamda yaşadığı göçlerin değişimiyle politikalarında da değişimler olduğu görülmektedir. Türkiye'nin göç politikasının değişimi 5 aşamada ele alınmaktadır. İlk aşama; 1900-1960 yılları arasında Türkiye'nin ulus devlet kurma çabası ile birlikte milli kimlik oluşturabilmek adına Türk soyu ve kültürüne sahip kişilerin ülkeye yerleştirilmesidir. Bu çaba mübadele göçleriyle gerçekleştirilerek bazı ülkelerle Türkiye arasında değişim yapılmış, azınlıklar da Türkiye'den göç etmişlerdir. 1934 yılında 2510 sayılı İskân Kanununun' da Türkiye'ye göç etme hakkının yalnızca Türk soyundan meskûn veya göçebe kişileri hüküm ve karar altına almıştır (Örselli & Babahanoğlu, 2016,

s.2066). Mübadele adı verilen bu göçler ile Türk olarak nitelendirilen kişilerin ülkeye alındığı, anlaşma yapılan ülkelerin kendi ırkından olan bireylerin ise göç ettirildiği bilinmektedir. Bu durum Türkiye'nin milliyetçi yapısının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci faktör ise Türkiye'nin NATO üyeliği ile başlayan güvenlik politikası esasına dayanan göçtür. Özellikle Soğuk Savaş dönemi güvenliği sağlama amaçlı sınırları kapatan Türkiye, güvenlik esasına başta olmak üzere ekonomik, sosyal, siyasal pek çok alanda yeni stratejiler geliştirilmiştir. Üçüncü faktör ise NATO'nun yanında Cenevre Sözleşmesi ile de yeni bir yol çizilmesi ile oluşan bir süreçtir. Bu döneme değin yabancıya pek yer olmayan politikalarına rağmen küreselleşmenin etkisiyle ülkeye giriş çıkışların çeşitlenmesi mevcut politikaları yetersizleştirerek yeni yasal düzenlemeleri gerekli hale getirmiştir. Dördüncü faktörde ise AB'ye üyelik amacı doğrultusunda göç politikaları şekillenmiştir. Son on beş yıllık süreçte Türkiye "sistemsiz, esnek ve geçici" göç politikalarını terk ederek, bunların yerine Avrupa Birliği uyum süreci çerçevesinde ulus üstü ve hükümetler arası örgütlerin işbirlikleri ekseninde kurumsallaşan göç politikaları ve uygulamaları geliştirmiştir (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s.2067). Beşinci faktörde ise 2011 yılında Suriye'de yaşanan Arap Baharı sonrası yaklaşık 3,6 milyon Suriye vatandaşının göç etmek zorunda kalmasıyla birlikte bu kadar yoğun bir göçe daha önce maruz kalmamış Türkiye'nin göç politikalarında değişimlere sebep olduğundan söz edilebilir. Türkiye'ye uluslararası koruma adı altında geçici koruma statüsü ile gelen 3,6 milyon Suriyelinin entegrasyonu, statüsü, barınması gibi pek çok etken Türkiye'nin göç politikalarını etkilemiştir.

Türkiye'deki göçleri iç ve dış göçler olarak iki kategoriye ayırmak mümkündür. İç göçler kısaca ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel gelişimi doğrultusunda ilerlerken çalışmada ana tema dış göçlerdir. Dış göç denilince akla ilk Türkiye'nin özellikle 1960-1970'li yıllarda da çeşitli ülkelerle yaptığı işçi değişimi anlaşmalarının kitlesel işçi göçlerini oluşturduğu, çok sayıda insanın Avrupa ülkelerine işçi olarak gittiği ve ileri evrelerde ailelerini de götürdükleri göçler gelmektedir. 1970 yılından sonra Avrupa'nın işçi talebinin durduğu ancak başka yollarla göç etmeye devam edildiği görülebilmektedir. Türkiye'de gerçekleşen askeri darbe de bu dönem göç hareketlerini derinden etkileyen bir başka dinamik olarak değerlendirilebilir (Sirkeci & Yücesahin, 2014, s.4). Özellikle darbe ile oluşan ortamın bulunulan yeri itici, Avrupa'yı ise çekici kılan etmenlerden biri olduğundan söz edilebilir.

Türkiye'nin yakın dönemlere kadar göç veren bir ülke olduğundan bahsetmiştik. Özellikle azınlık grupların ve maddi yoksunluk sebebiyle mecbur kalmış kesimin göç

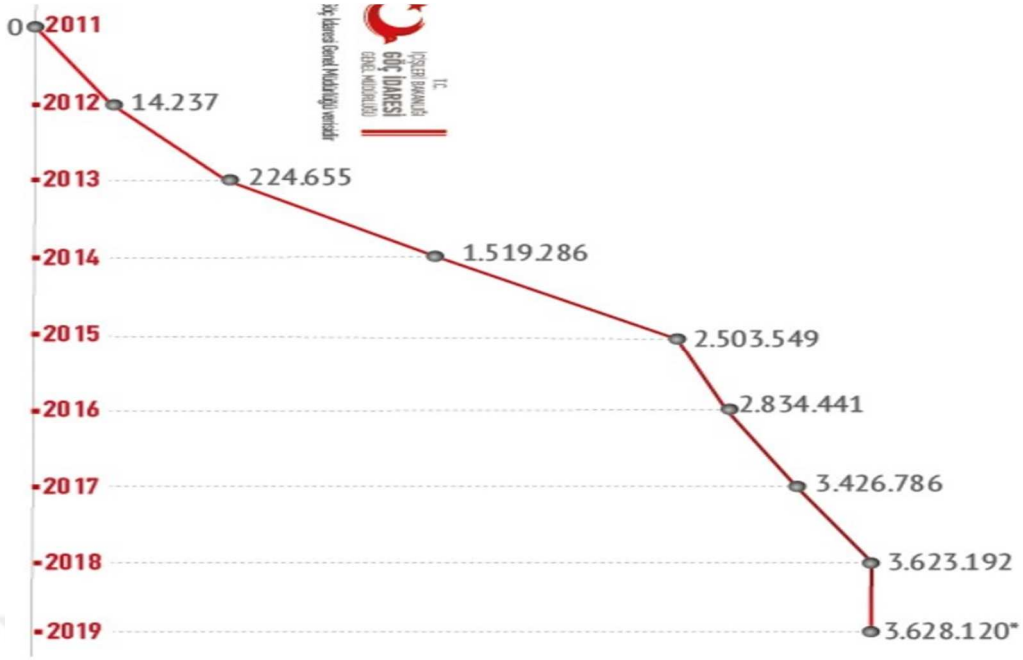
eylemlerine daha sık rastlanabilmektedir. Yurtdışında yaşayan ancak Türkiye’den göç edenler ve ailelerinin net sayısı günümüzde bilinmese de bu sayının azımsanmayacak oranda olduğu bilinmektedir. Örneğin, Türkiyeli göçmenlerin en yoğun yaşadığı ülke olan Almanya’da iki milyona yakın Türk vatandaşının ve en az bunun yarısı kadar da Alman vatandaşlığına geçmiş Türkiyeli nüfusun olduğu tahmin edilmektedir (Sirkeci & Yüceşahin, 2014, s.4). Aynı zamanda Hollanda, İsviçre, Fransa, Belçika, İngiltere gibi daha pek çok ülkede de Türkiye vatandaşı bulunduğu bilinmektedir.

Türkiye için göç veren ülke konumu algısının 1970’li yıllarda yavaş yavaş değişmeye başladığı, son dönemlerde ise etkili bir değişim olduğu; göç alan ve transit ülke anlamında da önemli bir noktada olduğu görülmektedir.

Türkiye özellikle konumu ile de birlikte Avrupa’nın doğusunda önemli bir bölgede yer alması ve diğer taraftan Ortadoğu ile olan bağlantısı ile göçün gerek transit gerekse hedef ülkesi olma anlamında önemli bir yerdedir. Bu anlamda göçe ilişkin Türkiye’de ciddi adımlar atılması elzemdir. Özellikle 2000’li yıllarda yaşanan gelişmeler sonrası Türkiye transit ülke rolünden hedef ülke rolüne evrilmeye başlamıştır. Bu anlamda göçe olan ilgi artmış, oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda göç konusunda yeni çalışmalar, sözleşmeler ve kanunlar çıkarılmıştır. Özellikle büyük çatışma ve kargaşalardan kaçan pek çok Afganlar, İranlılar, Iraklı Kürtler, Bulgaristanlı Türkler, Boşnaklar, Lübnanlılar ve son olarak Suriyeliler (Sirkeci & Yüceşahin, 2014, s.5) ülkemize sığınmıştır.

Türkiye için bu noktada göç 2011 yılından sonra önemli bir boyut kazanmış; yoğun sığınmacı akımı sonrası yeni politikalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda Avrupa için de bu durum önemli bir dönüm noktası oluştursa da gerçekleştirilen politikaların Türkiye’nin aksi yönünde, daha önce de bahsedildiği gibi geri çevirme amaçlı oluşturulduğu görülmüştür.

Türkiye konumu gereği transit yahut hedef ülke anlamında pek çok göç ev sahipliği yapmıştır. Türkiye’ye yapılan kaçak göç oranı azımsanmayacak ölçüdedir. İkinci olarak ise mülteci göçlerin önemli bir yer edindiğinden söz edilebilir. Türkiye özellikle 1980 yılı sonrasında yaşanan hızlı küreselleşme hareketleriyle birlikte önemli bir sığınma ülkesi konumunda olmuştur. Aşağıda Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne ait olan tabloda da yıllara göre yaşanan artışın grafiği sunulmuştur.

Tablo 2.5. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Tabloda da görüleceği üzere sayı hızla artmış bugün Cumhuriyet tarihinin en yoğun göçünün 3,6 milyonu aştığı bilgilerine ulaşılmıştır. Bu denli yoğun bir göç yoğun oranda tercih edilme anlamına da gelmektedir. Bugün komşumuz olan Suriyeli vatandaşların Türkiye'ye olan bu yoğun akınının altında da çeşitli anlamlar yatmaktadır.

Türkiye'yi Seçme Nedenleri	Kamp İçi		Kamp Dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Diğer	1	0,50	38	1,70	39	1,60
Dini Yakınlık Yüzünden	18	8,20	144	6,40	162	6,60
Şartların Diğer Ülkelere Göre Daha İyi Olması Sebebiyle	8	3,70	262	11,70	270	11,00
Türkiye'ye Güvendiğim İçin	97	44,30	571	25,50	668	27,10
Ulaşım Kolaylığı	95	43,40	1.227	54,70	1.322	53,70
Toplam	219	100	2.242	100	2.461	100

Tablo 2.5. Suriyelilerin Başka Bir Ülke Yerine Türkiye'yi Seçme Nedenleri (AFAD, 2017).

Mevcut tabloda görüldüğü üzere en önemli etken Suriye ile olan sınır komşuluğumuzun getirdiği mesafe kısalığıdır. Suriye’de yaşanan oldukça kanlı olan Arap Baharından kurtularak hayatını güvence altına almak isteyen kişilerin en kolay ulaşım alanlarından biri olması ve açık kapı politikası ile Türkiye ilk tercih edilen yerlerden olmuştur. Aynı zamanda Türkiye’nin Arap Baharı konusunda gerek Esad’a karşı duruşu gerekse halkın haklarını savunuşu Türkiye’ye karşı güven oluşturmuştur. Sayılan bu sebepler dışında dini yakınlık, Osmanlı Devleti’nden kalma kültürel ortaklıklar gibi pek çok konu da Suriyeli vatandaşların Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli etkenler olarak yer almıştır.

İlk etapta gelen Suriyeli sığınmacıların kamplara yerleştirildiği, burada gerekli her türlü imkânın sağlandığı görülmektedir. Ancak zaman geçtikçe sayısının hızla artması ile durumun kontrol altına alınmasının zorlaştığı ve insanların da kampta yaşamayı tercih etmediği, bu sebeple kampta yaşayanların sayısının hızla düştüğü görülmektedir.

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ İÇİNDE VE DIŞINDA KALAN SURIYELİLER

Tablo 2.5. Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Tabloda da görüldüğü üzere geçici barınma merkezinde kalan kişilerin sayısı kentlerin içlerinde yaşamaya başlayanlara oranla çok daha az orandadır. Bu durum da Türkiye için yeni problemler, ihtiyaçlar, istekler oluşturmakta; politikaları yenileme ihtiyacı hissettirmektedir.

Türkiye’ye sığınan bu kişilerin kamplardan çıkması engellenmemiştir. Ancak zorunlu ikamet alanı olarak 30 tane il belirlenmiştir. Belirlenen illere bakıldığında devlet politikasında güvenliği daha rahat sağlama amaçlı denize kıyısı olmayan ve sınırda bulunmayan illerin belirlendiği görülmektedir. Lakin özellikle Suriyeli sığınmacıların yoğun göçü sonrası böyle bir sınırlama oluşturmak mümkün olmamış, Suriyeli sığınmacılar pek çok ile dağılmıştır. Ki bu durum sadece yasal göçmenler için kontrol edilmeye çalışılan bir durum iken Türkiye’de

çok daha fazla yasa dışı sığınmacı olması kontrolü oldukça zorlaştırmaktadır. Türkiye her zaman yasa dışı göç ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye’de 1995 yılı ile 2008 yılı arasında yaklaşık 750 bin kişi yakalanmıştır. 1995’ten 2000’e kadar her yıl yakalananların sayısı artmakla birlikte, 1999 yılından 2000’e bir anda yakalananların 2 kat arttığı dikkat çekmektedir. Yasadışı göç koşul ve cezalarının ağırlaşmasıyla 2000’den 2008’e kadar da yakalananların sayısında düşüş görülmektedir (Kara & Korkut, 2010, s. 159). Ancak halen azımsanmayacak oranda yasadışı göçün olduğu ve bunun önlenemediği görülmektedir. Suriyeli sığınmacılardan da kaçak olarak gelen çok sayıda insan olmasına rağmen mevcut durum göz önünde bulundurularak diğer kaçak göçmenlerden farklı olarak ülkelerine geri gönderilmedikleri, kayıt altına alınarak daha rahat kontrol edilmeye çalışıldıkları görülmektedir.

Özellikle son dönemde artan göç hareketleri ile birlikte devletlerin politikalarında da değişiklikler görülmektedir. Sığınmacı/mülteciler için haklarını genişletici, uyum sağlamalarını kolaylaştırıcı adımlar atılmaya başlamıştır. Ancak halen eksikliklerin olduğu görülmekle birlikte Aktel ve Kaygısız’ın belirttiği gibi; dönemsel olarak göçlerdeki artış, bazı ülkelerin bu politika veya tedbirleri gözden geçirmesine ya da yeni düzenlemeler yapmalarına yol açmıştır (Aktel & Kaygısız, 2018, s.591). Türkiye de bu ülkelerden biridir.

Bu denli yoğun bir göçün toplumsal minvalde karşılığının da aynı ölçüde yoğun olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacılar gerek siyasi gerek toplumsal anlamda önemli etkiler oluşturmuştur. Bu noktada Suriyeli mülteciler Türkiye gündemini oldukça meşgul etmektedir. Suriyeli mülteciler için gerek ülkelerinde yaşanan kanlı süreç, kayıpları gibi hususlar zorlukları beraberinde getirse de bilmedikleri, kültürüne-diline yabancı oldukları bir ülkeye sığınmak da onları zorlamıştır. Aynı zamanda ırkçılık ve şiddetle karşı karşıya olma riskleri de olmakla birlikte Türkiye için açık bir ırkçılıktan söz etmek de mümkün değildir. Lakin yaşanan adli vakaların artması, dilenciliklerin görülmesi gibi hususlar toplumda tedirginlik oluşturmakta ve yerli halkın zaman zaman tepkilerine neden olabilmektedir. Ancak bu husus medyanın ve siyasetçilerin abarttığı ölçüde olmamakla birlikte kullanılmaya açıktır.

Suriyeli sığınmacıların özellikle kentlere dağılması ile yaşanan olaylarda sorumlu olarak görülerek tepkilere maruz kalmaları söz konusu olabilmektedir. Örneğin Reyhanlı saldırısı sonrası büyük bir tepki ile karşılaşılsa da halkın yatıştırılması zor olmamış ve Suriyeli sığınmacıların halkla iç içe yaşaması düşünüldüğü gibi problemler oluşturmamıştır. Ancak bu riskler göz önüne alındığında ise mevcut hükümetin Türkiye’nin kendi iç istikrarını güvence

altına alma adına bütüncül ve birleştirici bir yaklaşımla politikalar üreterek, bu tür mezhepsel dinsel, etnik ve düşünsel ayrışmaların getireceği zararları önleme adına daha aktif politikalarla toplumun bütün kesimlerini kucaklaması belki de bu sorunu en az zararla atlattığını sağlayacaktır (Canyurt, 2015, s.142). Bu noktada ihtimaller de göz önünde bulundurularak politikalar oluşturulması elzemdir.

Türkiye Suriyelilerin sığınması ile yaşanan yoğun göç konusunda muhtaçlık kriterini göz önünde bulundurmuştur. Bu denli yoğun bir göç toplumsal anlamda problemler yaratsa da Türkiye açık kapı politikası uygulayarak insani sorumluluklarını yerine getirmiştir. Her ne kadar siyasal, güvenlik, ekonomik, sosyal belli problemler ortaya çıksa da yerli halkın da zor durumda kalarak ülkemize sığınan Suriyelilere destek olduğu görülebilir. Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik pek çok harcama yapılmıştır. AFAD verilerine göre Türkiye’nin, Suriye krizinde mülteciler için kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından yapılan toplam harcaması ise 25 milyar dolardır (<http://www.milliyet.com.tr/>). Aynı zamanda kamplarda sığınmacıların, eğitim, sağlık, yiyecek, iletişim vb. ihtiyaçları da devlet tarafından karşılanmaktadır (Aktel & Kaygısız, 2018, s.594).

Göçün en tehlikeli türlerinden siyaset ve güvenlik unsurlarını kapsayan bu yoğun kitlesel göç ile birlikte Avrupa ülkelerinin kapılarını kapatmasına ve sığınmacıları içeri almamak adına insan haklarını çiğnemelerine şahit olunmaktadır. Türkiye ise bu durumların aksine himayesine aldığı sığınmacılara çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Bugün Türkiye Suriyeli sığınmacıların kalıcılığını da göz önünde bulundurarak sığınmacıların entegrasyonu için gerekeni yapmaktadır. Bunun adına yapılan en güzel uygulamalar eğitim alanındadır. Türkiye’deki göçmenlere, çocuklar ve aileler kayıt altına alındıktan sonra tıpkı Türk vatandaşları gibi eğitim görmekte ve ilköğretimden, yükseköğretime kadar engelsiz yol açılmaktadır. Suriyeli çocuklara yönelik MEB 2012 yılında Arapça müfredat ile eğitimlerini desteklemiş, Suriyeli vatandaşlar arasından çocuklara eğitim vermek isteyenlerin kişilerin öğretmenlik ve gereken şartlara uygunluğu incelenerek görevlendirilmiş, Türkçe öğrenmek isteyen Suriyeliler için tesis imkânları doğrultusunda Türkçe ve meslek eğitim kursları açılmıştır (Emin, 2016, s.13). Bu anlamda Suriyeli sığınmacıların entegrasyonu ve yaşamlarını daha kolay hale getirebilmeleri için de gerekli adımların atıldığı görülmektedir.

2.6. Konya, Göç ve Suriyeli Sığınmacılar

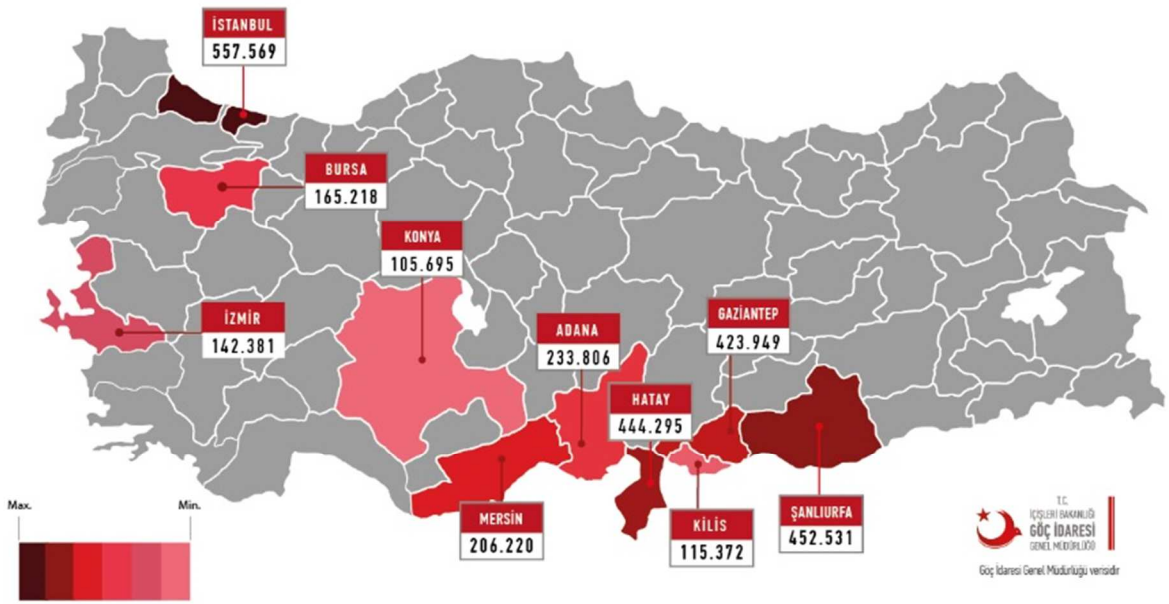
Anadolu yarımadasının merkezinde yer alan Konya Türkiye'nin en geniş topraklarına sahiptir. Konya, geniş bir coğrafyaya sahip olması, doğu-batı, kuzey- güney geçişlerine uygun olan yapısı onu farklı kültürlerin sentezlendiği bir alan haline getirmiştir (Bahar, 2017, s.29). Konya'nın göç veren bir il olduğu bilinmektedir. Ancak Konya'nın sadece göç veren bir il olmadığı, alınan göçlerin de bir o kadar fazla olduğundan söz edilebilir. Konya sanayisi, tarımı, konumu gibi pek çok etmenle göç konusunda adından söz ettiren illerdendir. Konya'nın tarihinin başlarından beri göçü yaşadığı bilinmektedir. 1584 yılı tahririndeki Konya kazası kayıtlarında Konya'da şehir ve kırdaki toplam göç eden nüfusun 170 kişi ve toplam nüfusun 13280 olduğu göz önünde bulundurulduğunda %1.28'lik bir göçmen oranından söz edilebilir (Gümüştü, 2017, s.169). Nüfusa oranlandığında o dönem için bu rakam hiç de azımsanmayacak ölçüdedir. Konya geçmiş dönemlerde de Kurtulgan'ın ifade ettiği gibi gerek bulunduğu konum gerekse ekonomik potansiyeli hasebiyle muhacirlerin tercih ettiği bir yer haline gelmiştir (2017, s.301).

İncelenen arşiv kaynaklarına göre, 1912 yılı ile 1919 yılları arasında Konya'ya doğru değişik yerlerden birçok Yunanistan muhaciri gelmiştir. Bunlar bir süre çevrede bulunan okullar, ıslahhaneler ve terk edilmiş olan binalarda ikamet etmeye başlamış ve yerli halk tarafından kendilerine verilen malzemelerle hayatta kalmışlardır (Kurtulgan, 2017, s.302). Günümüzdeki misafirperverliğin geçmiş dönemlerde de geçerli olduğu, göçmenlere gereken her türlü desteğin sağlandığı bilgilerine ulaşılabilmektedir. Aynı zamanda muhafazakâr ve dışarıdan geleni içine kabul etmeyen yapısı olduğu düşünülen Konya için geçmiş dönemlerde de göçmenlerin yerli halktan ayrı tutulmadığı, her alanda aktif rol alabildikleri görülmektedir. Kurtulgan'ın bu konuda yaptığı çalışmada bahsettiği gibi gayrimüslimlerin esnafıktan, memurluğa ve memurluktan mezarlık bekçiliğine kadar Konya sosyal hayatının her alanında aktif olarak çalıştıkları (2017, s.307) bilinmektedir.

Konya'da göçün 1923-1928 yılları arasında yoğun olarak yaşandığı, 1928-1933 döneminde ise giderek azaldığı görülmektedir (Kurtulgan, 2017, s.301). Dönem şartlarına göre değerlendirildiğinde daha yoğun olan göçün ülke politikalarının etkisinde meydana geldiği, daha sonraki dönemlerde ise bireysel yahut daha küçük çaplı göçlerin yaşandığı görülmektedir. Bu anlamda Türkiye'de göçün azalması Konya için de etkisini göstermiştir.

Konya gerek tarım gerekse sanayi alanındaki etkinliği ile özellikle iş bulma amaçlı göçlerde önemli illerden biridir. Ancak bu göçlerin ya bölgede kırdan kente yapılan göç şeklinde ya da ülke içindeki nüfus hareketleriyle ortaya çıktığı görölmektedir. Konya özelinde 1990'lı yıllara kadar kırdan kente göç edenlerin toplam göç içerisindeki oranı %80 iken 1991-2000 arası yaşanan kırılmanın ardından 2000'li yıllarda bu oran kentten kente göç şeklinde değişime uğramış ve başka bir ilden gelenlerin toplam göç içerisindeki payı %60 seviyelerine ulaşmıştır (Koyuncu, 2011, s.139).

Bu anlamda Konya'nın da göç sonrası ekonomik, kültürel ve pek çok noktada sorunları olsa da bu sorunlar sınırlıdır. Bakıldığı zaman dış göç ise her anlamda daha büyük etkiler oluşturmaktadır. Kapalı/muhafazakâr bir yapısı olan Konya için başka ülkelerden gelen göçlerin daha farklı süreçleri beraberinde getirdiği bilinmektedir. Özellikle yakın tarihte dışarıdan çok fazla göç almayan, aldığı göçleri de yavaş tezahür etmesinden kaynaklı absorbe edebilen Konya için 2011 yılında meydana gelen Arap Baharı ile Suriyeli sığınmacıların yoğun göçü önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Türkiye genelinde yayılan Suriyeli sığınmacılar için Konya önemli tercih alanlarından olmuştur.

Tablo 2.6. Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Dağılımı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Göç İdaresinden alınan bu tabloda da görüldüğü üzere İstanbul, Bursa, İzmir, Mersin gibi ekonomi ve iş anlamında gelişmiş sanayi kentleri ve Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa gibi kültürel yakınlık ve akrabalık ilişkilerinden kaynaklı tercih edilen illerin yanında Konya'nın da yüksek oranda tercih edilmiş olması dikkat çekicidir.

Sanayisinin gelişmişliği, tarım, hayvancılık konusundaki etkinliği Suriyeli sığınmacılar için iş olanakları yaratırken; Konya'yı kendi kültürlerine yakın görmeleri ve İslami yaşam konusunda daha yakın hissetmelerinden ötürü Konya bugün Suriyeli sığınmacılar için önemli tercih noktalarındandır.

ŞEHİR	SAYI	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA
İstanbul	557 bin 694	%3,71
Şanlıurfa*	453 bin 628	%22,84
Hatay*	443 bin 631	%28,16
Gaziantep*	421 bin 986	%21,04
Adana*	231 bin 444	%10,44
Mersin	206 bin 033	%11,51
Bursa	163 bin 929	%5,58
İzmir	141 bin 757	%3,31
Kilis*	117 bin 778	%86,4
Konya	104 bin 856	%4,81

* İşaretli illerde Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır.

Tablo 2.6. Suriyeli Sığınmacıların İllere Göre Nüfus Dağılımı ve Oranı (Mülteciler Derneği, 2019).

Tabloda da görüldüğü üzere Konya'da 104.856 Suriyeli sığınmacı olduğu bilinmektedir. Bu da şu anki Konya nüfusunun %4'ü gibi bir orana tekabül etmektedir. Bu anlamda böyle bir nüfus akınının yerli halk için özellikle Konya gibi muhafazakar olarak addedilen bir şehir düşünüldüğünde muhafazakâr yapısının da etkisiyle durumun ekstra zor bir süreç oluşturacağı düşünülmektedir.

Belirtilen zorlu süreç hem yerli halk hem sığınmacılar için geçerli olmaktadır. Koyuncu yaptığı bir araştırmada Konya'ya ilk gelenlerin en çok zorlandıkları sorunlardan

birinin ev bulma olduğunu tespit etmiştir. Koyuncu'ya göre Suriyelilerin bir aile için kiraladıkları evlerin çok kısa bir surede üç, dört ailenin barınağı haline gelmesi, ev sahiplerinin Suriyelilere ev kiralama hususunda çekimser çoğu zaman da isteksiz olması ve kiralarn hızla artmasının barınma sorununu öncelikli hale getirdiğini belirtmiştir (2014). Bu bağlamda Suriyelilerin yoğun göçüne maruz kalan illerde meydana gelen kira artışları halkın da tepkisine sebep olmuştur. Bu durum yerli halkın da sığınmacıların da en çok sıkıntı yaşadığı konulardan birisi olmuştur.

Konya'ya göç eden Suriyeli sığınmacıların özellikle Türklerin Almanya'ya işçi olarak göç ettiği süreç ile benzer şekilde kendi tanıdıkları ile aynı bölgelere taşındıkları, belli mahallelerde toplandığı bilinmektedir. Özellikle Şükran Mahallesi, Şems Mahallesi, Yeni Mahalle, Sahip Ata Mahallesi, Bosna Hersek Mahallesi gibi bölgelerde daha yoğun olarak Suriyeli nüfusuna rastlandığı, ancak dağınık şekilde yaşayan Suriyeli sığınmacıların da olduğu görülmektedir. Birlikte yaşamak özellikle kendilerini daha güvende hissetmeleri, birbirlerine destek olmaları ve yabancı oldukları bir ülkede daha çabuk adapte olmaları açısından önemli tercih sebeplerinden olmaktadır.

Özellikle kentsel dönüşüm alanı olan mahallelerde yerli halkın bölgeyi terk etmesiyle Suriyelilerin buraları gettolaştırdığı; asayiş konusunda bu bölgelerde problemler yaşandığı bilinmektedir. Ancak bu bölgelerin Şükran Mahallesi gibi belli kesimlerde olduğu, Suriye'den göç eden sıkıntılı kişilerin daha yoğun olarak tercih etmesinden ötürü burada belli problemler yaşandığı; diğer bölgelere bakıldığında ise sorunların yaşanmadığı görülmektedir. Özellikle kendisini kapatmış ve o bölge dışına çıkma ihtiyacı duymayan Suriyeli sığınmacıların Türkçe öğrenme gereği de duymadığı, Arapça konuşarak gündelik yaşamlarını idame ettirdikleri bilinmektedir. Bunun aksine Bosna Hersek Mahallesi gibi bölgelerde ise bölgeye daha çabuk adapte olunduğu, Türkçe'nin öğrenildiği, daha uyumlu olunduğundan söz edilebilir.

Suriyeliler ve Türkler arasında en önemli köprü görevlerinden biri kamu kuruluşlarından ziyade STK'lardır. Özellikle Konya Büyükşehir Belediyesi ve kaymakamlıkların Suriyeli sığınmacılara hizmetler sunduğu, ihtiyaçları karşıladığı görülmektedir. Konya'da Suriyelilere hizmet veren pek çok dernek ve vakıf olduğu bilinmektedir. Özellikle en çok sayıda STK'ya sahip illerden biri olarak Konya Suriyelilere bu konuda önemli desteklerde bulunmaktadır.

Türkiye genelinde bakıldığında da, bu bakış Konya'ya indirildiğinde de ülkemize göç eden Suriyeli sığınmacıların büyük kısmını eğitimsiz, nitelikli olmayan kişilerin oluşturduğundan bahsedilebilir. Bu sebeple de Konya'da sanayilerde, çobanlık gibi mesleklerde, tarlalarda çalıştıkları; bilgisizliklerinden ötürü de daha ucuza ve daha çok iş yaptırılabilirdiği ile ilgili duyumlar alınmakta; bu sebeple tercih sebebi olmaktadır. Ancak daha çok yerli halkın beğenmediği iş alanlarını doldurmalarına rağmen bu konuda yerli halktan işsizliğe sebep verme söylemi ile tepki almaktadırlar. Lakin ucuz iş gücü algısı ile özellikle sanayilerde önemli bir alanı doldurdıkları ve ekonomik anlamda katkı sağladıkları yadsınamaz bir gerçektir. *“Konyalılar sosyal yardımlardan alacağımız pay daralıyor diyerek bu guruba düşmanlık besliyor. Önünü arkasını bilmeden böyle düşünüyorlar. Suriyelilerin kayıt dışı, az ücretle çalıştırılması işverenlerce bir avantaj haline geldi. Ekmeğimizi çalıyorlar algısının yaygınlaşması da bundan.”* (Alptekin vd., 2018, s. 106). Bu ifadelerde de görüldüğü gibi bu konu yerli halk için her zaman rahatsız edici ancak avantajlı görülmektedir. Bakıldığında bu kayıt dışı çalışmaların yoğunlukta olması ülkenin düzeni açısından önemli bir problemdir.

Son kertede Konya muhafazakâr yapısından kaynaklı olarak üniversite öğrencilerini kabullenmekte bile belli problemler yaşarken özellikle başka bir ülkeden, başka kültürden, tarihimizde “düşman” olarak nitelenen Arap ülkelerinden gelen sığınmacılara yönelik yaklaşımın nasıl olacağı merak konusu olmuştur. Ancak misafirperverlik ve yaşadıkları sıkıntılardan ötürü zor durumda olan sığınmacılara karşı vicdan ve merhamet duygusu ön plana çıktığından uyum ve bütünleşmenin olduğundan söz edilebilir. Eski dönemlerde yaşanan göçlerde de bahsedildiği gibi Konya halkının yine kendi şehirlerine sığınan kişilere destek olduğu, ihtiyaçlarını gidermelerinde, iş bulmalarında, adapte olmalarında yardımcı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yabancı olmalarından doğan ön yargılarla çeşitli tepkiler ve olumsuzluklar yaşansa da bunun çok daha küçük çaplı bir noktada olduğu; Konya'ya dair oluşan muhafazakârlık ön yargısının bu şekilde dayanaksız kaldığı görülmektedir.

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırma Konusu ve Problemi

Göç, bir yerden başka bir yere giderek mekân değiştirme olarak tanımlandığında coğrafya ve nüfus hareketini düşündürse de göçün başlangıcında da sonrasında da sosyolojik bir anlam yatmaktadır. Bu bağlamda göç olgusu, sosyo-kültürel ve ekonomik olduğu kadar sosyo-politik unsurları da içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla göç bu vb. birçok açıdan sosyolojide önemli bir çalışma alanı olarak önemini korumaktadır.

Türkiye bağlamında göç olgusuna bakıldığında; göçün Türkiye'nin coğrafi konumu gereği hep gündemde olduğu görülmektedir. Verilen göçlerden ziyade alınan göçler düşünüldüğünde en başından beri pek çok göçe tanıklık edilmiş olsa da özellikle 2011 yılında Arap Baharının Suriye'ye sızması ve bu durumun iç savaşa dönüşerek giderek daha kanlı hale gelmesi ile oluşan Suriyelilerin göçü Türkiye'nin her anlamda en çok etkilendiği göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Türkiye Suriye'ye coğrafi yakınlığı, akrabalık bağları, özellikle de uyguladığı açık kapı politikasıyla Suriye'den büyük oranda göç almış; bu göç dalgası Cumhuriyet tarihinin en büyük göçü olarak literatürde yer edinmiştir. Dolayısıyla Suriye halkının yaşadığı göç hareketi sosyoloji için de gerek başlangıcı gerek şu an geldiği durum gerekse Türkiye açısından karşılığı anlamında önemli bir yerde durmaktadır.

Daha önce hiç bu kadar yoğun bir göç hareketiyle karşılaşmamış olan Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar misafir olarak kabullenilmiş ve yerli halk tarafından kendilerine pek çok yardımda bulunulmuştur. Ancak oluşan misafir algısına karşın savaşın bitmemesi ile Suriyeli sığınmacıların giderek kalıcı hale gelişi medya ve siyasetle oluşturulan algının da etkisiyle ilk günlere nazaran daha olumsuz bir hal almıştır.

Lakin bu durumun bazı çalışmalarda sunulduğu ve farklı medya kanallarınca da yansıtıldığı gibi sadece dışlama ve nefret boyutunda olmadığı; halen Suriyelilere yönelik büyük oranda bir sosyal kabulün olduğu düşünülmekte olup ayrımcılık ve dışlamaların gerçek hayattaki karşılığının ne olduğu ortaya koyulmaya ve bu durumların dile ve söylemlere nasıl yansıtıldığının yanı sıra sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve empatinin dilde ve söylemlerdeki karşılığının ne olduğu da analiz edilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla göçmenlere ya da sığınmacılara karşı tek boyutlu ve olumsuz bir yaklaşım olduğuna yönelik çalışmaların aksine

bu araştırma söz konusu olguyu bütünsel açıdan görmeye çalışılarak dikotomik boyutuyla dil ve söylemler üzerinden özellikle de muhafazakâr olarak nitelendirilen ancak en çok Suriyeli sığınmacıya sahip şehirler arasında olan Konya ili üzerinden ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırmanın alt problemleri şu şekilde belirtilebilir:

- Suriyeli sığınmacılara karşı yerli halkın tepkisi nasıl olmaktadır? İlk süreçten günümüze herhangi bir değişiklik söz konusu mudur?
- Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç etmesinin Türk toplumu nezdinde karşılığı nedir?
- Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki konumu nedir?
- Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara karşı ayrımcılık, dışlama, nefret gibi tutumlar var mıdır? Var ise dile ve söylemlere nasıl yansımaktadır?
- Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve empatinin dilde ve söylemlerdeki karşılığı nedir?
- Suriyeli sığınmacıların suç oranını arttırarak düzeni bozduğu düşüncesinin toplumsal pratikte karşılığı nedir?
- Medyanın Suriyeli sığınmacı algısını oluşturmadaki rolü nedir?
- Konya'da Suriyeli sığınmacılar nelerle karşılaşmaktadır?
- Konya'nın muhafazakâr düşünce yapısı Suriyeli sığınmacıların dışlanmasına sebep olmakta mıdır?
- Suriyeli sığınmacılar ayrımcılık ve dışlanmayla karşılaştıklarını düşünmekte midir?
- Mevcut durumları hakkında Suriyeli sığınmacıların düşünceleri nelerdir?

3.2.Araştırmanın Amacı

2011 yılında Arap Baharının Suriye'ye sığması sonucu Suriye; Arap Baharını yaşayan diğer ülkelere nazaran daha kanlı bir süreç yaşamış ve olaylar daha büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu durum Suriye halkının ülkelerini terk etmek zorunda kalmalarına sebep olmuştur. Avrupa ülkelerinin kapılarını kapatması Türkiye'nin ise bu durumun aksine açık kapı politikası uygulaması ve de Suriye ile bulunan akrabalık bağları, sınır komşuluğu gibi hususlar büyük oranda tercih sebebi yapmış; Türkiye en çok Suriyeli sığınmacı barındıran ülkeler arasında yer almıştır.

2011 yılından itibaren ülkemize Suriye'den bazı dönemler daha yoğun bazı dönemler ise daha az yoğunlukta kitlesel göçler gerçekleşmiştir. Cumhuriyet tarihimizin en yoğun kitlesel göçü olması gibi etmenler de düşünüldüğünde bu göç bazı sorunları da beraberinde getirmiş; sosyoloji için önemli bir çalışma alanı oluşturmuştur.

Suriyeli sığınmacıların ilk geldikleri dönemlerde Türkiye için misafir olarak addedilmesi ile sığınmacılara gerek iş gerek kalacak yer gerekse ihtiyaç duyulan diğer tüm konularda yardımcı olduğu ve bunun halen de sona ermediği bilinmektedir. Misafir oldukları algısının geçicilik düşüncesini oluşturması ancak Suriye'deki savaşın sonunun görünmemesi; bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların kalıcı oldukları düşüncesi milliyetçi yapının da etkisiyle olumsuz bazı düşünceler doğurabilmektedir. Ancak bu durum medya ve siyasetin de etkisiyle daha farklı yansıtılmakta, algı yönetimi oluşturulmaya çalışılmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda da Suriyeli sığınmacılara karşı düşüncelerin tam anlamıyla olumsuz bir hal aldığı, ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kaldıkları düşünceleri daha sıklıkla sunulmaktadır. Ancak bu düşüncenin tek pencereden yansıtıldığı düşünülmekte ve bu bağlamda yapılan çalışma Suriyeli sığınmacılara karşı tek boyutlu ve olumsuz bir yaklaşım olduğuna dair çalışmaların aksine söz konusu olguyu bütünsel açıdan görmeye çalışarak göçmenlere yönelik algının dikotomik boyutunu dil ve söylemler üzerinden tespit etmeyi amaçlamaktadır.

3.3.Araştırmanın Önemi

Göç sosyoloji için önemli bir konu iken özellikle Suriyeli sığınmacıların göçü günümüzde önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmakta, bu konuda pek çok çalışma yapılmaktadır. Bu anlamda çalışmamızı öne çıkaracak nokta ise Suriyelilere yönelik ayrımcılık ve dışlanma noktasına iki tarafın da penceresinden bakılarak değinilmiş olmasıdır. Ayrımcılık ve dışlama göçmenlerin genellikle karşılaştığı bir durumdur. Özellikle de kültür farklılığı gibi hususlar bu durumu daha fazla etkilemektedir. Ancak Suriyelilere yönelik ülkemizde ayrımcılık ve dışlama konusunda çalışmalar yer alsa da, bu çalışmada konuya her iki perspektiften de bakılarak ayrımcılık ve dışlanmanın yanında toplumsal kabul seviyesinin de oldukça yüksek olduğu; muhafazakâr yapısıyla ön plana çıkan ve en çok Suriyeli sığınmacı barındıran iller arasında yer alan Konya örneğinde ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda mevcut çalışmaların çoğunluğunda sunulanın aksine sadece olumsuz pencereden bakılmadan her iki tarafla da görüşmeler gerçekleştirilerek konunun farklı perspektiflerden görülmesi amaçlanmıştır.

3.4.Yöntem

Türkiye'ye sığınan Suriyeli sığınmacıların önemli bir sayıda olduğu, bütün şehirlerde kendileri ile karşılaştığı ve bu anlamda Türkiye vatandaşları ile iç içe yaşadıkları düşünüldüğünde “dışarıdan, sonradan gelen” bireyler olarak nasıl karşılandıkları, nasıl davranışlara rastladıkları, ayrımcılık ve dışlama ile mi aksine toplumsal bir kabulle mi karşılaştıkları ortaya koyulmaya çalışıldığından, toplumsal zeminde bu durumun karşılığını görebilmek, ayrıntılı ve derin analizlerde bulunmak için alan çalışması yapılmıştır.

Çalışma göç ve göçmen olgusuna yönelik olup yöntem seçiminde önemli olan hususun doğru yöntemi seçmek olması, nitel ve nicel yöntemlerin kendi içinde avantajları ve dezavantajları, zayıf ve güçlü yönlerinin olması dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2008, s.20). Çalışmada göç ve göçmen olgusu temel parametreler olup Konya'daki Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık, dışlama ve sosyal kabul düzeylerini ölçmek amaçlandığından nitel araştırma yöntemi kullanılması uygun görülmüştür. Şöyle ki; göç araştırmalarındaki önemli sorunlardan birisi çalışmalarda anket ya da mülakat tekniği kullanılması ikilemidir. Anket tekniği ulaşılan örneklem sayısı açısından önemli olsa da göç eden birey ve göç edilen mekâna ilişkin bilinmesi gereken temel detaylar gözden kaçmaktadır. Mülakat tekniğinde ise söz konusu detaylara ulaşmak mümkün olsa da örneklemin son derece sınırlı olması göçün genel sebep ve sonuçlarına ilişkin verileri boşlukta bırakmaktadır. Ancak bu çalışmada detaylı bilgilere ihtiyaç duyulması ve sığınmacıların yerli halkın gözündeki konumları, kültürel, etnik, dil vb. farklılıkların bu duruma olan etkisi, Suriyeli sığınmacıların bu konuda kendi yaşam tecrübeleri ve düşünceleri ve bu hususların söylemlere nasıl yansıdığı gibi daha detaylı bilgiler gerektiren hususlar dikkate alınarak mülakat tekniği uygun görülmüştür.

Çalışmada bizi sonuca götürecek olan temel husus yerli halk ve Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık, dışlama ve sosyal kabul konusunda oluşturdukları söylemleridir. Söylem çözümlemesini, sosyal bilimlerde bir araştırma yöntemi olarak kullanılabilecek hale Fransız bilim adamı Foucault getirmiştir. O yöntemi geliştirirken; öncelikle, güç ve söylem ilişkisi, sosyal olayların, bilgi ve değerlendirmelerin söylemin sonucu olduğu, söylemin toplumdaki değişmelerde etkili olduğu yolundaki düşünceleriyle söylemin ve onun çözümlemesinin sosyal bilimler için önemini vurgulayarak yapmıştır. Foucault söylemlerin yorumlamalarından yapılan çıkarımların bilgiyi oluşturduğunu ifade ederek, söylemi toplumsal yapının merkezine oturtmuştur (Foucault'dan akt. Gür, 2013, s.193). Dijk (1997)'inde işaret ettiği gibi söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel (fonolojik ya da sözdizimsel) yönü ile

ilgilenmez. Bundan ziyade ilgi odağını sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara çevirir (Barker ve Galasinski ‘den akt. Çelik & Ekşi, 2013, s.105). Daha net bir ifade ile Bal (2012, s.159) *söylem*’i, söyleme eyleminin bir sonucu olarak ortaya çıkan dilsel ifadenin sözlü veya yazılı hali olarak değerlendirir. Söyleyen (kaynak), söylenen şeyi (mesaj) belli bir kanal ile alıcı veya alıcılara ulaştırmak üzere kodlar. Bu kodlama biçimi içinde yaşanan kültüre, toplumsal gruplara, sınıfsal farklılıklara, eğitime, mesleğe vb. bağlı olarak değişik biçimler arz eder. Çalışmada da Suriyeli sığınmacıların kitlesel ve hızlı gerçekleşen Türkiye’ye göçü günümüz Türkiye’sinde önemli olaylar arasında başta gelmektedir ki bu göç tecrübesi her iki taraf için de farklı şekillerde tezahür edebilmektedir. Bu anlamda çalışmada söylem analizi yöntemini kullanmak her iki çalışma grubunu da kendi yaşam koşulları, kültürleri göz önünde bulundurularak bu konuda algı ve tutumlarının dile olan yansıması üzerinden bir çözümlenmeye varmayı sağlayabilen; ayrımcılık, dışlama ve sosyal kabul düzeylerinin her iki grubun söylemleri üzerinden ne boyutta olduğunu gösteren önemli bir etkidir.

3.5.Evren ve Örneklem

Araştırmada evren olarak Konya belirlenmiş olup Konya’da Suriyeli sığınmacılara yönelik nasıl bir göç dili oluşturulduğu; hem olumlu hem olumsuz düşünen kesim ve Suriyeli sığınmacıların bu konudaki düşünceleri ve bu durumun dile nasıl yansıtıldığı dikkate alınarak irdelenmeye çalışılmıştır. Burada temel amaç muhafazakâr yapısıyla bilinen ve yabancıları kolay benimsemediği, dışladığı düşünülen bir şehir olan Konya’da mevcut durumu gözler önüne sererek, olayı benzer çalışmalardan farklı boyutuyla ele almak ve görüşmeler sırasında ortaya koyulacak sorunlara çözüm önerileri üretmeye çalışmaktır. Bu doğrultuda derinlemesine araştırma yapmaya, daha detaylı ve sağlam veriler elde etmeye olanak sağlayan amaçlı örnekleme türü tercih edilerek bu bağlamda Konya’daki tüm ilçelere, mahallelere ulaşmak söz konusu olmadığından farklı düşüncelerin daha kolay görülebildiği merkez ilçeler olan Selçuklu, Meram, Karatay ilçeleri tercih edilmiştir.

Araştırma kapsamında belirtilen bölgelerde yaşayan 20 yerli, 13 Suriyeli bireye ulaşılmış olup Suriyeli sığınmacılarla görüşebilmek için farklı koşullar da göz önünde bulundurulmak üzere kartopu örnekleme tekniği; yerli halk ile görüşmek için ise derinlemesine araştırma yapmaya olanak sağlayan amaçlı örnekleme türünden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak evren içindeki tüm farklılıkları göz önüne serilebilmek amaçlanmıştır.

3.6. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma 2011 yılından beri Türkiye vatandaşları ile iç içe yaşayan 3,6 milyonluk önemli bir sayıya sahip Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de nasıl bir dille karşılaştığı, ayrımcılık ve dışlamayla mı yoksa toplumsal kabulle mi karşı karşıya oldukları ve bu 8 yıllık süreçte davranışlarda, söylemlerde ne gibi değişiklikler olduğu ile ilgili hem Suriyeli sığınmacılar hem de yerli halkın düşüncelerini ortaya koyarak mevcut durumu çözümlemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmada temel parametre olan göç ve göçmen olgusuna odaklanılarak Konya’da yaşayan Suriyeli sığınmacıların ayrımcılık, dışlama, sosyal kabul düzeylerini ölçmek amacıyla nitel araştırma yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Çalışmanın planlanmasında önemli sorunsallardan bir tanesi anket ve mülakat tekniklerinden hangisinin kullanılacağı olmuştur. Anket tekniği ulaşılan örneklem sayısı açısından önemli olsa da göç eden birey ve göç edilen yerdeki kişilerin düşünceleri, mevcut şartlar vs. ile ilgili bilinmesi gereken temel detaylar gözden kaçmaktadır. Mülakat tekniğinde her ne kadar anket tekniğine nazaran daha az sayıya ulaşılabilsede söz konusu detaylara ulaşmak mümkün olduğundan çalışmada mülakat tekniği kullanılması uygun görülmüştür.

Yapılan planlama sonrasında derinlemesine görüşme yapma imkânı sunan mülakat formunun soruları hazırlanmıştır. Mülakat hem yerli halka hem de Suriyeli sığınmacılara yapılacağından iki farklı mülakat formu hazırlanmıştır. Yerli halka yönelik hazırlanan mülakat formunun birinci bölümünde katılımcıların göçe olan bakışları, göç etmek isteyip istemedikleri sorularak düşünceleri öğrenilmeye çalışılmış, bu doğrultuda göç eden bireylere bakışları irdelenmiştir. İkinci bölümde ise yerli halkın göçmenlere bakışlarını öğrenmek adına çevrelerinde göç etmiş bireyler olup olmadığı, onlara yönelik düşünce ve davranışlarında farklılıklar, yerli ve yabancı göçmene karşı bakış ve davranışları arasında farklılıklar oluyor mu, dil, din, kültür ortaklığı bunu etkiler mi gibi sorular sorularak bu konudaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Konya’da göç konusuna odaklanılarak muhafazakâr yapısı ile bilinen Konya halkının göç edenlere karşı tutumu ve göçlerin Konya’ya etkileri irdelenmiştir. Formun dördüncü bölümünde ise konuyu sınırlandırarak Suriyeli sığınmacıların Konya’ya olan etkisinin nasıl olduğu, kendilerinden rahatsızlık duyuluyor mu, Konya’ya göç etmeden önce Suriyelilere yönelik fikirleri, kültürel bir ortaklığın olup olmadığı, varsa bunun davranışlardaki etkisi, Suriyeli sığınmacılara yardım edip etmedikleri, geri dönüş hususu ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Formun son bölümü

olan beşinci bölümde ise Suriyeli sığınmacılara yönelik davranış ve söylemlerin hem görüşmeciler için hem de çevrelerindeki için nasıl olduğu irdelenmeye çalışılmıştır.

Belirtildiği üzere çalışmada yerli halkın düşüncelerinin karşısında Suriyeli sığınmacıların da kendilerine yönelik davranış ve tutumlara karşı ne düşündükleri ortaya koyulmak üzere Suriyeli sığınmacılar için de mülakat formu hazırlanmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik hazırlanan formun ilk bölümünde aynı şekilde sığınmacıların göçe bakışlarının nasıl olduğu, mecbur kalmasalardı göç etmek isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. İkinci bölümde ise göçmenlere bakışlarını ele almak amacıyla ülkelerinde göç eden bireylere karşı tutumları sorularak bu konuda Türkiye'deki beklentileri de ele alınmaya çalışılmıştır. Formun üçüncü bölümünde göç öncesi ve sonrasında yaşamlarındaki değişimleri ortaya koymak adına; Suriye'de ne yaptıkları ve maddi durumlarının nasıl olduğu, ilk geldikleri dönemde sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları, şu anda ne işle meşgul oldukları, yardım alıp almadıkları, çocukların okulda yaşadıkları olaylar ve kültürel değişimleri, Suriye ile olan bağlantılarının devam edip etmediği, iletişim konusunda sıkıntıları olup olmadığına yönelik sorular sorulmuştur. Dördüncü bölümde ise Türkiye'ye gelişleri ve bakışlarını öğrenmek amacıyla sorular sorularak mevcut şartlarından memnunlar mı, başka yere gitmek isterler mi, geri dönmek isterler mi gibi sorular yönlendirilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise Konya'ya bakışlarının ne olduğunu irdelemek adına ilk geldikleri yer Konya mıydı, Konya'da yaşamaktan memnunlar mı yoksa başka yere gitmek isterler mi, Konya'da kendilerine nasıl davranılıyor, yardımcı olunuyor mu, ayrımcılık ve dışlama söz konusu mu, medyada çıkan haberler insanların davranışlarını etkiliyor mu gibi sorular sorulmuştur.

Mülakat formlarında yer alan sorulardan da anlaşılacağı üzere Suriyeli sığınmacıların genel olarak Türkiye özel olarak ise Konya'da herhangi bir sorunla karşılaşmış karşılaşıp karşılaşmadığı, eğitim, sağlık, iş, ekonomi, toplumsal vb. her alanda ayrımcılık ve dışlama ile mi karşılaştığı yoksa sosyal kabulün mü daha fazla olduğu genel çerçevede ele alınarak sonuç elde edilmeye çalışılmıştır.

Aynı zamanda görüşme esnasında farklı bilgiler ortaya çıkabileceğinden veri toplama tekniklerinden de yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşmecilerin ifadeleri doğrultusunda görüşmelerin yönü belirlenmiştir. Belirtilen hususların yanı sıra görüşmecilerin izni ile ses kaydı alınarak; gözlem, söylem ve dile yansıyan ifadeler de veri olarak değerlendirilerek görüşmecilerin kendisini her anlamda ifadesi çalışmaya yansıtılmıştır. Çalışmada özellikle söylem analizi yönteminin kullanılması, farklı yaşam koşulları göz

önünde bulundurulacak kişilerin yöneltilen sorulara yönelik verdiği cevaplar ile algı ve tutumlarının dile yansımaları açısından önemli veriler elde edilmesini sağlamıştır.

IV. BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal kabul ve dışlamanın söylemsel karşılığını görmeye çalıştığımız bu araştırma çerçevesinde öncelikle Suriyeli sığınmacıların gözünden Türkiye ve Konya’da kendilerine yönelik tutumlar ve yaşamları gibi konularda; yerli halk ile gerçekleştirilen görüşmelerde Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul ve dışlamaların söylemsel biçimleriyle ilgili çeşitli bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde 20 yerli halk, 13 Suriyeli sığınmacı ile olmak üzere hem Suriyeli sığınmacıların düşünceleri hem de yerli halkın düşünceleri ele alınarak her iki tarafın da yaşadıkları ve düşünceleri ortaya koyularak objektif bir bakış sağlanmaya çalışılmıştır.

4.1. Suriyeli Sığınmacıların Göç Serüveni

Suriyeli vatandaşlar için Arap Baharı büyük bir dönüm noktası oluşturmuştur. Arap Baharı ile birlikte ülkede büyük bir iç savaşın başlaması, savaşa pek çok devletin de müdahil oluşuyla birlikte durumun giderek daha kaotik bir hal alması Suriyeli vatandaşların yaşamında bazı değişiklikler meydana getirmiştir. Pek çok Suriyelinin bu sebeplerden ötürü evini, işini, sahip olduğu daha pek çok şeyini bırakıp ülkesini terk ederek başka ülkelere sığındığı, bu anlamda yaşamlarında birçok değişiklik meydana geldiği bilinmektedir. Ülkesinden ayrılan Suriyeli vatandaşlardan 3,6 milyon gibi bir sayı Türkiye’ye sığınmıştır. Bu çalışmada yapılan mülakatlarda Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacıların yaşantıları, düşünceleri ve karşılaştıkları tutumlar ortaya konularak kendilerine yönelik nasıl bir söylem kullanıldığını ve bu doğrultuda nasıl davranıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.1.1. Göç ve Göçmenlere Bakış

4.1.1.1. Göçe Bakış

Canlılar içinde özel bir yeri olan insan ve insana dair olanı değerli ve anlamlı kılan, bunların buldukları mekânla kurduğu bağıdır. Göç ise, insan ile mekân arasındaki bağı zedeleyen önemli unsurlardan biridir (Ekici & Tuncel, 2015, s.9). Göç insanların bağ oluşturduğu, doğduğu, büyüdüğü yerleri bırakarak başka bir yere gitmesi olarak düşünüldüğü

zaman zorlu bir süreçtir. Bu zorlu süreç her ne kadar gönüllü ve mecburi göç ayrımı yapıldığında oran olarak farklılık gösterebilse de gönüllü dahi olsa göç insanların bulunduğu yerle olan bağı zedelemesinden ötürü hassas bir süreçtir. İnsanlar için buldukları yerde belirli bir çevrenin oluşması, bir yaşamın kurulması söz konusu iken daha iyi şartlar, daha fazla imkan yahut mecburi pek çok sebepten ötürü farklı bir yerde yaşamını devam ettirmek zorunda kalmak belirli zorlukları beraberinde getirebildiğinden insanlar için de daha çekinceli yaklaşılabilir bir durum olarak ele alınabilir. Bugün Suriyeli sığınmacıların da ülkemize mecburi olarak göç etmeleri, vatanlarını bırakmaları, Türkiye’de her şeye sıfırdan başlamaları bu konuda en güncel örneklerdendir. Sığınmacıların bilmedikleri dile, kültüre sahip olan bir yere apar topar gelmek durumunda kalışı, yeniden düzen kurma çabası görüldüğünde bu zorlu sürecin en önemli tanıkları/özneleri olarak onlara mecbur olmasalardı göç etmek isteyip istemedikleri sorularak göçe nasıl baktıkları, bu konuda ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Savaş olmasa Suriye’den ayrılmak istemezdim. Yaşam şartları Türkiye’den daha kolay ve iş alanları da daha iyi. Ben Türkçe bildiğim için ve Türkiye ile ticaret yaptığım için biraz daha biliyordum buraları. Suriye’de ticari hayat daha zayıftı o yüzden buradan çalışıyordum (Abdülhamid, 55).

İstemezdim. Zaten çok fırsatım oldu. Ama gerek yok. Her şey güzel, ucuz, temiz ülkemde. Mecbur çıktım Suriye’den. Yoksa gitmek istemezdim başka yere (Enes,22).

Başka ülkeye gitmek istemezdim. Suriye’yi seviyordum. Ziyaret için gidebilirdim ama kalmak istemezdim (Esmâ, 20).

Başka ülkeye gitmek istemem. Herkes kendi vatanında mutlu. Orada fizik tedavi okuyordum. Ama burada okula devam edemedim. Çünkü ben evliyim. Evime bakmam gerek ve maaş yetmiyor (Muaz, 29).

Suriyeli katılımcılarla yapılan görüşmelerde mecbur olmasalardı göç edip etmeyeceklerine dair soru yöneltildiğinde büyük kısmının göç etmek istemeyeceği, ülkesinde yaşamaktan memnun olduğu görülmektedir. Sığınmacıların orada yaşam şartlarının daha iyi olduğu, vatanlarını terk etmek istemedikleri gibi bulgularla karşılaşılmıştır. Dikkat çeken önemli noktalardan birisi ise sığınmacıların Suriye’de daha iyi çalışma şartlarının olduğu, Suriye’nin daha ucuz olduğu ve yaşamın daha kolay olduğu düşüncesidir. Suriyeli sığınmacıların ifadelerine bakıldığında Suriye’de daha kısıtlı zamanlarda ve rahat bir şekilde çalışarak daha iyi şartlar sağlayabilmeleri ancak Türkiye’deki çalışma şartlarının kendilerini

zorladığı, bu anlamda alışkanlıklarının olduğu ve ülkelerinden çıkınca alışkanlıklarını devam ettirememelerinin, ülkelerinden bir şey bulamamanın verdiği bir boşluk olduğu görülmektedir. Bu durum da sığınmacılarda kendi ülkelerine karşı özlemi arttırmakta, göçe karşı bakışları da bu noktada etkilenmektedir. Aynı zamanda insanların vatanına olan bağlılığının da göçe karşı olumsuz bakışta önemli bir etken olduğundan söz etmek mümkündür. Suriye için vatan kelimesinin net anlamının ne olduğu ifade edilemese de insanların alıştığı, doğduğu, büyüdüğü topraklara karşı bir bağının olması olağandır ve bu bağ insanların alışkanlıklarını bırakarak başka bir yere göç etmesi önünde engeldir. Bu bağlamda Suriyeli görüşmecilerin hem daha kolay yaşam şartları hem de bağlılıktan ötürü mecbur olmasa göç etmeyeceği fikri oluşmaktadır.

Ben Türkiye'ye önceden gelmek istemiştim. Turizm için. Türkiye'yi güzel buluyordum ve burada yaşamayı istiyordum. Hatta şimdi de ailem gelmedi. Tek başıma yaşıyorum burada (Enver, 24).

Enver'in diğer görüşmecilerden farklı olarak göç etmeyi hep istediği, Türkiye'ye savaştan ötürü değil burada çalışmak istediği için geldiği, ailesinin halen Suriye'de yaşadığı bilgileri alınmıştır. Daha önce de ifade edildiği gibi göç gönüllü de zorunlu da olabilmektedir. Suriyeli sığınmacıların göçü her ne kadar zorunlu bir göç olsa da kişilerin gönüllü olarak gelişi de söz konusu olabilmektedir. Enver'in ifadelerine bakıldığında zaman Türkiye'yi daha önceden tanıdığı, buradaki şartları daha iyi gördüğü için savaş olmasa dahi göç etme fikri olduğu görülmektedir. İnsanlar için göç her ne kadar çekinceli bir durum olsa da çekici faktörlerin daha fazla olması göçe sebep verebilmektedir. Bu anlamda herkesin göçten çekindiği görüşünün aksine daha iyi şartlara kavuşmak adına göç eden pek çok insanın olduğu da gözden kaçmamalıdır. Genel anlamda görüşmecilerin verdiği cevaplara bakıldığında göçün sıfırdan başlamak anlamında zorlu bir süreç olarak görülmesinin göç etme isteği üzerinde önemli bir etkisi olduğu, ancak göç etmek ve daha iyi şartlar elde etmek isteyen insanların da bulunduğu görülebilir.

4.1.1.2. Göçmenlere Bakış

Göç, gerek yeni bir mekân gerekse yeni alışkanlıklar ve karşılaşılan farklılıklar noktasında zorlu bir süreci beraberinde getirmektedir. Bu zorlu süreç belirli kriterlerle kolaylaşabilse de göç eden insanların minimum noktada dahi olsa zorlanabildiği, alışma süreci yaşadığı ifade edilebilir. Bu anlamda göç eden kişilerin özellikle de zorunlu bir göç sonrasında zorluklarla karşılaşabileceğini bilmek insanların göçmenlere karşı yaklaşımlarında

önemli bir etkiye sahip olabilmektedir. Bugün ülkemizde sığınmacı olarak yaşamlarını sürdüren Suriyelilerin de daha öncesinde ülkesinde yaşamını sürdürdüğü zamanlarda göçmenlere karşı olan davranışlarının nasıl olduğunu bilmek önemlidir. Çünkü böyle bir bilgi sığınmacıların göçmenlere karşı tavrını ele alarak kendilerinin de sığınmacı olarak yaşadığı Türkiye’de ne yönde beklentilere sahip olduklarını ortaya koyabilecek önemli parametrelerden birisidir.

Normal davranılıyordu. Bizim kiralık bir evimiz vardı. Iraklı bir kiracımız vardı. Bir problem olmuyordu. Okulda da Iraklı arkadaşlarım vardı. Kötü davranan birilerini görmedim. Zaten sadece Iraklı değil Somalili vardı Arapça da bilmiyorlardı, Arapçaya yakın bir dilleri var. Filistin, Irak, Mısır hepsi vardı. Kimse kötü davranmıyordu (Cevdet,28).

Suriye’de Irak’tan, Filistin’den, Ürdün’den çok mülteci vardı. Geldiklerinde çok iyi davranılıyordu. Evleri bedava verdik, her şey bedavaydı. Bizden daha iyi yaşadılar. Hatta onlara da sorabilirsiniz. Suriye’yi seviyorlardı (Enver, 24).

Irak ve Lübnan’dan göç etmişlerdi. 82’de Lübnan’dan büyük bir göç olmuştu. Direkt Suriye’ye geldiler. İmkânı olan ev aldı, olmayan ev kiraladı, çalıştılar. 90’larda da Iraklılar geldi. Gayet rahat yaşadılar. Kimse ayrımcılık yapmıyordu. Iraklılar zaten birleşmiş Milletler desteği de alıyordu. Ama Lübnanlılar çalışarak kazandıkları için biraz daha zorlanmışlardı başlarda. Iraklılar orada petrol olduğu için desteklendiler, maaş verildi onlara aylık 100 Dolar gibi. Bazı Iraklılar şimdi bana biz Suriye’de daha çok memnunduk diyorlar şu anda burada yaşayanlar (Abdülhamid, 55).

İlk başlarda iyi davranılıyordu. Ama oralarda durumlar düzeline hemen geri gönderildiler. Ama yine de bir sıkıntı olmadı iyi davranıldı.10 yıl falan sürdü çok sürmedi o yüzden fazla sıkıntı olmadı (Muhammed, 18).

Biz her şeyimizi açtık onlara. 2003 Iraklılar, 2006 Lübnanlılar geldi. Filistin de geldi. Biz kimseye mülteci falan demedik kapıları açtık, çok yardım ettik onlara. Başka ülkeler gibi bunlar mülteci, vergi vermiyor, işimiz kalmadı, okulları aldılar gibi şeyler demedik. Burada da böyle diyenler var bize. Özellikle esnaflar bizim işimizi bitirdiler Suriyeliler, dükkanlar açtılar, vergi ödemiyorsunuz, ev alıyorsunuz, araba aldınız diye söylüyorlar (Muaz, 29).

Çok iyi davranıyorduk. Evlerimizin 3 tanesini onlara verdik. Bedava oturdular evlerde. Orada malımız çoktu, para ihtiyacım yoktu. Bazıları illa ki kötü davranıyordu. Ama çok az çıkardı. Sorun olmuyordu (Enes, 22).

Suriye'nin şu anki mevcut durumundan önce farklı ülkelerden insanlara ev sahipliği yaptığı, pek çok mültecinin Suriye'de yaşadığı bilgisi edinilmiştir. Özellikle Irak, Lübnan, Filistin gibi çeşitli yerlerden gelen insanlara yönelik Suriyeli vatandaşların hem kendilerinin nasıl davrandığı hem de çevrelerinde nasıl davranıldığı sorulduğunda yardım ettikleri, ihtiyaçlarını karşıladıkları ve iyi davrandıklarına dair genel bir cevap söz konusudur. Ancak Muhammed'in belirttiği üzere gelen vatandaşların ülkesinde savaş bitene kadar bu misafirperverliğin sürdüğü, sonrasında ise ülkelerine gittikleri cevabı ilgi çekicidir. Şu anda Türkiye'de de genel olarak savaş bittiğinde ve durumlar düzeldiğinde Suriyeli sığınmacıların gitmesine dair oluşan genel kanı ile bu durumun benzer olduğu görülmektedir. Lakin genel anlamda bakıldığında sığınmacı görüşmecilerin evlerini açtıkları, her konuda yardım ettiklerini belirttikleri ülkelere gelen mültecilere olan tavırlarını Türkiye halkından da beklendikleri, bu noktada beklentilerinin yüksek olduğu kanaati oluşmaktadır. Muaz da bu noktada Türkiye'de karşılaştığı "bizim işimizi bitirdiler, vergi vermiyorlar, dükkan açtılar, ev-araba aldılar" gibi söylemlere karşı şikayetini dile getirmektedir. Ancak Muaz'ın belirttiği hususların genellenemez olduğu Enes'in ifadelerinde de görülmektedir. Genel olarak iyi davranıldığı, ücretsiz evler tahsis edilerek yardımcı olunduğu belirtilse de Enes ülkelerinde göç edenlere karşı az da olsa kötü davranışlarla karşılaştığını belirtmektedir. Bu anlamda göç eden bireylere karşı az da olsa olumsuz davranışlarla karşılaşılabilirdiği, bunun genellenebilir bir durum olmadığı görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların da verdikleri cevaplar doğrultusunda ülkelere zamanında gelen kişilere yardımda buldukları, bu bağlamda Türkiye'den bu yönde beklentileri olduğu sonucu çıkmaktadır.

4.1.2. Arap Baharı Sürecinde Yaşamlarında Meydana Gelen Değişiklikler

4.1.2.1. Suriye'de Yaşam

Suriyeli vatandaşların Türkiye'ye gelmeden önce kendi ülkelerinde düzenli bir yaşamlarının olduğu, belli gelirleri olduğu ifade edilmektedir. Ancak Arap Baharı süreci ile birlikte tüm imkânlarını, varlıklarını orada bırakarak ülkelerini terk ettikleri için büyük kısmının Türkiye'de her şeye sıfırdan başladığı görülmektedir. Türkiye serüveni onlar için farklı yaşam şartları, tarzları, kültür, dil gibi pek çok zorluğu beraberinde getirmiştir. Bu anlamda Suriyeli görüşmecilere Suriye'de iken neler yaptıkları, nasıl bir yaşamları olduğu sorularak bugün Türkiye'deki yaşamları ile kıyaslama yapılarak beklentilerinin nasıl olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Okuyordum orada da 1 dönem. Buraya gelip baştan başladım. Arabistan'a gidip çalıştım bir süre sadece. Babam da inşaat üzerine iş yapıyor. Orada maddi durumumuz çok iyiydi. Burada çok sıkıntı yaşamıyorum çalışarak idare edebiliyorum (Cevdet, 28).

Ben aslında iletişim fakültesi mezunuyum. Dubai'de televizyonculuk yaptıktan sonra ticarete başladım. Türkiye'den tekstil yedek parça alıyor ve onları satıyordum. Türkiye'de öğrenip orada atölye açmıştım. Maddi durumumuz orada çok iyiydi. Şu anda her şeyi sıfırladık. Memur hayatı yaşıyorum. Aylık bir para alıp onunla yaşamaya çalışıyoruz. Suriye'de 4 evim vardı. Biri yıkıldı, biri istila altında, diğer ikisini de satamıyorum (Abdülhamid, 55).

Ev vardı işim vardı. Öğretmenlik yapıyordum orada. Şimdi UNICEF üstünden çalışıyorum. 1600 TL maaş veriyorlar. Başka bir gelirim yok (Nebil 70).

Ben öğretmendim. Lise ve üniversite bitirdim. Eşim de terzi yapıyordu. Orada maddi durumumuz iyiydi. Şehirde oturuyorduk. Köyde de şehirde de evlerimiz vardı. Şimdi oranın fotoğraflarına bakıyorum atıyorlar. Her yer yıkılmış. Hiç bir şey kalmamış artık (Nadya, 32).

Toptancılık yapıyordum, yumurta satıyordum. Durumumuz normaldi. Burada da aynı şekilde idare ediyoruz kendi kendimize. Buraya geldiğimde hiçbir şey yoktu benim. 3 yıl birinin tarlasında çalıştım o şekilde araba aldım, dükkân açtım. Çok şükür şimdi kazanıyorum para. Suriye'den sadece yol parasıyla geldik (İbrahim, 40).

Suriye'de iken okuyordum. Buraya gelince de devam etmek istedim ama edemedim. Çalışmam gerekiyordu. Orada muhasebe okuyordum. Burada dükkândan çıkamıyorum o yüzden kaldı (Omar, 26).

Görüşmecilerin verdikleri cevaplara bakıldığında Suriye'de iken maddi durumu iyi olan kişilerin Türkiye'de zorluk yaşadıkları, her şeyi sıfırdan oluşturmanın kendilerini zorladığı görülmektedir. Bakıldığında alışılmış bir yaşamın olduğu ve Türkiye'ye gelince her ne kadar Suriye'ye kıyasla daha gelişmiş bir ülke olsa da aynı şartların sağlanmadığı yahut bunun zaman aldığı düşünüldüğünde göçün önemli bir zorluk meydana getirdiği görülebilmektedir. Ancak maddi durumu iyi olarak gelen bazı sığınmacıların da diğerlerine kıyasla daha iyi şartlarda yaşayabildikleri görülmektedir. Bakıldığında Omar'ın ülkesinde okuduğu ancak Türkiye'ye geldiğinde çalışması gerektiği için okuluna devam edemediği görülse de Cevdet bunun aksine zengin bir ailesi olduğu için okulunu devam ettirebildiğini, Suriye'deki yaşamına benzer bir yaşam sürdüğünü ifade etmektedir.

Genel anlamda Suriyeli sığınmacılar için Türkiye'ye sığındıktan sonraki süreç daha çok yeni bir düzen kurma çabası ile geçmiştir. Bakıldığında bazı sığınmacıların Türkiye'de de iyi koşullar elde edebildiği görülmekteyken bazılarının aynı şartları halen elde edemediği, ülkelerinde sahip oldukları şartları aradıkları görülmektedir. Türkiye'ye alışma ve kabullenme sürecini de Suriye'deki yaşam ile buradaki yaşam arasındaki farklar önemli oranda etkilemektedir. Aynı şartları elde edemeyen sığınmacıların ülkesinde yaşamak istediği, oradaki şartlarını aradığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

4.1.2.2. Türkiye'ye Geliş

Türkiye coğrafi olarak son derece sorunlu bir bölgenin tam orta yerindedir. Türkiye'yi çevreleyen ülkeler hem siyasi olarak istikrarsız hem de ekonomik olarak zayıf ülkeler olmakla birlikte, aynı zamanda Türkiye dünyanın en fakir bölgesi olan Afrika'dan Avrupa'ya da geçiş güzergâhıdır (Canyurt, 2015, s.127). Dolayısıyla Türkiye hem transit hem de hedef ülke anlamında tarihinin başından beri göçlere tanıklık etmiştir. Bu anlamda Suriyeli vatandaşların da yaşanan Arap Baharı sonrası kendilerine komşu olan Türkiye'yi coğrafi yakınlık, özellikle de dini yakınlık ve Türkiye'nin açık kapı politikalarının da etkisi ile büyük oranda tercih ettiği görülmektedir. 2011 yılından itibaren Türkiye'ye transit anlamda ve yerleşme amaçlı pek çok Suriyeli sığınmacı gelmiş olup şu anda Türkiye 3,6 milyon sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Suriyeli sığınmacıların göçü zorunlu ve hızlı bir süreç olduğu için ülkelerinden yaşamlarını devam ettirebilmek adına çok bir şey getiremedikleri bilinmektedir. Aynı zamanda her ne kadar sınır komşusu olsa da farklı bir dil ve kültüre sahip bir ülkeye gelmek beraberinde zorlukları da getirebilmektedir. Sığınmacılara Türkiye'ye geliş süreçleri ve geldiklerinde ne tür zorluklar yaşadıkları sorularak ilk geldikleri günlerde karşılaştıkları problemlerin ne olduğu, yerli halkın ne ölçüde destek sağladığı ve şu anki durumlarının nasıl olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Burada 3 ay Antakya'da yaşadık. Sonra burada iş var diye tavsiye ettiler. Ama geldik Suriyelilere ev yok denildi hep. Korkuyorlardı insanlar. Kira vermez, kaçarlar diye. Sonra kocamın arkadaşı yardımcı oldu bize (Nadya, 32).

Ev konusunda zorluk yaşamadık ama iş konusunda sıkıntı yaşadım. İstedğim gibi bir iş bulamadım. Ama babam usta olduğu için geldiğinde iş buldu çalışıyor şimdi (Esma, 20).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye geldiğinde yaşadığı en büyük zorluklar arasında iş ve ev bulmanın olduğundan söz edilebilir. Suriyeli sığınmacıların azımsanmayacak bir kısmı

için Türkiye; her şeye sıfırdan başlamak, tanımadıkları bir yerde kendilerine yeni bir hayat kurmak anlamına gelmektedir. Bu anlamda başka bir ülkeden gelmeleri ve yerli halk için bir bilinmezlik ifade edişleri sığınmacılara ev ve iş verilmesinde bazı şüpheler doğurabilmektedir. Bu sebeple bazı sığınmacıların ev bulmakta yahut iş bulmakta sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Bu konuda sıkıntı yaşayan sığınmacıların Türkiye'ye daha önceden gelen ve düzenini kurmuş tanıdıklarından yardım aldıkları, göçmen ağı oluşturduklarından söz edilebilmektedir. Sığınmacıların özellikle ilk geldikleri dönemde çoğunun dil bilmemesinden ötürü yaşadıkları sıkıntıların bu şekilde çözüldüğü görülmektedir. İş bulma konusunun da aynı şekilde tanıdıkları sığınmacılar yahut yerli halkın yardımı ile gerçekleştiği, pek çok sığınmacının bugün Türkiye'de çalışmaya devam ettiği görülmektedir.

İlk geldiğimde sıkıntı yaşamadım. Ama şu an biraz sıkıntı oluyor. Kiralar yükseldi. 1200 kira veriyoruz. Komşular da sıkıntı yapıyor. Siz geldiniz her şey pahalandı diye. Biz buraya gelince mahvoldu burası. 5-6 yıl önce ilk geldiğimde Suriyeli çok yoktu. Ama kalabalık olunca yaşam sıkıntı oldu. Kiralar arttı, evler az oldu, komisyon isteniyor. Ev tutacaksan şu an 5000 TL lazım oluyor. İlk geldiğimde iş buldum ama ben (Enes,22).

Yerli halk için Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu problemlerden birisi ev kiralalarının Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle yükselmesi olarak bilinmektedir. Bu durumu fırsata dönüştürmeye çalışan kişilerin olduğu, evlere rağbetin artmaya başladığı ve bu sebeple kiralarda ciddi oranda yükselmeler olduğu görülmektedir. Ancak bu durum sadece yerli halk için değil Suriyeli sığınmacılar için de sorun haline gelmiştir. Belli ücretlerle çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışan Suriyeli sığınmacıların da yüksek kiralarla başa çıkmasının zorlu olmaya başladığı görülmektedir. Bu anlamda yerli halkın sığınmacılara karşı temel şikâyet konularından olan kiralaların yükselmesi sorununun aynı şekilde Suriyeli sığınmacıları da etkilediği görülmekte, sığınmacıların da bu durumdan oldukça şikâyetçi olması dikkat çekmektedir.

Sadece dil açısından sorun yaşadım (Cevdet, 28).

Dil olmadığı için epey sıkıntı yaşadık ama maddi anlamda komşular çok yardımcı oldular. Bize televizyon, kilim, oturacak yer verdiler. Hatta yemek de getiriyorlardı (Muhammed, 18).

Yaşamadım. Tek sıkıntım Türkçe bilmemektir. Şimdi biraz daha Türkçe bildiğim için anlayabiliyorum ama hala tam bilmediğim için yine sorun olabiliyor (Muhammed, 23).

Ben başkalarından şanslıyım. Türkiye'yi tanıyorum, Türk arkadaşlarım da çok. Çevrem olduğu için diğer Suriyelilerin yaşadığı sıkıntıları yaşamadım. Hemen iş buldum, hemen bağlantı kurdum. Ama parasal sıkıntılarım tabii ki var. Orada 2 arabam varken burada hiç yok (Abdülhamid, 55).

İnsanların birbiriyle iletişim kurabilmesi yaşamını sürdürebilmek açısından önemlidir. Göç sonrası farklı dile sahip bir yere gitmek ve o dili bilmemek insanların yaşamlarını idame ettirmesinde zorluklar oluşturabilmekte, ihtiyaçlarını sağlamakta problemler olmaktadır. Bu anlamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de farklı bir dille karşılaşması da insanlarla iletişim kurmaları önünde önemli bir engel oluşturmuş olup hem sığınmacılar hem de yerli halk için mesafe oluşturabilen önemli bir unsur olmuştur. Bu durum özellikle de sığınmacıların ilk geldikleri dönemde ev, iş bulmak ve temel ihtiyaçları karşılamak noktasında çeşitli problemlere yol açmıştır. Görüşmecilerin de ilk geldikleri dönemde yaşadıkları sıkıntılarda en başlarda dili bilmeme konusunu belirtmesi ilgi çekicidir. Maddi durumu diğer sığınmacılara kıyasla daha iyi olan Cevdet'in geldiğinde Türkçe bilmemesinden ötürü sorunlar yaşamış olduğu görülebilmektedir. Her ne kadar maddi olarak iyi şartlarda gelirse de karşı taraf ile iletişim kuramamak da Cevdet'in zorlanmasına sebep olmaktadır. Diğer görüşmecilerden de genellikle diğer konularda sıkıntı yaşamadıkları, yerli halkın pek çok noktada kendilerine yardımcı olduğu ancak Türkçeyi öğrenene kadar zorluklar yaşadıkları ifadeleri alınmıştır. Abdülhamid gibi Türkçeyi bilerek gelen kişilerin ise süreci daha kolay atlatabildikleri, çevre oluşturmak ve düzen kurmanın görece daha kolay olabildiği görülmektedir. Bu anlamda dil insanlarla iletişim açısından önemli olup sığınmacıların yaşamlarını kolaylaştıran unsurlardandır.

İlk geldiğimde birinin yanında çiftçilik yaptım tarlalarına. Aile bedava ev verdi, kira almadılar, eşyalar için de yardımcı oldular. Aylık 1000 lira ile başladım sonra 1500 oldu 3 yıl çalışıp para biriktirdim. Kazanınca araba aldım ve ticarete başladım şimdi çok iyi (İbrahim, 40).

Ülkemize sığınan Suriyeli sığınmacıların büyük kısmı bilindiği üzere Türkiye'ye ilk geldiklerinde yanlarında cüzi miktar bir para ile gelebilmiş olup, Türkiye'de bir düzen kurmak için temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmışlardır. Bu anlamda yerli halkın yardımları elzemdir. Suriyeli sığınmacıların gelmeye başladığı dönemlerde özellikle ilk süreçte Suriyeli sığınmacılar misafir olarak görülmüş ve yerli halk misafirperverliğini göstermiştir. Suriyeli sığınmacılara bu noktada hem halk hem devlet hem de sivil toplum kuruluşları boyutunda pek çok yardım sağlanmıştır. Sığınmacılar da sağlanan yardımlarla düzenlerini kurmaya

başlamışlardır. İbrahim de ilk geldiğinde yardımlar sayesinde ailesi ile yaşamlarını sürdürebildiklerini, sonraki süreçte ise çalışarak birikim yaptığını ve şu anda maddi anlamda iyi durumda olduğunu belirtmektedir. Sığınmacıların çoğunluğunun da bu şekilde geldikleri dönemde yardımlarla geçindiği bilirse de bugün bir kısmının maddi anlamda iyi boyutlara ulaşabildiği görülmektedir. Bu anlamda özellikle ilk geldiklerinde yapılan yardımlar önemli bir noktada bulunmaktadır.

4.1.2.3. Geçim

Suriyeli sığınmacıların savaştan önce Suriye’de daha az çalışma saatlerine sahip olduğu, Türkiye’ye kıyasla daha ucuz bir ülke olduğu ve bu anlamda Türkiye’ye kıyasla orada daha rahat yaşadıkları bilinmektedir. Ancak Türkiye’ye gelişleri özellikle de mecburi ve hızlı şekilde gerçekleştiği için, savaş ortamı da göz önünde bulundurulduğunda çoğu Suriyeli sığınmacının mallarını bırakarak gelmek durumunda kaldığı bilinmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de baştan düzen kurmak ve geçimlerini sağlamak zorunda kalmışlardır. Bu anlamda sığınmacıların Türkiye’de özellikle ilk geldikleri dönemlerde daha ucuza, sigortasız bir şekilde çalışarak geçimini sağlama mecburiyetinde kaldığı bilinmektedir. Ancak zaman geçtikçe durumları düzelen sığınmacıların da olduğu görülmektedir. Sığınmacı görüşmecilere bu anlamda Suriye’de iken maddi durumları ve şu andaki maddi durumları, ne işle uğraştıkları sorularak herhangi bir problem yaşayıp yaşamadıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Suriye’de de bilgisayar dükkânımız vardı 2-3 tane. Buraya ilk geldiğimde Türkçe bilmiyordum. İş kuramadım. Sanayide CNC de çalıştım. Patronum çok iyiydi. Bana Türkçe öğretti sonra da Yapıcı İş Merkezini tarif etti. Orada haftalık 100-150 TL ile bilgisayarıcıda işe başladım sonra da kendi yerimi açtım (Enes,22).

Antakya’da zorlandık. 1,5-2 ay çalıştı eşim sonra kış geldi diye çıkardılar. Buraya gelince de iş bulduk. Kocam Suriye’de yaptığı işi yapıyor. Şu anki işinde bir problem olmuyor. Sigortası var maaşı da az değil. Ama sigortası olmayan az maaş alanları duyuyoruz (Nadya, 32).

Orada öğrenciydim. Burada da dükkânda çalışıyorum işte. Burası başkasının dükkânı (Muhammed, 23).

İnşaat Mühendisliği 4. Sınıftayım. Aynı zamanda burada tercümanlık bürosunda yardımcı olmaya çalışıyorum (Cevdet, 28).

Suriyeli sığınmacıların ilk geldikleri dönemde her şeye sıfırdan başlamak zorunda kaldıkları ve bu sebeple bulabildikleri işlerde, düşük ücretlerle çalıştıkları bilinmektedir.

Görüşmeciler de buna benzer şekilde bu durumda olan kişilerin varlığından söz etmekte olup şu anda imkânlarının daha iyi olduğunu belirtmektedir. Enes'in belirttiği gibi Türkçeyi bilmemekten ötürü imkânları olsa da iletişim kuramadıkları için sığınmacıların ilk dönemlerde başkalarının yanında çalışarak geçimlerini sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Ancak dili öğrendikçe ve Türkiye'ye alışma süreci geçtikçe sığınmacıların kendi işlerini de kurabildikleri hem Enes hem de İbrahim'in ifadelerinden görülebilmektedir. Ancak her sığınmacının dükkân açtığı ve şartlarını düzelttiği kanaati yanlış olacaktır. Sığınmacıların bir kısmının halen çok düşük ücretlerle yaşamına devam ettiği, diğer kısmının ise daha iyi şartlarda başkalarının yanında çalışabildiği görülmektedir. Bu noktada ortaya çıkabilecek en önemli sonuç ise dil bilmenin şartlara etki ettiği ile ilgilidir. Görüşmelerde görüldüğü üzere dil bilen sığınmacıların daha kolay iletişim kurabildikleri, bu anlamda haklarını daha iyi sağlayabildikleri ve kendi imkânlarını arttırabildikleri görülmektedir.

4.1.2.4. Yardımlar

Türkiye'de Suriyeli göçmenlere yönelik hazine kaynaklı insani yardım harcamaları 12,1 milyar doları bulmuştur. Bu miktar, STK ve vatandaş bağışları ilâve edildiğinde 30 milyar dolar civarındadır. Türkiye, Küresel İnsani Yardım 2016 ve 2017 Raporu'na göre, 2015 ve 2016 yıllarında ABD'nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke durumundadır (Bostan, 2018, s.49). 2016 yılı milli gelirinin yaklaşık olarak %0.75 'ini göçmenlere yardım amaçlı kullanan Türkiye bu davranışıyla "Dünyanın En Cömert Ülkesi" olarak kabul edilmiştir (AFAD, 2017, s.2). Türkiye özellikle açık kapı politikasını uygulayarak Suriyeli sığınmacılara önemli bir yardımda bulunmuştur. Sığınmacıların Türkiye'ye gelişi sonrasında da yaşamlarını devam ettirebilmeleri ve şartlarını iyileştirebilmeleri için belirtildiği gibi devlet kanalından önemli rakamlarda yardımlar sağlandığı, bunun yanında halk ve sivil toplum kuruluşlarının da önemli destekler sağladıkları bilinmektedir. Özellikle devlet kanalından olan yardımların Avrupa Birliği ile olan anlaşmalar gereği karşılanacağı düşünülse de gelen paralar komik boyutta kalmış olup büyük kısmı Türkiye tarafından karşılanmıştır.

Türkiye halkı misafirperver bir toplum olarak sığınmacılara ilk günlerden itibaren eşya, iş ve ev bulma, yiyecek vb. pek çok konuda yardımda bulunmuştur. Konya için bakıldığında da özellikle sivil toplum kuruluşu sayısı bakımından ilk sıralarda yer alan illerden biri olarak hem sivil toplum alanında hem de Konya halkının yardımseverliğinden ötürü sığınmacılara özellikle ilk geldikleri dönemlerde büyük destekler sağlamıştır. Belirtilen

yardımlar sığınmacıların Türkiye’deki yaşamlarını bir nebze kolaylaştırıcı niteliktedir. Suriyeli sığınmacılara yardım alıp almadıkları, aldılarsa ne yardımı aldıkları soruları sorularak bu anlamda halkın yardımcı olma boyutunun ne olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır.

Dil olmadığı için epey sıkıntı yaşadık ama maddi anlamda komşular çok yardımcı oldular. Bize televizyon, kilim, oturacak yer verdiler. Hatta yemek de getiriyorlardı (Muhammed, 18).

Kendim için almadım ama çocuklar alıyor. Çocuklara 120 TL aylık ve 35 TL aylık para veriliyor okula gittiği için (İbrahim, 40).

İlk geldiğimizde yardım edildi ama şimdi bir yardım yok (Omar, 26).

Çok yardım aldım. Yemek ve başka şeyler oldu. Ama şu an ihtiyacım yok, almıyorum (Enes, 22).

1 sene yardım aldım. 140 TL’lik alışveriş kartı vermişlerdi. İhtiyaçlarımızı oradan alıyorduk. Kömür yardımı veriliyordu (Nadya, 32).

Suriyeli sığınmacıların ilk geldikleri dönemlerde kalacak yer, yemek, giyecek, ev eşyası gibi pek çok sıkıntısı olduğu bilinmektedir. Yerli halkın bu noktada sığınmacılara büyük destek oldukları, ihtiyaçlarını karşılamalarında ve yaşamlarını sürdürmelerinde yardımcı oldukları görülmektedir. Yapılan görüşmelerde gerek devlet, gerek STK, gerekse halk nezdinde yardımlar sağlandığı ve ihtiyaçların karşılandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Özellikle ilk gelinen dönemlerde belli bir tutarda alışveriş kartları verilerek sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılaması sağlanmıştır. Bu noktada yerli halk bazen her ne kadar Suriyeli sığınmacıları istemediklerini söylese de bunun söylemlerden başka boyuta gitmediği, her anlamda destek olunduğu görülmektedir. Sığınmacıların ifadelerinden de ihtiyaçları olduğu dönemde gerekli yardımların sağlandığı, bu noktada memnun oldukları anlaşılmaktadır.

4.1.2.5. Yeni Nesil

Yabancı çocukların eğitim sorununun yönetimi açısından Milli Eğitim Bakanlığınca, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlı Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı oluşturulmuştur. Türkiye’de nüfusu 3,6 milyona ulaşan Suriyeli göçmenden yaklaşık 1.047.536’sını okul çağındaki (5-17 yaş) çocuklar oluşturmaktadır. 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında resmi okula kayıtlı 529.753 (475.152 geçici koruma altındaki Suriyeli ve 54.601 Iraklı), geçici eğitim merkezlerinde 108.604, açık okullarda ise 16.718 olmak üzere, toplam 655.075 Suriyeli çocuk (322.525 kız, 332.550 erkek) eğitim görmektedir. Okul çağındaki çocukların % 62,53’ü eğitim almaktadır (MEB, 2018). Türkiye’de bugün 3,6

milyon Suriyeli sığınmacının yaşadığı bilinmektedir. Ancak bakıldığı zaman belirli bir yaşın üstündeki kesimin kendi kültürü ile yetişmiş olması, yaşı gereği Türkiye'nin kültüründen etkilenmesi önünde engel olabilmektedir. Buna karşın genç nesle bakıldığı zaman etkilenmeye daha açık oldukları, özellikle okul çağındaki çocukların Türkiye'nin kültürüne daha çok maruz kalmasının etki oranını arttırdığı düşünülmektedir. Bugün okula giden sığınmacı oranına da bakıldığında, okulda çocukların Türkiye eğitim sistemine göre eğitilmesi etkilenmelerine sebep olmaktadır. Bu anlamda genç neslin kültürel anlamda değişime uğraması daha kolay iken belirli bir yaşın üstündeki nesilde bu süreç daha zorlu ve uzun olmaktadır. Bu noktada sığınmacılar için tutunacak bir dal olması anlamında önemli olan kültürlerinin yok olması korktukları bir noktayı oluşturduğundan buna yönelik önlemler aldıkları bilinmektedir. Ancak sürekli maruz kalınan bir kültürün yeni nesle etkisinin olması normaldir. Bu bağlamda görüşmecilere kültürler arası fark olup olmadığı, varsa da değişiklik yaşanıp yaşanmadığı sorularak bu duruma bakışları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Kültürümden uzaklaşmıyorum. 1 tane Türk arkadaşım var. Sorun yaşamıyoruz. Ama diğerleri Arap. Burada mesela Araplarla çalışıyorum o yüzden kültürümü unutmuyorum (Esmâ, 20).

Esmâ, Türkiye'de de 2 Arap ile çalıştığını, çevresindekilerin büyük kısmının Arap olduğunu ve bu sebeple Türkiye'nin kültürüyle çok karşılaşmadığını belirtmektedir. Esmâ'nın sadece 1 Türk arkadaşı olduğu, işi gereği de Araplarla muhatap oluşu onun için Türkiye'de de bir değişiklik oluşturmadığını göstermektedir. Bu durum Avrupa'ya iş için göç eden vatandaşlarımızda da karşımıza çıkmaktadır. Şu an için durum daha farklı olsa da özellikle ilk dönemlerde oraya göç eden Türk halkının kendi mahallelerini oluşturduğu ve hep Türklerle ilişki kurduğu, bu anlamda kapalı bir kutu içinde değişiklikleri almadan yaşamaya devam ettiği bilinmektedir. Esmâ için de aynı durumdan söz edilebilse de Türkçeyi öğrendiği gözden kaçmamaktadır. Her ne kadar Araplarla çalışsa da Esmâ'nın da Türkçeyi öğrenme ihtiyacı hissettiği dikkat çekicidir.

Çocuklarım okula gidiyorlar. Türkçeleri çok iyi. Bazen Arapçayı anlamayabiliyorlar, zorlanıyorlar. İlk geldiğimiz zamanlarda zor oldu. Bazı anneler sınıfta Suriyeli istemiyorlardı, çocuklar kızıma zorluk çıkartıyorlardı, oyunlarına da almıyorlardı. Gidip öğretmeniyile konuştum. Öğretmen onlarla toplantı yapınca biraz daha düzeldi. Öğretmenleri de çok ilgili. Özel ilgileniyorlar çocuklarla öğrensinler diye. Şu an memnunuz (Nadya, 32).

Göç sonrası karşılaşılan farklı kültür, dil gibi hususlara özellikle çocukların daha kolay adapte olduğu görülmektedir. Çocukların bir şeyleri kapma konusunda daha hızlı olduğu ve

burada okula giderek sürekli yerli halk ile iletişimde olduğu düşünülduğünde daha hızlı bir adaptasyon sürecinden söz edilebilmektedir. Bu anlamda çocukların özellikle küçük yaşlarda Türkiye'ye geldiye buranın kültürüne adapte olarak yaşaması daha az zorlanmasına sebep olmaktadır. Ancak yaşı büyük olan Suriyeli sığınmacıların dil ve kültüre olan adaptasyonunun daha zorlu geçebildiği görülmektedir. Çünkü kültür insanların ailesinden gelen ve doğduklarından itibaren içinde yaşadığı bir unsur iken büyük bir değişim beklenmesi mümkün değildir. Yaşı büyük olan sığınmacılar için bu durumu alışma olarak tanımlamak daha mümkündür. Ancak Nadya'nın ifade ettiği gibi çocukların da özellikle ilk dönemlerde akran zorbalığı ile karşılaşabildiği, okulda dışlamalara maruz kalabildiği görülebilmektedir. Bu durum adaptasyon sürecini yavaşlatabilir niteliktedir.

Değişiklik kesinlikle oldu. İki kültüre sahip oldum ve biraz karışıklık oldu. Gelince biraz düşüncelerim değişti galiba. Daha geniş düşünabiliyorum, ufku genişledi (Cevdet, 28).

Cevdet'in cevabına bakıldığında ise kendisinin belirli bir yaşa kadar Suriye'nin kültürü ile yetiştiği, Türkiye'ye üniversite döneminde geldiği, bu sebeple Türk kültürünü benimseyerek kendi kültürünü unutmaktan ziyade iki kültüre de uyum sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Bu anlamda sığınmacılarda yaşın giderek artması Türkiye'nin kültürüne alışma sürecini de etkileyebilmektedir. Ancak zaman geçtikçe adaptasyonun giderek arttığı da görülmektedir. Bu artış da sığınmacılar ve yerli halkın çatışmasına engel olmaktadır.

Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasındaki alışmakta güçlük çekilebilecek önemli farklardan birisi de kültürdür. Kültür insanoğlunun doğada değişim yaratarak ortaya çıkardığı, her türlü fiziksel ve düşünsel birikimi içerir. Bu yönüyle insanın gündelik deneyiminde ortaya koyduğu her tür somut ve soyut tecrübesi, kültür kavramı içinde değerlendirilebilir (Aktan & Tutar, 2007, s.2). Kültür insanların kendilerinin oluşturduğu ve toplumsal anlamda kendilerini bağlı hissetmelerini sağlayan soyut bir olgu olarak düşünlerinde önemli bir yerdedir. Bu anlamda kendi kültüründen uzaklaşarak farklı bir kültürün içinde yaşamak insanlar için zorlu bir süreci beraberinde getirebilir. Suriyeli sığınmacıların da bu noktada mevcut kültüre adapte olmaları bir nebze daha zor olsa da Türkiye'de farklı bir kültürle karşılaşıldıkça adapte olma gereği duyulmakta, alışkanlıklar değişebilmektedir. Bu anlamda göç edilen yerde yaşamın daha kolay olması için uyum önemlidir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, uyumun, ne asimilasyon ne de entegrasyon olmadığını, “göçmenle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan süreç” veya “harmonizasyon” olduğunu, yabancıların “kendi kültürel kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan ev sahibi topluma uyum

sağlamalarını desteklemek” olduğunu belirtmektedir (Bostan, 2018, s.52). Son kertede Suriyeli sığınmacıların özellikle daha ileri yaşlarda olanlarından kültüründen vazgeçmesinin değil de uyum sağlamanın beklenmesi gerekmektedir.

4.1.2.6. Suriye İle Bağlantılar

Bir kültürden başka bir kültürde kendine yer bulan bireylerin uyum sağlamakta karşılaştıkları güçlükler, sıkıntılar, bunalımlar ve gösterdikleri tepkiler ‘kültür şoku’ olarak ifade edilmektedir (Güvenç, 1996, s.122). Benlik saygısı, yaşam doyumu ve sosyal destek gibi psiko-sosyal değişkenler kültür şokunu atlatmada oldukça önemli rol oynamaktadır (akt. Akıncı & Nergiz & Gedik, 2015, s.68). Aynı zamanda göçmenlerin kendi benzerleri ile karşılaşması da daha kolay bir süreç geçirmelerini sağlamaktadır. Göçmen ağı kişilerin göç ettikleri yerde daha az zorlanmasına, psikolojik anlamda daha rahat olmasına sebep olmaktadır. Göçmen ilişkiler ağı gibi bir ağın var olması, uluslararası göçü hızlandırmış ve bu durumu daha sürdürülebilir bir hale getirmiştir (Güllüpnar, dan akt. Barın, 2015, s.27). Kişilerin daha önce göç etmiş tanıdıklarının olduğu yerlere daha iyi şartlar elde etmek adına gitmeye karar vermesinin göçmen ağı sayesinde daha kolay olduğu görülebilmektedir. Günümüzde Avrupa’ya çalışmaya giden Türkiye vatandaşları bu noktada önemli bir örnektir. Tanıdıkları vasıtasıyla onlarla çalışmaya giden pek çok vatandaş olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların da mecburi bir göçte dahi kendilerinden önce Türkiye’ye gelmiş olan tanıdıklarının yanına, yakınlarına yerleştiği, onlardan yardım alarak bu süreci daha kolay atlattığı görülebilmektedir. Ancak göçmen ağının varlığı, yeni gelen göçmenin sosyal uyumunu kolaylaştırabildiği gibi, bazı durumlarda da zorlaştırabilmektedir (Çağlayan, 2006, s.86). Ağın, göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik etkilerine bakıldığında, hem yardımlaşma ve dayanışma gibi olumlu, hem de içe kapalı paralel bir toplum olarak yani getto olarak yaşanması gibi olumsuz yanları da görülmektedir (Barın, 2015, s.27). Konya için bakıldığında da Şükran, Şems, Yeni Mahalle gibi yerlerde getto tarzının görüldüğü, bu anlamda oralarda yaşayan sığınmacıların daha kapalı ve kendi içlerinde bir yaşamı benimsedikleri, adapte olmak gibi bir çabasının olmadığı düşünülmektedir.

Göç özellikle de zorunlu ise travmatik bir süreçtir. Akhtar’ın belirttiği gibi anavatanından ayrılan göçmen, onunla iç ruhsal bağlantısında dışsal takviye ihtiyacı duymaktadır (2018, s.7). Suriyeli sığınmacıların da aynı şekilde anavatanlarından özellikle de travmatik bir şekilde, aniden ayrılması orayla aralarında bir bağ oluşturma ihtiyacı duymalarına sebep olmaktadır. Bu anlamda hem Suriye’de aileden birilerini bırakmış olmaları

hem de kendilerini vatanlarından kopmamış hissetmeleri anlamında Suriye ile bağlantılarını devam ettirmeleri elzemdir. Suriyeli görüşmecilere de bu noktada halen iletişimleri var mı, bu iletişim bizzat oraya giderek mi yoksa telefonla mı oluyor bunu öğrenmek amaçlı sorular yönlendirilmiştir.

Ailem Suriye’de, görüşüyoruz. Ama gidip gelemiyorum. Çünkü sıkıntı oluyor. Sadece askerlikle alakalı değil başka sorunlarım da var. Ama anlatmak istemiyorum (Muhammed, 23).

Hiç gitmedim ama gidenler var. Devlet küçük ve büyük bayramlar için 2 tane izin verdi o dönemlerde gidenler çok oluyor. Ailem burada ve orada evim kalmadı. Köyüm muhalif tarafında da olunca gidecek yerimiz yok (Muaz, 29).

Ailemden birileri hala var orada. İletişim kuruyoruz. Ben biraz hükümet karşıyım. İletişimci de olduğum için Esad’a karşı çok yazılarım var. Gidersem sorun yaşarım. Hiç gitmedim o yüzden (Abdülhamid, 55).

Var. Kardeşlerim orada. Görüşüyoruz. Geldiğimden beri hiç gitmedim. Suriye’ye gidersem askere gitmem gerekecek. O yüzden gitmedim (Enes, 22).

Var. Görüşüyoruz. Babam bir kere gitti ziyaret için. Pasaportu vardı. Ama şimdi gidiş geliş yasaklandı. Gidemiyor o da (Esmâ, 20).

Suriye’de ailemden varlar. Bir kızım orada zaten. Görüşüyoruz. O Suriye’ye geri döndü. Sadece 1 kere gidebildim Suriye’ye (Nebil, 70).

Ablam orada. Görüşüyorum. 2012’den beri hiç gitmedim. Gitmek istiyorum ama hala güvenlik sıkıntısı var. Ablam da buraya gelmişti 2 sene kaldı 2016’da geri döndü. Yaşadığı bölge sakin bir bölge şimdilik. Orada işleri var ama burada çalışamadılar, dil öğrenemediler (Cevdet, 28).

Suriyeli sığınmacıların büyük kısmı için Türkiye bilinmezlikler barındıran bu anlamda zorlukları da beraberinde getiren bir serüvendir. Bu sebeple çeşitli zorluklar yaşadıkları, adapte olmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu bağlamda kendilerini güvende hissetmeleri ve destek alabilmelerinin en önemli yollarından birisi kendi akrabaları, tanıdıkları ve hemşerileri ile olan iletişimleridir. Türkiye’de yaşamlarını sürdürenler ile iletişimleri onlara yardımcı olsa da Suriye ile olan bağlantılarını koparmamak sığınmacılar için en önemli dayanak noktalarından birisidir. Orada kendi vatanlarının olduğunu bilmek, gidip gelmek ve orada yaşayanlarla iletişim kurmak tutunabilecekleri, destek aldıkları bir dal olmaktadır. Bu sebeple çoğu sığınmacının cevaplardan da görüldüğü üzere halen Suriye ile iletişimde olduğu

görülmektedir. Ancak bu iletişimin daha çok telefon aracılığıyla olduğu, görüşmecilerden hiç birinin Suriye'ye gitmediği görülmektedir. Bazı sığınmacılar bu durumu riskli görmekte iken bazıları da ailelerini bırakmadığını belirterek gitmek istemediği görülmektedir. Ancak gitme konusunda çekinceler olsa da sıklıkla Suriye ile iletişim kurulması ilgi çekicidir. Sığınmacı görüşmeciler bu şekilde Suriye ile bağlantılarını koparmayarak ülkeleri ile ilgili bilgi almakta, psikolojik olarak da daha iyi hissedebildiği düşünülmektedir.

4.1.2.7. Dil ve Kültür

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi dildir. Her ne kadar sınır komşusu olsalar da Suriye'de Arapça konuşulurken Türkiye'nin resmi dili Türkçedir. Dolayısıyla özellikle ilk geldikleri dönemde sığınmacılar anlamakta zorluk yaşamışlardır. Aynı zamanda bireylerin buldukları yerdeki insanlarla iletişim kuramaması hem sığınmacılar hem de yerli halk açısından problemlere yol açmaktadır. Dil bilmeme nedeniyle öğretmenler de çocuklarla iletişime geçememekte, çocuklar akranlarıyla sınırlı iletişim kurabilmekte, sınıfta yalnız kalmakta, yaşadıkları sorunları öğretmenlerine aktarma imkânı bulamadıkları için karşılaştıkları sorunlarla tek başına mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Çocukların aileleri de okula çağrıldığında gitmemekte ve gitse bile dil sorunu nedeniyle dertlerini anlatamamakta ya da anlatılanları anlayamamaktadırlar (Canbey, 2018, 24). Bu hususlar toplumsal kabul ve uyumu bir nebze daha zorlaştırabilmektedir. Ancak yıllar geçtikçe bu sorunun da giderek ortadan kalktığı, şu anda daha fazla Suriyeli sığınmacının Türkçe bildiği, çocukların okullarda Türkçe öğrendiği ve adapte olduğu görülmektedir. Her ne kadar gettolaşmış olarak tabir edebileceğimiz Şems, Şükran gibi sığınmacıların toplandığı belli bölgelerde Türkçe öğrenme ihtiyacı duymayan sığınmacılar olduğu görülse de Türkiye'de iletişim kurabilmek ve ihtiyaçlarını karşılama noktasında dil önemli bir yerde bulunmaktadır. Görüşme yapılan Suriyeli sığınmacılar da şu anda Türkçe konuşabilen kişiler olup bu konuda sorulan sorularla ilk geldikleri dönemde Türkçeyi bilmiyorlarsa nasıl problemler yaşadılar, bu durum onlar için sorun oluşturdu mu, kültürlerinde herhangi bir değişiklik meydana geldi mi bunlar ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Ben Türkçe bildiğim için ve Türkiye ile ticaret yaptığım için biraz daha biliyordum buraları. Suriye'de ticari hayat daha zayıftı o yüzden buradan çalışıyordum. Ben zaten Suriye'de ticaretle uğraşırken de haftanın 3 günü Türkiye'deydim. O yüzden kültüre de yemeklere de hiç yabancı değildim. Zorluk zaten yaşamadım. Şimdi de bundan farklı bir durum yok (Abdülhamid, 55).

Suriye'nin Türkiye ile sınır komşusu olması, bazı sığınmacıların Türkiye hakkında bilgi sahibi olmasını, Türkçeye hakim olmasını ve Türkiye'ye gidiş geliş yapanların kültüre de daha önceden adapte oluşunu sağlayabilmektedir. Bu sığınmacıların diğerlerine nazaran Türkiye'de daha rahat bir şekilde yaşamlarını sürdürebildiği, uyum konusunda sıkıntı yaşamadığı görülmektedir. Abdülhamid de bu şekilde daha önce Türkiye'de üniversite okuduğu ve Türkiye ile ticaret yaptığından sık sık gelip gittiği için dile ve kültüre hakim olduğunu, bu sebeple herhangi bir zorluk yaşamadığını belirtmektedir. Dolayısıyla diğer sığınmacıların Türkiye ile sığınma amaçlı geldiğinde tanışması ve bu anlamda adapte olmalarının zaman alması onlar için zorluk çıkartırken Abdülhamid gibiler için ise göçü daha az zorlu hale getiren bir süreç olmuştur.

Etrafımdan duyarak öğrendim. Okul da olduğu için öğrenmem gerekiyordu. Türkçe öğrenmeseydim burada yaşamam zorlaşırdı. Şimdi anlayabiliyorum (Esmâ,20).

Geldikten sonra 1 sene içinde öğrendim. Arkadaşlarım da vardı zor olmadı. Türkçe yokken hastanede, sanayide, komşularla sıkıntı yaşadım anlayamayınca. Ama şimdi tam konuşuyorum sıkıntı olmuyor. (Muaz, 29)

Suriyeli sığınmacılar nezdinde Türkiye'de yaşamlarını sürdürmek için en azından temel ihtiyaçları karşılanma noktasında dile ve kültüre hakim olmak önemlidir. İnsanlarla iletişim kurmak ve farklı bir kültürde yaşamını idame ettirmek için bunlar gerekli hususlardır. Suriyeli sığınmacıların da bu noktada özellikle dil konusunda öğrenme ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Sığınmacılar Türkiye'ye geldikten sonra iletişim kuramadıklarını ve ihtiyaçlarını karşılama noktasında zorluk yaşadıklarını gördüğünde dil onlar için bir ihtiyaç olmakta, özellikle daha genç yaştaki kişilerin Türkçeyi daha kolay bir şekilde öğrendiği görülmektedir. Okul dönemine denk gelen sığınmacılar için ise Türkçe eğitim ile bu durum daha hızlı bir hal almaktadır. Ancak kültür buradan ayrı bir alanda durmaktadır. Suriyeli sığınmacılar için Türkiye'de farklı bir kültürle karşı karşıya kalmak ve hep bunu görmek kaçınılmaz bir şekilde kültürde değişiklikler oluştursa da kültürün tamamen değişeceğini düşünmek yanlış olacaktır. Kültürün eskiden beri süregelen bir yapısı olduğundan özellikle büyük yaşta olanlar için kolay değişecek bir şey olmadığı, bunun sadece adaptasyon/uyum noktasında kalabildiği ancak yemek gibi temel noktalarda değişimler olduğu görülmektedir.

Türkiye'ye gelince kültürüm değişmedi. Çünkü kültürlerimiz yakın. Bir farklılık yaşamadım. Biraz dil problemi yaşadım ama artık öğrenmeye başladım Türkçeyi biraz da olsa. Fransızca'yı iyi biliyorum aslında. Türkçeyi biraz konuşabiliyorum. Türkçe öğrenmek zor ben de yaşlı

olduğum için biraz daha zorlanıyorum. Ama etrafımda Suriyeliler daha çok olduğu için çok fazla sorun yaşamıyorum. Bazı Türk arkadaşlarım da var ama onlar Arapça bildiklerinden yine sorun olmuyor (Nebil, 70).

Değişti tabi. Bizim ekmeklerimiz farklıydı. Şimdi sizin ekmeklerinizden yiyorum. Yemek alışkanlıklarım da değişti. Kuru fasulye hiç yemiyordum burada yiyorum. Çiğköfte, sucuk yiyorum artık. Günlük yaşamım da değişti. Bu kadar çalışmıyordum da orada (Enes, 22).

Daha önce belirtildiği gibi kültürün tamamen değişmesi kolay bir durum değildir. Bu durum kendi kültürüne fazla şahit olmamış, küçük yaşta Türkiye'ye gelmiş olan sığınmacılar için kolay olsa da yaş ilerledikçe bunun giderek zorlaştığı, sadece uyum boyutunda kaldığı görülmektedir. Nebil'in de belirttiği gibi bazı sığınmacıların da kültürlerimizi yakın görebildiği, bu anlamda kültüre yönelik çok sorun yaşamasa da dil için biraz zorlanabildikleri görülmekte iken Enes'in daha genç yaşta olmasından ötürü yemek gibi temel alışkanlıklarında bazı farklılıklar meydana gelebildiği görülmektedir. Dolayısıyla yaş sığınmacıların Türkiye'ye olan adaptasyonu için önemli görünmektedir. Sığınmacıların Türkiye'nin kültürüne, diline adapte olması hem yerli halk hem de sığınmacılar için genel anlamda da toplumsal düzenin devamı için önemlidir. Bu konuda devletin de çeşitli atılımları olmaktadır. Ülkelerindeki çatışma ortamından kaçarak Türkiye'ye zorunlu göç ile gelen Suriyeli göçmenlerin, kültürel uyumu ve normalleşmeleri kapsamında; Türkiye'de Türkçe eğitim, psiko-sosyal destek hizmetlerinin yanında, bilgilendirme faaliyetleri, meslek edindirme ve hobi kursları ve eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeli göçmenlere sağlanacak hizmetler Geçici Koruma yönetmeliğinde; eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetler olarak belirtilmiştir (Bostan, 2018, s.58). Dolayısıyla özellikle okul ve meslek edindirme kurslarında verilen eğitimlerin bu noktada önemli bir etkisinin olduğundan söz edilebilir. Bu konuda Elazığ'da yapılan bir çalışmada da görüşmecilere sığınmacıların ne derece uyum sağlayıp sağlayamadığı sorulduğunda "Görüşmeci-16/Ataşehir; "Bir kısmı uyum sağlayıp adapte olabildi ama bir kısmı da olamadı. Uyum sağlayabilen kesim gençlerden meydana gelmektedir. Çünkü gençler yeniliklere açık ve uyum sağlamaya daha elverişlidir. Uyum sağlayamayan kesimde genellikle yaşlılardan oluşmaktadır. Bunun nedeni olarak da belli bir yaştan sonra bazı şeyleri değiştirmenin ve uyum sağlamanın zor olmasıdır." (Budak & Demir & Tan & Sarı, 2017, s.558) gibi cevaplar alındığı görülmektedir. Yerli halkta da aynı şekilde uyuma gençlerin daha açık olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir.

4.1.2.8. Geri Dönüş

Suriyeli sığınmacılar 2011 yılından itibaren kendilerini kabul eden ülkelere sığınmışlardır. Savaşın kısa süreceği ve sığınmacıların ülkelerine döneceği düşüncesi ile kabuller olsa da 2019 yılı içinde halen savaş belirsizliğini korumakta, sığınmacılar da zaman geçtikçe gittikleri ülkelerde düzenlerini kurmaktadır. Bu anlamda sığınmacıların ülkelerine gittiklerinde yine sıfırdan bir hayat kuracak olması ve gittikleri ülkede düzenlerini iyice kurmaları geri dönüşü zorlaştıran önemli bir etkidir. Örnek olarak, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi'nin ortak olduğu uluslararası bir araştırmada, 18-30 yaş kümesi içindeki Suriyeli mültecilerin “Eğer Suriye’deki durum düzelse, gelecek 5 sene içinde kendinizi nerede görüyorsunuz?” sorusuna şu cevapları verdikleri görülmektedir: yüzde 30 “Türkiye’de kalırım”, yüzde 44 “Suriye’ye dönerim”, yüzde 13 “üçüncü başka bir ülkede bulunurum” ve diğer bir yüzde 13 “bilmiyorum” (İçduygu & Ayaşlı, 2019, s.15). Örnekte de görüldüğü üzere sığınmacıların giderek Türkiye’de kalma düşüncesinin arttığı, özellikle çocukların Türkiye’de okula gitmesi, kendilerinin iş bulması ve toplumsal kabul ve uyum noktasında görece daha az sıkıntı yaşamalarının kalış düşüncesini beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Çalışmada da görüşmecilerin bu konudaki fikirleri sorulara bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

Savaş bitti zaten. Şam’da savaş bitti sayılır, komple bitmedi şimdi işgal altında. Büyük ülkeler paylaşmaya çalışıyor. Hala güvenli değil yani orası. Biz hep gurbette yaşadık. Arabistan’da doğdum, ailem de ora56da. Geri Suriye’ye dönersem yapabilir miyim bilmiyorum. Savaş esnasında orada değildim, orada yaşayamayabilirim (Cevdet,28).

Geri dönmek isterim ama orada başka sıkıntılar da var. Esad ölse bile oraya gitmem şu an. Orada şialar, sunniler, aleviler, daeş, İran, Rusya hepsi var. Onların hepsi oraya bir anda girecek Suriye yok olacak belki. Yani Esad değil şu an tek sorun. O yüzden hemen gitmem. Ama her şey düzelse kesinlikle giderim (Muhammed, 18).

Sığınmacı görüşmecilere “geri dönmek ister misiniz?” şeklinde bir soru yönlendirildiğinde bir kısmının dönmek istemediği görülmektedir. Ancak özellikle genç neslin geri dönmeye çok yatkın olmadığından söz edilebilir. Bakıldığında Cevdet’in ve Muhammed’in orayı güvenli bulmadığı, savaşı sadece halk ve hükümet arasında görmedikleri ve yabancı ülkelerin olmasının halen riski devam ettireceğini, bu sebeple şu an için gidişi düşünmedikleri görülmektedir. Ancak Cevdet için bakıldığında Suriye sürekli yaşadığı bir yer olmadığı ve ailesi ile başka ülkelerde de yaşadığı için Suriye’ye karşı çok özlem

duymadığından dönmeyi düşünmediği görülmekteyken, Muhammed şartlar düzeldiği takdirde gidebileceğini de belirtmektedir. Kısaca iki örnekte de görüldüğü üzere geri dönüşte alışkanlıklar önemli bir etkidir.

Geri dönmeyi çok istiyorum. Vatanım orası çünkü (Muhammed, 23).

Gitmek isterim. Ailemle bir arada yaşamak, vatanımda olmak isterim. Orada bağlarım, bahçelerimiz vardı (Nadya,32).

Döneceğim kesinlikle. Hatta şimdi de dönmek isterim ama ailem izin vermez. Kendimi tutamadığım için birisi bir şey derse dayanamayıp bir şey yapabilirim. Çünkü orada çok grup var (Enver,24).

Savaş biterse geri dönmek isterim. Ama şöyle; burada düzen oluşturdum. Türkiye'den Suriye'ye gidip gelirim (Nebil,70).

Geri dönmek isterim ama ben şu an Türk vatandaşlığı bekliyorum. Alamazsam giderim alırsam gitmem ama. Kardeşlerim Türk vatandaşı oldu ama benim daha bekliyor. Kazanırsam 1 sene ülkeme gidemem ama kazanmazsam gidebilirim (Muaz, 29).

Suriye'deki siyasi belirsizlik nedeniyle mültecilerin sayıları her geçen gün artmakta, bölgedeki siyasi belirsizlik nedeniyle de ülkelere geri dönmek isteyenlerin sayıları ise giderek düşmektedir (Bakioğlu & Artar & İzmir, 2018, s.9). Ancak çalışmamızda görüldüğü üzere bazı Suriyeli görüşmecilerin ise geri dönmek istedikleri, Suriye'de yaşam şartlarının daha iyi olduğu, mallarını bırakmak istemedikleri ve vatanlarından ayrı olmak istemedikleri görüşleri ortaya çıkmaktadır. Erdoğan'ın çalışmasında da savaş biter ve arzu ettikleri huzur sağlanırsa ülkelere dönmek istediklerini ifade eden Suriyelilerin hemen hepsi bu konuda son derece karamsar olduklarını ve Suriye'de yakın bir gelecekte barışın ve huzurun gelmesinin artık mümkün olmadığı görüşünü paylaşmaktadırlar (Erdoğan, 2014, s.20). Çalışmadaki görüşmecilerin de aynı şekilde vatanlarına karşı özlemden ötürü geri dönmek istediği ancak mevcut durumların ve gelecekte kendilerini baştan kurulması gereken bir ülkenin beklemesinin getirdiği belirsizlik kararsızlığa sebep olabilmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de vatandaşlık gibi haklar elde eden, düzen oluşturabilmiş ve görece daha rahat bir yaşam süren sığınmacıların da kalmaya daha yatkın olduğu, Muaz'ın da vatandaşlık alabildiği takdirde gitmeyi düşünmeyeceği görülmektedir. Dolayısıyla sığınmacıların şartlarının iyileşmesi ve belirli haklar elde etmeleri geri dönüş ihtimalin azaltan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Enver gibi dönmek isteyen sığınmacıların da olduğu, şu anda bile

dönebileceği görülmektedir. Suriye yönetiminin geri dönen mültecilere yönelik politikasında yatmaktadır. Suriye hükümeti 2018 yılı Temmuz ayında mültecilere geri dönüş çağrısı yapmıştır. İç savaşın devam ettiği günlerde yapılan bu çağrının mahiyeti sorgulanırken, geri dönenlere yönelik uygulamaların uluslararası arenada soru işaretleri yarattığı açıktır. Örneğin, Suriye'ye geri döndükten sonra yeniden Lübnan'a ya da Ürdün'e kaçan mülteciler, rejimin dönenlere yönelik politikası hakkında soru işaretleri yaratmaya devam etmektedir. Yalnızca 2018 yılının Ekim ayında geri dönen 700 kişiden 230'unun gözaltına alınması da durumun vahametini gösterir niteliktedir (İçduygu & Ayaşlı, 2019, s.11). Bu durumun da sığınmacıların ülkesine dönmesinde temkinli davranmasına sebep olduğu görülmektedir. Daha önce değinilen Suriye'ye gidip gelme konusunda da sığınmacıların ülkesine gitmediği hususu bu risk durumuna dayandırılabilir.

4.1.3. Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Türkiye

Suriye Türkiye'nin sınır komşusu olan ve özellikle sınır illeri ile sürekli iletişimde olunan bir ülkedir. Bu anlamda akrabalıkların da söz konusu olduğu, Osmanlı tarihinden iki tarafın da birbirini tanıdığı bilinmektedir. Bu durum Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye geldiklerinde ne beklediklerini ve ne ile karşılaştıklarını görmek açısından önemlidir. Sığınmacılara bu noktada Türkiye'ye dair önceden bir fikirleri olup olmadığı sorulmuş, birlikte yaşanan sürecin bunu değişikliğe uğratıp uğratmadığı irdelenmeye çalışılmıştır.

Duydum ama hiç gelmedim. Türkiye'yi seviyorduk. Dizilerinizi izliyorduk. Kurtlar Vadisi'ni çok seviyorduk mesela. Çünkü burada hayat daha kolay. Lübnan'da kötü muamele yapılıyor mesela. Saat 6-7 olunca Suriyeliler çıkamıyor. Kiralık evler çok kötüleri veriliyor. Ürdün de öyle. Arabistan zaten vize istiyor. Burada yaşamak daha kolay. Avrupa da Müslüman için zor. Oraya gidersek uzaklaşırız. Cami var burada her yerde. Ama orada camiye gitmek için yarım saat bir saat gitmek gerek (Enes, 22).

Taniyordum. Sizin filmlerinizi izliyorduk, şehirlerin fotoğraflarını görüyorduk. İlk geldiğimde Trabzon'a gidip gezmişim zaten. Sapanca, Çanakkale, Bodrum, İzmir, Urfa hepsine gittim. Türkiye gezmek için güzel, yaşamak için değil. Hiç düşünmüyorum başka yere göç etmeyi. Avrupa da dahil. Buranın dini, kültürü bizimkine benziyor. Dayım beni Avrupa'ya almak istedi ama gitmedim (Enver,24).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye dair fikirleri sorulduğunda olumsuz yargılara rastlanılmamaktadır. Tarihte Osmanlı'dan gelen birlikteliğe dair Araplara karşı Türkiye'de bir ön yargı oluşmuş olsa da Suriyelilerin böyle bir durumdan bahsetmediği görülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'yi tanıma sebepleri arasında film ve dizilerin önemli bir yer edindiği görülmektedir. Dizi ve filmlerden Türkiye'yi biraz da olsa görmüş olmaları ve Türkiye'ye ilişkin fikirlerinin olması buraya gelmelerinde etken olarak gösterilebilir. Aynı zamanda ortak bir dine inanış sığınmacıların Türkiye'yi tanımasına ve tercih etmesine sebep olmuş görülmektedir. Şu anda da sığınmacıların Türkiye'de diğer ülkelere nazaran daha rahat yaşadıkları, İslam'ın bu noktada büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de dinlerini çok rahat yaşayabildikleri için memnun olduklarını, Avrupa'ya gitmeye de bu noktada uzak kaldıklarını belirtmektedir. Enver de her ne kadar gezmek için güzel olsa da Türkiye'de yaşamakta zorluk yaşasa da dini boyuttan ötürü Avrupa'ya gitmeyi reddettiğini belirtmektedir. Bu anlamda din, görüşmecilerin nezdinde bazı sığınmacılar açısından Türkiye'yi önemli bir tercih noktası yapmış olup Avrupa'nın daha iyi şartlarından üstün gelmiştir.

Savaştan önce Türkiye'ye 1 kere gezmeye gelmiştim. Savaş olmadan 3 sene önce falan gelmiştir. İstanbul'da gezmiştim. Sevmiştim Türkiye'yi. Dedem 80 sene önce Türk bir kadınla evlenmiş, biz de Türkmen'iz. O yüzden uzak değildim (Nadya, 32).

Buraya gelmeden önce Türkiye hakkında bilgim vardı biraz. Coğrafi olarak zaten yan yanayız. Osmanlı, Osmanlı padişahları, Atatürk hepsini biliyordum. Türkiye'yi seçme sebepim İslamiyet olması, adetlerinin benzemesi olabilir. Halep'te Türk çok vardı zaten. O yüzden çok yabancı gelmiyor (Nebil, 70).

Görüşmecilerden bazılarının ise Türklerle Suriye'de yaşarken de iletişimde olduğu, akrabalık- dostluk ilişkilerinin olduğu ve bu sebeple haklarında fikir sahipleri oldukları görülmektedir. Bu anlamda Türkiye'ye geldiklerinde karşılaştıkları şaşırtıcı bir durumun olmadığı, daha kolay adapte oldukları görülmektedir. Diğer görüşmecilere bakıldığı zaman dizi ve filmlerde sunulanı görerek gelmesi ancak Türkiye'ye gelerek yahut akrabalıktan ötürü iletişimde olarak Türkiye'yi tanıyanların uyum noktasında daha rahat olduğu görülebilmektedir.

4.1.3.1. Türkiye Serüveninin Başlangıcı

Görüşmecilerin Türkiye'ye ne zaman geldiği ve Türkiye'ye ilişkin fikirlerinde bu bağlamda değişiklik olup olmadığı irdelenmeye çalışılmıştır. Ancak yapılan görüşmelerde olumsuz durumlarla çok fazla karşılaşmadığından buna yönelik çözümlenmeler oluşturulamamıştır.

2012'de geldim buraya. Olaylar olduktan yaklaşık 2 sene sonra geldik. 2010'da hafiften başlamıştı. Ailemle geldim. Eşim, ben, annem, teyzemle geldik. Çocuklarım bizden önce geldi. Onlar okul çağındalardı. 2011'de geldiler. Üniversitelerinde olaylar çıkmaya başlamıştı. Birisi siyaset okuyordu, diğeri üniversiteye girecekti. Şimdi bir tanesi Umman'da dış ticaret müdürü. Diğeri de mimarlık bitirdi İstanbul'da yaşıyorlar (Abdülhamid, 55).

Olaylar olduktan 1 yıl sonra Arabistan'a gittim. Arabistan'da 2 yıl kaldım sonra üniversite için buraya geldim. Türkiye'ye tek başıma geldim. Ailem Arabistan'da (Cevdet, 28).

Annem, babam, abim, kardeşim ve ben geldik. 7 yıl önce geldik (Esmâ, 20).

Annem, babam, ben geldik. 5 yıl oldu. Ailemle geldim buraya ama akrabalarım çok kalabalık ve çoğu buraya geldi. 400 kişi falan varlar. İzmir, İstanbul, Mersin, Suriye her yerde varlar (Enes, 22).

Görüşülen kişilerin Türkiye'de belirli bir düzen oturtacak kadar bir süredir burada olduğu görülmektedir. Bu süre sığınmacıların Türkiye'ye daha fazla adapte olmalarını sağlamış olup uyum konusunda daha iyi duruma getirebilmiştir. Bazı sığınmacıların ailesiyle geldiği görülse de özellikle genç kesimin daha çok kendi başına okumak, çalışmak gibi amaçlarla geldiği görülmektedir. Bu anlamda Türkiye gençler için çekici bir etken olarak görülmektedir. Cevdet'in ifadelerinde bunun görüldüğü gibi Abdülhamid'de çocuklarının eğitimi için onları kendisinden 1 yıl önce Türkiye'ye gönderdiğini ve eğitimlerini burada tamamlamalarını sağladığını belirtmektedir. Bakıldığı zaman Suriyeli sığınmacılardan Türkiye'ye sığınanların daha çok vasıfsız, eğitimsiz kişiler olduğu bilgileri ile karşılaşılsa da aynı zamanda eğitim için Türkiye'yi seçen genç neslin de olduğu dikkat çekmektedir.

4.1.3.2.Neden Türkiye

Suriyeli sığınmacılar Ürdün, Lübnan, Türkiye, ABD, Kanada gibi pek çok ülkeye yayılmıştır. Türkiye bugün 3,6 milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yaparak en çok Suriyeli barındıran ülkelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilerin bir kısmının da jeopolitik konum, açık kapı politikası gibi sebeplerle Türkiye'yi transit olarak kullandığı, şartları sağlayabilenlerin çoğunun Avrupa ülkelerine gittiği bilinmektedir. Ülkemizdeki Suriyelilerin 2014-2018 yılları için üçüncü ülkeye yerleştirme kotaları toplamı 35.563 kişi olup, BMMYK koordinesinde 14.736 Suriyeli; Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ile AB ülkelerine yerleştirilmiştir. Ülkelerden en fazla Suriyeli göçmen yerleştirilen ülke Kanada'dır (Bostan, 2018, s.48). Erdoğan'ın çalışmasında

görüldüğü üzere de eğitilmiş ve meslekleri olan Suriyeliler, mümkünse Batı Avrupa'da bir ülkeye ya da ABD, Kanada gibi ülkelere gitmek istediklerini ifade etmektedirler. Buna gerekçe olarak Türkiye'de iş yapma imkânlarının olmaması olduğu vurgusuna sıklıkla rastlanmaktadır (Erdoğan, 2014, s.20).

Suriyeli sığınmacılardan Türkiye'de kalmaya devam edenlerin ise azımsanmayacak bir oran olduğu görülmektedir. Avrupa'ya giden kesimin daha çok eğitilmiş, maddi olanakları iyi kişiler olduğu, diğerlerinin ise başka ülkelerde özellikle de Türkiye'de yaşamlarına devam ettiği bilinmektedir. Bu anlamda sığınmacı görüşmecilere neden Türkiye'yi tercih ettikleri sorularak mecburi mi yoksa kendi istekleri mi olduğu da ortaya koyularak, Türkiye'ye bakışları ele alınmıştır.

Avrupa'ya gitme fırsatım çok oldu ama ben gitmedim. Türkiye'yi seviyorum çünkü. Dubai'ye gittiğimde de orada işim gayet iyiydi ama orada duramadım. Çünkü ben ruhu olan yerleri seviyorum, oralar bana yapay geliyor. Almanya'da bir makine gibi yaşamak istemem (Abdülhamid, 55).

Abdülhamid'in cevabına bakıldığı zaman Avrupa'ya gitme fırsatı olduğu halde Türkiye'de kalmayı tercih edenlerin de olduğu görülmektedir. Abdülhamid'in özellikle Türkiye'de okumuş olması ve Türkiye ile bir bağ kurması Türkiye'de kalmasında önemli bir etken olarak görülebilir. Aynı zamanda Avrupa ülkelerini daha mekanik yerler olarak görmesi ve samimiyet aramasının da Türkiye'de kalmaya devam etmesinde etken olduğu görülmektedir.

Avrupa da Müslüman için zor. Oraya gidersek uzaklaşırız. Cami var burada her yerde. Ama orada camiye gitmek için yarım saat bir saat gitmek gerek (Enes, 22).

Türkiye'yi seçme sebebim İslamiyet olması, adetlerinin benzemesi olabilir. Halep'te Türk çok vardı zaten. O yüzden çok yabancı gelmiyor (Nebil, 70).

Burası Müslüman ülke. Burada rahatız, düzen de kurduk. Başka bir yere gitmek istemem. Camileri bile yok onların orada yaşayamazdık. (Omar, 26).

Okumak için ve kendi kültürümden kopmamak için. Buranın kültürü benim kültürüme çok yakın. Seçeneklerde Almanya, Malezya vardı. En yakın burası geldi. Dinin de etkisi oldu tabii seçmemde (Cevdet, 28).

Suriyeli sığınmacı görüşmecilerden alınan en önemli cevap dindir. Suriye ve Türkiye'nin çoğunluğunun Müslümanlardan oluşması ve gündelik hayatta da dinin yansımaları oluşu sığınmacıların çok büyük farklılıklarla karşılaşarak zorlanmalarını engellemektedir. Dolayısıyla aynı din hem yerli görüşmecilerin toplumsal kabulünü kolaylaştırabilen hem de sığınmacıların uyumda zorluk yaşamalarını engelleyen önemli bir husustur. Bu anlamda Suriyeli sığınmacılarla yapılan görüşmelerde dinin etkisi oldukça görülmektedir. Sığınmacıların bu anlamda rahat ettikleri ve Avrupa ile ilgili de çekincelerinin din olduğu görülmektedir. Cevdet'in de bu noktada Avrupa ülkelerinde okuluna devam etmediği ve kültürel, dini yakınlığın Türkiye'yi seçmesine etken olduğu ortaya koyulmaktadır.

4.1.3.3.Türklere Bakış

Suriyeli sığınmacılar 8 yıldır Türkiye'de ikamet etmektedir. Sığınmacıların sayıları ve ani gelişleri de düşünüldüğünde yerli halkın sığınmacılara karşı kabulünün daha zor olabileceği düşünülmektedir. Ancak özellikle ilk gelinen dönemde misafirlik algısı ile sığınmacılara daha ılımlı yaklaşıldığı görülmektedir. Sonrasında sığınmacıların ülkelerine dönüşünün şu an için dahi belirsiz oluşu, kalıcı olunacağı düşüncesini oluşturarak belli rahatsızlıklara sebep olsa da birlikte yaşanan 8 yıllık süreç uyum ve toplumsal kabul noktasında önemlidir. Suriyeli sığınmacıların Türklere olan bakışının ne olduğunu öğrenmek, kendilerine karşı nasıl davranıldığını ortaya koyan önemli bir noktaya değinmeyi sağlamaktadır. Bu anlamda Suriyeli görüşmecilere buna yönelik sorular sorulmuştur.

Bazı insanlar iyi davranıyor ama bazıları kötü davranabiliyor. Çekemiyorlar, çok sevmiyorlar bizi. Biz sizi istemiyoruz, sevmiyoruz diyorlar (Esmâ, 20).

Türkler ilk geldiğimde çok yardımcı oldular, hala da yardım ediyorlar. İlk geldiğimiz zaman yemek veriyorlardı, para yardımı yapıyorlardı. Hiç kötü bir davranışla karşılaşmadım. Aileme de bir şey demediler hiç (Nebil, 70).

İlk 3 yıl ev arkadaşlarım Türklendi. Şimdi Suriyeli arkadaşlarım var evde. Türk ev arkadaşlarımla da problem yaşamıyordum. Birisinin okulu bitince gitti, diğer ikisi de yurda çıkmak istedi. Ben yurda çıkmak istemediğim için ev değiştirdim. Hala görüşüyoruz bir problem olmadı (Cevdet, 28).

Sıkıntı yaşamıyorum yaşadığım çok az oluyor. Ama genelde iyi davranılıyor bana (Muhammed, 23).

Irak, Lübnan gibi başka yerlerde de Suriyeli tanıdıklarım var. Konuşuyoruz onlarla da arada. En iyi burası valla. Lübnan, Ürdün'de varlar hep kötü davranılıyormuş (İbrahim, 40).

Suriyeli sığınmacılara bazı sorular sorularak Türklere olan bakışlarının ne olduğu görülmeye çalışılmıştır. Esmâ diğerlerinden farklı olarak bazı insanlar iyi davranırsa da bazıları ile problem yaşadıklarını, kendilerini sevmediklerini belirtmektedir. Diğer görüşmecilere bakıldığında ise yerli halkın kendilerine yardımcı olduklarını, ihtiyaçlarını karşıladıklarını ve kötü bir şey demediklerini hatta Cevdet'in 3 yıl yerli öğrencilerle aynı evi paylaştığı ve hiçbir kötü davranışa maruz kalmadığı ifadelerinden yerli halktan ara sıra kötü davranışlarda bulunanlarla karşılaşılrsa da genellikle destek olunduğu ve problem yaşatmadıkları ortaya çıkmaktadır. İbrahim ise diğer ülkelerde yaşayan iletişimde olduğu Suriyeliler ile görüştüğünde şartlarının daha zor olduğunu, oralarda kötü davranışlara Türkiye'ye nazaran daha sık rastlandığını belirterek diğer ülkelerle önemli bir kıyaslama yapmıştır. Örnek verilen ülkelerin de Müslüman ülkeler olduğu ve zamanında Suriye'ye sığındığı, ancak Türkiye'nin dini yakınlık dışında bir bağının olmadığı düşünüldüğünde Türkiye'deki toplumsal kabul boyutu çok daha önemli bir haldedir. Yapılan araştırmalarda daha çok Suriyeli sığınmacıları kabul düzeyinin düştüğü ortaya koyulsa da bu çalışma için yapılan görüşmelerde genellikle sorun yaşanmadığı belirtilmiş, sorun yaşayanlar da bunu nadiren yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu anlamda toplumsal kabulün daha arttığı ancak yerli halktan bazılarının ise sığınmacılara karşı katı tavırlarının olabildiği, durumun dışlama boyutuna ulaşabileceği dikkat çekmektedir.

Suriyeli sığınmacılara Türklere yönelik düşünceleri sorulduğunda daha çok olumlu cevaplar alınmış ve bu noktada insanlar için önemli bir yerde olan evliliğe dair Türkiye'den biriyle çocuğunuzu evlendirir miydiniz? sorusu sorularak olumlu düşüncelerinin ne boyutta olduğu irdelenmeye çalışılmıştır. Sorulan soruya kültür ve dil farklılığından ötürü anlaşamama korkusundan olumsuz cevap verenler olsa da olumlu cevapların daha ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Çok Türk arkadaşım var. Çocuklarımın Türk biriyle evlenmesi sorun olmaz benim için. Zaten oğlumun kız arkadaşı Türk. Evlenebilirler bizim için sorun yok (Abdülhamid, 55).

O zamanki şartlara bağlı. İyi birisi olursa ve kızlarım severse neden olmasın. Böyle evlenenler var zaten. Nasip (Nadya, 32).

Abdülhamid'in oğlunun şu anda zaten kız arkadaşının Türk olduğu, isterlerse evlenmelerinde hiçbir sakınca görmediği, Nadya'nın da ileride kızları Türkiye'den biriyle

evlenirse bunu sorun etmeyeceği beyanları alınmıştır. Birlikte yaşama düşüncesi mecburiyetlerin de olduğu varsayıldığında kabullenmeyi getirerek sağlanabilse de evlilik konusu daha uç noktadadır. Sığınmacı görüşmecilerin yerli halk ile olan evliliklere daha çok sıcak baktığı görülmektedir. Bu durumun kültürleri benzer görmek ve din anlamındaki ortaklık ile daha kolay sağlandığı düşünülmeyle birlikte görüşmecilerin yerli halka karşı bir ön yargısı olmadığı görülmektedir. Bu anlamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye vatandaşlarına karşı düşüncelerinin genel anlamda olumlu bir seyir izlediği ortaya koyulabilmektedir.

4.1.4. Suriyeli Sığınmacıların Gözünden Konya

Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun deniz kenarında bulunan, iş alanı daha fazla olan kentleri tercih ettikleri görülmektedir. Ancak bu kentlerden farklı olarak Konya yüksek oranda Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmasıyla dikkat çekmektedir. Konya'nın tarım, sanayi, hayvancılık gibi pek çok konuda iş alanının olması ve dini anlamda Suriyeli sığınmacılara daha yakın gelmesi gibi hususlar Konya'yı önemli oranda tercih edilir yapmıştır.

Başka şehir istemem. Bir kere İstanbul'a gittim hiç rahat edemedim. Çok kalabalık her cinsten varlar. Ama şu da var oraya giden Suriyeli, Türk diye ayırım görmüyor. Sıkıntı yapmadıkça ayırmıyorlar çünkü çok kalabalık. (Muhammed, 18)

Çok değil ama kötü davranan var. Siz niye Suriye'de savaşmadınız, siz vatanınızı sattınız diyenler oluyor. Ama orada savaş yok daha karışık. Çok grup var hangisiyle savaşalım. Siz geldiniz iş bitti, siz devletten yardım alıyorsunuz, siz bedava yaşıyorsunuz diyenler oluyormuş. Ama bana demediler, arkadaşlarıma dediklerini duydum. Ben dükkân açtım, para kazanıyorum, araba aldım o yüzden bana bir şey demiyorlar. Araplar da bazı yerlerde çingeneler var. Onlarla sıkıntı yaşıyoruz. Arkadaşlarla dışarıdayken durup sigara soruyorlar. Yok dersek kavga çıkartıyorlar. Ama bazı Konyalılar bize çok yardım etti önceden. Şimdi ihtiyacımız yok şükür (Enes, 22).

Suriyeli sığınmacıların genel anlamda Konya'yı sevdikleri ve burada yaşamaktan memnun oldukları bilgileri yapılan görüşmelerde elde edilmiştir. Konya'nın dini yaşantısının daha iyi olduğu, sakin bir şehir olduğu düşüncesi ve sanayi, tarım, hayvancılık noktasında sığınmacılara iş imkânı sağlaması Konya'nın tercih edilen iller arasında yer almasını sağlamıştır. Ancak Konya muhafazakâr yapısıyla ve dışarıdan gelen kişilere karşı daha kapalı olduğu ile bilinen bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Konya'ya farklı bir

ülkeden yapılan göçün daha fazla sıkıntıya sebep olacağı düşünülse de görüşmelerde görülen ifadelerden Konya halkının sığınmacılara oldukça iyi davrandığı ortaya koyulmaktadır. Ancak her şehirde olabileceği gibi Konya’da da kötü davranışlarla karşılaşılabilir. Görüşmecilerin de bu noktada yaşadıkları problemlerin olduğu ancak bunun belli bir kesimden geldiğinin farkında oldukları bilgileri elde edilmektedir. Bakıldığında şu anda kendi düzenlerini rahat bir şekilde kurabilmeleri, dükkân açıp maddi anlamda daha iyiye gitmeyi sağlayabilmeleri de Konya halkının toplumsal anlamda kabulünün göstergesi olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların genel anlamda bakıldığında Konya’da kötü davranışlara çok maruz kalmadığı, Konya’da yaşamaktan memnun oldukları ve şehir değiştirmek istemedikleri bilgileri elde edilmiştir.

4.1.4.1.Neden Konya

Konya’nın toplumsal dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda 07.06.2018 tarihli verilere göre; 113,994 geçici koruma altında Suriyeli ve diğer yabancı göçmenler yaşamakta olduğu bilgisi elimizde mevcuttur. Toplam nüfus 2.180.19 kişiyken geçici koruma altındaki Suriyeli nüfusu 107,599’dur. Göçmen nüfusunun toplam nüfusa oranının %5,25 olması anlamına gelmesidir (Taylan & Ok, 2018, s.415). Bu anlamda muhafazakâr yapısı ile dikkat çeken Konya için bu rakam oldukça fazla olup sığınmacılar için deniz kenarında bulunan şehirler ve önemli sanayi kentlerinin yanında Konya’nın da bu kadar önemli oranda tercih edilmiş olması dikkat çekmektedir. Bu anlamda Konya’nın neden tercih edildiği önemli bir nokta olarak dikkat çekmekte iken sığınmacı görüşmecilere de neden Konya’ya geldikleri sorusu yönlendirilmiştir.

İlk ben çıktım 6 yıl önce. İstanbul’a gitmişim arkadaşım oradaydı. 2 ay sıkıntı yaşadım. Çalıştım, ev bulamadım orada. Sonra yapamayınca tekrar Suriye’ye döndüm. Annem her taraf bomba biz Türkiye’ye gideceğiz niye geldin diye kızdı. Orada zaten arkadaşlarımla otururken yanımdaki arkadaşım bomba geldi öldü. Ailemle gelince burada akrabalar olduğu için Konya’ya geldik. Burada ev ayarladı o bize çünkü (Enes, 22).

Görüşmecilerden de elde edilen bilgilere bakıldığında daha çok tanıdıkları olan şehirleri tercih ettikleri görülmektedir. Enes’in de önce arkadaşının olduğu İstanbul’u tercih ettiği, ailesiyle geldiğinde ise Konya’daki tanıdıkları ev bulduğu için buraya geldikleri bilgileri edinilmiştir. Sığınmacıların azımsanmayacak bir oranının, özellikle de sonradan gelenlerin tanıdıklarının olduğu kentleri seçerek yaşayabilecekleri zorlukları daha aza

indirgemeye çalıştıkları görülmektedir. Dolayısıyla sığınmacıların Konya'yı tercihinde göçmen ağının önemli bir etkisi olduğu da görülmektedir.

İlk olarak Gaziantep'e geldim. Orada 1 ay kaldım, sonra Konya'ya gelip 4-5 ay kaldım, Antalya'ya gidip 8 ay orada rehberlik yaptım. Babam Arabistan'da dış ticaretle uğraşiyor. Konya'da ben de dış ticaret yapmak istedim. Kimseden destek almadan bu işi kurdum şimdi devam ediyorum (Enver, 24).

İlk olarak Antakya'ya gittim. Sonra iş olduğunu söylediler Konya'ya geçtik (Nadya, 32).

Suriyeli sığınmacıların Konya'yı tercih sebeplerinin farklılık gösterebildiği görülmektedir. Tercih sebeplerinde başta gelenlerden birisinin iş olduğu görülmektedir. Bakıldığında Konya büyük bir şehir olarak sanayi, tarım, hayvancılık gibi pek çok noktada iş alanlarına sahiptir. Bu anlamda sığınmacılar için iş bulma amaçlı gelinen yerler arasında yer almaktadır. Enver'in de ailesi veya tanıdığı olmamasına rağmen Konya'yı iş için tercih ettiği görülmektedir. Nadya ve ailesinin de aynı şekilde Konya'da iş buldukları için ve tanıdıkları olduğu için Konya'ya geldikleri öğrenilmiştir.

İlk olarak İstanbul'a gittim. Arkadaşım vardı orada. Van'da üniversite kazandı 15 gün sonra falan gitti. Ama ilk başta her şeye o yardım etti. Yurt bulmam, TÖMER'i tanımamda hep yardımcı oldu. Sonra üniversiteyi kazanınca buraya geldim (Cevdet, 28).

Konya iş imkânının yanında üniversiteleri ile eğitim imkânı da sağlamaktadır. Bu anlamda imkânları elverişli olup okumaya devam eden Suriyeli sığınmacıların da okul için Konya'yı tercih edebildiğini görmek mümkündür.

Konya sakin bir yer. Burada yaşamaktan memnunum (Muhammed, 23).

Hatay'da fazla yardım görmedik biz. Ama burada çok yardım edildi. Buraya ev aramaya gelince bir hocayla tanıştık. O bize baya yardım etti. Ev eşyalarımız, yemekler, para hep yardım edildi. Konya'yı seviyorum o yüzden (Muhammed, 18).

Konya'nın Suriyeli sığınmacılar için önemli tercih alanlarından biri olmasının sebeplerinden biri de dini etkidir. Konya'nın daha sakin, yaşanılabilir bir yer olması ve yardımsever bir yapıya sahip olması sığınmacılar için önemli tercih sebepleri olarak yer almaktadır. Bakıldığında görüşmecilerin de başka şehirlere gitse de oralarda yaşamaktan memnun kalmadığı ve Konya'nın yardımseverliğinden etkilendiği, bu noktada olumsuz durumlarla karşılaşabilseler de tolere edebildikleri görülmektedir.

Konya'ya göç eden Suriyeliler daha çok Halep, Şam, İdlib, Bayır-Bucak bölgesinden gelmişlerdir. Kültürel olarak Konya, Suriyelilerin yaşayabileceği uygun şehirlerdendir. Göç eden bireyler, göç dalgası giderek büyürken ilk yerleşim yerleri olan Şükran mahallesi, Şemsi Tebrizi mahallesi, Alaaddin tepesi çevresinden; Nakipoğlu mahallesi, İhsaniye mahallesi, Erenler mahallesi, Keykubat mahallesi, Hacı Fettah mahallesi, Sahibiata mahallesi, Fetih Caddesi, Tatlıcak mahallesi, Telafer dedikleri Loras mahallesi ve Bosna Herkes mahallelerine geçmişlerdir. Şükran mahallesi ve Şeker mahallesinde kentsel dönüşüm sebebi ile dağınık yerleşme ve adres bulamama sorunu yaşanmaktadır (Taylan & Ok, 2018, s.417). Bu anlamda Suriyeli sığınmacılar pek çok bölgeye yayılmış durumda olup yıllardır Konya'da yaşamlarını devam ettirmektedir. Belirtildiği gibi iş imkânı fazla olan, deniz kenarında bulunan şehirlerin yanında Konya'yı seçmelerinde iş, eğitim, din, sakinlik gibi etkiler olsa da en önemli etkenin kendi geldikleri yerlere olan benzerlik olduğu düşünülmektedir.

4.1.4.2.Kendi İçlerinde Yardımlaşma

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye gelişinin ani ve zorlu bir süreç olduğu düşünüldüğünde gelenlerin burada belirli zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir. Bu anlamda hem dil bilmemekten ötürü anlaşma sorunu hem de maddi anlamda sıkıntılar yaşayabilen sığınmacılar vardır. Türkiye'de her ne kadar yardım sağlansa da sığınmacıların kendi içlerinde birbirlerine destek olması da önemlidir. Ancak Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalarda sığınmacıların Türkiye'ye geldikten sonra birbirlerine çok fazla destek olmadığı bilgilerine rastlanmaktadır. Bu anlamda görüşmecilere ihtiyacı olan Suriyelilere yardım edip etmedikleri sorusu yönlendirilmiştir.

Tabi yardım ediyorum. 2015'te kendi aramızda Suriye uyruklu öğrenciler topluluğu yaptık. Resmi bir topluluk değil ama aramızda. Aramızda kıyafet, bir miktar para toplayıp belli ailelere yardımcı olduk (Cevdet, 28).

Tabi yardım ederim. Ama ayırt etmem başkalarına da yardım ediyorum (Enver, 24).

Evet var. Arkadaşlarım da var. Elbette destek oluyorum. Türkçe bildiğim için hastaneye giderlerken yanlarında gidiyorum. Buraları bilmeyenlere yardım ediyorum (Nadya, 32).

Evet bir şeye ihtiyaçları varsa, Türkçe bilmiyorlarsa onlara yardım ediyorum. Ayrıca bu aile yeni geldi hiçbir şeyleri yok diyorlar neyimiz fazlaysa veriyoruz (İbrahim, 40).

Görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığı zaman kendi içlerinde yardımlaşmanın olduğu ve birbirlerine ihtiyaç duydukları konularda destek oldukları görülmektedir. Bakıldığı zaman Türkçe bilmeyen sığınmacıların hastane, alışveriş gibi pek çok konuda özellikle ilk geldiği dönemlerde sıkıntı yaşayabileceği düşünüldüğünde Türkçe bilen sığınmacıların diğerlerine destek olması önemlidir. Aynı zamanda özellikle ilk geldikleri dönemde ev, iş, kıyafet, eşya, yiyecek gibi konularda sıkıntı yaşayabildikleri de düşünüldüğünde, özellikle sığınmacıların daha önce böyle bir süreçten geçmiş kişiler olarak birbirlerine destek olması önemlidir. Çalışmalarda sunulduğunun aksine görüşmecilerin daha çok destek sağladıklarına yönelik cevaplar vermesi dikkat çekicidir.

Yardım etmiyorum, çünkü ben de yardım edebilecek durumda değilim. (Muhammed, 23).

Suriyeli sığınmacıların ilk geldikleri günlerde zorluklar yaşadığı ancak sonrasında görece daha iyi durumlara gelebildikleri görülse de hepsi için aynı durumun geçerli olmadığı, bazılarının da halen kendi kendini zor idame ettirebilecek halde olduğu görülebilmektedir. Muhammed de şu anda birisinin dükkânında çalışarak geçimini sağladığından ihtiyacı olanlara yardım edebilecek durumda olmadığını belirtmektedir. Ancak bu durum da sığınmacıların birbirlerine destek olmadıkları sonucunu değil bazılarının destek olabilecek şartlara sahip olmadığını göstermektedir.

4.1.4.3.Konya Halkında Sosyal Kabul ve Dışlama

Türkiye’de kamp dışında yaşayan Suriyeli göçmenlerin oranının % 95,5 olduğu, bunların birçoğunun iş hayatına katıldığı, Türkler ile evlilik yaptığı, çocuklarının birçoğunun eğitim hayatına başladığı görülmektedir (Adıgüzel’den akt. Bostan, 2018, s.56). Konya da 100 binden fazla Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan önemli şehirlerden birisidir. Konya muhafazakar yapısı ile bilinen, kapalı olarak addedilen homojen bir şehirdir. Konya’ya yönelik söylemlerde başka şehirden gelenlere dahi daha mesafeli olduğuna rastlanmakta bu düşünce doğrultusunda başka bir ülkeden gelen ve yoğun olan bir göçe olumsuz tepki gösterecekleri fikri oluşturulmaktadır. Ancak bakıldığı zaman illa ki kötü davranışlar sergileyenler olsa da bununla her toplumda karşılaşılabilen ancak görüşmecilerin çoğunluğundan alınan cevaplara bakıldığında Suriyeli sığınmacılara karşı sosyal kabul düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Konya'da cahil bir kesim de var ama kültürlü kesim var bir de. Kültürlü kesimden bir sıkıntı yaşamazsınız ama cahil kesim her yerde problem çıkartır. Kültürlü insan sen neden buraya geldin, hangi şartlarda geldin diye düşünür ama cahil düşünmez bunları (Abdülhamid, 55).

Ben görmedim dışlama gibi bir şey. Ama önce yardımcı oluyorlardı ihtiyacımız varken (Enes, 22).

Suriyelilere kötü davranıldığını çok görmedim. Ama Suriyeli kötü davranıyorsa Türk de onun karşılığında kötü davranıyor, iyi davranınca da karşılığı iyi oluyor. Türkiye'de merhamet var (Nebil, 70).

Uyum konusunun önemli bir bileşenini de 'din olgusu' oluşturmaktadır. II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı'nda, Suriyelilerin sosyal uyumu konusunda saha araştırmasında. din faktörünün etkisi konulu saha araştırması sonucu göstermiştir ki; Suriyeliler için din faktörü Türkiye'deki toplumsal hayata uyum süreçlerinde üzerinde pek durulmayan ama son derece önemli bir yere sahip olan bir faktördür (Taştan & İrdem & Özkaya, 2018, s.29). Bu bağlamda hem yerli halkın hem de sığınmacıların birbirine karşı uyumunda din önemli bir roledir ve yerli halkın sığınmacılara karşı davranışlarının olumluluğunda da etkisi söz konusudur. Abdülhamid, Enes ve Nebil'in de ifadelerinde görüldüğü gibi Konya halkından bir dışlamaya maruz kalmadıkları, aksine kendilerine vaktinde yardımcı da oldukları görülmektedir. Ancak Abdülhamid'in de belirttiği gibi her yerde iyi davranan insanların yanında kötü davranışlar sergileyenlerin de olduğu göz ardı edilmemekle birlikte, genel bir değerlendirme söz konusu olduğunda ise görüşmecilerin kötü davranışlara çok sık rastlamadığı görülmektedir. Bu noktada Nebil'in ifadesi de önemli bir yerde olup kötü davranışlar sergileyen ve huzur bozanlara karşı kötü davranışlar sergilenemediğini ancak genel anlamda Türkiye'nin merhametli bir ülke olduğunu belirtmesi dikkat çekicidir. Genel olarak sığınmacıların şikâyetlerinin de bu yönde olduğu görülmektedir. Kötü davranan ve huzuru bozan Suriyeli sığınmacıların sebep olduğu kötü intibanın tüm Suriyeli sığınmacılara karşı ön yargı oluşturabildiği görülebilmektedir. Ancak genel anlamda Konya halkının sığınmacılara yardım olduğu, iyi davrandığı görüşmecilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Şu Suriyeli diye söyleyenler oluyor. Okulda çok zor oldu mesela. Bazı kadınlar çok iyi ama. Yardımcı olmaya çalışıyorlar. Geçen yıl pikniğe gittik okulla, çok iyi anlaştık ama Suriyeli olduğumdan konuşmayanlar var (Nadya, 32).

Dışlama olmadı ama ırkçılıkla karşılaştım. İlk yılımda kaldığım yurttan sadece ben vardım Suriyeli olarak. Bir arkadaş hep konuşuyordu. Bizim askerlerimiz Suriye'ye girecek, orayı

alacak diye. Susuyordum ben de ama en son dayanamadım konuştum. Böyle konuşan insanlar cahil oluyor zaten. Baktım olmuyor yönetime şikâyet ettim gelip özür diledi (Cevdet, 28).

Çok oluyor. O yüzden herkesin içinde Suriyeliyim demiyorum Türküm diyorum. Yoksa nereden geldin, niye geldin, Sen Suriyelisin sen kötüsün diyenler oluyor. O yüzden gizliyorum (Muhammed, 18).

Suriyeli sığınmacıların en çok yerli halk ile karşılaştıkları noktalardan birisi okullardır. Okullarda Suriyeli çocukların diğer çocuklarla iç içe eğitim alması, sürekli iletişim halinde olmalarına sebep olmakta; bu anlamda ayrımcılık ve dışlamaya okullarda rastlanabilmektedir. Nadya'nın da çocukları için okula gidip geldiğinde kendisi ile konuşmak istemeyenlere rastladığını ifade etmesi bu anlamda dışlamanın da olduğunu gösterebilmektedir. Cevdet de aynı şekilde okul hayatında ve yurttan daha fazla yerli halk ile iletişimde olduğu için bazı problemler yaşadığını belirtmektedir. Bu anlamda daha sık iletişim kurulan yerlerde belli sorunlar olduğu görülmektedir. Bu noktada Muhammed'in de Suriyeli olduğunu gizlemek istemesi ve sorulduğunda "Türküm" demesi oldukça ilgi çekicidir. Tüm Konya halkının sığınmacılara karşı ayrımcı, dışlayıcı tavırları olmadığı düşünülse de belirli bir kesim tarafından karşılaşılan olumsuz tutumlar bazı sığınmacıların zorluklar yaşamasına, hatta kendi kimliğini saklayacak boyuta gelmesine sebep olmaktadır. Bu anlamda genel anlamda bir kabul olduğu düşünülse de belirli sayıdaki ayrımcı ve dışlayıcı tavrın sığınmacıların yaşamlarını olumsuz etkileyebildiği görülmektedir.

4.1.4.4.Söylemlere Yansımaya

Göçmenlerin genelde ülkemizi tercih etme sebeplerine bakıldığında, sınıra yakınlığın yanı sıra ülkemizde savaşın olmaması, güvenlik kaygılarının az olması en önemli faktörlerdir. Suriyeli göçmenlerin çok büyük kısmı ülkemizde ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmektedirler. Ülkeler arasında geçmişe dayalı ortak tarihi ve kültürel ilişkiler, Suriyeli göçmenlerin kendilerini yabancı hissetmemelerini sağlamaktadır (Arslan & Bozgeyik & Alancıoğlu, 2016, s.146-147). Ancak genel anlamda ayrımcılığa maruz kalınmadığı düşünülse de yerli halktan bazılarının söylemlerinde ayrımcı bir tutumun olduğu da görülmektedir. Sığınmacılar için bu durum çok sık rastlanılan bir şey olmadığı düşünülse de hissettikleri ortaklıklar ve karşılaştıkları iyi davranışlar bu olumsuz söylemleri göz ardı etmelerine sebep olsa da değinilmesi gereken konulardandır. Çünkü her ne kadar toplumsal kabulün iyi düzeyde olduğu düşünülse de düşüncelerin söylemlere nasıl yansıdığını görmek önemlidir. Bu

anlamda sığınmacılara olumsuz söylemlerle karşılaştılar mı, karşılaştılarsa nasıl söylemler olduğu konusunda sorular yönlendirilmiştir.

Biz Türkler burada savaştık ama siz hiç savaşmadınız, kaçtınız diyorlar. Ama ben kiminle savaşacağım orada. Karşımdaki kişi benim kardeşim, amcaoğlum Esad'ın askerleri. Veya Müslüman ve akraba karşımdaki. Suriye gayrimüslimlerle savaşmıyor. Şu an İsrail ile savaşıyor olsa hemen gider savaşırdım. En azından şehit giderdim. Ben Türkçeye hakim olunca nasıl cevap vereceğimi iyi biliyorum. O yüzden çok olmuyor. Ama arada oluyor yine de. Mesela savaştan kaçma meselesi (Abdülhamid, 55).

Çok değil ama kötü davranan var. Siz niye Suriye'de savaşmadınız, siz vatanınızı sattınız diyenler oluyor. Ama orada savaş yok daha karışık. Çok grup var hangisiyle savaşalım. Siz geldiniz iş bitti, siz devletten yardım alıyorsunuz, siz bedava yaşıyorsunuz diyenler oluyormuş. Ama bana demediler, arkadaşlarıma dediklerini duydum (Enes, 22).

Bir kere pazara gitmiştim. Bir kadın ben alışveriş yaparken Suriyeli misin dedi. Evet deyince git buradan diye bağırды. Ben o gün çok kötü oldum eve dönüp ağladım. Bir şey yapmadığım halde bunları yaptı. Zaten az çıkıyorum dışarıya, birkaç komşum var sadece. Ama böyle yapınca zoruma gitmişti. Bazı insanlar Suriyeliler böyle, istemiyoruz diyorlar. Ama Türkler için de geçerli. Sizde de iyiler de var kötüler de. Suriyeliler de öyle. İyileri de var kötülerini de. Dünya böyle (Nadya, 32).

Suriyelilere karşı olumsuz düşünceleri olan yerli halkın söylemlerinde daha çok “siz ülkenizi terk ettiniz, savaşmadınız” düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Türkiye'nin milliyetçi yapısının ağır basması ve küçüklükten itibaren savaş kültürü ve tarihi ile büyütülmüş olması Suriyeli sığınmacıların ülkesini terk etmesi noktasında savaştan kaçma olarak düşünülerek bu tür söylemlere sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda Suriye'den gelen askerlerimizin şehit oluşu ile ilgili haberler de yerli halkın Türk askerlerinin Suriye'de şehit olmasında savaşabilecek durumda olan sığınmacıları sebep olarak görmesine ve bunun söylemlerine yansımaya sebep olmaktadır. Genel anlamda şikâyetlere bakıldığında aynı şekilde savaşmak konusunda olduğu görülse de Nadya'nın da farklı bir noktada pazarda bir kadın tarafından istenmediğine dair sözlere maruz kalarak kötü etkilendiği görülmektedir. Ancak bu söylemlerin genellenebilir durumda olmadığı, tüm yerli halkın aynı şekilde söylemlerde bulunmadığı düşünülmektedir.

4.1.4.5. Medya Etkisi

Sosyal uyumu sağlamamanın ilk adımı, mültecileri ve yerel halkın mültecilere ilişkin sosyal temsillerini anlamak olabilir; çünkü sosyal temsillerin mülteciler ve Türkiye halkı arasındaki ilişkileri etkilemesi olasıdır. Kişiler mültecilerle doğrudan bir etkileşime geçmemiş olsalar bile temsillerin kişilerin düşünce ve davranışları üzerindeki etkisi olabilir. Örneğin, Türkiye'de yaşayan yerel halkın çoğu Suriyeli mülteciler ile doğrudan etkileşim kurmamış olsalar dahi, medyanın ve oluşan temsillerin etkisi ile mülteciler aleyhine ırkçı söylemlerde ve davranışlarda bulunabilmekte ve mültecileri Türkiye kimliğine ve toplumun huzur ortamına ilişkin bir tehdit olarak tanımlayabilmektedir (Özdemir & Öner, 2016, s.233). Medya, teknolojinin de gelişmesi ile insanların hayatında her an var olmaktadır. Bu anlamda medyada Suriyelilere yönelik olan olumlu yahut olumsuz bir söylemin toplum nezdinde bir karşılığı olduğunu görmek mümkündür. Suriyeli sığınmacılara medyanın ne kadar etkili olduğuna dair soru sorulduğunda olumsuz düşünceler oluşturmada medyanın etkili olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Bir ara ilkemde Suriyeli istemiyorum diye hashtag açtılar. İki sınıf arkadaşım da orada yazmışlar ve bana kanka diyorlardı onlar. Sonra gittim konuştum. Nasıl bana kanka deyip onları yazıyorsun diye. Sen onlar gibi değilsin seni kastetmedim dediler. Ama kötü olmuştu. Konya'nın bir ilçesinde kavga çıkmıştı. Suriyeli ve Türkler arasında. 1 Suriyeli 1 Türk ölmüştü. Bu hashtag i yazanlar eğitimli insanlar. Bunları sokakta, kahvede oturan, eğitimli-kültürlü olmayan insanlar okuyor. Yazılanlara kıymet verip kural olarak alıyorlar. Sonra böyle olaylar oluyor. 2 insanın ölmesine sebep oldu işte (Cevdet, 28).

Haberler tabi ki etkiliyor. Haberleri açsan Türklerin hanımını öldürdüğü, uyuşturucu sattığı görülüyor. Aynıları tabi Suriye'de de var. Suriyelilerin yaptıkları ön plana çıkartılıyor ama. Suriyelilerin kendi aralarında olay olduğunda da o öyle bir büyüyor ki (Abdülhamid, 55).

Bizimkilerden de iyi var kötü de var. Herkes iyi değil. Onlar hırsız olabilir ama biz değil. Onların yaptığı bizimle alakalı değil. Onlar yüzünden bize hırsız demiyorlar ama Suriyeliler buraya geldi hırsızlık yaptı diyorlar tabi. Ama biz yapmadığımız için bir şey demiyoruz (Esmâ, 20).

Evet, onu diyenler oluyor. Bir Suriyeli hırsızlık yaptıysa Suriyeli öyle yaptı, böyle yaptı diye hepimize diyorlar. Yabancılar geldi böyle oldu, hırsızlık arttı, tecavüz arttı diyorlar. İş olmayan boş insanlar böyle konuşuyorlar. (Muaz, 29).

Suriye'den Türkiye'ye 2011 yılından itibaren milyonlarca insanın giriş yaptığı bilinmektedir. Bakıldığı zaman sığınmacıların daha eğitilmiş, zengin ve üst sınıf olarak adlandırılan grubunun Avrupa'ya gittiği, Türkiye'ye gelenlerin ise orta ve alt sınıf olarak adlandırılan kesim olduğu bilinmektedir. Gelenlerin arasında Suriye'de de sorunlu olan kişilerin olduğu bilinmekte olup bu kişilerin Türkiye'ye geldiklerinde de sorunlar çıkartabildikleri görülmektedir. Sorun çıkartan bu kişilerin toplumda huzursuzluğa sebebiyet verdiği, ön yargı oluşturduğu görülmektedir. Özellikle de herhangi bir Suriyeli sığınmacı ile karşılaşmasa yahut kötü bir olay yaşamasa da medyada bu tür haberlerle karşılaşan yerli halkın bunu tüm sığınmacılara mal edebildiği, sığınmacılara karşı ön yargılı yaklaşabildiği görülmektedir. Bu anlamda tüm yerli halkın sığınmacılarla iletişime geçmesi mümkün olmasa bile medya bu ulaşılabilirliği ve dolayısıyla kişilerin düşüncelerini önemli oranda etkileyebilmektedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik hırsızlık, uyuşturucu, işsizlik ile ilgili başlıklarla yanlı olarak da oluşturulabilen ve özellikle "Suriyeli" vurgusu yapılan haberlerin önemli bir yönlendirme rolü olduğu cevaplarda da görülmektedir. Sığınmacılara bu konuda kendilerinin de etkilenip etkilenmediği sorulduğunda daha çok olumsuz etkilendiklerini görmek mümkündür. Dolayısıyla herkese ulaşabilen ve günümüzde ulaşılabilirliği giderek artan medyanın gücünün tarafsız ve doğru bir şekilde kullanılması sığınmacılara karşı davranışlarda da etkisini gösterebilecek olup toplumsal düzende önemli bir boyutta yer alacaktır. Medyanın özellikle sorgulamadan gördüğünü kabul eden insanlara etkisinin olduğu düşünülse de Cevdet'in belirttiği gibi üniversitede okuyan ve belirli bir yaşta bireylerin de günümüzün en önemli iletişim aracı olan sosyal medya üzerinden nefret söylemleri dile getirebildiğini görmek dikkat çekmektedir. Belirtilen haberler yerli halkın sığınmacılara karşı ön yargı oluşturmaya, ayrımcı yaklaşabilmesine sebep olma ihtimali düşünüldüğünde riskli bir durumdadır.

Suriyelilerin yaptığı kötü davranışları ben de kabul edemiyorum. Ama onların yaptığı yüzünden ben bir şey yaşamadım (Nebil, 70).

Suriyeli sığınmacıların daha önce belirtildiği gibi Suriye'de iken de sorun çıkartan kişilerden şikâyetçi olduğu ve burada da kendilerinden rahatsız olduğu, haberlerde ilgilerini çektiği görülmektedir. Bu durum genellikle sorun çıkartmayan sığınmacılara da yansiyabilse de hepsinin bu nedenle sorun yaşadığını düşünmek de yanlış olacaktır. Nebil'in de aynı dertten muzdarip olduğu ancak bununla ilgili kendisine kötü bir söylemin olmadığını belirttiği görülmektedir.

Evet. Türkiye’de 80 milyon ama hepsi iyi değil. Bizde de 25 milyon var. 5 milyonu öldü. 20 milyondan gelen 4 milyonda hepsi iyi diyemeyiz kötü de diyemeyiz. Kötü çıkanlar var onlara kötü desinler burada bir sıkıntımız yok, hatta kötülerini başka yere göndersinler. Ama kötü ve iyiyi aynı şeye sığdırıyorlar bu sorun oluyor (Muhammed, 18).

Bundan çok rahatsızım. Onların hepsi bekar. Bekarlar çok sıkıntı yaptı. Ama o bir tane sıkıntı çıkarttı diye hepsi kötü diyorlar. Ama benim burada ailem var, 7 sene kimseye karışmadım aileme baktım. Hatta ben başka eve çıkacağım dedim geçen sene. Tüm komşular İbrahim gitme burada kalın diye ısrar etti. Çok seviyorlar, ben de onları seviyorum. Allah razı olsun (İbrahim, 40).

Sığınmacıların yöneltilen soruya verdiği temel cevaplardan birisi Türkiye’de sorun çıkartan kişiler olduğu gibi Suriye’de de olabildiği ve bu sebeple kendilerine yöneltilen kötü düşünceleri kabul edemedikleri yönündedir. Ancak sığınmacıların zaman geçtikçe özellikle birebir iletişim kurabildikleri yerli halka güven aşılayabildikleri, sorunlu kişiler olmadıklarını gösterdikten sonraki süreçte problem yaşamadıklarından söz edilebilir. Bu anlamda sığınmacılarla iletişimde olmayan ancak haberlerden fikir sahibi olan yerli halkın olumsuz düşünceleri olabilse de sığınmacıların belirli kesimleriyle aynı ortamı paylaşan yerli halkta daha az olumsuz düşünceye rastlanabileceği düşünülmektedir. İbrahim’in de bu duruma örnek olabileceği, şu anda komşuları ile oldukça iyi geçindikleri ve kendilerinden bir şikâyetleri olmadığı görülmektedir.

Genel anlamda bakıldığında medyanın insanları etkileme gücünün oldukça fazla olduğu, özellikle taraflı bir şekilde “Suriyeliler” ibaresi ile ortaya koyulan haberlerin yerli halkın düşüncelerini etkileyebildiği ve bu durumun olumsuz yansımalarının karşılıklı uyumu zora soktuğu düşünülmektedir. Bu haberler özellikle Suriyeli mülteciler ile doğrudan etkileşime girmemiş kişilerin önyargılarını kuvvetlendirmekte, mültecilerin topluma entegrasyonunu önlemekte ve sosyal dışlanmayı artırmaktadır (Özdemir & Öner, 2016, s.240). Bu anlamda medyanın her yaşta bireye etkisi düşünüldüğünde tarafsız olması gerektiği ve kişilerin daha sorgulayıcı olarak genellemeden kaçınması gerektiği düşünülmekte olup karşılıklı ilişkilerde toplumsal düzeni de sağlamak açısından dikkat edilmelidir.

4.2.YERLİ HALKIN GÖZÜNDEN SURİYELİ SİĞINMACILAR

Suriyeli sığınmacılarla yapılan mülakatlarda göç tecrübeleri, göçe bakışları, ayrımcılık ve dışlamalara maruz kalıp kalmadıklarına dair sorular yönlendirilmiştir. Çalışmanın karşı penceresinde ise yerli halka Suriyeli sığınmacılarla ilgili düşünceleri, davranışları,

sığınmacıların ayrımcılık ve dışlamaya maruz kalıp kalmadıklarına yönelik sorular sorularak iki tarafın da düşünceleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

4.2.1.Göç ve Göçmene Bakış

Türkiye başlarda Türk soyundan olan göçmenlere açık bir ülke iken, özellikle 1990'ların başından itibaren ülkeye gelen göç çeşitlenmiştir. Ancak burada asıl önemli olan Türkiye'nin 1960'lardan beri dışarıya göç vermiş bir ülke konumunda olmasına rağmen, özellikle 1990'lardan bu yana, göç veren ülke konumundan göç alan ülke konumuna geçmiş olmasıdır. Türkiye 1980'lerin sonlarından itibaren, "Asya, Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya göçmek için 'geçiş ülkesi' olarak konumlanması da düzenli ve düzensiz göç hareketlerinin hedefi haline gelmesine yol açmış", 1990'lardan sonra ise SSCB'nin çökmesiyle Türkiye'de farklı sektörlerde çalışan yabancı işçilere daha sık rastlanır hale gelmiştir (Barın, 2015, s.13-14).

Göç kavramı; kişilerin yaşamakta olduğu topraklardan, alıştıkları sosyal yapılarından, hâlihazırda sahip oldukları ekonomik imkânlardan kısacası toplumsal yaşamın birçok unsurundan uzaklaşarak veya uzaklaştırılarak yeni yaşam alanlarına kapı açması olarak ifade edilebilmektedir (Toros, 2008, s.9). Bu bağlamda göç insanların büyük kısmı için kolay kabullenilen ve harekete geçilen bir süreç değildir. Politik ve etnik şiddet ya da silahlı çatışmalar, göçün arkasında yatan önemli bir nedendir. Yaşanan iç çatışmalar, insanların daha güvenli bir ülkeye göç etmelerine neden olmaktadır. Her yıl on milyonun üzerinde insan, sefalet, baskı ve zulüm nedeni ile başka ülkelere göç etmektedirler (Koyuncu, 2006, s. 33). Bu anlamda gönüllü göçleri göz ardı etmemekle birlikte zorunlu göçlerle birlikte insanların kötü koşullarda ülkelerini terk etmek zorunda kalması travmalara sebep olabilmektedir. Gönüllü yahut zorunlu olsun aslında her göç yeni bir çevre, yeni insanlar, yeni dil gibi farklılıklara sebep olduğu için uyum süreci genellikle zorlu geçmekte, insanlar için göç çekinceli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye konumu gereği herkesin bildiği üzere iki kıtayı birleştiren, önemli jeopolitik konuma sahip bir ülke olduğundan gerek transit anlamda gerek hedef ülke anlamında başından beri göçlere tanıklık etmekte; hem göç almakta hem de göç vermektedir. Bu durum daha öncesinde transit göçlerin ağırlıkta olduğu veya Türkiye'nin göç verdiği bir serüveni ifade ederken günümüzde özellikle son 10 yılda önemli değişiklikler olduğu görülmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların Arap Baharı sonrası yaşanan göçü burada önemli bir

yeredir. Türkiye, son üç yıldır Dünya'nın en fazla mülteci barındıran ülkesi konumundadır (Bostan, 2018, s.47). Bu anlamda daha önce hiç bu denli yoğun gelen bir göç dalgasına tanık olmamış olan Türkiye'de göçün anlamında da değişiklikler olabilmektedir.

Göçün kendi zihinlerindeki anlamına verilen cevaplar görüşmecilerin göç konusundaki düşüncelerini, göç etmeye bakışlarını, bu anlamda göç edenlere de bakışlarını da ortaya koyabilmektedir. Göçe karşı temkinli yaklaşan bireylerin, göç eden kişilerin yaşadığı zorlukları da bu noktada görebileceği, buna bağlı olarak empati kurabileceği düşünülmektedir.

Hayır. Tanımadığım bir yere gitmem. Bu beni tedirgin eder (Zehra, 54).

İstemezdim. Alıştığım bir çevrem var. Çok yenilikçi bir insan değilim. Kalıplaşmış alışkanlıklarım da var. Değiştirmek istemem bir şeyleri (Şerife, 47).

Göç; insanlar için alıştığı, doğduğu/büyüdüğü yerleri bırakarak başka, bilinmedik yerlere gitmek anlamı taşıdığı için zorlu bir karar sürecidir. Kimi insanın gidilecek yerdeki çekici faktörlerin fazlalığı ile cesaret ederek gittiği, kimisinin ise kendi istediği dışında belirli mecburiyetlerle gittiği düşünüldüğünde de göç bir alışma süreci bunun yanında da belirli zorlukları getirdiğinden herkesin göçe temkinli yaklaştığı bilinmektedir. Görüşmecilere göçün kendileri için ne ifade ettiği ve göç etmeyi isteyip istemediklerine dair sorular sorularak göçe olan bakışları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yukarıda sunulan cevaplarda görüldüğü üzere görüşmecilerin alıştıkları çevreden bilinmeyen bir yere giderek orada yaşama düşüncesine karşı çok ılımlı bakmadığı, bunun zorluklarının farkında olduğu görülmektedir. Bu anlamda insanların çevrelerinde göç etmiş ve yaşamını sürdürmeye çalışan bireylere karşı yaşadıkları zorlukları göz ardı etmeyerek tutumlarını belirlediği, bugün en sık karşımıza çıkan Suriyeli sığınmacıların da bu noktada kabullenilmiş bireyler olduğu ve ihtiyaçları olması halinde azımsanmayacak sayıda insanın kendilerine yardımda bulunabileceği düşüncesini oluşturmaktadır. Çünkü yaşanan zorluklar yerli halk tarafından bilinen, bu noktada davranışları da şekillendiren bir etmendir.

Yerimde kalmaya devam etmek isterdim. Bizde bir milliyetçilik var. Daha iyi şartlarda başka yerler olsa da ben gitmek istemem (Ramazan, 35).

Kıtlık olursa olabilir ama mesela Suriyeliler gibi bir göç istemem. Türk milleti bu konularda biraz daha fevri olduğu için kalırdım. Ama köyden kente göç etme gibi durumlarda ederim elbette. Siyasi, askeri olaylarda göç etmem (İbrahim, 21).

Göçe bakış irdelenirken ilgi çekici olan bir diğer cevap ise Ramazan'ın ve İbrahim'in milliyetçilik duygusunu yansıtan cevaplarıdır. Türkiye tarihi de göz önünde bulundurulduğunda, gerek tarihte anlatılan olaylar gerek insanların ailelerinden geçen milli duyguları düşünüldüğü zaman Türk halkının milliyetçi duygularının daha ağır bastığı bilinmektedir. Bu anlamda alınan cevaplarda görüldüğü üzere görüşmecilerin milliyetçi duyguları ağır bastığında göç etmek istemeyeceği, ülkesini bırakmayı düşünmeyeceği cevapları alınmaktadır. Özellikle İbrahim'in cevabına da bakıldığında kıtlık gibi bir durumda ülkesini bırakabileceği ancak Suriyeli sığınmacıların yaşadıklarını yaşadığında ülkesinde kalıp savaşaacağını belirtmesi düşüncesi; eski Türk devletlerinden beri süregelen, kıtlık, doğal afet, ülke kurmak gibi sebeplerle yapılan göçlerin etkisinin üzerinde olduğunu; bu anlamda “savaştan kaçan” olarak addettiği Suriyeli sığınmacılara yönelik bakışının olumsuz etkilendiği görülmektedir. Öyle ki sadece İbrahim'in değil, milliyetçi duyguları ön planda bir ülke olarak Türkiye'de yaşayan insanların pek çoğunun milliyetçiliğinin ön planda olduğu görülmektedir. Bu anlamda insanların ülkesine olan milliyetçi duygularının yoğunluğu sebebi ile daha iyi şartlarda dahi ülkesinden başka bir yerde yaşamak istemeyeceği görülmektedir. Bu husus yerli halkın yine bir kısmında karşılaşılan bir durum olup bugün Suriyeli sığınmacılara yönelik “ülkelerini korumadılar, ülkelerinde savaşmayıp kaçtılar” düşüncesinin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu da sığınmacılara yönelik davranışları etkileyebilmekte; ayrımcılık, dışlamaya da her zaman olduğu söylenememekle birlikte sebep olabileceği düşünülmektedir.

Sadece maddi imkânsızlıklar oluşursa düşünebilirdim. Onun dışında pek düşünmem galiba başka bir şehirde yahut ülkede yaşamayı. Olsa da şehir olurdu. Daha önce de böyle imkânlarım oldu gerek il gerek ülke olarak. Ama gitmedim (Ahmet, 43).

Göçler zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu göçler daha önce bahsedildiği gibi savaş, kıtlık, doğal afet, siyasi sebepler gibi pek çok sebebe dayandırılabilir. Gönüllü göçlerde ise insanlar daha iyi yaşam koşulları, eğitim, sağlık ve maddi imkânlar vb. elde etmek amacıyla bulunduğu yerden başka yerlere göç edebilmektedir. Ancak her göç kendi içinde yine bir zorunluluk taşır denilebilir. Öyle ki maddi anlamda bulunduğu şartlardan memnun olmayan, maddi yetersizlikleri olan bireyler de daha iyi şartlar adına yahut sağlık imkânlarının daha iyi olduğu yerlere gitmek için ülkesini bırakmak zorunda kalmaktadır. Ki gönüllü veya zorunlu olsun göçler insanların genel anlamda yeni bir yere gitmesi olarak düşünüldüğünde yaşanan yere kıyasla bazı zorluklar yaşanması olasıdır. Bu anlamda insanların temkinli yaklaşmasına neden olan göçler maddi anlamda zorluklar olduğu zaman başka bir ülkede yaşamayı kabul edebilmekte; Suriyeli sığınmacıların mevcut durumu

milliyetçilik duygusunun ağır basması nedeni ile “savaştan kaçma” olarak addedildiği için olumsuz etki bıraksa da maddi anlamda daha iyi şartlar için yapılan göçe karşı yerli halkın yaklaşımı Ahmet’in cevabında görüldüğü üzere daha ılımlı olabilmektedir.

Şimdiki şartlarımdan daha iyi bir yer olacaksa gitmek isterim. Ama zorunlu bir göç olacaksa istemem tabi (Fatma, 52).

Evet isterdim. Dilim yeterli olsaydı çalışma şartlarımı daha iyi hale getirmek daha iyi şartlarda yaşamak için Avrupa’ya göç etmek isterdim (Kübral, 28).

Ekonomi. İnsanlar bulunduğu bölgede geçinmiyorsa geçinebilecekleri yerlere giderler. Mesela Türkler Almanya’ya geçim yüzünden gittiler. Afrikalılar Batıya- Amerika’ya ekonomi için gidiyor. Ekonomi kötüyse göç olur. Hayır. Benim dediğim gibi problemlerim yok. Ama belki de İzmir, Muğla, Aydın, Çanakkale gibi yerleri isteyebilirim Hem işim gereği hem de oradaki insanların daha kültürlü, daha saygılı, daha insancıl ve medeni olduklarını düşünüyorum (Mehmet, 60).

Göçün anlamı yeni bir yaşam olarak düşünüldüğünde insanların çoğunluğundan göçe karşı temkinli bir yaklaşım sezilmesi olasıdır. Ancak bazı insanlar için de çekici kuvvetler daha fazla olduğu takdirde bunun olağan bir şey olduğu, özellikle ekonomi olmak üzere daha iyi şartların insanları çektiği görülebilmektedir.

Genel anlamda verilen cevaplara bakıldığı zaman yerli görüşmecilerin ekonomi, sağlık, yaşam standartları, eğitim gibi sebeplerle yapılmış göçlere karşı yaklaşımları daha ılımlı olsa da Suriyeli sığınmacıları savaştan kaçan kişiler olarak gördüklerinden bu göçün sebebini milliyetçi duygularının yoğunluğundan ötürü kabul etmekte zorlandıkları ancak göçün zorlu bir süreci beraberinde getirdiğine karşı önemli bir farkındalıklarının olduğu, bu sebeple sığınmacıların yaptıklarını doğru görmeseler de yardıma ihtiyacı olan bireyler olarak gördüklerinden ellerinden gelen her şekilde yardımda bulunabilecekleri düşüncesi oluşmaktadır. Bu anlamda tümüyle bir toplumsal kabulden söz edilemese de dışlama ve ayrımcılık olmadığı, kabullenişin söz konusu olduğu görülmektedir.

4.2.1.1. Benzerlikler

Göç hem göç eden kişi için hem de göç ettiği yerde yaşayan yerli halk için etkiler oluşturabilmektedir. İki tarafın da alışkanlıklarında, yaşamlarında göçün getirdiği bir takım değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler tarafların birbirlerine olan benzerliği ile daha

absorbe edilebilir bir hal almaktadır. Benzerlik iki tarafın da birbirini kabul edişini kolaylaştıran önemli bir etkidir. Farklı kültürlerden gelen bireylerin etkileşimi, ortaya çıkan kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirebilmektedir (Akıncı vd., 2015, s.68). Ayrıca göçün hem göç alan hem de göç eden taraf için bilinmezlikleri de beraberinde getirmesi olasıdır. Bu anlamda her iki tarafın da özellikle göçün ilk süreçlerinde birbirlerine karşı daha temkinli ve mesafeli oldukları görülebilir. Bu durum daha sonrasında da insanların yaklaşımlarını etkileyebilen bir husus olarak karşımıza çıkabilmektedir. Ancak göç eden ve göç alan tarafların benzer noktalarının bulunması toplumsal kabulü ve uyumu kolaylaştıran en önemli etmenlerdendir. Bu anlamda yerli görüşmecilere Suriyeli sığınmacılarla aralarında benzerlik bulunup bulunmadığına dair sorular yönlendirilmiştir.

Din ortaklığından gelen benzerlikler var. Onlar da oturup dini sohbetler yapıyorlar, kuran okuyorlar toplanıp. Bizim gibi aşure yapıp dağıtmıştı komşumuz. Cuma günleri imkânları el verdikçe başkalarına hayır olsun diye bir şeyler veriyordu (Yasemin,24)

Biraz var. Dinden ötürü o da. Çok çocuk var onlarda. Bizde de doğu tarafında çok çocuk var. Belki tesettür kısmında. Ama benzerlikler bakışımı olumlu etkilemez. Dini yönden onlar biraz kadını ikinci plana atıyorlar. Buradaki erkekleri etkileyebilirler. Veya kızlarını ikinci eş olarak verebiliyorlar. Bu gibi ikinci eşi olan çok oldu (İclal, 28).

Bugün Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye olan göçlerinde de benzerliklerin olup olmaması hususu önemli bir toplumsal kabul ve uyum kriteri olarak karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılı Suriye nüfusunun; % 77-83'ünü Araplar, % 7-8'ini Kürtler, % 5-6'sını Türkmenler, % 2'sini Ermeniler, % 1'ini Çerkesler ve % 1'ini diğer etnik gruplar oluşturmuş olup, ülkenin % 87'si ise Müslüman'dır (Bostan, 2018, s.47). Görüldüğü üzere etnik çeşitliliğe sahip bir ülke olan Suriye'den bugün 3,6 milyon gibi önemli bir rakam Türkiye'ye sığınmıştır. Bu rakamın içinde de farklı etnik unsurlara rastlanmakta olup yerli halkın bakışında benzerliklerin önemli bir etkisi oluşundan söz edilebilir. Özellikle Türkçe bilmeleri avantajı ile daha rahat iletişim kurabilen ve daha kolay bağ oluşturabilen, benzer yönleri ile uyumda sorun yaşamayan Türkmen kesimin bu konuda daha rahat olduğu düşünülmektedir. Benzerlik noktasında en önemli kriter ise din olmaktadır. Türkiye'nin büyük çoğunluğunun ve Suriye'nin büyük kısmının Müslüman olması önemli bir benzerlik olarak yerli halkın bakışında ve toplumsal kabulünde etkilidir. Yasemin'in genel anlamda Suriyeli sığınmacılara karşı bakışı çok olumlu olmasa da dini anlamda benzerlikler görmüş olmasının bakışımı daha olumlu bir hale getirdiği görülmektedir. Bu anlamda kişilerin karşısındakinde benzerlik görmesi önemli bir etki oluşturmaktadır. Benzerlik konusunda alınan en önemli cevap dini

boyut olsa da İclal'in Suriyelilerin geleneksel yaşam tarzını din ile eş değer tutarak kadınları ikinci plana atmaları ve birden fazla evlilik yapmalarını dini boyuta bağladığı ve sığınmacılara karşı bakışını bu düşüncenin olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu anlamda dini yakınlık hissedilmesi toplumsal kabul ve uyum noktasında önemli bir etkiye sahip olsa da, yaşam tarzlarında görülen önemli değişikliklerin olumsuz düşünceler oluşturabildiği de görülebilir.

Geleneksel aile tarzımıza biraz uyuyorlar ama şehirdeki yaşam tarzına uymuyorlar. Mesela çok çocuk yapmaları bizim 50-60 sene önceki halimiz gibiler. Şu an kültürel yapımıza uymuyorlar. Kadınlara davranışları, çocukları okutmamaları belki de Cumhuriyetin ilk halleri. O yüzden bağdaşmıyoruz. Temizlik olarak Araplar daha pis mesela (Kübral, 28).

Dini benzerlik en önemli kriterlerden biri olarak görülmekle birlikte diğer kriterin ise kültürel benzerlik olduğundan söz edilebilir. Yerli görüşmeciler için sığınmacılarda aranan önemli bir kriter de kültürel anlamda çok çatışmamak olarak görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların yoğun bir kitlesel göç ile geldiği düşünüldüğünde ve şehirlerde halkla iç içe yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda çatışmalar olmasının olumsuz bakışı arttıracacağı, hatta durumun ayrımcılık ve dışlama noktasına gidebileceği düşünülmektedir. Görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında da kültürel anlamda benzerlik gördükleri ancak bu benzerliğin şu ankinden ziyade daha eski dönemdeki kültürel yapımıza benzediği, geleneksel yaşam tarzını korudukları düşüncesi oluşmakta, bu sebeple tam anlamıyla benzerlikten söz edilmediği görülmektedir.

Çok zannetmiyorum. Kadınların giyimi bile farklı. Bizde kadınlar daha normal giyinirken onlar biraz daha farklı giyiniyor. Benzerlik yok (Mehmet, 60).

Çok az. Her şeye bakışları farklı onların. Benzerlik olsa bakışımı tabi ki etkilerdi. Ama bence kontrolsüz gelmeleri ve kontrolsüz çoğalmaları benzerlik olsa da bakışımı çok değiştirmezdi. Birebir iletişime girdiğimizde de bakış açılar çok farklı. Senden çok bir şeyleri hak ettiğini düşünebiliyorlar. Daha şımarık davranıyorlar. Mağdur görünseler de buraya geldikten sonra mağdur gibi- göçmen gibi değil de sanki hakları varmış gibi davranıyorlar. Özellikle iş yaparken gördüğümüzde daha fark edilir durumda. Ülkeleri için de çaba gösterdiklerini düşünmüyorum. Kaçtıklarını düşünüyorum (Fatma, 52).

Yok bence. Zaten hep farklı olur. Amcamlar Almanya'dan geldiğinde bile farklı onların tarzları artık. O yüzden Suriyelilerin de illa ki farklı (Ahmet, 43).

Çok fazla yok. Benzerlik olsaydı düşüncelerim değişebilirdi (Ramazan, 35).

Suriye'nin Türkiye'ye komşu olması, Osmanlı Devletinden gelen yakınlıklar, Suriye'ye yakın şehirler ile olan akrabalık ilişkileri düşünüldüğünde belirli benzerlikler meydana gelse ve yerli görüşmeciler tarafından bu noktada yakınlık hissi duyulduğu görülse de bu durum herkes için aynı olmamaktadır. Özellikle Suriye'de Arap nüfusun fazlalığı yerli görüşmecilerin kültürel anlamda benzer olmadığını, bakış açılarımızın farklı olduğunu düşünmesine sebep olduğu görülmektedir. Bu anlamda Mehmet'in belirttiği gibi kadınların giyiminde görülen farklılıklar, davranışlarda, düşüncelerde görülen farklılıklar olabildiği görülmektedir.

Benzerlikler iki grup arasında yakınlaşma oluşturmaktadır. Karşıdakinde kendinden bir şeyler bulmak hem anlaşabilmek hem de iletişim kurabilmek açısından kolaylıklar getirmektedir. Ancak benzerlik olmadığı düşüncesi ayrımcılık ve dışlama boyutunda olmasa da bir mesafe ortaya koyabilmektedir. Genel anlamda bakıldığında ise Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşamın 8. Yılında olduğu düşünüldüğünde uyumun ve benzerliklerin artış gösterdiğinden söz edilebilir. İlk yıllara nazaran günümüzde birlikte yaşamın getirdiği bazı noktalar olduğu görülmektedir. Suriyeliler ile yerel toplum arasında kültür ve yaşam tarzı farklılıklarının uyum sürecini zorlaştırmasına rağmen Suriyeli sığınmacılar için toplumsal kabul ve uyum sürecinin başladığı da ifade edilmektedir. Gerek Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısının gerekse birtakım tepkilere rağmen yerli halk ile Suriyeliler arasında gerçekleşen evliliklerin artışının iki toplumun kaynaşması ve uyumu açısından fayda sağladığı kaydedilmektedir (Yıldırımalp vd., 2017, s.111). Kısaca dini ve kültürel belli benzerlikler olsa da özellikle yılların getirdiği ortaklıkların olacağı ve uyumun artacağı gözden kaçmaması gereken noktalardandır.

4.2.1.2. Göçmenlere Karşı Tutumlar

Konya denilince akla ilk olarak muhafazakâr yapısı gelmektedir. Dolayısıyla Konya göçmenler (yabancılar) için daha zor yaşanılabilecek bir yer olarak görülmektedir. Ancak Konya yıllarca hem göç alan hem de göç veren bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılından itibaren ise Suriyeli sığınmacıların tercih ettiği iller arasında yer alan ve önemli bir sığınmacı sayısına sahip Konya'da yerli halkın göçmenlere yönelik nasıl bir tutumları olduğunun irdelenmesi, sığınmacılara yönelik toplumsal kabul ve ayrımcılık noktasında önemli bir yeri temsil etmektedir.

Belirtildiği gibi yabancıya karşı temkinli yaklaşması beklenen Konya halkının bu konudaki düşüncelerini öğrenmek adına başka bir ülkeden gelen ve başka bir şehirden/köyden/ilçeden gelen kişilere bakışlarının ne olduğu, ikisini kıyasladıklarında bakışlarında bir farklılık olup olmadığı sorulmuş; yerli halk için bu etkenin gücü ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda kişilerin Suriyeli sığınmacılara karşı bakışlarında da değişim olup olmadığı irdelenmiştir.

Değişir tabi bakışım. Göç etme şartlarına bakmak lazım. Neden göç etmişler. Buna göre değişir. Çalışma amaçlı başka şehirden göç edebilir. Zaten genelde böyle sebeplerle göç ediliyor. Durduk yere göç eden çok nadirdir. Keyfi olabilir. Yan komşum polis emeklisi. Çocukların okulu bitince daha rahat olmak için sahil kenarına gitmek istiyor. Yurt dışından genelde dil, eğitim veya çalışma amaçlı gidebiliyor. Yurt dışından gelmiş birine milli konularda daha temkinli olurum (Ahmet, 43).

Aynı ülkeden olduğumuza daha yakın davranırım. En azından birisi benim ülkemin insanı. Türk diyebiliyorum. Diğer ülkedekini tanımıyorum. Başka bir ırk bize nasıl davranır, biz ona nasıl davranmalıyız bilmiyorum. Temkinli yaklaşırım ama çok uzak da durmam (Yasemin, 24).

Ben çok temkinli davranmam, fark etmez benim için fazla. Ama şöyle bir tedirginlik olabilir; bilmediğim için, dilini- kültürünü, nasıl davranacağını bilmediği için biraz daha yavaş yaklaşabilirim (Emine, 52).

Kendi ülkenden olana daha duygusalsın, öbürüne daha ön yargılı olabilirsin. Özellikle yoğun göç varsa kendi ülkemde yabancı olur muyum kaygısı taşıyorsun (Fatma, 52).

Daha önce de belirtildiği gibi göç eden bireylerin iş, eğitim, sağlık gibi sebeplerle yaptıkları göçlerin kabullenilmesinin daha kolay olduğu ancak başka sebeplerle yapılan göçlerde durumun değişebileceği görülmektedir. Ancak önemli olan nokta ise özellikle benzerlik olması noktasında bir kriter olarak karşımıza çıkan yakınlık/benzerlik hususudur. Ülke içinde yapılmış göçlerde yerli görüşmecilerin benzerliklerden ve milli unsurlardan ötürü daha rahat ve yakın olabileceği, kabullenmenin daha kolay olduğu ve tutumların bu doğrultuda olacağı, yurt dışından gelen göçmenlerde ise temkinli davranışın daha ön planda olacağı görülmektedir. Çünkü daha önce belirtildiği gibi davranışları etkileyen en önemli unsurlardan birisi benzerliktir ki insanların birbirlerine yakın hissetmesine neden olurken başka ülkeden gelen bireyler bilinmezlik ifade etmektedir. Ancak yerli görüşmecilerin temkinli yaklaşma tavrının dışlama, ayrımcılık boyutunu yansıtmadığı, sadece daha yavaş bir ısınma süreci olabileceği düşüncesi oluşmaktadır.

Fark etmez. İkisine de aynı şekilde davranırım (Ramazan, 35).

Benim için bir fark olmaz. Göç eden kişiler zaten belli zorluklar yaşayarak geliyorlar. O yüzden her anlamda yardımcı olmaya çalışırım. Başka ülkeden veya kendi ülkemden olmasının da benim için değişik bir tarafı yok (Hatice, 19).

Diğer görüşmecilerden farklı olarak Ramazan ve Hatice'nin bu konuda düşüncelerinde herhangi bir farklılık olmayacağı görülmektedir. Hatice'nin belirttiği gibi yaşanan zorluklar göz önünde bulundurularak benzerlik boyutu daha geri planda kalabilmekle beraber genç kesimin yaşlı kesime kıyasla farklılıklara daha açık olabileceği, bu anlamda başka ülkeden yahut Türkiye'den olsun göçmenlere karşı davranışlarının benzer yönde olabileceği görülmektedir. Ancak belirtildiği üzere Konya muhafazakâr yapısının da etkisi ile ülke dışından gelen göçmenlere alışma sürecinde bir nebze daha fazla zorlanabilse de bunun davranışlarda bir dışlayıcılığa dönüşmeyeceği düşünülmektedir.

4.2.1.3. Suriyeli Sığınmacılar Risk Midir?

Göç, hem gelinen yer hem de göç edilen yer açısından olumlu ve olumsuz pek çok sonuç ortaya çıkartabilmektedir. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç etmesinin ardından da ülkemiz açısından olumlu ve olumsuz sonuçların ortaya çıktığını, yerli halkın da bu noktada farklı pek çok düşüncelere sahip olduğu düşünülmektedir. Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo söz konusudur (Arslan vd., 2016, 137). Göç edenlerin olumlu katkılarını yahut olumsuzluklarını görmek yerli halkın bakışına etki edebilecek önemli bir unsurdur. Bu anlamda yerli halkın göç edenlere yönelik düşüncelerini, onları risk unsuru olarak görüp görmediklerini görmek adına sorular yönlendirilmiştir.

Kesinlikle. Şu anda 1 milyona yakın insan öldü Suriye'de. Çevresinde insanlar ölen, bombalar patlayan bir insanın sağlıklı olabileceğini düşünmüyorum. 10 yıldır savaş olan bir ülkeden buraya gelince normal bir psikolojisi olamaz (Bayram, 52).

Risk grubu. Özellikle eğitim seviyesi, gelir seviyesi düşük. Onlar da hayatta kalmaya çalışıyorlar. Sosyal yaşantı için de iş için de bir risk. Bizim ihtiyacımız olan işleri daha ucuza ve sigortasız çalıştıkları için onlar alıyorlar. Bizim vatandaşlarımız işsiz kalıyor. Devlet memuru için belki risk değil ama işçi sınıfı için illa ki risk oluşturur. Bizim kullanacağımız öz kaynakları onlar kullanıyor veya bu öz kaynaklar paylaşılıyor. Su, elektrik, yiyecek hepsi olabilir bu (Fatma, 52).

Kesinlikle. Mesela aşı başarı oranı çok azaldı. Onların toplumsal bağışıklamaları daha az. Onlar geldikten sonra kızamık daha çok görülüyor, el-ayak- ağız hastalıkları daha çok görülüyor. Toplumun sağlığını etkiliyorlar (Şerife, 47).

Kesinlikle risk oluştururlar. Çünkü gelenlerden suç işleyenler çok var. Aynı zamanda işsizlik oranını da arttırmaya sebep olmaları yine bir risk. Bizim insanımızın çalışıp para kazanabileceği yerde onlar ucuza ve sigortasız çalışıyor neticede (Osman, 35).

Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle ortaya çıkan göç dalgası bir “sosyal tsunami” olarak ifade edilmektedir (Özgüler, 2018, s.14). Aniden gelen yoğun bir kitlesel göç olan Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye göçü ülkeyi toplumsal, ekonomik, siyasi vb. pek çok anlamda etkilemiştir. Şöyle ki Suriye’den gelen bugün 3,6 milyon gibi önemli bir rakamın olduğu düşünüldüğünde bu kişilerin içinde risk grubu olarak görülebilecek kişilerin olması muhtemeldir. Görüşmecilerden alınan cevaplarda da yine benzerlik noktasında önemli cevaplar alındığı, benzerlik olarak görülmeyen eğitim, gelir seviyesi gibi hususların ülkemiz için risk oluşturabileceği, sağlık konusunda ülkemizden geride kaldıkları için bulaşıcı hastalıkların artmasına sebep oldukları, zorlu şartlardan gelip yakınlarını kaybetmelerinden, savaşın içinden çıkmalarından ötürü psikolojilerinin etkilenebileceği ve suça meyilli oldukları gibi düşünceler ortaya çıkmaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında bu durumların büyük kısmının karşıdakini tanımamaktan gelen tedirginlik ve ön yargıdan ötürü olduğu, bunun dışında yaşamlardaki farklılıkların da özellikle sağlık gibi konularda etkisini Türkiye’ye geldiklerinde hissettirdiği, hastalıkların artmasının Suriyelilere bağlandığı görülmektedir.

Göçün en önemli etki alanlarından birisi ekonomidir. Göç edenler ekonomik anlamda olumlu, olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Suriyeli sığınmacılar için de yerli görüşmecilerden alınan önemli risk unsuru olmalarının sebebine dair cevaplarda ekonomik anlamda ülkeyi zorladıkları, işsizliğe sebep oldukları düşüncesi ile karşılaşmıştır. Şu anda Suriyeli sığınmacıların düşük ücretlerle ve sigortasız şekilde çalışmasından ötürü daha tercih edilir olduğu düşüncesi yerli halk arasında oldukça hakim olsa da aslında gerçeğin tam olarak bu yönde olmadığı araştırmalarda da görülmektedir. Ankara’da yapılan bir araştırmada 400 katılımcı ile yapılan görüşmeler neticesinde katılımcıların % 86,6’sı Suriyelilerin gelmesiyle birlikte işsizlikte bir artış olduğunu dile getirmektedir. Ankara’ya Suriyeliler 2012 yılından itibaren gelerek yerleşmeye başlamışlardır. 2010 yılında Ankara’daki işsizlik oranının % 12,1 olduğu görülmektedir. Suriyelilerin Ankara’da yoğun bir şekilde yerleşmeye başladıkları 2014 yılında Ankara’daki işsizlik oranı % 11,5’tir. 2015 yılında bu oran % 11,2, 2016

yılında ise % 11,2 olduğu görülmektedir. Ankara'daki toplam Suriyeli sayısının geçmiş yıllara göre en yüksek seviyelerinde olduğu yıl olan 2016 yılında bile il bazındaki işsizlik oranı, Ankara'da hiç Suriyelinin olmadığı 2010 yılından daha düşüktür (Taştan & Haklı & Osmanoglu, 2017, s.14). Bu anlamda bu konuda bir söylenti olsa da aslında sığınmacıların özellikle çalıştırılacak işçi bulunamayan işlerde çalıştıkları ve ekonomiye de bu anlamda katkıda buldukları görülmektedir. Ancak bu algının tüm yerli halkta aynı olduğunu söylemek büyük bir yanılga olacaktır.

Geniş düşünmek gerek bunu. Yurt dışından gelip ajanlık faaliyeti gösterenler de olabiliyor. Dikkatli olmak lazım. İçimizdekileri bile ajan olarak kullanabildikleri için aslında herkese karşı temkinli olmak lazım (Ahmet, 43).

Tamamı sorun değil ama tamamı da iyi değil. Suç işleyenler olabiliyor, kavga edenler olabiliyor, kültür çatışması olabiliyor. Bir kısmı problem bir kısmı normal (Mehmet, 60).

Her ülkenin problemleri vardır. Buraya gelenlerin de çoğunluğunun problemleri kesimden olduğunu duymuştum. Yani tamamen riskler de diyemem. Neticede içlerinde iyi, çalışkan, başarılı insanlar da var. Pire için yorgan yakmak olur bu (Aykut, 30).

Göç, ekonomik anlamda olumlu sonuçların oluşmasına da yol açabilmektedir. Özellikle uluslararası göç, yerleşilen ülkeye işgücü arzı, farklı beceriler ve yeni fikirlerin ortaya çıkmasına katkı sağlamaktadır (Arslan vd., 2016, 137). Bu anlamda Suriyeli sığınmacıların da Türkiye'ye getirilerinin olduğu göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Görüşmecilerin verdiği cevaplara da bakıldığında bazı görüşmecilerin net bir tavır sergileyemediği, daha önce sunulan cevaplara nazaran daha yumuşak olsalar da suç işleyen problemleri kesimlerden ötürü temkinli yaklaştığı görülebilmektedir. Genel anlamda bakıldığında ise sığınmacıların geldikleri yerdeki yaşam koşulları, kültürlerinin farklılıklarının ve özellikle de yabancı olarak bir bilinmezlik ifade etmelerinin risk unsuru olarak görüldüğünden söz edilebilir.

4.2.2. Suriyeliler ve Konya

4.2.2.1.Suriyelilere Bakış

Suriye'de meydana gelen olaylar neticesinde 2011 yılından itibaren Suriyeli sığınmacıların Türkiye'nin açık kapı politikası ile birlikte Türkiye'ye giriş yapmaya başladığı bilinmektedir. Bununla birlikte, Türkiye, *geri gönderme ilkesi* kapsamında 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) (Yabancılar

ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013) 91'inci maddesine dayanılarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde Suriyelilerin *geçici koruma* statüsünde ülkede kalmalarına izin vermektedir (Bostan, 2018, s.48). Konya da en çok Suriyeli sığınmacı barındıran iller arasında gelmektedir. Buna karşın Konya homojen ve muhafazakar yapısıyla bilinen, yabancıyı çok kabullenmeyen bir şehir olarak nitelendirilmektedir. Bu anlamda Konya'nın Suriyeli sığınmacıları kabullenmeyeceği, dışlayacağı ön yargısı oluşmaktadır. Ancak reelde durumun böyle olmadığı, özellikle de önemli bir sınav olarak nitelendirilebilecek Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşama tecrübesi ile ortaya koyulmaktadır. Konya'da geçici koruma altında yaşayan Suriyeliler üzerine olan çalışmadaki gözlemler Konya'daki kabul düzeyinin daha yüksek olduğunu düşündürse de özellikle bazı mahallelerde (Şükran ve Şems gibi) ikamet eden Suriyelilere yönelik halk arasında belirgin bir öfke ve kızgınlığın varlığı kendisini hissettirmektedir (Alptekin vd., 2018, s.105). Belirtilen bölgelerin Suriye'nin sorunlu kesiminden gelen kişilerin yaşadığı, gettolaşmış bölgeler olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla anlaşılamayan kesim Suriyeli sığınmacıların da haz etmediği, rahatsızlık duyduğu, toplumsal huzuru bozabilen kesimdir. Çalışmamızda da yerli halk ile yapılan görüşmelerde Suriyelilere olan bakışları, Suriyeli sığınmacılardan rahatsızlık duyup duymadıklarına ilişkin cevaplar almak adına bazı sorular sorulmuştur.

Duyuyorum. Davranışları rahatsız ediyor. Sokakta gördüğüm zaman tedirgin olup direkt savunmaya geçebiliyorum. Tanımayınca her an saldıracak gibi oluyorlar. Burada da çalışanlar var. Hiç görüşüp konuşmam, sordukları sorulara da cevap vermem. Tamam, geliyorlar bunda problem yok. Ama bizim zaten doğuda bir problemimiz var. Suriyeliler de şu anda milyon civarında bir sayıya sahip. Çok hızlı şekilde de çoğalıyorlar. 4-5 çocuk yapıyorlar. 10 yıl içinde 8 milyona sonra 10 milyona çıkacaklar. 20 milyon da Kürt problemin var. 80 milyonun 30 milyonu iki etnik unsurun birleşmesi ile büyük problemler yaşatabilir. Belediyeleri ele geçirebilirler, mecliste temsilci alabilirler. Bu şekilde nasıl yaşanacak ki. Bu yüzden biraz tedirginim (Bayram, 52).

Bizim yeterince Romen vatandaşımız var. Şimdi Suriyelilerin de onlar gibi bir şeyler istemesinden bıktık aslında. Yoksa işinde gücünde çalışan Suriyeliler de var. Onlara diyecek bir şeyimiz yok. Gidin bu ülkeden diyecek halimiz yok. Ama karşıdaki insanı rahatsız edecek biçimde arabanın camını silen, para isteyenler var. 6-8 yaşındaki çocuklara bunu yaptırıyorlar, bunlar ileride dilenci olacaklar. Devlet zaten az çok bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılıyor. Bizim fakir-fukaramız nasıl geçiniyorsa onlar da çabalasın. Göçmenlere yardım eden çok yer var buralarda mesela. Tonlarca gıda toplanıyor gidiyor. Aç kalmasınlar zaten ama bunlara rağmen çocukları sokağa dilenmeye göndermeleri rahatsız ediyor. Hastanelerde de rahatsız oluyorum

mesela. Şimdi ayırdılar hastaneleri tabi. 3-4 tane hastane ayrıldı Suriyeliler için Konya'da. Sadece Suriyeliler gidiyor. Biz kuyruğa giriyoruz onlar girmiyor. Öncelikli hasta konumundalar. Ben de buranın vatandaşıyım neticede (Mehmet, 60).

Tanımadığım, bilmediğim insanlar. Elbette rahatsızlık duyuyorum. Bazıları çalışıyor, parasını kazanıyor tamam ama bazıları da yardımlarla bizim üstümüzden geçiniyor. Kendisinin çabalamak gibi bir derdi yok. Buradaki insanlar zor durumda iken onlara yardım yapılması da biraz rahatsızlık veriyor eğer bilerek çalışmıyorlarsa (Ali, 44).

Alınan cevaplara da bakıldığında özellikle Suriye'de de sorun çıkartan ve şu anda Konya'da da Şükran, Şems gibi belirli mahallelerde yaşayan kesimlerin rahatsızlık verici davranışlarda bulunmasının yerli halkın düşüncelerine etki edebildiği, bu sebeple de bazı görüşmecilerin genellemeci bir tutumla ön yargılı davrandığı görülebilmektedir. Görüldüğü üzere sorun çıkartan, çocuklarını çalıştıran, çalışmayan ve maddi anlamda külfet olarak görülen kesime karşı duyulan rahatsızlıkların ifade edildiği, çalışan kesime yönelik bir düşüncenin söz konusu olmadığı görülmektedir. Ancak bu durum belirtildiği gibi herhangi bir sorun çıkartmayan kesimlere de mesafeli davranılmasına, toplumsal kabulün zorlaşmasına sebep olabilmektedir. Bu anlamda gettolaşmış olarak ifade edebileceğimiz kesimlerin toplumsal kabul noktasındaki olumsuz etkisi görülebilmektedir.

Normal şartlarda duyuyorum ama insani, vicdani, dini yönden düşününce de duymuyorum. Ensar-muhacir mevzusu da illa ki etkiliyor. Aslında çok benzer bir durum değil ama etkiliyor (Ahmet, 43).

Suriye'den Türkiye'ye göç eden kesimde azımsanmayacak oranda sorunlu kesimin olduğu bilinen bir gerçektir. Bu anlamda sorunlu kesimin davranışlarına burada da aynı şekilde devam etmesi genel anlamda tüm Suriyelilere karşı ön yargı oluşturabilen bir durum olsa da bu durumun karşısında vicdani ve dini tarafın daha ağır bastığı, bu sebeple sığınmacılara karşı bir kabullenişin ve desteğin de olduğu görülmektedir. Genel anlamda bakıldığında da yerli halktan her ne kadar olumsuz söylemler duyulsa da ihtiyaç duymaları halinde sığınmacıların yardımına koşacakları ve toplum içinde yaşamalarına duygusal anlamda karşı olmadıkları görülebilmektedir.

Birebir iletişim kurup tanıdıktan sonra belki o rahatsızlık duyma hissi azalabiliyor. Ama genel olarak rahatsızlık duyuyorum diyebilirim (Fatma, 52).

Duymuyorum. Ama yerine göre de bu değişebilir. Mesela bazıları rahatsız edici davranışlarda bulunabiliyor. Özellikle gençlerin bakışları, hareketleri, anlamadığımız kelimeler kullanması vs. bunlar illa ki etkiliyor (Melek, 25).

Ben rahatsızlık duymuyorum. Zaten biraz iletişim kurulunca bizden çok farklı değiller. Onların da bir yaşama çabası var burada hayatlarını devam ettirmeye çalışıyorlar. Rahatsızlık duyacak bir durum olmadı şimdiye kadar. Ama elbette sıkıntılı olanları var. Bizde de yok mu ama böyleleri? (Emre, 42).

Suriyeli sığınmacılar farklı kültür, farklı etnik yapı gibi huşulardan ötürü yerli insanlar için bir bilinmezliği çağrıştırdığından rahatsızlık oluşturabilmektedir. Ancak bazı yerli görüşmecilerin ifadelerinde de görülebildiği gibi sorunlu olan kesimden ötürü oluşan bu rahatsızlığın da tanıdıkça değişebileceği görülmektedir. Bu anlamda sığınmacıların 2011 yılından itibaren yerli halk ile olan iç içe yaşama durumunun giderek birbirlerini tanımalarına ve birbirlerine karşı daha ılımlı ve uyumlu olmalarına, toplumsal kabulün ise giderek artmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

4.2.2.2. Konyalıların Gözünde Suriyeliler

Muhafazakâr yapısı ile bilinen Konya'nın bugün %5'lik bir kesiminin Suriyeli sığınmacılardan oluştuğu düşünüldüğünde sığınmacılara yönelik ne düşünüldüğü, bu düşünceler doğrultusunda davranışların ne yönde olduğunu irdelemek önemlidir. Yerli görüşmecilere bu noktada sığınmacıların faydalı mı zararlı mı olduğu sorusu yönlendirildiğinde farklı cevaplarla karşılaşmıştır.

Faydalılar. Kültürel çeşitlilik oluştu, insanların vicdani yönünü ortaya çıkardı, özellikle Konya'da kapalı diye düşündüğümüz toplum beklediğimizden de iyi davranabiliyor, Araplara karşı ön yargılar da yıkıldı. Onlar gelmeden önce de işverenlerin şikâyeti vardı. Çalışacak işçi bulamıyoruz diye. Ama onlar gelince bu alanlarda çalışarak vasıfsız işçi eksikliğini doldurdular, ekonomide bir canlılık oluşturdular. Bizim Avrupa'ya işçi gönderdiğimizdeki gibi vasıfsız işçi ihtiyacı dolduruluyor. İşsizlik oluşturdular söylemi tamamen gerçek değil o yüzden. Ama bunu değerlendirip yarı fiyatına ve sigortasız çalıştırıyor diye iki tarafa da haksızlık yapanlar var (Melek, 25).

Bence faydaları illa ki vardır. Yakınlarında biz varız neticede. Oradaki işlerini, fabrikalarını buraya getirip burada çalışmaya devam edenler olduğunu duyuyoruz hep. Ekonomik katkı sağlıyor bu da. Evet diğer kesim de işsizlik ortaya çıkartabiliyor ama o işler de bizimkilerin

isteyerek çalıştığı işler değil. Almanya'ya göç eden Türkler nasıl Almanların çalışmadığı işlerde çalıştıysa şimdi de durum benzer oldu (Aykut, 30).

Bugün ülkemizde yaşamlarını sürdüren 3,6 milyon gibi önemli bir rakama sahip Suriyeli sığınmacıların ülkeye katkısı mı zararı mı olduğu noktasında en çok sığınmacı barındıran illerden olan Konya'nın "muhafazakâr" olarak nitelendirilen halkına soru yöneltildiğinde görüldüğü üzere faydalı olduklarına dair düşüncelerle de karşılaşmıştır. Sığınmacılara karşı olumsuz düşüncelerin önemli sebeplerinden olan ekonominin aynı zamanda olumlu düşüncelerde de önemli bir yere sahip olduğu görülebilmektedir. Alınan cevaplara bakıldığı zaman sığınmacıların iş gücü açığı olan noktaları kapattığı, ülkelerindeki yatırımlarını Türkiye'ye taşıdıkları ve bu noktada olumlu etkilerinin de olduğu düşünceleri görülmekte, bu düşünceler insanların daha ılımlı yaklaşmasına sebep olabilmektedir. Aynı zamanda görüşmecilerin söylemlerinde dikkat çeken bir diğer nokta ise sığınmacıların ülkemizdeki durumları ile Türkiye vatandaşlarının Avrupa'ya olan işçi göçünü özdeşleştirmesinden ötürü sığınmacılara da empati ile yaklaşıldığı görülmektedir.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili en önemli soru işaretlerinden birisi de Araplara karşı olan düşüncelerin yansımalarının ne yönde olacağı ile ilgilidir. Özellikle de daha önce ifade edildiği üzere birlikte yaşama süresi arttıkça "Araplar Türkleri sırtından vurdu" gibi ön yargı içeren duyguların kırılmaya başladığı, ancak bunun henüz tam anlamıyla yok olmasının da mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Lakin birlikte yaşama süresi uzadıkça bu durumun artık toplumsal anlamda bir kabule dönüşeceği kanaati oluşmaktadır.

Ekonomik anlamda faydaları vardır. Esnaflar ucuza eleman çalıştırıyorlar ama bunun zararı da var işsizlik oluşturuyor. Toplumda çatışmalara da sebep oluyorlar (İbrahim, 21).

Zararlılar. Onlar geldikten sonra kavgalar arttı. Ekonomik anlamda sıkıntı oluşturuyorlar. Onların olduğu mahallelere de girilemiyor, korkuyor insanlar. Aynı apartmanda da kalmak istemiyoruz. Ama çıkar sağlamak isteyen ev sahibi veya iş sahibi için faydalı olabilir. Kültürel çeşitlilik yarattıklarını da düşünmüyorum (Kübral, 28).

Onlar geldikten sonra işsizlik oluştu, suç oranları arttı o yüzden zararlılar bence (Osman, 35).

Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz düşüncelerin önemli sebeplerinden birisi ekonomidir. Yerli halkta özellikle Suriyeli sığınmacıların gelmesi ile işsizliğin arttığı, işlerimizi elimizden aldıkları gibi düşüncelerin yayıldığı düşüncesi olumsuz düşüncelere sebep olabilmektedir. Görüşmecilerin ifadelerinde de bu duruma sıklıkla rastlanmaktadır.

Ancak sığınmacıların yerli halk tarafından beğenilmeyen işlerde çalışarak iş gücü açığını kapattıkları göz ardı edilmemelidir. İbrahim'in "ucuza eleman çalıştırıyorlar" ifadesi de bu noktada değinilmesi gereken bir husustur. Bakıldığı zaman iş verenlerde Suriyeli sığınmacı işçilere daha az ödeme yapmak gibi bir düşüncenin hakim olabildiği, bu sebeple krizi fırsata dönüştürerek işçi alımında Suriyeli sığınmacıların daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu anlamda sığınmacıların da mecburi olarak, yaşamlarını sürdürmek adına kabul ettikleri işlerde daha ucuza çalıştıkları yerli görüşmecilerin de farkında oldukları bir nokta olup; durumun tek sorumlusu olarak sığınmacıların görülmediği anlaşılmaktadır.

Genel anlamda bakıldığı zaman görüşmecilerin Suriyeli sığınmacıları sorun olarak görmediği, faydaları olduğunu düşündükleri ancak zararlı oldukları noktasında düşüncelerini paylaşanların ise suçlu olarak sığınmacıları değil de bu durumdan fayda sağlamaya çalışan halka tepkili olduğu görülmektedir.

4.2.2.3. Geri Dönüş

Geri dönüşün ne derece mümkün olduğu göçe sebebiyet veren durumların ortadan kalkması, bir diğer deyişle güvenli dönüş ortamının sağlanmasına bağlıdır. Sekizinci yılını doldurmaya yaklaşan iç savaşın yarattığı ortam ve devam eden çatışmalar her geçen gün yeni kişilerin yerinden edilmesine ya da komşu ülkelere sığınmasına yol açmaktadır (İçduygu, Ayaşlı, 2019, s.10). Bu anlamda her ne kadar Suriye'ye dönen insanlara rastlansa da şu an için geri dönüşün mümkün olmadığı görülmektedir. Ki savaşın sona ermesi ve güvenli bir ortamın oluşturulması da geri dönüşün hemen sağlanabileceği anlamına gelmemekte, sığınmacıların ülkelerinde yaşamlarını sürdürebilmesi için gereken şartların yeniden tesis edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla geri dönüş şu an için uzun bir süreç gibi görünmektedir.

Suriyeli sığınmacıların geldikleri ilk günlerden itibaren geri gidecekleri düşüncesi hakim olmuş ve sığınmacılara karşı "misafir" algısı oluşmuştur. Sığınmacıların yerli halk tarafından kabulü de aslında bu noktada gerçekleşmiştir. Ancak sığınmacıların Türkiye'ye gelişinin sekizinci yılında olduğu ve sürecin halen belirsiz olduğu yerli halk tarafından bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda yerli halka sığınmacıların geri dönmelerini isteyip istemedikleri ve bunun ne kadar mümkün olduğuna ilişkin sorular sorularak sığınmacıların ne derece kabullenildiği görülmeye çalışılmıştır.

Dönmeliler. Bize kalsa hiç olmaması gereken bir şeydi. Savaş muaflığı olanlar hariç diğerlerinin burada olmaması gerek. Bizim örf, adet, inancımıza göre savaşmaları gerekirken şu an burada olmaları sorun (Ahmet, 43).

Kesinlikle dönmeliler. Şartları önemli değil benim için. Vatanlarını korumaları lazım. Suriye boşaldığı zaman 25 milyon nüfusu vardı Suriye'nin. 4 milyon bizde, 4 milyon Ürdün'de, 4 milyon da diğer ülkelerde var. 12 milyon gitmiş 12 milyonu kalmış sadece. Suriye boşalınca bu ya oradaki Kürtlere ya Amerika'ya, ya İngiltere'ye ya da Fransa'ya yarayacak. Bize yaramayacak yani. Bu adamlar o yüzden ülkesine sahip çıkmalı. Yoksa beni çok etkileyen bir durum yok burada kalmalarıyla ilgili (Mehmet, 60).

Suriyeli sığınmacılar “geri dönmeli mi” gibi bir soru sorulduğunda yerli görüşmecilerden farklı cevaplar alındığı görülmektedir. Bu farklı cevaplardan en önemlisi geri dönmelerine yöneliktir. Çünkü misafir olarak algılanıp kabul edilen Suriyeli sığınmacıların kalış sürelerinin uzaması ile insanlarda tahammül seviyesinin giderek azalma ihtimalinin de olduğu, aynı zamanda yerli halkta savaşabilecek olanların da Türkiye'ye sığınmasının “savaştan kaçma” olarak algılanmasından ötürü bir rahatsızlık oluşabildiği görülmektedir. Çünkü Türkiye vatandaşlarının küçüklüklerinden beri Türkiye'nin “3 tarafı deniz 4 tarafı düşmanlarla çevrilidir” gibi cümlelerle yetiştirilmesi savaş olması halinde ülkesini bırakma gibi bir düşünceyi kabul etmemelerine sebep olmaktadır. Ancak görüşmecilerden alınan cevaplara bakıldığında Suriyelilerin istenmediği gibi bir düşünceden ziyade, savaşabilecek durumda olanların savaşması halinde geri kalan kesimin kabul görebileceği düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Kısaca bazı yerli görüşmecilerin kabul etmedikleri noktanın Türkiye'de yaşamalarından ziyade Suriye'yi korumadıkları ve o bölgenin başka ülkelere işgal edileceği düşüncesidir. Dolayısıyla alınan cevaplarda Suriyeliler istenmiyor gibi bir düşünceden tam anlamıyla söz edilememektedir.

Dönmeliler. Herkes kendi memleketinde daha iyi. Burada dışlanıyorlar da. Savaş bitince gitseler iyi olur tabi. Kiralar da normale iner, iş imkânımız artar (Zehra, 54).

İleride sorun olabilir bu durum. Zaman geçtikçe belli haklar elde etmek isteyecekler çünkü bu şekilde sığınmacı olarak yaşamlarını devam ettiremezler. Bazı istekleri illa ki olacak. Bu da sorunlar yaratabilir, halktan da tepki çekebilir. O yüzden dönmeliler şartlar olgunlaşınca (Melek, 25).

Ülkeleri normale dönerse evet (İclal, 28).

Suriyeli sığınmacıların geri dönüşleri ile ilgili farklı bir düşünce de uygun koşullar sağlandıktan sonra sığınmacıların ülkesine dönmesine dairdir. Sığınmacıların şu anda kiraların yükselmesine sebep oldukları, iş alanlarını azalttıkları gibi düşüncelerin olabildiği ancak buna rağmen ülkeleri yaşanabilecek bir duruma dönmeden gitmelerinin istenmediği gibi düşüncelerin yanında zaman geçtikçe sığınmacıların da düzen kurabilmek ve kendilerini garantiye almak adına belirli haklar talep edebilecekleri ve bunun sorun olacağı, bu sebeple şartlar uygun hale geldikten sonra dönüşlerinin iyi olacağı gibi cevaplar alınmıştır. Bu noktada geri dönmeleri istense ve sığınmacıların sorun oluşturduğu/oluşturabileceği kanaati olduğu görülse de bazı görüşmecilerin de bu düşüncelerine rağmen geri dönüşün yine de şartlar uygun hale geldikten sonra yapılmasına sıcak baktığı görülmektedir. Bu noktada Türkiye halkının vicdani yönünün ön planda oluşunun geçici de olsa bir toplumsal kabule sebep olduğundan söz edilebilir.

Suriye coğrafyasının düzeleceğini düşünmüyorum artık. Ama bana kalırsa sınırlara çadırlar kurulup yine ülke içinde ama sınırda yer yapılırsa harcanan paralar oraya harcansaydı daha iyi olurdu (İbrahim, 21).

Suriyeli sığınmacılar ilk geldiği andan itibaren bu sürecin geçici olduğu, ülkeleri normale döndüğü zaman geri dönecekleri düşüncesi hakimdi. Ancak 2011 yılında başlayan bu sürecin 2019 yılında halen belirsizliğini koruması insanların fikirlerinde de değişim meydana getirmiş, İbrahim'in de ifade ettiği gibi Suriye'de durumun düzeleceği fikri kaybolmaya başlamıştır. Bu anlamda İbrahim de yukarıda belirtildiği gibi bu şartlarda sığınmacıların ülkesine dönmesi gibi bir fikirden uzak olup gitmelerini istemese de iç içe yaşama fikrine çok sıcak bakmayarak çadır kentlerde yaşamlarını sürdürmelerinin daha uygun olacağı düşüncesine sahip görünmektedir. Yine görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacıların varlığından hoşnut olunmasa bile bunun ülkelerine göndererek ölüme terk etme düşüncesine yer vermediği, yerli halkın vicdani yönünün bu noktada oldukça etkili olduğu düşüncesi oluşmaktadır.

İsteyen dönsün istemeyen dönmesin onlar bilir. İşi iyiyse sıkıntısı yoksa dönmeyebilir ama oradaki rahatlıklarını bulamayabiliyorlar, malları orada bu sebeple gidebilirler de. Burada huzursuz olacağına kendi ülkesinde huzurlu yaşar (Emine, 52).

Burada bir düzen kurdular o yüzden kesinlikle dönsünler diyemem. Oraya gidince her şeyi baştan yapmak kolay olmayacak. Ama elbette ki insan kendi ülkesini tercih eder. O anlamda belki dönebilirler (Hatice, 19).

Yerli görüşmecilerin bir kısmından ise görüldüğü üzere geri dönüş ile ilgili net bir tavır olmadığı, sığınmacılara bırakıldığı ve bu noktada Türkiye’de yaşamalarından herhangi bir rahatsızlık duymadıkları düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Özellikle Hatice’nin ifadelerine de bakıldığı zaman uzun zamandır Türkiye’de kalmalarından ötürü burada kurdukları bir düzenin olduğu, ülkelerine dönmeleri halinde ise her şeyi baştan yapmaları gerekeceği bu sebeple de dönmeleri ile ilgili bir düşüncesinin olmadığı görülmekte, bu da kalış süresinin uzamasının getirdiği olumlu düşünmeye sebep olan sonuçlar arasında bulunmaktadır. Ancak Emine’nin ifadesine bakıldığında da burada kalmak istemeleri halinde herhangi bir tepki vermeyecek olsa da kendi ülkelerinde daha rahat edebilecekleri, bu sebeple kendilerinin dönmek isteyebilecekleri düşüncesinin de olduğu görülmektedir.

Yöneltilen soruya karşın alınan cevaplara genel anlamda bakıldığında mevcut şartlarda Suriyeli sığınmacıların ülkesine dönmelerinden istenmediği, geri dönmelerini isteyenlerin ise savaşabilecek kişilerin giderek ülkelerini korumasının daha uygun olacağı düşüncesine sahip olduğu ancak diğer sığınmacıların kalmasına karşı herhangi bir tepki göstermedikleri görülmektedir. Bu bağlamda yerli halkta ne olursa olsun gitmeliler gibi bir düşünce olmadığı, istemeyenlerin dahi ancak Suriye’de durumlar düzelse gitmelerine yönelik bir düşünceye sahip olduğu görülmektedir. Bu da yerli görüşmecilerin sığınmacılara yaklaşımında vicdani boyutun daha önde olduğunu, toplumsal kabulün de bu noktada düşünüldüğünden yüksek olduğunu göstermektedir.

2014 yılında Erdoğan’ın yaptığı çalışmada; sığınmacılarla henüz 3 yıllık birlikte yaşama tecrübesi olduğu dönemde “*Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir*” şeklindeki provokatif önermeye verilen cevaplar önemlidir. Türk halkının bu önermeye verdiği destek % 30,6 olsa da buna karşı çıkanların ve önermeyi reddedenlerin oranı % 57,8’dir. Bu yaklaşımın “temel insan haklarına duyarlılık” bakımından da “toplumsal kabul” bakımından da son derece önemli ve değerli olduğu düşünülmektedir. Dikkat çekici bir biçimde Suriyelilere yaklaşımda “insani” gerekçeler, “tarihsel ve coğrafi zorunluluklar”, “din kardeşliği” ve son olarak da “etnik kardeşlik” gerekçelerinden daha güçlüdür. 3,5 yılda 1,5 milyondan çok sayıdaki Suriyeliyi kabul eden bir toplumun bu yaklaşımı, “toplumsal kabul” bakımından son derece olumlu bir tablo olarak okunabilir (Erdoğan, 2014, s.28).

Erdoğan da aynı şekilde cevapların arkasında insani boyutun daha etkili olduğunu öne sürmektedir. Bugün de sığınmacıların gelişinin üstünden 8 yıl geçmişken halen vicdani/insani boyutun ön planda olması ile geri gönderme konusuna şu durumda çok sıcak bakılmaması önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüşmecilere geri dönmeliler mi sorusunun ardından “sizce geri dönüş mümkün mü” diye başka bir soru yönlendirilmiştir. Yapılan çalışmalarda zaman geçtikçe geri dönüş

ihtimalinin azaldığı ortaya koyulmaktadır. Koçancı'nın (2018) da ifade ettiği gibi yapılan saha çalışmalarına göre Suriye'de savaşız bir ortam oluştuğunda, geri dönme oranının yüzde 30'larda olacağı tahmin edilmektedir. Yerli görüşmecilere bu konudaki fikirleri sorulduğunda görüşmecilerden alınan cevaplarda ise;

Hepsi için mümkün değil. Ama vatanına dönmek isteyen illa ki olur. Çoğunluk dönmek istemez çünkü geleli çok zaman oldu ve bir düzenleri var artık burada (Melek, 25).

Dönmek isteyenler olur ama burada tam anlamıyla düzenini oturtmuş kişiler de gitmek istemez. O yüzden büyük kısmı kalır gibi (Emre, 42).

Şu an için değil. Bence savaş bitince de dönmezler. Ama dönmelerini isterim. Ama adapte oldular artık buraya. Burada markette Necip diye biri vardı. İstanbul Türkçesi kullanıyordu, benden daha iyi konuşuyordu. Artık bir şeyler oturdu, bilinç kazandılar, bu kadar alışmışlık sonrası dönmezler. O zaman sorun olmayabilir ama. Bir hak talebinde bulunamazlar çünkü burada. Az önce dediğim özerklik meselesindeki gibi. İleride 20-25 yıl sonra özerklik istemediklerinde orası bir alternatif olacak (Mustafa, 22).

Yerli görüşmecilere “geri dönerler mi” gibi bir soru yöneltildiğinde farklı sebepler öne sürülse de genel anlamda cevaplar dönmeyecekleri üzerinedir. Bakıldığı zaman 2011 yılından itibaren Türkiye’de yaşamaya başlayan sığınmacıların burada artık bir düzen oluşturdukları, Türkiye’ye alıştıkları bu sebeple düzenlerini bozup ülkeleri düzelse dahi oraya gittiklerinde her şeyi baştan oluşturmaları gerekeceği için dönmek istemeyecekleri fikrinin baskın olduğu görülmektedir. Görüşmecilerin de ifade ettiği gibi Suriye’de artık çoğu şeyin yıkılıp yok edildiği, ağır bir savaş süreci geçirildiği için savaşın bitmesi ile orada düzen oluşturmanın uzun yıllar alabileceği, bu sebeple insanların tekrar aynı zorlukları yaşayacağı fikri geri dönüşü giderek zorlaştıran unsurlardır. Yerli görüşmecilerden alınan cevaplara da bakıldığında artık bu durum kabullenilmiş olup geri dönecekler gibi bir düşünce olmadığı görülmektedir.

Gitmezler. Burada imkânları çok fazla. Her şeye daha fazla ulaşabiliyorlar. Şu anda Türklerden daha fazla hakları var. Hal böyle olunca geri dönmezler (Şerife, 47).

Bence gitmezler. Burada yardım alıyorlar, işleri var, evleri de var. Neden gitsinler ki. Sonuçta hastane gibi avantajları da var. Biz bu kadar rahatlık verdikten sonra onlara git desek de değişmez (Ali, 44).

Sanmıyorum. Burada çok alıştılar. Kadınlar orada bu kadar rahat değildi, burada sürekli gezip dolaşabiliyorlar, maaş bağlamıyor, hastaneler bedava neden gitsinler ki (Esra, 32).

Burada çok olanakları var. İŞKUR'da bile işçi alımları var. Burada rahata eriştiler o yüzden dönmezler (Yasemin, 24).

Yukarıda belirtildiği gibi yerli görüşmecilerden alınan cevaplar Suriyeli sığınmacıların geri dönmeyeceklerine yöneliktir. Ancak bunun yukarıdaki düzen oluşturduklarına yönelik cevabın yanında bir de burada daha rahat yaşamaları ile ilgili cevaplar da söz konusudur. Öyle ki Suriyeli sığınmacıların kendi ülkelerinden daha fazla imkâna kavuştuğu, burada yardımlar aldıkları, daha çok hakka sahip olduğu, daha rahat bir yaşamları olduğu, iş alımlarında dahi haklara sahip oldukları fikirleri görülmektedir. Yerli görüşmecilerin rahatsızlık duyduğu noktalar arasında daha önce bahsedilen genel anlamda “daha fazla hak elde etme” olarak nitelendirilebilecek konuların bu rahatlığı bırakıp geri gitmeyecekleri düşüncesini de ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu bağlamda daha önce de belirtildiği üzere sığınmacıların ilk geldiği dönemlerde her ne kadar “gidecekler” düşüncesi ile bir kabulleniş olsa da bugün bunun gitmeyecekleri yönünde değiştiği ve yine bir kabullenişin söz konusu olduğu görülmektedir.

Suriyeli sığınmacıların geri dönüşü meselesi aynı zamanda devletlerarası da bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Astana’da yapılan görüşmelerde de ülkeler arası uzlaşının zor olduğu, böylesi bir uzlaşma Rusya ve İran’ın geri dönüşün güvenli şartlarda gerçekleşmesi için Şam yönetiminden garanti alması ve İdlib’e yönelik saldırıların durdurulması gibi iki temel ön koşulu içerdiği görülmektedir (İçduygu & Ayaşlı, 2019, s.9). Bu noktada özellikle Kuzey Suriye bölgesinde güvenli bir bölge oluşturularak mültecilerin geri dönüşünün sağlanmasının vurgulandığı, Türkiye’nin bu noktada sınır ötesi operasyonlar gerçekleştirdiği görülmektedir. Sonuç olarak, gerek Türkiye’nin kuzey Suriye’de gerçekleştirdiği operasyonlar gerek bireysel tercihlerin etkisiyle şu ana dek Suriye’ye geri dönen mültecilerin sayısının 300.000’in üzerinde olduğu Türkiye’deki resmi çevrelerce söylene de bu rakamın ancak 60.000’ler civarında kaldığı uluslararası çevrelerde dillendirilmektedir (İçduygu & Ayaşlı, 2019, s.12). Bu noktada şu an için 3,6 milyonluk bir rakamın geri dönüşünün uzak olduğu düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Yerli halkın da bu durumun farkında olması kabullenışı sağlayarak toplumsal anlamda önemli problemler çıkmasının önüne geçmektedir.

4.2.3. Söylemler, Sosyal Kabul ve Dışlama

4.2.3.1. Söylemlerde Suriyeliler

İnsanlar dünyayı kategorize etme ve bu gruplandırma içinde kendilerini bir yere konumlandırma, “ben ve öteki”, “biz ve onlar” vb. ayırma süreçlerini öncelikle “dil” le gerçekleştirirler. Dil, kişisel olarak öğrenilen fakat toplumsal olarak inşa edilen bir araçtır. Dolayısıyla ayrımcılık çok sık ifade edildiği gibi önce dil’de başlar (Göregenli, 2008, s.9). Bu anlamda göçün dili de göç edenlere dair ayrımcılığın dil yani söylemler üzerinden nasıl ifade edildiğini ortaya koymaktadır. Yerli görüşmecilere bu anlamda Suriyeli sığınmacılara yönelik çevrelerinde ne tür söylemlere rastladıklarını görmek adına bu yönde sorular sorulmuştur.

Birebir gören çok fazla yok ama insanlar duydukları yüzünden çok olumsuz söylemde bulunabiliyor. Kardeşimin apartmanında da Suriyeli var. Oradan da söylenen çok şey varmış (Ahmet, 43).

Evet. Yaptığım iş gereği Suriyelilere yardım ediyorsunuz, bizim askerlerimiz savaşta ölüyor biz burada onlara bakıyoruz, devlet onlara yardım ediyor bize değil diyen çok var. Hırsızlık yaftalaması da var. Böyle çok söylem olabiliyor. Ama ben bu tarz söylemlerden kaçınıyorum (Melek, 25).

Yerli görüşmecilere ne tür söylemlerle karşılaştıklarına dair soru yönlendirildiğinde alınan cevaplardan birisi olumsuz söylemlerle karşılaşıldığına dairdir. Bakıldığında dil; insanların duygularını, düşüncelerini karşıdakine yansıtabildiği önemli bir araçtır. Yerli halk da sığınmacılara karşı bu şekilde yansıtabilmekte olup; yerli görüşmecilere bu tür söylemlere rastlayıp rastlamadıkları sorulduğunda karşılaşanların olduğu; bunun da daha çok “savaştan kaçma, yardım ve hırsızlık” gibi benzer konularda olduğu görülmektedir. Sığınmacılara karşı belirtilen bu söylemlerin de genellikle ortak olduğu, bu rahatsızlıkların yerli görüşmecilerin çoğunluğu tarafından da düşünülen bir husus olduğu görülmektedir. Olumsuz söylemlerle karşılaşan yerli görüşmecilerin aynı zamanda kendilerinin bu tarz söylemlerde bulunmadığını belirtmesi önemlidir. Ancak olumsuz söylemlerin de genellikle yerli halkın kendi içinde gerçekleştirdiği bir şey olduğu, sığınmacılara karşı direkt bir söylemin çok fazla söz konusu olmadığı görülmektedir. Kısaca bu durumun kendi içlerinde yaşandığı, rahatsızlıkların çoğunlukla sığınmacılara karşı dile getirilmediği düşünülmektedir. Bu anlamda sığınmacıların ayrımcılık yaşasa da direkt bir ayrımcılığa maruz kalmadığı düşüncesi oluşmaktadır.

Karşılaşmadım. Buralarda da oturan Suriyeliler var ama kimse bir şey demiyor (Zehra, 54).

Herkes olumlu bakıyor aslında. Hafif bir söylenti ve rahatsızlık olsa da bunu eyleme döken biriyle karşılaşmadım (Bayram,52).

Konyalılar gayet iyi davranıyorlar. Konyalılar Mevlana torunudur. Bilinenin dışında çok sakin, efendi, misafirperver bir toplum. Olumsuz bir şey hiç duymadım o yüzden (Mehmet, 60).

Yerli görüşmecilerin verdiği diğer cevaplardan bir kısmına da bakılacak olursa görüldüğü üzere olumsuz söylemlerde bulunulmadığı gibi bunu yapanlara da rastlanmadığı cevabı önemli bir noktaya değinmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacılarla aynı mahallede yaşayan Zehra, orada birebir yaşananlara tanık olan birisi olarak olumsuz herhangi bir söyleme rastlanmadığını, herhangi bir sorun olmadığını belirttiği görülmektedir. Bayram'ın da belirttiği gibi aslında yerli halkın söylemlerinde olumsuzluklar olsa da bunun direkt sığınmacılara davranışlara yansımadağı, kendi içlerinde olduğu da görülebilmektedir. Bu durumun en önemli sebebi ise Konya'nın muhafazakâr ve kapalı olarak bilinmesinin aksine misafirperver bir toplum olması ve zor şartlar altında kendilerine sığınan kişilere olan davranışlarının da bu noktada olmasından ötürü gelmektedir. Her ne kadar daha önce belirtildiği gibi daha iyi şartlara sahip olmaları ve iş imkânını kısıtlamaları, daha çok kendilerinin yardım alması gibi ortak düşüncelere rastlansa da bunun ayrımcılık ve dışlamaya dönüşmediği ve daha çok yardımcı olduğu; bu noktada özellikle vicdani boyut ve Ensar-muhacir benzetmesinin etkili olduğundan söz edilebilir.

4.2.3.2. Medyada Suriyeliler

Medya özellikle teknolojinin giderek gelişmesiyle insanlara her alanda ulaşılabilirliği ile etkisini giderek arttırmaktadır. Biz ve ötekiler gibi karşıtlıklar üreten medyanın ayrımcılığı, ötekileştirmeyi oluşturan söylemler üretmesi yahut mevcut söylemleri pekiştirmesine rastlanmaktadır. Milliyetçi argümanlar, bu yüzden 'ötekiler'e karşı sürekli teyakkuz halinde olmamızı salık verirler. Medya bileşenleri ise çoğu defa bu milliyetçi argümanları/söylemleri farkında olarak ya da olmayarak istekli ya da gönülsüz fark etmez üretir, taşır ve yeniden üretilmesine katkıda bulunur (Yılmaz, 2018, s.2). Aynı zamanda medyanın taraflı bir yapı olduğu göz önünde bulundurularak bulunduğu çizgiye göre sunumlarını şekillendirdiği görülmektedir. Suriyeli sığınmacılar konusunda da medyanın yer aldığı çizgiye göre sunum yaptığı görülmekteyken; özellikle sığınmacıları yaftalayıcı, genelleyici ve ötekileştirici tutumlarla karşılaşmak mümkündür. Belirtildiği gibi artık hayatın her alanında yer alan medyanın bu anlamda insanların düşüncelerine hızla sirayet edebildiği görülmektedir. Yerli

görüşmecilere bu anlamda medyanın Suriyeli sığınmacılara yönelik düşünceleri şekillendirmede ne kadar etkili olduğunu öğrenmek adına sorular sorulmuştur.

Medya illa ki etkiliyor. İnsanlar duyduklarını direkt alabiliyor (Ahmet, 43).

İlla ki. İnsanımız böyle şeylere kapılıyor, dış etmenler kendi fikirlerinden daha etkili olabiliyor. Bu da etkiliyor. Ben de karşılaşıyorum illa ki ama çok haber vs. takip etmiyorum. Beni de illa ki etkiliyordur. Çok sık duymak herkesin bilinçaltında etki oluşturur (Mustafa, 22).

Tabi ki etkiliyor. İnsanlar bunları gördükçe herkesi öyle düşünüyor. Kendi memleketinden gelip başka memleketindeki insanı dövüyor. Tepki oluşturuyor bu da (Emine, 52).

Tabi ki oluyordur. Türk insanının yapısında gaza gelme var. Zihin altında bir şey yerleşiyor bu da illa ki etkiliyor (İbrahim, 21).

Kesinlikle. İnsanlar haberlerde, sosyal medyada karşılaştıkları söylemlerden etkilenebiliyor. Çünkü medya her yerde, sürekli bizimle. İlla ki etki eder. Ama beni etkilediğini söyleyemem. Direkt oradan duydum diye gerçek olmuyor, bir de iki taraflı bakmak gerekiyor (Melek, 25).

Birkaç kere olay çıktığını duydum ama beni etkilemedi. Bizde de oluyor böyle şeyler. Ama insanları etkiliyor. Haberlerde duyunca hep yapıyorlar diye düşünülüp ayrımcılık yapıyorlar (Zehra, 54).

Hayır. Aksine önemli bir haber konusu olmuyor, olumsuz şeylere denk gelmedim. Arada taciz duymuştum bir de iş gücü getirdikleri. Ama beni etkilemiyor söylenenler (İclal, 28).

Medyanın günümüzde giderek etkinliğini arttırması ve sıklıkla karşımıza çıkması insanların düşüncelerini şekillendirmedeki etkisini de giderek arttırmasına sebep olmuştur. 2011 yılından beri Türkiye'nin de en önemli gündem konularından olan Suriyeli sığınmacılar konusunun bu noktada her zaman medyada yeri olmaktadır. Bu anlamda halkın sığınmacılara karşı düşüncelerinde medyanın da bir payı olduğundan söz edilebilmektedir. Bakıldığı zaman insanların birebir herhangi bir şekilde muhatap olmadıkları, etkilenmedikleri durumlarda dahi sığınmacılara karşı düşüncelere sahip olabildikleri görülebilmektedir. Bu noktada en önemli araç medyadır. Medyada çıkan Suriyelilere yönelik haberler insanların herhangi bir kötü tecrübesi olmamasına karşın olumsuz düşüncelere sahip olmasında etki edebilmektedir. Bu konuda 2017 yılında yapılmış bir çalışmada da sığınmacılara yakın bir bölgede yaşayıp birebir muhatap olan ve medyadan duydukları ile kanaat oluşturan kişiler arasındaki farkı ortaya koyan önemli bir karşılaştırmaya değinilecek olursa;

Görüşmeci-1/Ataşehir; “Hiç olumlu değil. Çünkü sürekli Suriyelilerin hem ülkemize hem de kendi ülkemizin vatandaşlarına karşı kötü şeyler yaptıklarını duyuyoruz. Bu zamana kadar hiç iyi bir şey yaptıklarını duymadık. Yararlarından çok zararları var.” Görüşmeci-8/Sanayi; “Bence medyanın çoğu yalan. Ha bir varsa on katıyorlar. Yani kötü olumsuz fikir oluşturacak haberler için diyorum bunu. Başkaları yapıyor onların üzerine kalıyor bence. Ben öyle düşünüyorum.” Fakat sığınmacılara yakın bölgelerde ikamet eden ve onlar hakkında daha fazla bilgiye sahip olan yerel halk medyadaki haberlerin gerçeği yansıtmadığını dile getirerek medya tarafından sığınmacıların yaşanan olumsuzlukları onlara mal ederek yani her şeyin sorumlusu olarak görüldüğünü dile getirmişlerdir (Budak vd., 2017, s.547).

Bu anlamda medyanın kişilerin düşüncelerine etkisi düşünüldüğünde daha dikkatli olunması gereken bir alan olduğu görülmektedir. Çalışmamızda da yerli görüşmeciler bu konuda genellikle Türkiye vatandaşlarının medyada gördüğü şeylerden çok etkilendiğini, bu etkinin Suriyeli sığınmacılara karşı düşünceleri de şekillendirebildiğini belirtmektedir. Ancak bakıldığı zaman yerli görüşmeciler medyanın kendilerini etkilemediğini, diğer insanlarda etkisinin olduğunu belirtmesi ilgi çekicidir.

Kıyıya vuran bir çocuk vardı. O zaman insanlar çok üzülmüştü. Yardımlar arttı. Sonra medya gruplar çatıştı, Suriyeliler şunu dövdü bunu öldürdü diye sundu tersine nefret oluşturdu. Aslında medya iki yanlı. Hem olumsuz yönlerini hem olumlu yönlerini gösteriyor. Sonuçta bu insanlar mağdurdu. Medya kitleleri etkileyen büyük bir etken. Ama ben medyadan etkilenmedim. Bizzat yaşadıklarım etkiledi (Kübral, 28).

Medyada Suriyelilere yönelik çıkan haberlere bakıldığında daha çok “Suriyeliler hırsızlık yaptı” gibi genelleyici söylemlere rastlanması halkın olumsuz düşünceler oluşturmasında oldukça etkilidir. Ayrımcılığa uğrayan gruplara yönelik önyargıların oluşturulması ve ayrımcılığın meşrulaştırılması sürecinde dilin kullanılmasının bir diğer görünümü de, bu grupların olumsuz nitelermeler veya tarihsel eğretilmelerle değerlerinin düşürülmesidir. Örneğin, Hıristiyan sözcüğünün misyonerlikle birleştirilmesi, Kürtlerin terörle özdeşleştirilmesi, Çingenelerin, hırsızlık vb. suçla ilişkili kavramlarla birlikte anılması, çingene düğünü, çingene parası vb. olumsuz deyimlerle anılması, başörtülü kadınların ve genel olarak dindarlığın, şeriat kavramıyla birleştirilmesi, travesti ve transseksüellerin dengesiz, şiddet kullanan, kendine ve başkalarına zarar veren saldırganlar olarak sunulması vb. (Göregenli, 2008, s.10). Medyada da bu durum Suriyeliler üzerinden oluşabilmektedir. Bu da yerli halk tarafından sığınmacılara karşı ayrımcılık ve dışlamalar oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Ancak düşüncelerde olumlu etkileri olan haberlerin olduğu da gözden kaçmamalıdır. Bu konuda “Aylan Bebek” olayı önemlidir. Kübral’ın belirttiği gibi Aylan bebeğin yaşamını yitirmesi gibi üzücü bir olay insanların vicdani yönünü daha ön plana çıkarmalarına, sığınmacılara karşı davranışlarda vicdani boyutun ön plana çıkmasına ve bu

anlamda yardımların artmasına etki etmiştir. Dolayısıyla medya halka sundukları ile halkın düşüncelerini etkileyebilen önemli bir araçtır. Bu anlamda medyanın objektif olması önemlidir.

4.2.3.3. Ayrımcılık ve Dışlama

Ayrımcılık, bir grup veya grubun üyelerine karşı, önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümü ile ilgili bir süreçtir. Önyargılar ve dolayısıyla ayrımcılık, geliştirildikleri grup ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma, nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar. Önyargılar, diğer insanları, bireysel var oluşlarından değil grup aidiyetlerinden hareketle değerlendireci bir tutumu, olumsuz dogmatik kanaatleri ifade etmektedir. Bu düşünce ve kanaatler, olgunlaşmamış, her türlü kanıttan önce peşin kararlara dayanır. Önyargının davranışa dönüştüğü durumda ise ayrımcılıktan söz edilmektedir. Ayrımcılık, önyargıyla yaklaşılan bir dış grubun, iç grupla ilişkisini imkânsız kılacak şekilde sosyal ya da fiziksel olarak uzakta tutulması ve bunun göreceli olarak kalıcı olması biçiminde ortaya çıkan, esasta sosyal farklılaşmayı inşa etmeye yönelik bir eğilimdir (Göregenli, 2008, s.2). 3,6 milyon Suriyeli sığınmacının Türkiye’de şu anda yerli halk ile iç içe bir şekilde şehirlere dağılmış bir şekilde yaşamlarını sürdürmesi de ayrımcılık ve dışlama konusunu gündeme getirmektedir. Çünkü Suriyeli sığınmacılara yönelik yapılan çalışmalarda ayrımcılık ve dışlamalara maruz kaldıkları ve yerli halk tarafından istenmediklerine yönelik sonuçların çıktığı görülmektedir. Çalışmamızda ise durumun düşünüldüğü gibi olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Özellikle Konya halkı kapalı ve dışarıdan geleni kabullenmeyen yapısıyla bilindiğinden onlarla yapılan görüşmelerde bunu ortaya koymak oldukça elzemdir. Bu anlamda görüşmecilere sığınmacıların ayrımcılık ve dışlamaya maruz kalıp kalmadığına ilişkin sorular sorulmuştur.

Bazı yerlerde kalıyorlar. Hastane ve sağlık ocakları, nüfus müdürlükleri gibi yerlerde aşığılayıcı davranılabiliyor. Arkamda bekliyordardı sıra alırken. Güvenlik görevlisinden yardım istediler. Adam da tersledi biraz (Yasemin, 24).

Kalıyorlardır elbette. Konya biraz daha kapalı bir toplum ama bu her yerde oluyordur. Çünkü insanlar sonradan gelen kişilere her zaman daha mesafeli oluyordur. Komple dışlanıyorlar, reddediliyorlar diyemem. Halkla iç içe yaşıyorlar şu an. Yaşamlarını sürdürüyorlar, geziyorlar-tozuyorlar, çalışıyorlar, ihtiyaçlarını karşılıyorlar halkın da buna karşı çıkmadığını, destek olduğunu söylemek gerek. O yüzden çok fazla ayırım ve dışlama yok bence (Melek,25).

Yerli görüşmecilerden bir kısmından alınan cevaplara bakıldığında ayrımcılığa ve dışlamalara belli alanlarda rastlayabildikleri, görüşmecilerin de birkaç defa da olsa böyle durumlarla karşılaştıkları görülmektedir. Özellikle hastane gibi hem yerli halkın hem de sığınmacıların sıklıkla gittiği ve karşılaştığı bir alan olarak bu tip durumları görmek daha kolaydır. Ancak bunun genellenebilir bir durum olduğundan söz edilemez. Yerli halkta bunun daha çok mesafeli davranmak olduğu, ayrımcılığın ve dışlamanın nadir görüldüğü düşünülmektedir.

Sanmıyorum. Yaşadığım yerde böyle bir şey yok. Belki lüks anlamında aynı çizgi yakalanamaz ama evsiz bırakma vs. yaşansa da çok azdır (Mustafa, 22).

Çok daha fazla ayrımcılığa maruz kalanlar var. Bir ermeni daha fazla ayrımcılığa maruz kalabiliyor. Konya'da da dışlandıkları yok. Baya içimize yerleştiler. Hatta onların semtine gidersek onlar bizi dışlıyor. Bizim mağazalarımızdan alışveriş yapmayı kendi mağazalarından alışveriş yapıyorlar (İclal, 28).

Sanmıyorum. Dışlamayla karşılaşmıyorlar. Konya daha dindar olduğu için bu onlar için avantaj oluyor. Çünkü sevmeseler de dini anlamda düşününce yardımcı olmaya çalışıyorlar. O sebeple bir ayrımcılık söz konusu değildir (Şerife, 47).

Yerli görüşmecilerin çoğunluğundan alınan cevaplara bakıldığı zaman ise görüldüğü üzere ayrımcılık ve dışlama olmadığı savunulmaktadır. Türkiye'nin etnik çeşitliliğe sahip bir ülke olduğu düşünüldüğünde de daha fazla ayrımcılığa maruz kalan grupların olduğu düşüncesi dikkat çekmektedir ki sığınmacıların bunun aksine iç içe yaşamaları ve kendi alanlarını oluşturarak oralardan alışveriş yapmalarının ilgi çektiği görülmektedir. Dolayısıyla burada İclal'in söyleminden ayrımcılığa uğramadıkları ancak sığınmacıların kendi içlerinde yaşamlarını sürdürmek adına dışa kapanarak kendilerini toplumdaki dışladıkları düşüncesi de ortaya çıkmaktadır. Ayrımcılık ve dışlama noktasında Konya halkını etkileyen önemli unsurlar vardır. Daha önce belirtilen vicdani boyut ve bunun yanında dini yapı da oldukça önemlidir. Konya halkının dini anlamda özellikle de Ensar-muhacir benzetmesi ile sığınmacılara karşı ayrımcılık yapmanın aksine sevmese bile yakın davrandığı, yardımcı olduğu görüşmecilerden alınan önemli cevaplardandır. Bu anlamda dini boyutun da insanların davranışlarına etki ettiği ve ayrımcılığı önleyen önemli unsurlardan olduğu görülmektedir.

Diyalog kuramıyorlar mesela o yüzden soyut kalıyorlar. O kendi kendini dışlıyor aslında. İletişim olsa da çok olmuyor. Bu sorun oluyor (İbrahim, 21).

Daha önce İclal'in söylemlerinden yapılan çıkarıma benzer bir yanıtı İbrahim'in de verdiği görülmektedir. Sığınmacıların özellikle "İlişkiler Ağı" kuramı ile daha önce açıkladığımız gibi kendi tanıdıkları, akrabaları veya en kötü ihtimalle kendi vatandaşları ile aynı bölgelere taşınması kendileri için özellikle ilk dönemlerdeki zorluklarda kendilerine kolaylık sağlasa da bu durum o bölgelerin gettolaşmasına, kendi içlerinde tüm ihtiyaçlarını gidermelerinden ötürü buldukları toplumdaki kendilerini dışlamalarına, en önemli iletişim aracı olan dili öğrenmelerine engel olmasına sebep olarak birçok olumsuzluğu beraberinde getirebilmektedir. Bu durum Türkiye halkına Avrupa'ya giden göçmenlerin Türk mahalleleri oluşturmalarından ötürü hiç yabancı olmasa da; sığınmacıların kendilerini dışa kapatmaları ayrımcılık ve dışlamayı kendilerinin oluşturduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Yerli görüşmecilerin de bu doğrultuda düşündükleri ve yerli halktan herhangi bir ayrımcılık ve dışlama olmadığı cevapları alınmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göçün tarihi insanlığın tarihi ile eş değerdir. İnsanlar tarihin en başından beri göç etmiş ve günümüzde de göç etmeye devam etmektedir. Göçler; zaman, mekân, neden gibi pek çok faktörle ayrılrsa da özelde insan genelde ise toplum için büyük etkilerinin olduğu görülmektedir. Göç hem göçmen hem de yerli halk için etkiler oluşturmakta bu anlamda da sadece yer ve nüfus değişikliğini barındırmaktan ziyade toplumsal bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sosyoloji göç konusuyla ilgilenmiş, özellikle de küreselleşme sonrası gerek göçlerin artışı gerekse göçlerin yaşadığı değişimler nezdinde sosyoloji ile daha içli dışlı hale gelmiştir. Bugün göç, sosyolojinin en önemli konuları arasında yerini almaktadır.

Göçün pek çok farklı nedeni bulunmakla birlikte günümüzde daha çok ekonomik ve siyasi sebeplerle yapılan göçlerin ön planda olduğu görülmektedir. Ancak her ne nedenle olursa olsun gönüllü dahi olsa her göç kendisi ile beraber belli zorluklar getirmektedir. Dolayısıyla göçün gerek göç edilen yer ve oradaki yerli halk için gerek göç eden birey/bireyler için pek çok olumlu ve olumsuz sonuçları bulunmaktadır.

Göç edilen yer çoğu zaman beraberinde yabancılaşma, zorlanmayı getirmektedir. Özellikle gidilen mesafe arttıkça ve ülke, kültür, dil değiştikçe bu zorluklar giderek artmaktadır. Bu anlamda göç için dil çok önemli bir etkidir. Gidilen yerde konuşulan dili bilmek; oradaki yerli halk ile iletişim kurmayı, dolayısıyla hayatı kolaylaştırmayı sağlarken hem de insanlar için göçün dilini de ifade ederek göç edenlerin ve göç edenlere karşı yerli halk tarafından oluşturulan dilin (söylemlerin) ne yönde olduğunu, nasıl etkileri olduğunu ortaya koyabilmektedir.

Türkiye coğrafi konumunun da gereği gerek Osmanlı Devleti döneminde gerek de sonraki süreçte her zaman belirli göçler almış bir ülkedir. Bu göçler kimi zaman sadece transit olarak kalırken özellikle son dönemlerde gelişmekte olan bir ülke olmasıyla hedef ülke anlamında da olmaktadır. Ancak baktığımızda özellikle 2011 yılında yaşanan Arap Baharı sonrası Suriye'den olan göçlerin tarihimizin en büyük göçü olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla böyle bir söylem beraberinde tarihimizde en çok etkisi olan göçü de getirmektedir. 2011 yılında başlayan bu süreç günümüzde halen geçerliliğini korumakta, ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılarla ilişkiler de bu noktada şekillenmektedir. Bu anlamda yarattığı büyük etkilerle Suriyelilerin göçü pek çok çalışmaya konu olmaktadır. Çalışmamızın

da konusu olan ayrımcılık ve dışlanma noktasında çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da bu çalışmalar daha çok Suriyeli sığınmacıların yerli halk tarafından istenmediği, ayrımcılığa maruz kaldığı, dışlandığına yönelik sonuçlar sunmaktadır. Ancak mevcut çalışmada diğerlerinden farklı olarak iki grupla da görüşmeler yapılarak şu anki durumun iki pencereden de nasıl görüldüğünü göstermek amaçlanmıştır. Bu anlamda çalışmada sosyal kabul ve dışlanma terimleri bir arada işlenmeye çalışılmıştır.

İnsanların birbirlerine karşı duygu ve düşüncelerinin, hissettiklerinin en iyi yansımaları söylem ve davranışlar üzerinden olmaktadır. Bu noktada daha önce de belirtildiği gibi söylemler üzerinden konuyu ele almak amaçlanmıştır. Yerli halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik davranışlarının nasıl olduğu, bunun söylemlere nasıl yansıdığı görülmeye çalışılmıştır. Bu sebeple muhafazakar olarak nitelendirilen, kapalı bir toplum olarak addedilen ve bu tanımlamalarla yabancı kişileri en zor kabulleneceği, daha çok dışlayacağı varsayılan bir yer olan Konya'da pencerenin iki tarafından da bakılarak hem Suriyeli sığınmacılarla görüşülerek yerli halktan nasıl tepki aldıkları, yaşamlarını nasıl sürdürdükleri, buradaki yaşam süreçleri hem de yerli halktan sığınmacılara karşı bakışları ve davranışları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Suriyeli sığınmacılar 2011 yılından itibaren farklı zaman dilimlerinde Türkiye'ye gelmeye başladıkları, savaşın ilk yıllarında gelenler öncelikle kamplarda yaşasa da sonrasında kentlerde yaşamlarını sürdürdükleri, iş buldukları, kendilerine yeni bir düzen kurdukları görülmektedir. 3,6 milyon gibi bir sayıları olduğu da düşünüldüğünde sığınmacıların bu süreçte nelerle karşılaştıkları elzemdir. Bu anlamda sığınmacılara yönelik hazırlanan sorularda göçe dair bakışlarının ne olduğu, yaşantıları, düşünceleri ve karşılaştıkları tutumlar, söylemler ele alınarak ayrımcılık ve sosyal kabul düzeylerinin ne ölçüde olduğunu görmek amaçlanmıştır.

Suriyeli sığınmacılar bugün göç etmek zorunda kalmış, bu noktada belirli zorluklardan geçmiş bir kitle olarak karşımızdadır. Bu anlamda göçe dair bakışlarını görmek önemlidir. Sığınmacılarla yapılan görüşmelerde göçe ılımlı bakmadıkları, mecbur kalmasalardı ülkelerini terk etmek istemeyecekleri sonucu elde edilmiştir. Yerli halka da buna karşılık yöneltilen soru empati noktasında önemli olup; göçün içinde zorluklar barındırdığı düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Bu noktada yerli halkın Suriyeli sığınmacılara olan yaklaşımında, sığınmacıların yaşadıkları zorlukların göz önünde bulundurulduğu, empati ile yaklaşıldığı düşünülmektedir.

Sığınmacıların Türkiye'ye ilk geldiği süreçte dili bilmiyorsa ve tanıdıkları yoksa iş ve ev bulma konusunda oldukça zorlandığı görülmektedir. Ancak iletişim kurabilen yahut tanıdıkları vasıtasıyla gelenlerin daha kolay bir süreç yaşadıklarından söz edilebilmektedir. Özellikle bu ilk geliş sürecinde sığınmacılar yerli halktan, devletten ve sivil toplum kuruluşlarından pek çok yardım aldıklarını ve süreci bu şekilde atlattıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla görüşmecilerden elde edilen veriler neticesinde Konya halkının sığınmacılara yardımcı olduğu, özellikle geliş şartları ve dini-vicdani boyutu da düşünüldüğünde sığınmacılara yönelik dışlama değil de aksine bir kabulleniş olduğu, yaşamlarını kolaylaştırmaya çalıştıkları düşünülmektedir. Bugün 8 yıllık bir süreç haline gelen Türkiye yaşantısının sığınmacılar açısından ilk günlere nazaran daha kolay olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan kişiler ve onların vasıtasıyla öğrenilen çevrelerinin bugün bir şekilde hayatlarını idame ettirdikleri, iş kurdukları yahut bir yerlerde çalıştıkları, bir düzen oluşturdukları görülmektedir. Kısaca görüşmelerde yerli halk ile iç içe ve benzer yaşam tarzlarının elde edildiği, yerli halk tarafından buna yönelik engel veya tepki olmadığı bilgileri edinilmiştir.

Yapılan görüşmelerden; bugün Suriyeli sığınmacıların yerli halk tarafından ayrımcılık ve dışlamaya maruz kalmadığı, her toplumda problemlili insanlar olabileceği gibi birkaç kişi tarafından bu yönde davranışlar olduğu ancak çok küçük bir dilimini oluşturdukları görülmektedir. Sığınmacılarla yapılan görüşmelerde de bununla ilgili sorunlarının olmadığı, böyle küçük bir dilimden karşılaştıkları durumları tüm halka mal etmedikleri ve Konya'da yaşamaktan memnun oldukları kanaati oluşmaktadır.

Yerli halk ile yapılan görüşmelerde de aynı şekilde sığınmacılara her konuda yardımcı oldukları, özellikle ilk geldikleri dönemlerde yaşamlarını devam ettirebilmeleri adına destek sağladıkları, hastanede sıra beklememeleri, iş imkânlarını azalttıkları gibi düşünceler ortaya koyulsa da bunun eylem ve söylemlerde dışlama ve ayrımcılık olarak ortaya çıkmadığı, sosyal kabul düzeyinin bu noktada oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Bugün insanların düşüncelerini oluşturmada ve yönlendirmede medya önemli bir yerdedir. Bu noktada sürekli hayatımızın içinde olan medyanın önemli gündem maddelerinden olmayı halen sürdüren Suriyeli sığınmacılara yönelik düşüncelerde de etkisi olduğu görülmektedir. Bu etki kimi zaman olumlu kimi zaman ise olumsuz olabilmektedir. Bu yön konusu daha çok medya kanallarının yakın olduğu tarafla ilişkili olsa da yaşanan olayların da bu noktada etkisi büyük olmaktadır. Aylan bebek olayı gibi insanları vicdanen

yardıma yönelen kötü bir olayın medyada da yoğun olarak sunulması sığınmacılara yönelik davranışları oldukça olumlu anlamda etkilemiştir. Ancak genellikle bu haberlerin olumsuz düşünceler oluşturmaya yönelik olduğu görülmektedir. Sığınmacılarla ve yerli halkla yapılan görüşmeler sonucu medyanın sığınmacılara yönelik olumsuz tutum ve düşüncelerde etkili olduğunu görmek mümkündür. Sığınmacıların hırsızlık yaptığı, işsizlik oluşturduğu, suçların artmasında etkili olduğu gibi pek çok başlıkla karşılaşılabilmekte; insanlar her an gördükleri başlıklardan etkilenebilmektedir. Dolayısıyla hiç Suriyeli sığınmacılarla iletişimi olmayan insanlarda bile olumsuz yargılar oluşabilmektedir. Bu sorunsal çerçevesinde medyada Suriyeli sığınmacıların temsilinde ötekileştirici unsurların sunulması insanlarda bu yönde etki oluşturabilmekte; az da olsa karşılaşılan ötekileştirmelere sebebiyet verebilmektedir. Ancak bu durumu genellemek yanlış olmaktadır.

Özellikle Konya'nın kapalı bir yapısı olduğu düşüncesi ortaya atıldığında Suriyeli sığınmacılar gibi başka bir ülkeden ve yoğun bir şekilde gelen göçün Konya halkının dışlamasına maruz kalabileceği çıkarımı yapılıyor olsa da bunun böyle olmadığı, Konya halkının sığınmacılara kucak açtığı, problemleri olduğunda çözüme yönelik yardıma bulunduğu görülmektedir. Belirli konulardaki olumsuz düşüncelerin tüm sığınmacılara mal edilmemesi gerektiği farkındalığı da söylem ve eylemlerde olumsuz yansımaların önüne geçtiği görülmektedir. Bugün Suriyeli sığınmacıların Konya halkı ile iç içe, istedikleri semtlerde oturdukları, dükkân açabildikleri, çalıştıkları görülmekte olup bu anlamda çok fazla problem yaşamadıkları sonucu elde edilmektedir. Yapılan görüşmelerde de iki grup açısından da çok fazla sorun yaşanmadığı, yaşanan sorunların tolere edilebilir nitelikte olduğu ve ayrımcılığa sebep olmadığı bilgisi elde edilmektedir.

Son kertede bu konuda yapılan diğer çalışmalarda ayrımcılık ve dışlamanın yüksek düzeyde olduğu ortaya konulsa da mevcut çalışmada elde edilen sonuçlar kabullenişin de olduğunu ve bu noktada sosyal kabul düzeyinin buna nazaran daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Birlikte yaşanan 8 yıllık sürecin ilişkilerde büyük etkisinin olduğu, kabullenışı arttırdığı görülmekte, sığınmacıların geri gitmeyecekleri varsayımı üzerinden gidilmektedir. Göç eylemi beraberinde farklı kültürlerin karşılaşmasını getirdiği için insanların bir arada yaşayabilmesi önemli bir sorun olabilmektedir. Bu anlamda oluşan iletişim kopukluklarını önlemek adına bunları çözümlenmek ve toplumsal kabul ve uyumu arttırarak; ayrımcılık ve dışlamanın karşısında durmak elzemdir. Bu noktada medya organlarınınca sunulan haberlerin filtrelenerek halka ulaşması, gerçekleri yansıtması ve insanları yönlendirici söylemlerden kaçınması gerekmektedir; devlet kanalında sığınmacılara yönelik haklara ve ödevlere

düzenleme getirilerek eşitliği engelleyen, yerli halk için de olumsuz düşünceler oluşturabilen durumların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Suriye’de devam eden savaşın da henüz sonlanmayacağı varsayıldığında birlikte yaşamının gereklerinin yerine getirilmesi elzemdir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N.U. (2002). Bitmeyen Göç, İstanbul. Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç Sosyolojisi. Ankara: Nobel.
- AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2017). Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar.https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf. (22.06.2019).
- AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2018). Geçici Barınma Merkezleri.https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/09_07_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf. (18.01.2019).
- Akdemir, D. (2014). Ayrımcılığın İnsan Hakları Boyutu ve 'Pozitif Ayrımcılık'. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(4), 890-908.
- Akhtar, S. (2018). Göç ve Kimlik Kargaşa, Sağlık ve Dönüşüm. İstanbul: Sfenks.
- Akıncı, B. & Nergiz, A. & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83.
- Aktan, C. & Tutar, H.(2007). Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6 (20), 1-11.
- Aktek, M. & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetişimi. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Alp, H. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Ayrımcı ve Ötekileştirici Söylemin Yerel Medyada Yeniden Üretilmesi. *KATÜ İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5 (15), 22-37. http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/iletisimarastirmalari_b32d2.PDF. (25.01.2019).
- Alptekin, K. & Akarcay Ulutaş, D. & Ustabaşı Gündüz, D. (2018). Konya’da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40 (2), 87-114.
- Aras, İ. & Günar, A. (2015). Almanya’nın Arap Baharı Politikası. *Akademik Orta Doğu*, 10 (1), 61-88.

Arslan, İ., Bozgeyik, Y., Alancıoğlu, E. (2016). Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği. *İlahiyat Akademisi Dergisi*, 129-148.

Ataöv, T. (1996). Çatışmaların Kaynağı Olarak Ayrımcılık. A.Ü. S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları: Ankara.

Ateş, H. & Yavuz, Ö. (2017). Göçmen, Ötekileştirme ve Çok Kültürlülük. *SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1287-1301.

Aydemir, S. & Şahin M. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*, 28 (3), 359-371.

Aysan, M. (2012). Küreselleşme Çağında Göç ve Türkiye. S. Gülfer Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (ed.) *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* içinde (s. 143-146). İletişim: İstanbul.

Bakioğlu, A. , Artar, D. & İzmir, H. (2018). Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: Göç, Gündelik Yaşam, Geçim Deneyimleri ve Sosyal Dışlanma. Ankara: Sosyoloji Demeği.

Babacan, M. & Haşlak, İ. & Hira, İ. (2011). Sosyal Medya ve Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 63-92.

Bahar, H. (2017). Türklerden Önce Konya Tarihi. Alaattin Aköz- Doğan Yörük (ed.) *Konya Araştırmaları Göç ve İskan* içinde. 29-44). Konya: Palet.

Bal, H. (2012). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Barn, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 10-56.

Bauman, Z. (2017). Modernlik ve Müphemlik. İstanbul: Ayrıntı.

Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. *HİTÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(24), 109-225.

Bingöl, O. (2013). Arap Baharı ve Ortadoğu: Çok Eksenli Güç Mücadelesinde Denge Arayışları. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 13(2), 25-49.

Bostan, H. (2018). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38-88.

Budak, P. & Demir, M.S. & Tan, M. & Sarı, M. (2017).Yerel Halkın Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri: Elazığ İli Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (62), 542-564.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi.

Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi*, 48, 127-146. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/382964>

Chambers, Iain (2014). Göç, Kültür, Kimlik. İstanbul: Ayrıntı.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.

Çakı, F . (2014). Arap Baharı: İslam Üzerine Söylemsel Dönüşümün Habercisi Mi?. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 6 (2), 123-138.

Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye’nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*. (Yüksek Lisans Tezi). KMÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.

Çayır, K. (2012). Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık. Kenan Çayır ve Müge Ayan (derl.) *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde (s.1-11). Bilgi: İstanbul.

Çelik, H., Ekşi, H. (2013). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27 (27), 99-117.

Çimen, L. & Quadır, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının Sivil Katılımları Bağlamında İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 7 (2), 1251-1273.

Demir, C. (2018). *Suriye’de Kara Kışa Dönen Arap Baharı: Küresel ve Bölgesel Güçlerin Yönetimindeki Vekalet Savaşı*. (Yüksek Lisans Tezi). SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Deniz, O., ve Etlan, E. (2009). “Kırdan Kente Göç Ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 472-498.

Doyuran, L. (2018). Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi (Televizyon Dizileri Örneğinde). *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4).

Ekici, S. & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5 (9), 9-22.

Emin,N.M.. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi. *SETAV*, 153.

Ercan, Murat, (2016). “Mülteci Krizi Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri ve Geri Kabul Anlaşması”, *Bölgesel Çalışmalar Dergisi*, C.1, S.1, s. 3- 21.

ERDOĞAN, M.M. , (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. HUGO, Ankara <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/46184>. (23.12.2018).

Erdoğan, T. (2017). Göç ve Göçmen Kavramlarının Analizi. Alaattin Aköz- Doğan Yörük (ed.) *Konya Araştırmaları Göç ve İskan* içinde. 13-28). Konya: Palet.

Erşen , E. (2014).Rusya’nın Arap Baharı Politikası. Arap Baharı Üzerine Değerlendirmeler, 115-135.

https://www.academia.edu/6442804/Rusyan%C4%B1n_Arap_Bahar%C4%B1_Politikas%C4%B1. (21.01.2019).

Ertuğrul, D. (2012).Türkiye Dış Politikası için Bir Test: Suriye Krizi. Tesev Yayınları. <http://tese.org.tr/tr/yayin/turkiye-dis-politikasi-icin-bir-test-suriye-krizi/>. (15.02.2019).

Field, J. (2006). Sosyal Sermaye. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015). Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü. [http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/M%C3%9CLTEC%C4%B0LER%C4%B0N%20HUKUK%20STAT%C3%9CS%C3%9CNE%20%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N%201967%20PROTOKOL%C3%9C(1).pdf). (15.02.2019).

Göç Olgusu Blog. <http://sosyologsabriye.blogcu.com/goc-olgusu/6378393>. 22.06.2019.

Göregenli, M. (2008). Ayrımcılık Ve İnsan Hakları (Aralık 2007 Çalışma Toplantısı Raporu).

Güder, M. (2016), “Türkiye’deki Dış Göç Olgusuna Sosyoekonomik Bir Yaklaşım ve Avrupa Birliği ile Geri Kabul Anlaşması’nın Olası Etkileri”, *Sosyoekonomi*, 24(30), 129-137.

Güllüpinar, F. (2013). *Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları*, *İnsan ve Toplum* içinde. Ed. Nadir Suğur, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Gülyaşar, M. (2018). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), s. 678- 705. DOI: 10.26466/opus.341263

Gümüşçü, O. (2017). XVI Yüzyıl Konya Göçleri. Alaattin Aköz- Doğan Yörük (ed.) *Konya Araştırmaları Göç ve İskan* içinde. 161-179). Konya:Palet.

Günay, E , Atılgan, D , Serin, E. Dünyada ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60.

Gündoğan, N. (2015). *Türkiye’de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Psikososyal Gereksinimler ve Psikolojik Belirtileri* (Yüksek Lisans Tezi). AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güneş, F. (2012). Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika. <https://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/seminer/adanagoc3.pdf>. (15.02.2019).

Gür, T. (2013). Post-Modern Bir Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 5(1).

Gürkaynak, E. Ç. (2011) . Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi? İBÜN Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (ss. 255-265) <http://secbir.org/images/haber/2011/01/21-esra-cuhadar.pdf>. (22.02.2019).

İçduygu, A. & Ayaşlı, E. (2019). Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü İhtimali ve Gelecek Senaryoları. MİREKOC.

İnanç, H. (2011). Arap Baharı Sürecinde Arap Kimliğinin Dönüşümü. *Ortadoğu Yıllığı*, 487-499. http://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/oy2012_487_500.pdf. (22.02.2019).

Kara, P. & Korkut, R. (2010). Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467, 153-162.

Karakoç, R. (2010). *Göç ve Siyasal Katılma Davranışı: Konya Örneğinde Kentsel Bütünleşme ve Siyasal Katılma* (Yüksek Lisans Tezi). SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, İ. & Yılmaz Eren, E. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri. SETA: İstanbul.

Keneş, H.Ç. (2016). Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*,15(2).

Kınık, K. (2010). Göç, Sürgün ve İltica". <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/1538>. (15.02.2019).

Kıran, A. (2014). Arap Baharı, Suriye ve Demokratik Dönüşüm Beklentileri. *Anemon MŞÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 97-115.

Kıbaroğlu, M. (2011). Arap Baharı ve Türkiye. *Adam Akademi*, 2, 26-36.

Koçancı, M. (2018). "Antalya Haberleri: Büyük şehirlerdeki Suriyeli gettoları endişesi." *Hürriyet Gazetesi* (19.02.2018) Erişim: <http://www.hurriyet.com.tr/buyuk-ehirlerdeki-suriyeli-gettolari-endisesi-40746467>. (15.02.2019).

Koyuncu, A. (2011). Anadolu Kentlerine Göç: Konya Örneği. *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 130-145.

Koyuncu, A. (2014). Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. Konya:Çizgi.

Kurtulgan, K. (2012). Konya'ya İskan Edilen Arap Mülteciler (1920-1928). *Akademik Bakış*, 5(10), 129-136.

Kurtulgan, K. (2017). Konya ve Çevresinde Mübadele Uygulaması. Alaattin Aköz- Doğan Yörük (ed.) *Konya Araştırmaları Göç ve İskan* içinde. 301-314). Konya:Palet.

Lagarde, C. (2015). Göç: Küresel Çözüm Gerektiren Küresel Bir Sorun. <https://www.imf.org/external/lang/turkish/np/blog/2015/111115t.pdf>. (18.01.2019).

MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı (2018). Geçici Koruma Kapsamı Altındaki Öğrencilerin Eğitim Hizmetleri.

https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018_Ynernet_BYlteni.pdf. (15.02.2019).

Mencütek, Z. & Polat, F. & Durmuş, A. (2015). Devrimsel Süreç Olarak Arap Baharı'nı Immanuel Wallerstein Üzerinden Anlamak. *PAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1-15.

Milliyet. (2017, 16 Şubat). Suriyeliler İçin Yapılan Harcama 25 Milyar Dolar. <http://www.milliyet.com.tr/-suriyeliler-icin-yapilan-harcama-gundem-2396935/> (15.02.2019).

Navruz, M. (2015). *Bütünleşme ve Ayrılma İkileminde Kent Mültecileri: Konya'da Suriyeli Mülteciler*. (Yüksek Lisans Tezi). SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Naz, Y. (2015). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları*. (Yüksek Lisans Tezi). SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Örselli, E. & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43), 2063-2072.

Özcan, E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/isvehayat/issue/29036/310477>. (26.12.2018).

Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'de Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences*, 16 (1), 115-136.

Özdemir, F. & Özkan, B. (2016). Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4 (8), 227-244.

Özgüler, V. (2018). Kitlesele Göç ve Suriyelilerin Eğitimi. *EfilJournal*, 1 (2), 10-33.

Özlu, Z. & Kara, A. & Karkın, V. (2017). Suriye Özelinde Arap Baharı ve Türkiye'ye Etkileri. Osman Köse (ed.) *Geçmişten Günümüze Göç* içinde (s.477-484).Canik Belediyesi Kültür Yay.: Samsun.

Özservet, Y. (Araştırma Yürütücüsü) (2017). Göçmenlere Yönelik Önyargı Araştırması. 0Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Pandır, M. & Efe, İ. & Paksoy, A. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 1-26.

Polis Akademisi Yay. (2016). Uluslararası Kitlemel Göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler. 1. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Sonuç Raporu. <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/goc-konferansi.pdf>. (15.01.2019).

Resmi Gazete, 11.04.2013. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>. (10.01.2019).

Sayın, Y. , Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.

Sirkeci, İ. & Yüceşahin, M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1 (1), 1-10.

[Sosyolojiye Giriş AUZEF.](#)

https://auzefalmsstorage.blob.core.windows.net/auzefcontent/ders/sosyolojiye_giris_2/9/index.html. 22.06.2019.

Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış, *Yönetim ve Ekonomi*, 25(1), 269-289.

Şen, G. (2012). İran ve "Arap Baharı": Bağlam, Söylem ve Siyaset, *Ortadoğu Etütleri*, 3(2), s.95-118.

Taştan, C., Haklı, S.Z., Osmanoğlu, E. (2017). Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler. Polis Akademisi Yayınları: Ankara.

Taştan, C. , İrdem, İ., Özkaya, Ö. (2018). Politika ve Uygulama Boyutlarıyla Göç ve Uyum. Polis Akademisi Yayınları: Ankara.

Taylan, H., Ok, B. (2018). Konya'daki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Çocukların Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar. *Kartepe Zirvesi Göç, Mültecilik ve İnsanlık Tebliğler Kitabı* içinde (s. 399-422). Kocaeli Belediyesi.

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2012). Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadır kentler Hakkında İnceleme Raporu. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf. (10.01.2019).

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu/Mülteci Hakları Alt Komisyonu (2018). Göç ve Uyum Raporu.

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf.

(10.01.2019).

Toros, A. (2008). *Sorunlu Bölgelerde Göç*. Global Strateji Enstitüsü, Ankara.

Tunç, A. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 2148-2462.

Ulutaş, U.& Kanat, K. & Acun, C. (2015). Sınırları Aşan Kriz Suriye. SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı).

http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf.

(12.01.2019).

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 105-120.

Ünal, M. (2017). Arap Baharı Sonrası Avrupa Komşuluk Politikasının Geleceği. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 16(2), S.147-170.

Yalçınkaya, N. & Yalçınkaya H. (2017). Arap Baharı'nın Türkiye- Suriye Üzerine Ekonomik Yansımaları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (43), 79-94.

Yıldırım, S. , İslamoğlu, E. & İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi*, 35, 107-126.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç; Çeşitleri, Nedenleri, Etkileri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 9(2), 1685-1704.

Yılmaz, T. (2015). Türkiye'nin "Misafirleri": Medyada "Suriyelilerin" Temsili. http://www.researchgate.net/publication/326191358_TURKIYE'NIN_MISAFIRLERI_MEDYADA_SURI_YELILERIN_TEMSILI 22.06.2019.

EK 1: YERLİLER MÜLAKAT SORULARI

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı

GÖÇÜN DİLİ: SURİYELİ SİĞINMACILARA YÖNELİK SOSYAL KABUL VE DIŞLAMA MEKANİZMALARININ SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)

MÜLAKAT FORMU

Tarih:

Görüşmeci:

Görüşülen Kişi (Adı, Cinsiyeti, Yaşı, Memleketi):

I. BÖLÜM GÖÇE BAKIŞ

- 1.Sizce göç nedir?
- 2.Göçmen kavramı sizin için ne ifade etmekte?
- 3.Siz bir yere göç etmek ister miydiniz? İsterseniz neden?

II. BÖLÜM GÖÇMENLERE BAKIŞ

- 4.Çevrenizde ne kadar göç etmiş birey yer almakta?
- 5.Başka bir şehirden veya köyden göç eden bireyler hakkında düşünceniz nedir?

6. Başka bir ülkeden göç ederek gelen bireyler hakkında düşünceniz nedir?
7. Göç eden bireylerle kültürel, dil, din ortaklığı olup olmaması bakış açınızı etkiler mi?
8. Göç edenlere karşı nasıl tutumlar sergilenmekte? Sizce sergilenen tutumlar ne kadar doğru?
9. Göç eden bireyler toplum için risk unsuru mudur?

III. BÖLÜM KONYA'DA GÖÇ

10. Aileniz Konya'nın yerlisi mi? Değil ise nereden göç etmişler?
11. Konya'ya göç eden bireylere karşı bakışınız nasıl? Kişinin yabancı olması, göç ederek gelmesi ilişkilerinizde bakış açınızı etkiler mi?
12. Konya'ya göç eden arkadaşlarınız var mı?
13. Konya'nın aldığı göçler sizce Konya'da nasıl bir etki oluşturdu?

IV. BÖLÜM KONYA HALKININ SURIYELİLERE BAKIŞI

14. Suriyelilerden rahatsızlık duyuyor musunuz?
15. Suriyeliler hakkında Arap Baharı yaşanmadan önce fikirleriniz neydi? Buraya göç ettiklerinde fikrinizde değişiklik oldu mu?
16. Suriyelilerle kültürel benzerliklerimiz var mı? Var ise bu durum bakışınızı olumlu etkiledi mi?
17. Çocuklarınızın Suriyeli arkadaşları olabilir mi?
18. Suriyeli biriyle çocuğunuzun evlenmesini ister miydiniz?
19. Alışveriş yaparken Suriyelilerin dükkanlarını tercih eder misiniz?
20. Sizce Suriyeliler Konya için faydalı mı zararlı mı? Konya'ya gelmelerinin ne gibi etkileri oldu?

21.Suç oranlarının artmasında Suriyeliler etkili mi?

22.Suriyelilere yardım eder misiniz?

23.Suriyeliler sizce geri dönmeli mi?

24. Sizce geri dönüş mümkün mü?

V. BÖLÜM SÖYLEMLERDE SURİYELİLER

25.Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz söz ve davranışlarla karşılaşılıyor musunuz?

26.Çevrenizde Suriyelilere yönelik ne tür söylemler var?

27.Sizce medya Suriyelilere yönelik oluşturulan söylemlerde etkili mi?

28.Bu söylemler sizi etkiliyor mu?

29.Sizce Suriyeliler Türkiye’de özellikle de Konya’da ayrımcılık ve dışlamalara maruz kalıyor mu?

30.Böyle bir durum varsa bu durumu önlemek adına neler yapılabilir?

EK 2: SURİYELİ SIĞINMACILAR MÜLAKAT SORULARI

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı

**GÖÇÜN DİLİ: SURİYELİ SIĞINMACILARA YÖNELİK SOSYAL KABUL VE
DIŞLAMA MEKANİZMALARININ SÖYLEMSEL BİÇİMLERİ (KONYA ÖRNEĞİ)**

MÜLAKAT FORMU

Tarih:

Görüşmeci:

Görüşülen Kişi (Adı, Cinsiyeti, Yaşı, Memleketi):

I. BÖLÜM GÖÇE BAKIŞ

1.Sizce göç nedir?

2.Göçmen kavramı sizin için ne ifade etmekte?

3.Suriye’de bu olayları yaşamasaydınız da bir yere göç etmek ister miydiniz? İsterseniz neden?

II. BÖLÜM GÖÇMENLERE BAKIŞ

4.Suriye’de yaşarken oraya göç etmiş bireyler var mıydı? Varsa onlara tavrınız nasıldı?

5.Diğer insanların ülkenize göç eden kişilere tavrı nasıldı?

6.Göç eden bireyler sizce o toplum için faydalı mıdır, zararlı mı?

III. BÖLÜM GÖÇ ÖNCESİ VE SONRASI

7.Suriye’de iken mesleğiniz neydi? Maddi durumunuz nasıldı? Buradaki durumunuzla kıyaslar mısınız?

8.İlk geldiğiniz dönemde nasıl sıkıntılar yaşadınız? (iş- kültür- ev vs.) Halen yaşadığınız sıkıntılar oluyor mu?

9.Şu anda ne iş yapıyorsunuz? İşinizle ilgili şikayetçi olduğunuz bir husus var mı?

10.Herhangi bir kurumdan yardım aldınız mı? Aldıysanız nerelerden aldınız?

11.Çocuklar okula gidiyor mu? Hangi okula gidiyor? Okullarında arkadaşları çoğunlukla Suriyeli mi?

12.Çocuğunuzun okula gitmesinin ona ne gibi faydaları oluyor? (iletişim, kültür vb.)

13.Sizce çocuğunuzun buradaki okullara gitmesi, buradan arkadaşlar edinmesi, burada yaşaması kültürünü unutmasına sebep olur mu?

14.Türkiye’ye geldikten sonra kendi kültürünüzden uzaklaşmaya başladığınızı düşünüyor musunuz?

15.Suriye’de ailenizden birileri var mı? Görüşebiliyor musunuz?

16.Suriye’ye gidebiliyor musunuz? Gidebiliyorsanız ne sıklıkla gidiyorsunuz?

17.Dilimizi öğrenebildiniz mi? Öğrenemediyseniz nasıl iletişim kurabiliyorsunuz? Sizce bunun gündelik yaşamınızda faydası oldu mu/ olur muydu?

IV. BÖLÜM TÜRKİYE’YE BAKIŞ

18.Türkiye’ye ne zaman- nereden geldiniz? Kimlerle birlikte/kaç kişi geldiniz?

19.Buraya göç etmeden önce Türkiye hakkında bilginiz var mıydı?

20. Türkiye'ye geldikten sonra burayla ilgili fikirleriniz değişti mi?
21. Neden Türkiye'yi seştiniz?
22. Mecbur kalmasaydınız Türkiye'ye göç eder miydiniz?
23. Bir imkanınız olsa nereye göç etmek isterdiniz?
24. Türkiye'deki vatandaşlar ile kültürlerinizin uyduğunu düşünüyor musunuz?
25. Ülkenizdeki yaşamınızla buradaki yaşamınız arasında nasıl farklılıklar var?
26. Çocuklarınızın Türk arkadaşları var mı?
27. Çocuklarınızın Türkiye'den biriyle evlenmesini ister miydiniz?
28. Savaş biterse geri dönmek ister misiniz? Burada kalmayı isterseniz geleceğe dair plan oluşturdunuz mu? Neden burada kalmak istersiniz?
29. şu anki şartlarınızdan memnun musunuz?
30. Sosyal yaşamda problemler yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız ne gibi problemler yaşıyorsunuz?

V. BÖLÜM KONYA'YA BAKIş

31. Türkiye'ye geldiğinizde ilk tercih ettiğiniz il Konya mıydı? Konya ise burayı tercih etme sebebiniz nedir?
32. Konya'da ilk olarak hangi mahalleye geldiniz? Geldiğiniz mahalleyi tercih etme sebebiniz neydi?
33. şu anda farklı bir mahallede mi ikamet ediyorsunuz?
34. Bulunduğunuz mahallede başka Suriyeliler var mı? İletişim kuruyor musunuz? Birbirinize destek oluyor musunuz?
35. Aranızda yardımlaştığınız oluyor mu?

36.Konya'da yaşamaktan memnun musunuz?

37.İmkancınız olsa başka şehre taşınmak ister misiniz?

38.Burada size nasıl davranılıyor? İlk geldiğiniz günlerdeki davranışlarla şimdiki davranışlar arasında bir değişim var mı?

39.Konya halkı size yardımcı oluyor mu?

40.Ayrımcılık ve dışlamaya maruz kalıyor musunuz?

41.Sizce gitmenizi istiyorlar mı? Sizden rahatsız olduklarına dair söylemler duyuyor musunuz?

42.Burada yaşamınızı sürdürmekte zorlanıyor musunuz? Zorlanıyorsanız sebepleri neler (ekonomi, ayrımcılık vb.)

43.Medya'da Suriyelilere dair çıkan (hırsızlık, kavga, cinayet vb) olumsuz haberler sizi etkiliyor mu? Bu haberler yüzünden olumsuz tutumlara maruz kalıyor musunuz?